

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

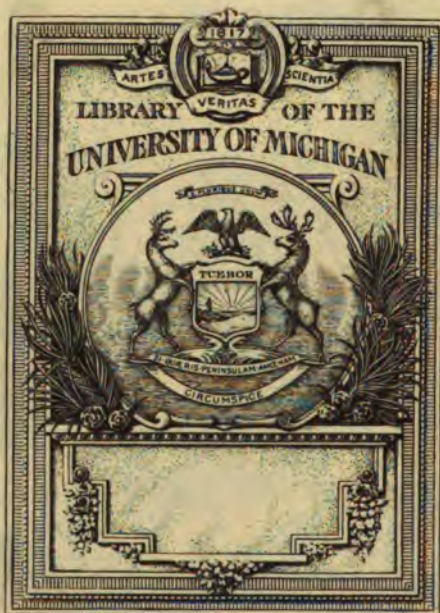
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

BIBLIOTHECÆ REGIÆ

PARMENSIS

**NON
CIRCULATING**

Duplicate
P.

VETERA HUMILIATORUM MONUMENTA

ANNOTATIONIBUS,
AC DISSERTATIONIBUS PRODRROMIS ILLUSTRATA,

Quibus multa Sacrae, Civilis, ac Literariae Medii Aevi
Historiae capita explicantur

AUCTORE

HIERONYMO TIRABOSCHIO SOC. JESU

IN BRAIDENSI UNIVERSITATE RHETORICAE PROFESSORE.

VOL. II.

MEDIOLANI. MDCCLXVII.

EXCUDEBAT JOSEPH GALEATIUS REGIUS TYPOGRAPHUS.

Superiorum permissu, ac Privilegio.

BX

3688

T58

J.R

PRAEFATIO.

QUae me causa impulerint, ut alteram septimae Dissertationis partem primo Volumini addendam in alterum hoc rejicerem, satis jam alias exposui. Nec sane est, cur me suscepti consilii poeniteat. Dum enim Volumen hoc ipsum typis pararetur, plura ad nonnullas Humiliatorum domos pertinentia monumenta mecum eruditi homines communicarunt, quibus haec Dissertationis pars non parum illustraretur. Quin etiam multa accipimus, quae ad ea, quae in primo Volumine narra-
vimus, aut confirmanda, aut illustranda, aut etiam emendanda plurimum conferrent; ex quo factum est, ut additiones non paucas ad hujus Voluminis calcem appone-
remus. Atque ita omnino fieri oportebat. Cum enim rem-
pere haecenus intentatam aggressi essemus, ac pleraque ex nondum editis monumentis eruenda essent, fieri non poterat, quominus multa in dies e tenebris emergerent, quaeque antea in lucem emissae fuerant aliis proferendis faciem quodammodo praeferrent.

Sed egregio in primis adiumento nobis fuerunt MSS. Codices duo, qui in Mediolanensis hujus Pauperum-
Senum Xenodochii tabulario servantur, quae olim erat

Humiliatorum domus , S. Mariæ de Ortaciis appellata . Eorum nobis copiam fecit Spectatissimus Metropolitana hujus Basilicæ Ordinarius , ac ajunt , Canonicus , ac per id tempus Xenodochio eidem Præfectus Rocchus Lonatus , cujus egregia humanitate factum est , ut Codices eosdem diligenter inspicere , ac quacumque in rem nostram facerent , excerpere nobis liceret . Alter a Carolo de Advocatis Generali Humiliatorum Magistro conscriptus est , de quo diximus Vol. I. pag. 148. &c. Hic scilicet cum anno MDXXXIII. gravissimorum criminum apud Clementem VII. P. M. accusatus , ac carceri addictus fuisset , libram hunc conscripsit , æquitatem probitatemque suam vindicaturus . Singulas scilicet Humiliatorum domos ille recenset , earumque interdum vices atque exitum commemorat ; quid singulas fodri , ut ajunt , nomine sibi Generali Magistro pendere oportuisset , quid ille exegisset , quid singulis condonasset , ut omnes intelligerent , optime se de Humiliatis meritum indignissime ab illis habitum fuisse . Enimvero acerrimis interdum verbis in illos invebitur , ingratos , atque urbanitatis humanitatisque omnino expertes appellans .

Ita pag. 71. Io voglio porre per ordine di pagina in pagina tutte le Case , Prepositute , e Monasteri di questo Ordine Umiliato , così de Frati

come

come di Monache , & in ciascheduna di esse pagine io voglio descrivere & notare tutto quello ho avuto o no , & tutto quello ho rimesso e donato o no , & tutto quello mi resta da avere o no da esse Case , & Prepositure , e Monasteri di Monache . . . . & vedrassi in questa seconda parte , quanta obbligazione mi anno molte Case , Prepositure , & Monasteri di questo Ordine , & di quanta ingratitude mi anno pagato . A me basta apparere quel Gentilomo nativo , che io sono , & essi o per tempo o tardi compariranno quelli Villani & Asini , che sono stati meco . *Ex paullo post* : A molti ho fatto confessione , che mi abbiano satisfato d'ogni fodro passato da quel giorno indietro , benchè io non avessi ricevuto de fodri passati , salvo che una parte da loro . Tamen io faceva la quitanza libera di tutto , pensandomi con questa mia gentilezza di farmeli amici & favorevoli . Ma io conosco , che la maggior parte di loro sono Asini , li quali non si movono di passo per tutte le melodie de' suoni musicali , salvo che per il suono delle bastonate . *Urbanissimis hisce nominibus Humiliatos passim appellat Carolus . Sed in Hieronymum Torchium praeipue invehitur , in quem*
crumnae

arumnae suae culpam omnem confert, cuiusque famam gravissimis contumeliis proscindit. Hic scilicet primum a Clemente VII. Generalis Vicarius Carolo datus, cum hoc exauctorato, Generalis Magister jussus fuerat, huncque proinde Carolus praecipuum calamitatis suae auctorem existimabat. Ad hunc nempe Codex MS. alter pertinet in eodem tabulario servatus, qui sic inscribitur: Liber meae Fratris Hieronymi Torgii J. U. Doctoris, domus Canonice Mediolani prepositi, ac totius ordinis humiliorum Generalis Magistri, in quo registrabuntur omnia acta, quae fiunt pro Officio generalatus, & nonnulla, quae gesta sunt tempore Officii Vicariatus ad laudem &c. Complectitur porro quaecumque Torchius aut statuit aut fieri jussit a die V. Apr. an. MDXXVII., quo tempore Vicarius jussus fuerat, ad diem I. Sept. MDXXXIII., cum Magister Generalis renunciatus est, cum reliqua, dum hoc munere fungeretur, gesta. Quanta nobis lucem hinc hi Codices attulerint, tum ex altera septima Dissertationis parte, quam mox subdemus, tum ex Additionibus, quae ad hujus Voluminis calcem edentur, facile constabit.

Maximam porro sibi hujus Voluminis partem vindicant Humiliorum monumenta annotationibus illustrata. Quo loco quam potissimum nobis in iisdem edendis ratio-

nem

nem ineundam duxerimus , paucis est explicandum . Ac primo non omnia , quæcumque in manus venerunt , Humiliatorum monumenta , edenda censuimus . Quis enim fuisset edendæ finis ? Ex Pontificiis literis nullas omisimus , tum ut hinc etiam constaret , quanta olim esset hujus cætus fama , tum præsertim quod ex iis non parum ad Ecclesiasticam historiam lucis accedit . Ex aliis monumentis ea selegimus , quæ aut ob argumenti dignitatem , aut ob historiciæ atque antiquitatis , quæ inde elici posset , cognitionem , edenda viderentur . Interdum etiam excerpta tantummodo nonnulla protulimus , reliquis omissis , quæ utilitatis nihil afferrent . Undenam monumenta hujusmodi hausimus , diximus cum primo Volumini præfaremur . Quin etiam quo loco singula afferrentur , indicabimus . Chronologicam seriem , utpote omnium opportunissimam , in eorum editione servandam duximus . Quæ nos ipsi ex autographis descripsimus , eâ sic fideliter exhibemus , qualia in iisdem autographis exstant , si compendiarias notas excipias , quas , ne Lectoribus non satis hac in re eruditis molestiam facerent , plerumque sustulimus . At quæ ab aliis descripta accepimus , sic illa proferre necesse fuit , prout fuerant ad nos transmissa . Ex quo factum est , ut non eadem in omnibus scribendi ratio , sed in nonnullis antiquior , recens

tior in aliis servata sit . Monumentorum etiam inscriptiones nunc Romanis nunc Italicis typis impressas videbis . Primum genus earum est , quas ex monumentis ipsis , quibus additæ erant , exscripsimus ; alterum earum , quas nos apponere oportuit , cum aut monumenta iisdem carerent , aut ad nos transmissa non essent .

Supereſt , ut pauca de annotationibus dicam . Clarissimos viros querentes interdum audivimus , eos qui hætenus monumentorum collectiones edidissent , non satis plerumque iis illustrandis allaborasse , quo fit ut & involuta multa ac vetustatis tenebris obducta occurrant , & multo minor , quam posset , ex iisdem utilitas derivetur . Itaque nihil omisimus , ut monumentis hisce nostris , quanta per nos liceret , lux adderetur . Quapropter & obscuras locutiones evolvere , & , quæ in iis innuuntur , historiæ capita explicare , & aliorum , si quando opus sit , opiniones monumentorum auctoritate refellere , eaque adeo omnia præstare , quibus locuples hæc monumentorum series utilior redderetur , pro viribus curavimus .

Hæc fere altero hoc Volumine continentur . Tertium Volumen , quod proxime inſequenti anno in lucem edetur , monumenta reliqua , quibus hic locus non fuit , tum Humiliatorum decreta in antiquis Generalibus Comitibus lata , ac Joannis Braidensis Chronicon complectetur , atque uberrimum rerum omnium Indicem , quo universum opus claudetur .

DISSERTATIONIS VII.

Pars altera.

DE HUMILIATORUM DOMIBUS EXTRA MEDIOLANENSEM AGRUM POSITIS.

I. **H**Ætenus in Humiliatorum domibus recensendis Catalogi nostri seriem sequuti sumus. Sed in altera hac hujusce Dissertationis parte commodius visum est ab illa recedere, ut recentioris Geographiæ ratio habeatur, novumque ordinem amplecti. Atque ipsam quidem *Fagiarum*, seu Provinciarum divisionem servabimus; sed *fagias* ipsas sic disponemus, ut primo quæ ad Austriacam, deinde quæ ad Sabaudam Ditionem pertinent, proferamus; quo loco Genuenses duas domos, Catalogum ipsum sequuti, Alexandrinæ *fagiæ* addemus; hinc domus in Veneta, Parmensi, ac Mutinensi Ditione positæ; Etruscæ postea sequentur: ultimum locum iis dabimus, quæ in Pontificii juris urbibus erant.

II. Ac primo de Papiensibus domibus agemus, quas tum ex multis monumentis, in quibus illæ commemorantur, tum ex Anonymi Papiensis de Papiæ laudibus opusculo illustrare licebit, a Muratorio edito (a), qui illius auctorem circa an. MCCCXIX. aut MCCCXXI. scripsisse existimat. In *Papia*, ait Joannes Braidenfis antiquioris Chronici auctor, *erant domus fratrum cum suis Monachabus tres; Cœnobîa Religiosarum per se erant tria*. Singulas ex antiquiore Catalogo recenseamus: In *fagia de papia prima domus*

Tom. II.

A

fratrum

(a) Script. Rer. Ital. T. XI.

fratrum speratiore, que nunc dicitur . . . . . at novum hoc nomen deest a librario omisſum, nec facile quænam domus voce illa *speratiore* indicaretur, intelligeremus, niſi ex memorato opusculo lux affulgeret. Ubi enim *de Eccleſiis deſtructis vel amotis* auctor loquitur, hæc habet (a): *Vidi in circuitu civitatis Eccleſiam Sanctorum Omnium de Sparcitoria* (quæ idem proſecto eſt ac Eccleſia *Speratiore* corrupto alicubi nomine) *de qua facta fuit domus de Cadrona* *ejuſdem Ordinis*. Vides itaque domum illam *Speratiore* ſeu *de Sparcitoria* dictam eandem eſſe ac domum *de Cadrona*; ſeu illi everſæ hanc ſuſſectam fuiſſe. Porro domus *de Cadrona*, ſeu *de Carona*, ut alias ſcribitur, eadem eſt ac domus *de Vigalono*, quæ in Innocentiï III. literis anno MCCL. ad primi Ordinis Humiliatos datis commemoratur. Domum SS. omnium *de Cadrona* eodem loco fuiſſe, quo olim S. Auguſtini domus fuerat, ſtatuit P. Romualdus a S. Maria Auguſtinianus Excalceatus (b). At ab opusculi auctore erroris revincitur. Utramque enim domum diverſo loco ſtatuit, & alteram tertii Humiliatorum Ordinis fuiſſe dicit. Itaque ubi Eccleſias enumerat *intra primam murum urbis*, ait (c): *Eccleſia S. Auguſtini de domo communi, quæ eſt capella Humiliatorum & Humiliatarum tertii Ordinis*. Ubi autem Eccleſias recenset *intra ambitum ſecundi muri*, ait (d): *Eccleſia Sanctorum Omnium, quæ dicitur de Cadrona, domus Humiliatorum & Humiliatarum*. *Carone* nomen, ſic enim eam vocat, ex proximo rivo cognomine factum teſtatur P. Romualdus; additque fuiſſe illam etiam S. Mariæ omnium SS. appellatam ob Deiparæ effigiem prodigiis celebrem; templumque in ejusdem honorem a Viuſtino de Viuſtionis fuiſſe iterum ædificatum: ſed animum non indicat; anno denique MDLXVII Pio V.

(a) Cap. VIII.

(b) *Papia Sacr.* P. III. pag. 37.

(c) Cap. II.

(d) Cap. III.

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 3

Pio V. jubente Humiliatos inde expulsos narrat. Unde postremum hoc factum ille hauserit, ignoro. Certe domus omnium SS. inter adhuc superstites Humiliatorum domos enumeratur in Pii V. literis an. MDLXXI., atque in Catalogo anni MDLXX., quo tempore Jo. Petrus de Caprianis illi praeerat, ut mox videbimus. Illius redditus, Humiliatis extinctis, Papiensi S. Thomae Cœnobio Ord. Prædicatorum addicti sunt; ædes Cartusiae Papiensis Monachis concessæ, quibus adhuc ibi est hospitalis domus.

III. Subditur 2. *Domus nova ibi in papia*. Quemadmodum domus de *Vigaleno* in literis ad primi Ordinis Humiliatos, ita Domus novæ Papiensis in literis ad alterius Ordinis Humiliatos datis jam ab anno MCCL. meminit Innocentius III. Erat porro illa trans Ticinum posita; ac deinde primi Ordinis Humiliatis concessa est. Hinc in literis Rodulphi Cæsaris ad Vicoboldonenses Humiliatos an. MCCLXXXIX. datis, quas Vol. I. pag. 333. commemoravimus, hæc habemus: *presentibus D. Fratre Preposito Domus nove ultra Ticinum*. Enimvero in Chronico quodam MS., quod Papiæ adservatur, ad an. MCCLXXV. parum abfuisse dicitur, quin flumine exundante hæc domus obrueretur. Eandem propterea arbitror, quæ in Innocentii IV. literis XVIII. Dec. MCCLIII. datis indicatur: *Preposito & conventui domus humiliatorum de prato Ticini papien*. Ante annum MCCCXXI. S. Ulderici domui conjuncta illa fuerat, ut testatur Opusculi auctor, qui memorato capite de ecclesiis destructis vel amotis, ait; *Vidi . . . Ecclesiam, quæ de dono nova virorum ac mulierum ejusdem Ordinis (Humiliatorum) fuit unita Ecclesie S. Ulderici ejusdem Ordinis*. Nihilominus domus novæ nomen occurrit etiam ad an. MCCCLI. in cujusdam chartæ fragmento, quod in Bibliotheca nostra servatur, quo Humiliati ejusdem demortui supellex tota indicatur. MCCCC. *istud est proprium fratris acoisni domus nove de celanova de papia consignatum Domino fratri Uberto de Regibus dicte domus preposito*. In primis habet *matarasum unum, pluinar (sic) unum, linteamina tria, cervical unum,*

*Mantelos duos, caputios duos, tunicas duas; camiscias duas, & tuni-
cellum unum de tota lana, coopertorium unum de pellibus, pilortium
unum, Rubinum unum de pellibus (pilortium & rubinum quid sint
non intelligo) vasa apam. tria & medium, quartarios tres faxolo-
rum, item in denariis soldos XX. papienses; capudtergium unum. A tergo
hæc adduntur: Hic demonstratur sicut frater Ubertus de regibus fuit
prepositus in domo nova de papia MCCCCLI., qui fuit postea prepositus....
(deest domus nomen, sed scribendum erat de Mirasole) & electus
fuit in Generalem MCCCCLIII., de quo egimus Vol. I. pag. 122.
Verum quæ hic domus nova de celanova appellatur, eadem esse di-
cenda est ac domus S. Ulderici, cui conjunctæ domus nomen
adhæserit, cum certo constet illam jam everfam fuisse.*

IV. Hæc porro proxime sequitur, 3. *Domus S. Ulderici*. Hæc
pariter Opusculi auctor commemorat, ubi de Ecclesiis intra pri-
mum murum urbis loquitur: *Ecclesia S. Ulderici Episcopi: Domus Hu-
miliatorum & Humiliatarum*. Altera hæc domus fuit, quam Hu-
miliati ad extremum usque Papiæ habuerunt. Quamvis enim hæc
etiam Humiliatos an. MDLXVII. expulsos fuisse narret P. Ro-
mualdus, contrarium tamen ex iisdem, quæ supra innuimus,
monumentis evincitur. Quin etiam ad Humiliatos in studiis exer-
cendos fuerat illa an. MDLXVII. destinata, cogitatumque fuerat
de Omnium SS. Papiensi, S. Marci Dertonensi, ac S. Syri Ale-
xandrina domo illi conjungendis, ut major ibi ali posset Humi-
liatorum adolescentum numerus. Habemus rei testes in Ambro-
siana Bibliotheca (a) Aloysii à Basilica Petri Generatis Magistri
litteras eodem anno XI. Aug. utriusque juris doctori fratri Joanni
Petro de Caprianis preposito domus nostræ omnium SS. de Papia datas,
in quibus hæc narrat: *Cum dilectus noster fr. Jacobus ab Ecclesia
prepositus administrator domus nostræ S. Ulderici de Papia.... accesserit
ad capiendam possessionem dictæ domus sancti Ulderici, tuæque domus*
Omnium

(a) Cod. MS. sign: D. 99. in fol.

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 5

Omnium Sanctorum, donec & usque quo aliter in ea & de ea fuerit ordinatum, recomendata, & seu sub certa formula dictæ domui S. Ulderici unitæ, nec non possessionem domus nostræ S. Marci de dertona, ac S. Siri de alexandria eidem pariter unitarum .... ac pro erigendo effectualiter Collegio in dicta domo S. Ulderici; ac nuper ad aures nostras pervenerit, dictum Jacobum præpositum inde discessisse, & alibi, quo nescitur, se contulisse sine nostra speciali licentia, &c. Jubet proinde Joannem Petrum Præpositi illius vices gerere. Videtur tamen consilium exitu caruisse; omnes enim illæ domus adhuc in Catal. an. MDLXX., ac singularum Præpositi designantur. Jacobus porro hic ab Ecclesia in eodem Catalogo contumax & fugitivus appellatur, additurque illum ad hæreticos confugisse vulgo credi. Hujus etiam domus redditus S. Thomæ Cænobio attributi; ædes eversæ, eoque loco Ghislerianum, seu, ut vocant, Pontificium Collegium magnifico opere excitatum est.

V. Tres deinde recensentur sororum domus, quarum nulla an. MCCCXLIV. supererat. 4. *Domus sororum de palatio*. Eadem hæc forte est, quam P. Romualdus commemorat (a). Ait enim S. Helenæ ædem haud procul a Marica porta habuisse olim Humiliatas, S. Catharinæ sacram; ac monumenta innuit anni MCCXXIII., quibus hoc comprobatur. Addit an. MCCLXIV. instauratam illam fuisse; ac deinde Humiliatorum legibus rejectis S. Benedicti instituta Virgines illas amplexas fuisse; incertum, inquit, quo anno; sed certe ante an. MCCCC. tunc vero S. Helenæ nomen eidem impositum. Verene omnia dicantur, ignoro. Certe Ecclesia S. Helenæ sacra Anonymi tempore jamdiu exstabat: illam enim sic designat (b): *Ecclesia S. Helenæ Reginae, olim Monasterium Albarum*; ac fieri potest, ut Albarum nomine Humiliatæ indicentur, quæ, dum auctor scriberet, S. Benedicti legibus jam

---

(a) Part. III. pag. 27.

(b) Cap. III.

jam se addixissent . 5. *Domus S. Simonis* . Narrat P. Romualdus (a) , Ecclesiam S. Mariæ de Paradiso appellatam anno MDXLVII concessam fuisse *Fratri Joanni Antonio Quirino Priori Domus & Hospitalis S. Simonis ac S. Crucis nuncupat. Ordinis Cruciferorum* , ubi ab anno 1335. incolebant . Vides itaque jam ab an. MCCCXXXV. si P. Romualdo credimus , Cruciferos ad S. Simonis habitasse . At Anonymus aliter statuere videtur : eandem enim Ecclesiam sic commemorat (b) : *Ecclesia SS. Apostolorum Simonis & Judæ , olim Monasterium Albarum : Domus Cruciferorum* . Itaque aut auctor ille XV. annis serius , quam arbitratur Muratorius , scripsit , aut multo ante an. MCCCXXXV. ædes illas Cruciferi incolebant . Sed hæc nihil ad nos . At cum hic etiam fuisse *Monasterium Albarum* ait , Humiliatas scilicet designare videtur . Quin etiam suspicor olim fuisse domum hanc Fratribus Sororibusque communem . Vidimus enim Vol. I. pag. 183. Papiensibus Humiliatis an. MCCXXIX. concessum fuisse *Hospitale S. Justine* . Porro S. Simonis ædem *juxta portam S. Justine nuncupatam* fuisse ait P. Romualdus ; & hoc ipsum opusculi auctor indicat , qui SS. Simonis & Judæ post S. Justinæ Ecclesiam statim subdit ; ut proinde verisimile sit , his ipsis Humiliatis fuisse hospitalem domum illam commissam ; postea vero mulieres tantum in S. Simonis ædes recipi cœpisse . Additur denique 6. *domus de cestecio* , qui pagus est Papiensis agri trans Padum , vulgo *Chiaffeggio* , cujus domus nullum aliud monumentum occurrit .

VI. Nunc ad Laudenses Humiliatorum domos progredimur , quibus illustrandis Defendentis Laudii Historici Laudensis Commentariolum MS. de Laudensibus Humiliatis in Puricellii schedis nacti sumus ; quem deinde fufius etiam diligentiusque digestum vidimus Laude in Bibliotheca PP. Congr. Orat. S. Philippi .

Præ-

(a) Part. III. pag. 81.

(b) Cap. IV.

DE HUMILIAT. DOMIIS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 7

Præterea totum Laudensis Episcopii tabularium patere nobis voluit humanissimus, plurimisque nominibus laudandus illius olim urbis Episcopus Josephus Gallaratus. Denique egregiam veterum chartarum copiam in S. Benedicti ejusdem urbis Cœnobio comperimus, quod olim ad Humiliatos pertinebat. In *Lande*, ita in antiquioris catalogi epitome, *erant domus fratrum cum suis humiliatibus quatuor; cœnobîa religiosarum erant per se septem*. Totidem scilicet Braidensis Catalogus enumerat: *In sagia de laude, prima domus fratrum sancti cristofori*. Ac jure hæc omnium prima recensetur; nulla enim antiquior in urbe fuit; quamvis domus Omnium SS. multo ante illam in Laudensi agro exstiterit. Laudius narrat jam ab anno MCCXII. Pauli, qui vicus est Laudensis Diœcesis ad Mediolanensis fines, Humiliatorum domum S. Christophoro sacram exstitisse, ex qua Laudenses domos S. Christophori ac de Paulo ortas arbitratur; quod veteribus monumentis innixum affirmasse illum arbitror. At sane saltem ab anno MCCXVII. domum de Paulo appellatam Humiliati habuerunt. En tibi chartæ fragmentum ejusdem anni XXIII. April., quæ in Laudensi Episcopio servatur: *fecit donationem inter vivos..... fr. guidus calegarius de domo pauli filius quondam johannis calegarii, qui professus est se lege vivere longobardorum, in manum & potestatem castelli sartoris, & martini de sesto, & guilielmi de brembio, tunc ministrorum mansionum humiliatorum episcopatus laude, nomine & vice societatis humiliatorum nominative de omnibus suis rebus &c.* Et paullo post commemoratur *Debitum quod fecit ipse frater guidus pro mansione humiliatorum de Paulo*; ex quibus tamen verbis non satis constat, Pauli ne posita esset hæc domus, an *Lande*, cum urbanæ ipsæ domus pagorum nomine interdum distinguerentur. Laudensis vero S. Christophori domus prima, quod sciam, mentio ad an. MCCXXIX. occurrit. Laudius enim in MSS. Laudensibus supream Alberti Vignati tabulas hoc anno XXIII. Apr. signatas commemorat, quibus legat *Canonica S. Christo-*

stophori Libras XXX., atque aliud præterea monumentum an. MCCXXXVI. VII. Dec., ex quo præter Guillelmum de Brembio (eundem forte, cujus supra meminimus) XXVIII. Fratres domum illam seu Canonicam incoluisse constat.

VII. Ipsum vero S. Christophori templum anno MCCC. renovatum fuisse Laudius alibi narrat (a); eam tamen hujus instaurationis occasionem affert, quam nescio an eruditi viri sint facile probaturi. Narrat scilicet (ac rei testes tabulas profert in ipsa S. Christophori æde affervatas; quas tamen qui legat, ætatis multo recentioris, modicæque proinde auctoritatis judicabit omnino) anno MCCC. miræ molis Draconem in Gerundo mari (quo nomine lacus vocabatur ex Abduæ aquis prope Laudem stagnantibus effectus, nuper a Cl. P. Guidone Ferrario Soc. Jesu erudita Dissertatione illustratus (b)) repente visum, qui letifero halitu miseram ederet civium stragem, simulque prohiberet, ne quis ad illius necem accederet: cives itaque voto se obstrinxisse, ut tabularum verbis utar, *templum se esse edificaturos in honorem SS. Trinitatis & S. Christophori*; concepto autem voto recessisse statim Draconem, paulloque post extinctum jacuisse. Hæc Laudius. At miros hosce letalesque Dracones plerumque ad fabulas amandare docti homines consueverunt. Nec sane, ut Laudius ipse animadvertit, tunc primum S. Christophori ædes exstructa est. Et instaurationis ipsa serius iussa videtur. Nam publicum Civium decretum vidisse se narrat Laudius an. MCCCVII. latum, quo ad eandem ædem instaurandam, ac sacram suppellectilem comparandam redditus aliquot attribuebantur. Circa an. MDXXV. commendata illa erat, ut ex Advocati Codice, de quo diximus in præfatione, colligimus. Anno MDLII. cum duo tantummodo Humiliati illas ædes incolerent, Patribus Congregat. Montis Oli-

---

(a) Discorsi Istoricî della Città di Lodi Disc. VIII.

(b) *script.* Epist. Dissert. Vol. III. Dissert. XV.

Oliveti concessæ illæ sunt, qui, ut Laudius refert, anno MDLXIII. templum renovarunt.

VIII. Recensetur deinde 2. domus omnium Sanctorum, quæ in urbe quidem post S. Christophori domum existit, sed multo antea in Laudensis agri pago constructa fuerat, cui *Fossati alti* vel *Fossadolti* nomen, nunc vulgo *Borgbetto*. Itaque omnium antiquissima fuit, quotquot in Laudensi agro Humiliati habuerunt. Atque Ecclesiæ quidem ædificatæ tempus, annum scilicet MCC., definire possumus ex egregio Laudensis Episcopi monumento, an. MCCXXXIII. quod suo loco edemus. Ibi enim *Soror Flora de Castello, quæ est magistra* (domus prædictæ utriusque sexui communis) *remisso sacramento dixit.... quod ista Ecclesia edificata est XXXIII. anni sunt hodie in ista die* (nempe XV. Augusti); & *dixit quod ipsa testis fuit de primis sororibus, quæ fuerunt ab initio ad ædificationem superscriptæ ecclesiæ, & dixit, quod hæc Ecclesia stetit multum ad ædificandum, videlicet a festivitate beati Johannis baptiste usque hodie*. Profecto aut maximam fuisse iis temporibus ædificandi celeritatem dicendum est, aut angustam sane ædiculam fuisse illam, cui construendæ multum temporis impensum fuisse dicatur, cum a XXIV. Jun. ad XV. Aug. perfectum opus fuerit. Arbitror tamen non paucos ante annos domum illam incoluisse Humiliatos. Si enim B. Bruna, ut constans est Vercellensium traditio, circa an. MCXLIV. floruit, Laudemque profecta, ibi, aut potius in Laudensi agro, Cœnobium condidit, hocce profecto omnium antiquissimum medio circiter XII. sæculo condidisse dicenda est. Nec sola porro Omnium SS. Ecclesia apud Humiliatos Fossadolti fuit, sed alia etiam pago proxima, ac S. Georgio sacra. Qua ratione hanc adierint Humiliati, Flora eadem refert his verbis: *Dixit, quod Ecclesia sancti georgii ante ædificationem hujus Ecclesiæ (Omnium SS.) erat domini episcopi arderici* (qui ab an. MCLXXXIX. ad an. MCGXVII. (a) Laudensi Ecclesiæ præfuit).

Tom. II.

B

Q. d.

(a) Ughell. in Episc. Laud.

Et dixit, quod quadam vice ierat ad dictam ecclesiam, Et tunc dominus prepositus, Et fratres Et sorores illius ecclesie prociderant se Et supplicaverunt pedibus illius, rogantes eum, ut dei amore daret eis dictam ecclesiam sancti georgii; Et tunc ipse dominus episcopus misericordia motus concessit eis dictam Ecclesiam sancti georgii. Quam Arderici donationem Innocentius III. literis suis an. MCCX. XVII. Cal. Jul. ratam habuit. Mittimus hic controversiam hujus Ecclesie occasione inter Laudensem Episcopum atque Humiliatos exortam, quæ ex indicato an. MCCXXXIII. monumento satis patebit. Id unum addimus ex Gregorii IX. literis ad hosce Humiliatos an. MCCXXXI. XVIII. Cal. Febr. datis, LXXX. per id tempus fuisse ejus domus incolas colligi.

IX. Postea vero, ut Laudius narrat, ut urbanam domum illi haberent, in qua diversari liceret, domum, quæ S. Joanni, ad vineas dicta est, construxerunt. Primam ego illius mentionem in charta an. MCCCVI. XIV. Febr. vidi apud Laudeenses S. Benedicti Sanctimoniales: *In Laude in domo deodata* (hoc sæpe nomine illa distinguitur) *Sancti Johannis evangeliste sita in contrata vinearum*. Ipsam tamen Ecclesiam tribus post annis excitatam fuisse testatur lapis, quem in ejusdem Cœnobii horto vidisse se Laudius narrat. Anno MCCCVIII. *Frater Lanfrancus Trivultius Prior hujus Domus fecit fieri banc Ecclesiam*. Suspicio autem id accidisse, cum Matthæus Vicecomes in Humiliatos iratus, ut Dissert. IV. num. XIII. retulimus, inter cetera domum etiam omnium Sancto-
rum Laudensis Diocesis per gentes suas fecit funditus demoliri. Nihilominus restituta hæc postea fuisse videtur; nam diu adhuc cum S. Joannis ad vineas domo stetit. Hinc in charta an. MCCCXX. VI. Martii in S. Benedicti tabulario hæc habemus: *presentibus fratre lafranco* (forte Trivultio, cujus meminimus) *priore domus deodate sancti. Johannis evangeliste* &c., atque ibidem nominatur *Frater guillelmus de Melzo prepositus canonice omnium sanctorum laudensis diocesis*. Sic tamen utraque constituta erat, ut domus S. Joan-

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. II.

nis domui omnium SS. obnoxia ac subdita esset, & a Laudensis Episcopi jure pendens. Hinc omittitur illa in Catalogo an. MCCCXLIV. Ubi vero de domibus post eundem annum additis est sermo, sic ait Joannes Braidensis: *Prima fuit domus de la vinea de laude, seu prioratus S. Johannis, quæ erat sub Episcopo Landæ, cui postea unita fuit antiqua domus seu Præpositura Omnium SS. Laudensis Diocesis. Quo anno hæc conjunctio contigerit, non satis constat. Chartam an. MCCCXXXIII. XIII. Jul. apud S. Benedicti Moniales vidi, in qua hæc habentur: Fr. Andriollus de Spanzotis præpositus domorum omnium sanctorum laudensis diocesis, & sancti Johannis evangeliste, quæ appellatur domus deodata civitatis laude, quæ sunt unum & idem corpus, ordinis humiliatorum. Quæ tamen verba non satis indicant, ambæ ne adhuc domus suos incolas haberent, an unica tantum. Sed certe non multo post. deserta illa fuit; ac utrumque nomen urbanæ domui datum, quæ scilicet S. Johannis ad vineas & Omnium SS. appellabatur.*

X. Præfuit, ut alias diximus, huic Cœnobio Philippus Gribellus Generalis deinde Humiliatorum Magister; sed pessima jam erat ejusdem domus conditio. Ex charta enim an. MCCCXXXVI. VI. Febr. apud S. Benedicti Sænitimoniales, unicum Præpositum cum socio ædes illas incoluisse colligimus. Anno autem MCCCCLXXII., ut ex ejusdem Cœnobii monumento cognoscimus, Balthassar de Paganis Præpositus, duoque alii Fratres ibidem degebant. Itaque commendari deinde illa cæpit, quod jam ab an. MCCCXCI. contigisse videtur; neque enim illius domus Præpositus in ejusdem anni Comitibus recensetur. Laudius narrat Fr. Franciscum Trivultium hujusce domus Præpositum an. MCCCXCIX. fuisse, quo tempore, cum Laudenses Ludovico XII. Galliarum Regi se dederent, hæc inter cæteras deditionis conditiones ab illis adjecta est: *Dignetur M. R. providere pro Francisco Trivultio nunc præposito domus de la vinea civitatis Landæ de Episcopatu ipsius civitatis, si contingat vacare per cessum, vel decessum, vel aliter, vel de alio.*

equivalenti beneficio. Galliarum autem Regis nomine responsum est : *Habebis commendatum Trivultium, & libenter scribet Pontifici pro beneficio*. Quis hujus consilii exitus fuerit, non video. Franciscus certe inter Laudenses Episcopos non numeratur. Suspicio tamen Humiliatum illum minime fuisse; neque enim Fratris aut Humiliati nomine in allatis verbis ille designatur. Probabile porro est domum illam Trivultio commendatam fuisse. Anno tamen MDXV. iterum ex Humiliatis Præpositus huic domui est datus. Etenim in Elencho quodam Monumentorum, quæ in Laudensi Episcopio servantur, hoc ad hunc annum animadverti : *Confessio Mensæ Episcopalis favore fr. Antonii de Vignate præpositi S. Joannis ad Vineas & Omnium SS. de libris undecim candelarum cere &c.* At exinde nullum alium inter Humiliatos huic domui præpositum video; & in Advocati Codice pag. 38. commendata dicitur. Anno MDLXX. Ricio nescio cui commendata illa erat, quattuorque ibidem Humiliati morabantur. Anno denique MDCV., cum Andreæ Cardin. Peretto commendata illa esset, Patribus Congr. S. Paulli ab eodem concessa est. Obscuriores sunt duæ, quæ sequuntur, Fratrum domus. 3. *Domus de ronchurio*. 4. *Domus de migniate*, quæ in hoc tantum Catalogo nominantur. Primæ, quæ in Laudensis agri pago fuisse videtur, qui vulgo *Roncoli* dicitur; Vol. I. pag. 51. &c. meminimus, ostendimusque, monumentum illud, cujus auctoritate a nonnullis jam ab an. MELVI. domus hæc existisse creditur, ad annum MCCLVI. probabiliter revocandum esse, simulque indicavimus Vicoboldonensi domui fuisse illam postea conjunctam. Altera forte in alio ejusdem agri pago posita erat, qui vulgo *Migneto* appellatur. Sed jam ad Laudenses Humiliatarum domos progredimur.

XI. Prima omnium recensetur *domus de paulo ibi in laude*: Arbitratur Laudius, ut superius innui, Pauli in agro Laudensi illam olim fuisse, ac Fratribus Sororibusque communem. Enimvero chartam an. MCCXXXIX. XIII. Apr. apud S. Benedicti Sanctimoniales

niales vidi, qua, cum quæstio verteretur inter girardum calegarium de paulo ex una parte, & fratrem Johannem nomine & vice sororum humiliatarum domus de paulo, cujus est rector & minister, controversiæ arbitros eligunt Dominum presbiterum Jacoppum priorem, & fratrem Guidottum Fabarium canonicè sancti cristofori &c. Cum enim cum Paulensi homine controversia esset, cumque domus de Paulo Minister hic nominetur, utrumque videtur suaderi, & Pauli fuisse domum hanc, & sexui utrique communem. Laudam deinde Virgines deductæ sejunctam a Fratribus domum habuerunt, ac plurima illius monumenta in Laudensis Episcopi, & S. Benedicti tabulariis occurrunt. Placet unum ex altero hoc tabulario proferre, eoque libentius, quod Professionis formam continet, qua tunc Humiliatæ utebantur. Anno a nativitate Domini nostri Jesu Christi millesimo ducentesimo quinquagesimo tertio die lune octavo mensis Septembris, Indictione duodecima, in domo, in qua habitant umiliate de paulo, ac coram domina pace preposito canonicè sancti cristofori ordinis umiliatorum de laude, & in presentia fratris alberti de rivolta & fratris Jacobi de boldo, & fratris conradi testium rogatorum, soror Jacoba filia quondam anne de agnate plebis de setara promisit vivere sine propriis, & ibi fecit professionem, & obedientiam secundum regulam fratrum umiliatorum secundi ordinis datam & approbatam a quondam bone memorie Innocentio papa, in manu sororis carabone ministra domus umiliatarum de paulo recipientis nomine & vice & ad utilitatem dicte mansionis, se & sua offerens, & irrevocabiliter donans ipsi mansioni; cum candela accensa, & scripto sue professionis in manu. Rog. per Avostum de Seregnano. Anno MCCXCIX. Bernardus de Talente Laudensis Episcopus hujusce domus Monialibus Ecclesiæ construendæ facultatem fecit, cujus literas in monumentorum serie edemus. Anno MCCCCXXVIII. tres tantummodo Moniales in iis ædibus degebant, scilicet Sancta de lupis ministra, Johanna de gradi, & caterina de nazariis. Iphis tamen Humiliatis Fratribus domus eadem superstes fuit, donec anno MDLXXXIV., ut Laudius refert,

fert, Franciscus Bossius Novariensis Episcopus, atque Apostolicus Visitator, illam S. Benedicti Cœnobio conjungi jussit. Sed hujus angustiae in causa fuerunt, cur anno tantum MDCXV. res ad exitum deduceretur. Humiliatarum de Paulo ædes a Clericis Regul. Congr. Somaschæ coemptæ deinde fuerunt.

XII. Sequitur 2. *domus de varisella*, seu potius *de vallicella*. Chartam an. MCCLXXXII. XII. Mart. commemorat Laudius, in qua hæc habentur: *In Civitate Laude in domo humiliatarum, S. Mariæ de Vallicella, præsentibus R. fr. Paxio domus humiliatarum S. Trinitatis ejusdem civitatis, domina soror rica domina & ministra domus humiliatarum S. Mariæ de Vallicella &c. decemque aliæ Sanctimoniales adduntur, quibus domus illa constabat. In alio autem monumento an. MCCCCXXXVII. apud eundem Laudium, quo loco illa esset, statuitur: Domus humiliatarum S. Mariæ de vallicella in vicinia S. Mariæ Magdalene. Addit Laudius anno MCCCCXCIV. PP. Prædicatorum horto ædes illas inclusas fuisse: moniales autem, si quæ supererant, ad S. Mariæ de Paulo, aut ad S. Benedicti, quæ solæ tunc erant Humiliatarum domus, traductas fuisse arbitror. Quæ vero deinde profertur 3. *domus de bregonzio*, seu *de bregundio*, eadem in posteriore catalogo *de Indenariis* dicitur, appellatione nunc a fundatoris nomine, nunc a prænomine deducta. Bregundii enim Denarii supremas tabulas an. MCCXXIX. X. Jan. confectas, atque an. MCCXXXVI. XXI. Oâ. confirmatas vidimus apud S. Benedicti Sanctimoniales, in quibus hæc habentur: *Judicavit domum suam de vicinia sancti tome, in qua ipse bregundius manet cum omnibus vasis & utensilibus, & aliis rebus, quæ in prædicta domo erunt tempore obitus sui, & totum podere quod habet, vel habuerit in loco & territorio de mulazano (laudensis agri pago).... ordini humiliatarum de laude, sive compagnie humiliatarum de laude, in qua domo vel in quo podere debeat fieri quedam mansio humiliatarum.... Item judicavit modios duos blave, & modium unum leguminum mansioni seu sororibus de domo sacbi denarii (de qua mox sermo**

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 15

sermo erit). Videtur autem illo ipso anno MCCXXXVI. obiisse Bregundius. Charta enim an. MCCXXXVII. IV. Jan. ibidem exstat, qua Ricca uxor Sozonis de Vistarino (de celeberrimo hoc apud Laudenses viro plura habes in illius ætatis historicis) & filia quondam bregundii denarii, cum consensu .... ipsius sozonis .... dedit in solutum, & nomine solutionis in suum locum posuit dominos prepositum guilielmum canonice sancti cristofori ordinis humiliatorum civitatis laude, & prepositum ubertum canonice omnium Sanctorum &c. Hac ratione nova Humiliatis Laudensibus domus concessa, quam illi Virginibus patere voluerunt. Hinc illa nunc domus de denariis appellatur, nunc corrupto nomine de Indenariis, vel de Lendenariis, nunc domus humiliatarum bergondii denarii sita super plateam de sabis. Addita postea est ædes Deiparæ Virgini, ac SS. Jacobo & Philippo sacra; omnibus enim hisce nominibus distinctam illam videmus. Interdum etiam, quod alias quoque factum vidimus, Præpositus huic mulierum Cœnobio datus est. Chartam enim an. MCCCCLX. XXX. Octob. vidisse se in S. Benedicti tabulario Laudius narrat, in qua appellatur D. Fr. Hieronymus de Lavexariis Præpositus domus S. Jacobi de denariis Ord. Humil. At paullo post, anno scilicet MCCCCLXV. Philippus Cribellus Generalis Magister paucas, quæ ibi supererant, Moniales, ejusque domus redditus domui de Paulo conjunxit. Enimvero chartam an. MCCCCLXVIII. in eodem tabulario vidi, in qua hæc habentur: cui domui (de Paulo) unita est & incorporata domus sancti Jacobi vulgariter nuncupata de denariis. Unica Elisabeth hujus domus ministra ad S. Benedicti Cœnobium traducta est, cui etiam ædes illæ concessæ.

XIII. Pauciora supersunt sequentis domus monumenta: 4. Domus de sancto romano. In S. Benedicti tabulario chartam an. MCCCIX. V. Jan. vidimus, in qua commemoratur Domina antilia ministra domus humiliatarum de sancto Romano in vicinia sancti Romani. At saltem quis illius exitus fuerit certo scimus ex alio ejusdem tabularii

larii monumento an. MCCCXX. VI. Mart. quo ejusdem bona inter Omnium SS. & Bregundii Denarii domos dividuntur. Porro post bona singula enumerata, hæc habentur: *que (bona) fuerunt suprascripte domus de sancto Romano . . . in qua domo erant quinque sorores . . . que sorores dimisse sunt a dicta domo de sancto Romano, tres quarum intraverunt domum canonice omnium Sanctorum, & ipsi se & sua dederunt, . . . & alie due . . . domum bregundii denarii, & se & sua dederunt dictæ domui.* Itaque in Catalogo an. MCCCXLIV. domus hæc omittitur. Obscurior est alterius domus exitus, nempe 5. *Domus, que dicitur nova.* Hujus mentio occurrit in charta an. MCCLXIX. IIL Sept. in S. Benedicti tabulario: *Ardizia filia quondam domini martini de pallatino, que professæ est se lege vivere longobardorum, fecit donationem inter vivos in dominam sororem dianam ministræ & rectoricem domus humiliatarum de domo nova in civitate laude in contrata comitum, recipientem nomine & vice ipsas domus seu mansionis de omnibus suis bonis &c., & in charta an. MCCXCIL XXIV. Sept. Sorores humiliate domus nove sive prope ecclesiam sancti Andree in contrata comitum de cassino.* Quis fuerit hujus exitus, non video. Sed cum illius monumenta in S. Benedicti Cœnobio asserventur, videtur, aut Cœnobio huic ipsi conjuncta fuisse, aut alteri cuiquam, quod huic postea conjunctum fuerit. Id vero ante an. MCCCXLIV. fieri oportuit: in posteriore enim Catalogo illa omittitur. Duæ adhuc illustrandæ supersunt Laudenses Humiliatarum domus. 6. *Domus sancti tome;* ac 7. *domus sancti blasii.* Primæ mentionem habemus, Laudio teste, in charta an. MCCXCIII. XX. Jul. in S. Benedicti tabulario: *Soror contesta ministra humiliatarum domus S. Thome, que habitant in vicinia S. Romani civitatis Laude.* In Episcopali autem tabulario Bernardi de Talente Laudensis Episcopi literæ exstant, quibus an. MCCC. XVII. Febr. hujusce domus Monialibus Ecclesiæ construendæ facultatem facit. Supererat domus hæc an. MCCCXLIV., sed nihil de illius exitu cognoscere licuit. Domus

vero

vero S. Blasii alio nomine *domus sacbi denarii* appellari consueverat. Ita in charta an. MCCCXXXVIII, XIX. Mart. in S. Benedicti tabulario: *in capitulo sororum domus sacbi denarii fite in laude in vicinia sancti blaxii intus*. Exstabat jam ab an. MCCXXIX. Vidimus enim in supremis Bregundii Denarii tabulis eodem anno signatis legatos fuisse *duos modios blave*, & *unum modium leguminum mansoni seu sororibus de domo sacbi denarii*. Anno autem MCCCXLVIII. S. Benedicti Cœnobio conjunctam illam fuisse docet Laudius:

XIV. Ast alia Sororum domus in Catalogo an. MCCCXLIV. apparet, scilicet *Domus S. Benedicti*. Dubius hærebam, num forte eadem hæc esset cum Domo Nova, de qua jam diximus. Sed hæc *in contrata comitum de cassino*, & *in vicinia S. Andreae* sita dicitur; illa vero *in contrata vinearum*. Guillelmi de Quaresima supremas tabulas anno MCCCIV. confectas commemorat Laudius, quibus inter cetera voluit... *quod post mortem Bendedæ uxoris suæ, & ante mortem ejus, si sibi placuerit, quod ante fiat, debeat fieri religio una, sive domus una religionis dominarum talis habitus & religionis, ut est domus & religio humiliatarum domus, quæ est in vicinia S. Romani civitatis Laudæ, statuens & ordinans, quod omnia bona sua mobilia & immobilia sint & esse debeant ipsius domus*. Addit Laudius, nescire se, quis fuerit supremæ hujus voluntatis exitus. Sed cum nulla ante hoc tempus domus S. Benedicti mentio occurrat; post aliquot vero annos monumenta ad illam pertinentia appareant (primum enim ad an. MCCCXXIV. in ejusdem Cœnobii tabulario vidi) vix dubito, quin illa fuerit hujus domus construendæ occasio, cui forte etiam a Bendedæ, Guillelmi uxoris nomine, quæ eadem videtur ac Benedicta, S. Benedicti nomen accessit. Hæc vero domus aliarum deinde accessione, quas supra commemoravimus, non parum est aucta. Superest illa adhuc, ac vulgo inter superstites Humiliatarum domos numeratur. Negant tamen Sandimoniales illæ, ut ab iisdem audivimus,

Humiliatas se esse. Enimvero S. Benedicti leges amplexæ sunt, non quas ab Humiliatis ipsis susceptas diximus; sed quas Benedictinæ Virgines ceteræ sequuntur, quasque illis ab Hieronymo Federicio Laudensi Episcopo anno MDLXXIX. datas fuisse, Laudius narrat. Albas tamen vestes, Humiliatarum more, induunt. De B. Brunæ corpore, quod apud eandem asseratur, diximus Vol. I. pag. 245.

XV. Has Humiliatarum domos Catalogi nostri comprehenduntur. Alias Laudius commemorat, quæ, siquidem existerint, atque ad Clausuales Humiliatos pertinuerint, ante annum MCCXCVIII. aliis jam conjunctas, aut derelictas fuisse, necesse est. Ac primo, quemadmodum Humiliatas de Vallicella superius commemoravimus, sic illis proximos Humiliatos *S. Ambrosii de Ripalta in Vallicella* existisse ille narrat, S. Christophori domui deinde additos; & chartam inavis XVII. Apr. an. MCCLXI., in qua nominatur *Antonius Humiliatorum de Ripalta Lande Minister*. Sexi etiam, qui Laudensis agri est pagus, fuisse Humiliatos ex Episcopalis tabularii monumento XVIII. Jun. an. MCCXCVI. Laudius probat, quo Bernardus de Talente Laudensis Episcopus ejusdem pagi decimam *Fratribus Jacobo & Alberto nomine Humiliatorum ejusdem loci recipientibus* ad XXIX. annos locat. Fuisse autem illam viris mulieribusque communem ex ejusdem Tabularii inventario Laudius probat, ubi ad an. MCCXXV. VI. Jul. hæc habentur: *Donatio, oblatio, & jurium renunciatio facta per Serenam de Nigro, & Rosam ejus sororem, & Alexandram uxorem qu. Valloris, ac Agnetem filiam qu. Talenti de Sesto omnes sorores mansionis humiliatorum de Sesto in Gulielmum de Brembio, & Martinum de Sesto ministros humiliatorum Laude & Episcopatus de omnibus rebus &c.* Minor tamen, cum domus de Sexto an. MCCXCVII. memoretur, eam deinde in Catalogo an. MCCXCVIII. omitti, præsertim cum conventio illa ad XXIX. annos pacta fuerit. Itaque suspicor illam ad tertium Ordinem pertinuisse. Præterea

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 19

Fr. Paxius Ord. Humiliat. frater domus sancte trinitatis nominatur in carta an. MCCLXXXII. , quam num. XII. commemoravimus, & in alia an. MCCLXXXVII. IX. Sept. apud S. Benedicti Moniales. Sed cum videam in S. Christophori tabulis, de quibus diximus, Ecclesiam illam S. Trinitatis ac S. Christophori appellari, arbitror non esse illam a S. Christophori domo distinguendam. Addit denique Laudius, Mulazzani, qui Laudensis agri est pagus, Humiliatos olim fuisse, aitque in charta an. MCCXCVI. in S. Benedicti tabulario septem Humiliatos ibidem degentes appellari. Sed forte hæc etiam ad tertium Ordinem est referenda.

XVI. Multo breviores in Cremonensibus domibus illustrandis tum modicus ipse domorum numerus, tum monumentorum inopia nos reddet. Earum summam sic Joannes Braidensis colligit: *In Cremona erant domus fratrum cum suis religiosabus quinque.* His deinde adduntur, quæ Casali majore positæ erant: *In Casali majore domus fratrum cum suis religiosabus tres: cœnobîa Religiosarum per se erant unum.* Hæ omnes in Catal. an. MCCXGVIII. Cremonensi fagia continentur. Itaque in fagia de cremona 1. domus fratrum sancti abundii, quæ etiam in quibusdam Hieronymi Landriani Generalis Magistri literis, quas Laude in Bibliotheca PP. Congr. Orat. vidimus, appellatur Monasterium Sancte Marie & Omnium Sanctorum nuncupatum de sancto abundio cremone. Hujus ceterarumque Cremonensium domorum originem ignoramus. Claustrales Humiliatos an. MCCXLVI. Cremonæ fuisse, ex Innocentii IV. literis eodem anno III. Cal. Nov. datis constat; at quæ potissimum domus indicetur, incertum. Anno MDLXX. XVIII. Presbyteri ac IV. Laici in S. Abundii aiebantur. Anno autem MDLXXIX. cum Archangelo Blanco Cardinali Tianensi commendatæ essent, hic Clericis Regularibus, quos Theatinos vocant, ædes illas concessit (a). 2. Domus sancti guillelmi. Cognominem

C 2

Ec.

(a) Silos Histor. Cler. Regul. T. v. pag. 587.

Ecclesiam fuisse olim in Cremonæ suburbiis, Homobono Medalberto Cremonensi Episcopo, nempe ab an. MCCXVI. ad MCCXLVIII. narrant Cremonenses historici, sequutusque illos Ughellius (a). At certissimum est etiam sedem illam PP. Ord. Prædicatorum fuisse. Itaque aut alia S. Guillelmi ædes Cremonæ fuit, aut Humiliatorum domus a Prædicatorum templo, cui proxima esset, nomen duxit. Ante an. MCCCXLIV. fuisse illam domui S. Catharinæ mox memorandæ conjunctam ex hujus anni Catalogo discimus, in quo domus illa sic designatur: *Domus S. Gulielmi, quæ dicitur S. Catharinæ*. 3. *Domus castri de Sonzino*. Soncini, quod frequens est ac celebre agri Cremonensis oppidum, ad annum usque MDLXXI. fuit Humiliatorum domus S. Jacobo sacra. In Catalogo an. MDLXX. illius Præpositus dicitur Joannes Maria Avogadrus, qui contumax ac fugitivus appellatur. Domus incolis vacua erat, idque, ut arbitror, jam ab an. MDLXV. Videbimus enim, cum de Bergomensibus Humiliatis sermo erit, S. Agathæ Sanctimoniales ad Soncinensem domum traduci jussas fuisse; quamvis deinde consilium exitu caruerit. In eodem Catalogo hujusce domus redditus Alexandro Simonettæ commendati postea fuisse dicuntur. Alia porro Cremonæ erat domus de Soncino appellata, ac S. Jacobo sacra; scilicet 4. *domus sancti Jacobi de Sonzino*. Habemus hujus monumentum an. MCCCXLIV. IX. Oâ. ex ejusdem domus tabulario, quæ nunc ad PP. Cler. Regulares S. Paulli pertinet, eductum, nobisque a Cl. P. D. Angelo M. Cortenovis communicatum, quo Moroellus de Benedicis Cremonensis Canonicus (idem; ut arbitror, qui deinde Joannis Vicecomitis Mediolanensis Archiepiscopi Generalis Vicarius fuit, ut constat ex charta an. MCCCXLIX. XIX. Sept. a Cl. Saxio edita (b), ubi tamen ille non Cremonensis sed Parmensis Canonicus dicitur) arbiter jubetur inter Fratrem *Job de Crottis de*

Cre-

(a) Ughell. Ital. Sacr. T. II. in Cremonen. Episc.

(b) Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag. 208.

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 21

Cremona Prelatum domus S. Jacobi de Soncino de Cremona Ordinis Humiliatorum .... & Simonem de Sospiro .... nomine Domini Francisci de Ortobellis Presbyteri & Rectoris Ecclesiae S. Vincentii de Cremona ... occasione cujusdam aedificii, quod Dominus frater Job dixit se velle construere & aedificare in Oratorium in Cremona in vicinia S. Vincentii. Præerat huic domui, quæ plerumque domus S. Jacobi dicebatur, an. MDLXV. Aloysius a Basilica Petri, ultimus deinde Humiliatorum Generalis Magister; qui cum sui cœtus res in deterius labi animadverteret, de sua olim Præpositura Patribus Congr. S. Paulli concedenda egit, quod anno MDLXIX. perfectum est (a): Erat denique Cremonæ 5. Domus sanctæ caterine. Hanc etiam ad extrema usque tempora Humiliati tenuerunt. Aedes illæ Camaldulensibus Monachis deinde concessæ an. MDXCI, cum antea Matthæo Rovario commendatæ fuissent (b). Casalenses deinde domus succedunt; 6. Domus de casale majore; 7. Domus nova ibi; 8. Domus parva ibi; quibus additur 9. Domus sororum de roderno; quæ quo loco esset ignoro. Domus parva ac nova etiam in Catal. an. MCCCXLIV. recensentur. Cetera omnia, quæ ad has domos pertinent, omnino ignota.

XVII. Geographicam rationem sequentibus Mantuanæ domus nunc occurrunt. Sed antequam e Mediolanensi Ditione discedamus, Novocomenses adhuc lustrandæ supersunt; quæ sagia Vallem Tellinam etiam complectitur. In Cumis & diocesi; ait Joannes Braidensis, erant domus Fratrum cum suis Humiliatibus viginti duæ; cœnobîa religiosarum erant per se sex. Singulas Catalogus noster enumerat, atque ut par erat, præfertur omnibus 1. Domus de rondenario, de cujus origine satis jam Vol. I. Differ. II. dictum. Plurima hujusce domus monumenta adhuc apud PP. Congr.

(a) Oltrocchi Not. ad Vit. S. Caroli col. 209. Branda confutaz. de' Ragion. Apolog. pag. 151. 153.

(b) Mittarelli & Costadoni Annal. Camaldul. T. VIII. pag. 177.

Congr. Somaſchæ ſervantur, qui Rondenarienſes ædes in præſens, obtinent eorumque mihi copiam fecit doctrinæ æque atque humanitatis laude ſpectatiſſimus P. D. Joannes Petrus Rovillius Collegii illius Præpoſitus. Antiquiores tamen chartæ periſſe videntur: nullum enim Præpoſitum Jacobo vetuſtiorē naſtus ſum, quem Romam ad Innocentium III. profeſtum diximus; nec ulla Jacobi, ipſius mentio ante annum MCXCVIII. occurrit. In iis vero, quæ ſuperſunt, monumentis, ille nunc *prepoſitus fraternitatis & eccleſie de rondenario*, nunc *prepoſitus manſionis de rundenara* appellatur. Erat hæc etiam viris mulieribusque communis ædes. At anno MCCCXLVI, cum duæ tantum Moniales ibi ſuperſeſſent, ad domum *de Pontefello*, de qua mox ſermo erit, translatae ſunt, ut ex charta Rondenarienſis tabularii colligimus. Rondenarienſes Humiliatos dilexit in primis Loterius Ruſca ſenior inter Comenſes ſæculo XIII. potentiſſimus, qui magnificum ſibi tumulum in eorundem templo, quod Deiparæ Sanctiſque omnibus ſacrum erat, exſtruendum curavit. Illius atque alterius ex eadem gente corpus vidiffe ſe anno MDCIV. eodem tumulo conditum refert Robertus Ruſca, quem deinde ſimul cum vetere ipſa æde everſam dolet (a). Præpoſitus etiam ex Ruſca gente huic domui præfuit, Johannes nempe Ruſca de Claro, ad quem Philippi Cribelli Generalis Magiſtri literas an. MCCCGLVI. XIX. Febr. datas ſuo loco edemus, quas nobiſcum communicavit erudiſſimus vir libriſque editis clariffimus Antonius Joſeph Comes a Turre Rezzonici. Jam ab anno MDXLI. Rondenarienſem domum commendatam fuiſſe colligimus ex ejuſdem anni charta, in qua *Dominus Julius ex comitibus de Calepio commendatarius perpetuus prepoſiture domus de rondenario* appellatur. Humiliatis extinctis, Ptolemæus Gallius Cardin. Novocomenſis, cui Rondenarienſis & S. Martini Præpoſiturarum redditus commendati fue-

---

(a) Storia della Famiglia Ruſca pag. 52. & 54.

fuerant, redditus eodem ac Rondenarienses ædes pauperibus, adol-
lescentibus alendis atque ad pietatem ac literas informandis
attribuit, ædesque ipsas magnifico opere instauravit. Quod mu-
nificentissimi hominis consilium Gregorius XIII. literis suis XV.
Oâ. MDLXXXIII. comprobavit. Collegii tamen, quod funda-
toris nomen adhuc obtinet, anno tantum MDLXXXIX. initia
posita sunt (a). In Novocomensi autem suburbio, cui Vicus no-
men, duæ erant Humiliatorum domus, anno MCCCXLIV.
adhuc superstites 2. *Domus de vico superiori*; 3. *Domus de vico in-
feriori*. Superior Deiparæ, S. Matthæo inferior sacra erat. Utram-
que a S. Joanne de Meda ædificatam Tattus narrat (b); sed, ut
Dissert. VI. pag. 205. vidimus, non satis probat. Certe quod
ille ad suæ opinionis confirmationem addit, in S. Matthæi æde
Joannis vitam pennicillo descriptam adhuc videri, parum illi fa-
vet. Etenim si qua esset hujus argumenti vis, Religiosa fere om-
nia Cœnobita ab ipso Religiosi cœtus auctore extructa dicenda
essent, cujus res gestæ coloribus aut typis expressæ passim in illis
exhiberentur. Ex duabus hisce domibus anno MCCCCXXXV.
unica S. Mariæ domus supererat, ut ex Senensibus Comitibus eo-
dem anno habitis constat. Huic porro S. Matthæi domum fuisse
conjunctam colligimus ex charta an. MCCCCXCV. II. Jan.,
quam nobiscum communicavit alias laudatus Novocomensis Pa-
tricius Fulvius Tridius: *Convocato & congregato Venerabili Capitulo
domus & monasterii S. Mariæ de Vico Cummarum Ordinis Humiliatorum
in Capella Sancti Matthæi dicti Monasterii, ubi dictum Capitulum saepe
solet congregari . . . . mandato & impositione Venerabilis Domini Fratris
Ambrosii de Marliano Præpositi prædictæ domus &c.* Anno MDLXX.,
quamvis commendata esset, tres ibi Humiliati alebantur. Nunc
vero Patribus Ord. Minimorum Ecclesia illa concessa est, quæ
adhuc

(a) Tatt. Append. agli Annali Sacri di Como pag. 104 & 47.

(b) Vita di S. Giovanni Cap. IX.

adhuc S. Mariæ nomen retinet . Sequitur 4. *domus de zeno* , qui locus est mille fere ab urbe passus , vulgo *Ageno* . Hanc quoque , quæ a S. Clemente dicebatur , a S. Joanne de Meda ædificatam Tattus affirmat . Ego nullum illius monumentum anno MCCXXV. antiquius in Rondenariensi tabulario vidi . Cum deinde Lemoconii constructionem Novocomenses ibidem molirentur , Humiliati ad suburbanam S. Martini de Zezio ædem. traducti sunt , quam illi ad extremum usque tenuerunt . Superest adhuc S. Martini Ecclesia nunc Parochiali jure ornata , ibique S. Martini simul ac S. Joannis de Meda effigies aræ maximæ imposita prostat . Hæ fuerunt in Novocomensibus suburbiis Humiliatorum ædes . Quod enim nonnulli addunt , S. Mariæ Elisabeth., nunc S. Marci Genobium in eodem Vici suburbio fuisse a S. Joanne excitatum , refellit optime Tattus , ostendens multo serius illius initia locanda esse ; nec quidquam fuisse illi umquam cum Humiliatis commune .

XVIII. Multo plures erant Humiliatorum domus per agrum ac per diæcesim diffusæ . Ac primo binæ occurrunt ad Larium : 5. *Domus de menaxio* , vulgo *Menagio* ; 6. *Domus de tremexo* . Alterius nomen etiam in Catalogo an. MCCCXLIV. occurrit . Post has recensetur 7. *Domus de tilio de supra* . Unicum est in Valle Tellina , quæ inde nomen accepit , Tillium , vulgo *Teglio* . Itaque cum dicitur *de tilio de supra* , discrimen inter duas Humiliatorum domos statuitur , quæ ibidem erant , superior altera , altera mulierum , ut videbimus , inferior . At prima hæc Vallis Tellinæ in hisce dissertationibus mentio nos monet , ut , quæ de Humiliatorum initiis disserit doctissimus Vir Franciscus Xaverius Quadrius (a) , breviter expendamus . Narrat scilicet , Insubres proceres Arduini Italiæ Regis asseclas circa an. MXV. in Vallem Tellinam secesisse , ibique Humiliatorum Ordinis initia posuisse . Quærisne , qua Scriptorum monumentorumve auctoritate novam hanc opi-

opi-

(a) Storia della Valtellina T. II. pag. 396. &c.

opinionem Vir Cl. confirmet? Nulla omnino. Rem ut certissimam profert, quam in dubium revocari sit nefas, quamque ullo rationum pondere comprobari supervacaneum sit. Addit Laicos homines fuisse illos, quique externis Sacerdotibus ad Sacramenta suscipienda uterentur, ut ex monumentis, inquit, Tiranensis Deiparæ templi colligimus, ex quibus etiam constat, jam ab XI. sæculo ea loca Humiliatos incoluisse. Subdit iisdem, arbitror, monumentis innixus, prope Tiranum initio consedisse illos, montesque occupasse, ut tuto iis vivere liceret; ac per æstatem quidem montem Tiranum inter ac Posclavum illos tenuisse, ubi ædícula S. Remigio sacra utebantur; per hiemem vero montem alium mille circiter a Tirano passus, ac S. Perpetuæ ædiculam quamdam illos tenuisse; eorum ædibus mulierum Cœnobium fuisse proximum; utrisque denique Hospitalis cujusdam domus curam demandari consuevisse. Optime. At Tiranensia hæc monumenta satis ne ostendunt monticolas illos Humiliatos fuisse? Mihi illa videre haud licuit; sed profecto quod Quadrius subdit, sufficere videtur, ut quæ ille refert, de Humiliatis intelligenda non esse arbitremur. Ait enim Clementem VII. eorum cœtum dissolvissse, quod certis legibus nullis, nec Pontificia auctoritate comprobatis uterentur. Atqui suas tertii Ordinis Humiliati leges, easque a Romanis Pontificibus sæpius comprobatas habebant; satisque proinde constat, Societatem illam, quam Quadrius commemorat, nihil ad Humiliatos pertinuisse.

XIX. At Vallis Tellinæ gloriæ nondum satis consultum erat; nec tertii Ordinis initia tantum, sed Claustralium etiam Humiliatorum antiquissimas domos provinciæ illi tribui oportebat. Itaque provinciam eandem inter primas Claustralibus Humiliatis patuisse ait, præsertim post Mediolanensis urbis excidium. Quid auctoritate statuatur, hoc etiam loco frustra exquiras. Tiliensem vero domum primam omnium in Valle Tellina fuisse, innuere videtur. Subdit enim: *E allora* (post Mediolanensem cladem)

dovette fondarsi il Monastero di S. Orsola in Tegliò, che fu lungo tempo parrocchiale di quella terra, al cui governo spirituale presedeva il Preposito del Monastero. Sed aliud est debuisse aliquid, aut potuisse fieri, aliud factum revera fuisse. Nihilominus dicta confirmare aggreditur Cl. Auctor: *Argomento di tale antichità si è, che vicino a Tegliò in un luogo detto Lessido v'era una casa di Umiliate, chiamata delle Sorelle; il che fa vedere, che ivi si era fondato, quando non eran ancora affatto divisi dalle lor donne. Itaque vero? Ubi cumque Sororum domos virorum Cœnobiis proximas invenimus, Cœnobia hæc antiquissima esse judicabimus? Aut argumento hoc erit, viros per id tempus nondum omnino a fœminis sejunctos vixisse? An plurimas non videmus Carmelitarum, Minorum, Prædicatorum Ordinis Sororum domos Fratrum Cœnobiis proximas, quos tamen semper a mulieribus sejunctos fuisse certissime scimus? Humiliatorum vero domos nonne sub ipsum seculi XIV. finem animadvertimus non solum mulierum domibus proximas, sed mulieribus etiam virisque communes, quas tamen sæculo XIII. exeunte constructas fuisse constat? Ceterum optime narrat Cl. Auctor, Lexidi prope Tillium aliam fuisse Humiliatarum domum, quæ scilicet, ut arbitror, in Catalogo nostro verbis illis indicatur: *domus sororum de tilio de subtus*. Ex his in Catalogo an. MCCCXLIV. unica hæc posterior nominatur. Primam tamen etiam superfuisse ex monumentis nonnullis sæculi XV. colligo; sed ita cum nonnullis aliis domibus conjunctam, ut unicum simul omnes corpus conficerent, incolistamen destitutæ. En tibi chartæ an. MCCCCXXVII. X. Maji fragmentum, quod vlr patiarum antiquitatum peritissimus Carolus Hiacynthus Fontana Morbinio ad me submitit: *Instrumentum promissionis & obligationis rogatum a D. Antonio Fontana publico Morbinii notario die Sabati decima mensis Maji anno 1427. Indict. 5., quam fecit Honestus Dom. Frater Simon de Venetiis Beneficialis & Rector Ecclesiæ S. Petri de Lospitalle de Auriga Territorii Tillii habens actionem a Reverendissimo in Christo patre & Domino Dom.**

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 27

Dom. Andrea Vicecomite decretorum Doctore Dei & Apostolica Sedis gratia totius Ordinis Humiliatorum Magistro Generali; exigendi & percipiendi fructus, redditus, proventus, & gaudimenta Domus S. Mariæ de Andoveno, Domus S. Margarita de Trixivio, Domus S. Ursula de Tillio, & domus Sororum de Tillio omnium Ordinis prædicti Humiliatorum .... solvendo annuatim præfato Domino Magistro Generali ad festum S. Martini, donec tenuerit dictas Domus .... libras quinquaginta Imperiales; ... & successivum instrumentum locationis ipse die ut supra rogatum, quam fecit antedictus D. Frater Simon de Venetiis Ordinis Humiliatorum Iconimus & Conservator Domorum &c. Ex his vero omnibus conflata arbitror Tillii Præposituram, quam in Catal. an. MDLXX. indicari videmus.

XX. Quæ deinde succedit 8. *Domus de Clavenna*, vulgo Chia-venna, in Catal. an. MCCCXLIV. inter mulierum domos profertur, appellaturque *Domus de Landragno de Clavenna*; in Torchii autem codice sæpe dicitur, *domus de Paterno de Clavenna*. Præpositus deinde iterum huic domui est datus: Comitibus enim an. MCDXCL interfuit *Antonius de Lupis S. Mariæ de Lacragno* (ita) Præpositus. At in Catal. an. MDLXX. inter commendatas recensetur. Quæ vero sequitur 9. *Domus de gravedona*, quod oppidum est ad Larium, an. MCCCXLIV. mulierum Cœnobium evaserat, quod adhuc superest, S. Mariæ Magdalensæ sacrum, in iisque numeratur, quæ Humiliatorum legibus adhuc vivunt. 10. *Domus de sancto gregorio*; 11. *Domus de olziate*, vulgo *olgiate*. Prima in pluribus Rondenariensis tabularii chartis nominatur, *domus sancti gregorii consellii rumi montis dugni*. Rurum porro, & Dugnum, seu Dungum non longe Gravedona absunt, ut hinc quo loco S. Gregorii domus posita esset, intelligamus. Hanc porro cum Rondenariensi domo conjunxit Tiberius Generalis Magister, ut ex illius literis constat an. MCCCLXVII. mense Augusto datis, quæ in eodem tabulario servantur. Idem fuit Olgiatensis domus fatum, ut ex ejusdem tabularii charta

colligimus XXIV. Jan. MCCCXLVIII. Succedit 12. *Domus de sancto vitale*, quam miror inter Novocomensis agri domos recenseri, cum in suburbiis posita sit; eadem enim est ac S. Ursulæ, quæ adhuc superest, Humiliatarum domus. Illam a S. Joanne ædificatam fuisse Tattus narrat. Ac si vetusta omnia monumenta, quæ olim apud Moniales illas servabantur, consulere nobis licuisset, aliquid forte nacti essemus, quo tanta hujus Cœnobii antiquitas comprobaretur. Sed omnium vetustissima perierunt. Ex iis autem, quæ adhuc supersunt, quæque humanissimæ illæ Sanctimoniales nobis communicarunt, uti etiam ex Catalogo hoc nostro, colligimus, communem olim viris ac mulieribus domum hanc fuisse. In charta an. MCCCXVIII. IV. Jan. nominatur *frater ardricus de olzate prelatu domus humiliatorum sancti vitalis de cumis*. In charta an. MCCCXLI. XII. Nov. nominatur *frater jacobus de capite de solzago frater domus umiliatus (ita) sancti vitalis de cumis nomine dominarum sancti vitalis de cumis*. Ita scilicet ex proxima S. Vitalis æde dicebatur. Quin etiam tum S. Vitalis ædem, tum Nosocomium illi proximum ad Humiliatos pertinuisse suspicor ex monumento an. MCCLVI. XVI. April., ut ex iis constabit, quæ monumentum ipsum edentes differemus. Post exstructam deinde Ecclesiam S. Ursulæ sacram, utroque nomine appellari cœpit. In charta an. MCCCLXXXVIII. XI. Apr. *congregato capitulo dominarum monialium humiliatorum ordinis sancte ursule de sancto vitali de cumis in domo ipsarum dominarum humiliatarum sita in parochia sancti sybii cumis in contrata de sancto vitali foris*. Quo etiam tempore mulieribus tantum concessa fuisse domus eadem videtur. S. Ursulæ deinde nomen obtinuit, quo adhuc designatur. Humiliatorum vestibus ac legibus Sanctimoniales illæ utuntur. Ritus tamen Romanos susceperunt.

XXI. Alia deinde domus profertur, quæ, si Tatto credimus, S. Joannem auctorem habet, nempe 13. *Domus de Sorego*, vulgo *Serico* ad Larium. Quadrius contra a Loterio Rusca hujus nomi-

nominis primo an. MCCXVIII. constructam dicit, ac testem profert Robertum Ruscum. At hic (a) Loterium quidem Humiliatis, quos valde amaret, domum S. Ursulæ sacram Surici ædificasse ait, sed foundationis annum non indicat; quin etiam nullum opinionis suæ fundamentum profert; nec certi quidquam proinde de hujus domus origine statuere possumus. Illud certum est, ad Humiliatorum usque extinctionem S. Ursulæ Surici domum apud Humiliatos fuisse. Hujus redditus deinde Cæsaris Glorierii filio commendati dicuntur in Catal. an. MDLXX. Ædes an. MDCXXIV. Patribus Ord. Minimorum concessæ (b). 14. *Domus de dervio ad Larium*. Hæc anno MCCCXLIV. supererat in fororum domum conversa; uti etiam 15. *Domus de Bellano*, quod celebre est ad Larium oppidum. Huic deinde Præpositus iterum est datus: Comitibus enim an. MCCCXXXVI. interfuit Fr. *Jobannes Præpositus Domus S. Nicolai de Bellano*. Hæc ad extremum usque superfuit, uti etiam 16. *Domus de demasso*, quod etiam notum est ad Larium oppidum. Hanc a S. Joanne fundatam fuisse Tattus opinatur; ac Deiparæ sacram dicit. At certe in omnibus Humiliatorum monumentis a S. Joanne Baptista dicitur. Multo citius dissoluta est 17. *Domus sancte marie magdalene*, quæ in hoc tantum Catalogo profertur, quæque quo loco esset ignoro. At vero 18. *domum de pontefello* in Novocomensibus suburbiis, quæ etiam S. Margaritæ dicebatur, a S. Joanne constructam fuisse ait Tattus. Ex parvo pontē, cui proxima est, nomen cepit, fuitque illa olim viris mulieribusque communis. At anno MCCCXLIV. mulieribus tantum patebat. Plura exstant apud Novocomenses S. Ursulæ Moniales monumenta, quibus illa nunc *de Pontefello*, nunc *Pontifellorum*, nunc *S. Margaritæ* appellatur. Inter alia Hieronymi Landriani Generalis Magistri literas vidimus an. MDXVIII. XXV.

Maji

(a) Istoria della Famiglia Rusca pag. 55.

(b) Quadrio Storia della Valtell. T. II. pag. 609.

Maji datas, quibus Fr. Evangelistam de Pilatis utriusque Monialium Humiliatarum Cœnobii *S. Ursule Comi & S. Margaritæ Pontisfellorum* confessiones excipere jubet. Circa an. MDLXX. S. Margaritæ Moniales ad S. Ursulæ traductæ sunt. Id ex Joannis Antonii Vulpii Novocomensis Episcopi literis discimus an. MDLXXXI. XV. Nov. datis, quæ in S. Ursulæ tabulario servantur. Iis enim testatur decem & amplius ante annos Cœnobium S. Margaritæ de Pontefello Ordinis Humiliatorum S. Ursulæ Cœnobio conjunctum fuisse.

XXII. Fufius licebit nobis de duabus, quæ proxime sequuntur, domibus differere, nempe 19. *Domus de lugano*, 20. *Domus de astano*, qui pagus est non multum Lugano diffitus. Monumenta enim aliquot ad has pertinentia nobiscum humanissime communicavit Cl. P. D. Joannes Franciscus Campius Congr. S. Petri ad Montemfortem Mediolani Præpositus, atque aliquot etiam in Puricellianis schedis nacti sumus. Ut vero omnia, quæ Luganenses Humiliatos spectant, simul complectamur, hoc loco de Humiliatarum etiam Luganensi Cœnobio dicemus, quod in Catalogo nostro inter mulierum domos commemorari videbimus. Ac primo Luganensi S. Mariæ Nosocomio ab an. MCCXXVIII. ad an. MD. præfuisse Humiliatos, monumenta nonnulla suadent. Sed probabile est ex tertio Ordine fuisse illos. Luganensis vero domus mentio ad annum MCCL. occurrit: in quibusdam enim hujus anni chartis nominatur: *Dominus Frater Otto Prælatus Domus & Congregationis Humiliatorum & Humiliatarum de verla* (viæ nomen, in qua domus eadem sita erat) *de lugano*; quæ alibi idcirco dicitur *domus fr. ostonis* (forte ejusdem fundatoris) qui erat filius condam *Ser Ada de Gallarate*. Anno MCCCXXXIV., Guillelmo Piccinello de Torno hujus domus Prælato, sacra S. Catharinæ ædes constructa est. Astani autem domus jam ante annum MCCLXXII. exstabat, ut ex charta hujus anni XXII. Maji colligimus suo loco edenda, qua Astanensis domus cum
Luga-

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 31

Luganensi conjungitur, sic tamen ut utraque suos incolas habeat, sed Aftanenses Luganensibus subiecti sint. Aftanensis anno MCCCXLIV. supererat; postea vero nulla illius mentio occurrit. Monialium domus S. Antonio sacra quæ initia habuerit, ignoro, nec illius ante an. MCCXCVIII. monumentum hætenus vidi. Hunc in modum duæ fuerunt usque ad sæculi XVI. initium Luganenses Humiliatorum domus, Fratrum altera S. Catharinæ, altera Sororum S. Antonio sacra. At anno MDIV. sedibus invicem mutatis Moniales ad S. Catharinæ, Fratres ad S. Antonii commigrarunt. Codicis MS. auctoritatem præfert Puticellius & Fr. Ambrosio de Invitiatis conscripti, quem Lugani servari arbitror, in quo hæc habentur: *Ego Fr. Ambrosius de Invitiatis S. pagine professor, & professor Domus S. Mariæ Brayde Mediol. Ordinis Humiliatorum, & olim Præpositus S. Ursule de Tillio Vallis Tellinæ Eccl. Ordinis permutavi dictam Præposituram... cum quodam Fr. Alberto de Rasis Præposito domus S. Catharinæ ibi de Lugano existente in controversia cum quibusdam hominibus dictæ terræ de Lugano, unde sibi necesse fuit relinquere dictam præposituram & permutare eam. Unde de voluntate & consensu totius Communitatis Lugani veni huc mutando titulum S. Catharinæ in titulum S. Antonii... & hoc fuit de anno 1504. die 23. mensis Novembris.* Porro Lugani pariter servatur monumentum, quo sedis hanc mutationem peractam confirmat an. MDV. Primus de Crispis Braidensis Præpositus, ac Generalis Magistri Vicarius.

XXIII. Anno MDLXX. huic domui præerat Angelus Maria Castaneus, de quo hæc in illius anni Catalogo: *Quello di Lugano venne al Capitolo della S. Riforma (an. MDLXVII.); ma visto che le Prepositure erano triennali, se ne fuggì subito, essendo ancor l'Illustrissimo Borromeo in Cremona.* Hinc Helvetiis præsertim annitentibus etiam post Humiliatorum cœtum deletum in præpositura illa retinenda, redditibusque percipiendis constans fuit Castaneus, parum de censuris in contumaces Humiliatos latis sollicitus; donec ali-

aliquando facti pœnitens Pontificiis jussis paruit. Rem habemus in monumento an. MDXCI. a Castaneo ipso narratam, quam placet ipsius verbis referre. *Die luna 17. mensis Junii 1591. in Burgo Lugani presentatus (coram Episcopo Novocomensi) R. D. Præbiter Angelus Maria Castaneus Luganensis ætatis annorum 53. (legendum 59., ut mox videbimus) Interrogatus respondit: = Io me feci dell' Ordine de Humiliati in Milano nel Monastero fuori di Porta Nuova, hora chiamata la Canonica, in età d'anni 15., et mi diede l'abito il Generale dell' Ordine, che era Monsignor Hieronimo Torchio &c. Prefi il suddetto abito de Humiliati, perchè un mio Zio, che era Prevosto pur de S. Antonio d'Humiliati di Lugano me voleva rinonziar, siccome ancora me rinonziò la detta Prepositura, credo che fosse l'an. 1547. (Enimvero in Torchii Codice pag. 47. ad III. Aug. MDXLVII. hæc habentur: *Receptio in Novitium Fratris Angeli Maria Castaneæ cum professione facta unico contestu cum dispensatione super ætate. Hinc subditur ejusdem præposituræ collatio in Angelum Mariam a Stephano de Castaneis patruo eadem die facta. Hinc cum anno MDXLVII. Angelus Maria XV. annos, ut vidimus, numeraret, anno MDXCI. non LIII., sed LIX. annum attigerat*); e l'ho goduta fino al tempo di Papa Gregorio, se ben Pio quinto aveva suppresso l'ordine nostro, se ben a me per un pezzo parve strano d'esser punito senza aver fallato; e però fui venistente a lassarla. Finalmente da Dio inspirato cedetti, e rinunziai liberamente in mano di Papa Gregorio a favore di M. Prete Lancellotto Robbiano &c. Io vado in abito di Prete secolare per Indulto Apostolico eseguito dall' Illustrissimo Cardinal Borromeo S. M., come esecutore Apostolico di Papa Gregorio XIII., come costa dalla data del Breve delli X. di Marzo 1581. &c. e perchè in essa esecuzione è ordinato, che porti sotto l'abito della Religion mia, così ho sempre fatto, e lo faccio; e l'ha mostrato; e appresso ancora dice di osservare i tre voti, come canta l'indulto et l'obbligo suo &c. Io dico l'ufficio alla Patriarchina &c. Aquilejensis Ecclesiæ ritus indicatur, quo Novocomensis Ecclesia etiam post Tridenti-*

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 33

dentinam Synodum diu usa est). *Ædes illæ PP. Congr. Soma-*
schæ deinde concessæ. Humiliatæ San&imoniales Lugani adhuc
florient, de quibus sollicitus in primis S. Carolus fuit. Exstant
enim in Puri&ellianis schedis illius literæ ad Specianum datæ:
 1. O&f. MDLXX., quibus illum monet, ut Domasiensis Præpo-
 situræ redditus illis concedendos curet, *le quali, ait, sono povere;*
et hanno portato sempre buon nome. Quin etiam literas Febroniz
 Carlizæ, quæ illi Cœnobio an. MDCXXXIV. præerat; ad Puri-
 cellium XXVII. O&f. datas vidi, quibus narrat, S. Carolum, cum
 Cœnobium illud adiisset, quod paupertatis causa clausuræ legibus
 nondum tenebatur, XXX. aut XL. aureos dono illi dedisse, ut
 clausuræ servandæ initium quoquomodo fieret.

XXIV. Duæ adhuc recensendæ supersunt fratrum ac foro-
 rum communes hujus provinciæ domus: 21. *Domus de cordula,*
 qui pagus est in Locarnensi agro; ac 22. *Domus de locarni,* quod
 celebre est Helvetiorum oppidum. Utramque a S. Joanne fun-
 datam Tattus existimat, siquidem, ut arbitror, Locarnensem do-
 mum intelligat, cum S. Pancratii domum in Locarni insula no-
 minat. Utraque an. MCCCXLIV. in sororum domum conversa
 fuerat: prima nusquam alias memoratur: alteri deinde Præpositus
 iterum datus est. Comitibus enim an. MCCCCXXXVI. adfuit
Fr. Galdinus Præpositus domus de Locarno. Anno MDLXX. adhuc
 supererat. Tum Locarnensis, tum Luganensis Præposituræ redditus
 Patrum Soc. Jesu Collegio in iis oppidis construendo attribui ve-
 hementer optabat S. Carolus. Sed cum justo sociorum numero
 alendo impares essent, res exitu caruit (a). Paucae deinde sub-
 duntur in eadem *fagia* sororum domus, scilicet 1. *Domus sororum*
de tilio de subtus, de qua jam sermo fuit; 2. *Domus de sancto sÿsto;*
 3. *Domus de u&urio,* quæ, quo loco essent, ignoro, nec deinde
 usquam memorantur. 4. *Domus de mendrixio;* 5. *Domus sancti johannis*
de mendrixio, quod notum est ad Larium oppidum: utraque an.

Tom. II.

E

MCCCXLIV.

(a) Oltrocch. in Not. ad lib. II. Cap. XXVIII. Vit. S. Car. col. 209.

MCCCXLIV. supererat. Quæ primo loco nominatur eadem forte est ac S. Ursulæ domus, quæ Novocomensi deinde S. Ursulæ Cœnobio conjuncta fuit; ubi plura exstant ejusdem domus monumenta. In charta an. MCCLXVIII. *vigesimo secundo intrante Novembri* fit mentio *Domine benenute filie quondam madii de canedo de novezano, que stat mendrixii, consororum domus, seu congregationis dominarum humiliatarum de mendrixio, que stant & habitant in domo, que quondam fuit ser finilis de calderario, ministre ipsius domus*. Eadem in charta an. MCCCXXI. XXIX. Nov. dicitur *domus & conventus de faldriana de mendrixio*. In eodem porro tabulario Jacobi Landriani Generalis Magistri literas vidimus XVII. Apr. MCCCCLXXVIII. datas, quibus *Monasterium S. Ursulle de Mendrixio Monasterio S. Ursulle Cumarum* conjungi jubet. Denique *& Domus de Lugano*, de qua superius dictum est. Aliæ nonnullæ occurrunt in Catal. an. MCCCXLIV. tum Fratrum tum Sororum Domus, quæ in antiquiore desiderantur, seu quod ferius constructæ fuerint, seu quod aliis nominibus designentur. Ac primo nominatur *Domus de Adevena*, seu potius *Andevana* in Valle Tellina, Tilliensi deinde domui conjuncta, ut vidimus num. XIX. Inter Sororum domos recensentur *Domus fratris Gandulsi*, & *Domus de campo*, mihi omnino ignotæ; & *Domus de Tresinio*, seu potius *Trexivio* in Valle Tellina, Tilliensi pariter deinde conjuncta. Aliam fuisse Castilioni, quod superius dicitur; aliam apud Dubinum in Valle Tellina Humiliatorum domum asserit Quadrius, illam ex monumento an. MCCX. IV. Oâ., hanc ex pluribus Andreæ Vicecomitis ætate monumentis. Præterea in Humiliatorum Comitibus an. MCCCCXXXVI. Domum *de Rive* nominari videmus, quæ domui *de Zeno* conjungi jubetur. Ad Humiliatos etiam S. Cæcilie, seu S. Crucis Novocomense Monialium Cœnobium olim pertinuisse, ait Tattus (a), quod circa an. MCCCCXC. Augustinianas leges amplexum est. Sed cum nulla mihi hujus mentio

unaquam

(a) Annal. Sacr. Dec. II. pag. 723.

umquam occurrerit, suspicor Humiliatas hic etiam latiore sensu appellari. Denique S. Mariæ de Torello Cœnobium a nonnullis S. Joanni tribui, ait Tattus; falso id tamen dici addit, cum ad Canonicos Regulares pertinuerit illud, ac B. Guillelmum Turrianum Novocomensem Episcopum fundatorem habuerit.

XXV. Paucis *fagiam de Mantua* expediemus, quæ ultima Austriacæ in Italia ditionis pars illustranda superest. In Mantua, ait Joannes Braidensis, *erant domus Fratrum cum suis Religiosabus tres*. Noster autem Catalogus: *in fagia de Mantua prima domus fratrum de sancta maria*. Nemo, quod sciam, ex Mantuanis historicis hanc Humiliatorum domum Mantuæ fuisse innuit. Fuisse tamen certissimum est & ex Catalogo hoc nostro, & ex Novocomensibus Humiliatorum Comitibus an. MCCCXLIII., ex quibus colligimus, domum hanc ante eundem annum S. Thomæ domui conjunctam fuisse: hoc enim decretum latum est: *Definimus, quod fratres & sorores S. Mariæ Novæ de Mantua recedant a domo S. Thomæ, & redeant ad dictum Conventum suum, cum omnibus possessionibus, & bonis domus olim dictæ S. Mariæ Novæ non obstante aliqua unione hætenus facta*. Decretum tamen exitu caruisse videtur; neque enim aut in Catal. an. MCCCXLIV., aut in ullo alio posteriore monumento domus illa commemoratur.

2. *Domus sancti thome*. P. Hyppolithus Donesmondus primam hujusce domus mentionem ad an. MCCLXVII. facit (a), affirmatque in ejusdem anni monumento Fr. Apollonium Priorem Humiliatorum S. Thomæ nominari, quam ædem aliquot ante annos fuisse illis concessam narrat. Diu illas Humiliati incoluerunt, angustas tamen, nec satis opportunas. Quapropter cum an. MCCCXXXVI. Mantuæ Comitibus agerentur, Monasterium S. Mariæ de Credario (vulgo *di Gradaro*), quod ad S. Marci Canonicos Regulares pertinebat, celebrandis conventibus impe-

(a) Stor. Eccles. di Mantova P. I. Lib. IV. pag. 292. 293.

trarunt, ut ex eorumdem actis patebit. Hinc oblatam mutandæ sedis occasionem ultro arripuerunt. Cum enim Canonicorum S. Marci cœtus, cujus maxima olim erat fama, fere omnino dilaberetur, anno MCCCCXCIX. S. Marci domum deferere coacti sunt, atque ad suas singuli domos redire (a). Hinc S. Mariæ Magdalensæ Moniales, quibus extra urbem Cœnobium erat, in illas ædes inductæ sunt; quas cum minus opportunas experirentur, anno MDXII. ad domum in S. Spiritus vico coemptam commigrarunt. Tum vero ex Canonicis nonnulli ædes illas iterum ingressi pristinum cœtum restituere conati sunt, sed irritò eventu. Itaque illis decedentibus easdem Humiliati adierunt (b). Antequam Humiliatorum cœtus extingueretur, commendata domus illa erat, quin etiam jam a Caroli de Advocatis tempore, ut ex ejus Codice pag. 61. cognoscimus. In Catal. an. MDLXX. domus S. Thomæ appellatur, an quod ad illam Humiliati redierint, an quod novas ædes antiquo nomine designarint, ignoro. S. Marci Cœnobium deinde an. MDLXXXIV. Camaldulensibus Monachis concessum; in S. Thomæ ædes an. MDCL. Clerici Regulares Infirmis Ministrantes inducti (c). Hisce denique additur. 3. *Domus de taliato*. mihi omnino ignota.

XXVI. Sabaudæ nunc ditionis domos illustrare aggredimur, quæ tribus *faggiis* continentur, Novariensi, Vercellenfi, Alexandrina. Atque ut a Novariensi initium ducamus, in *Novaria & ejus Diœcesi*, ait Braidenfis Chronici auctor, *erant domus fratrum cum suis religiosabus undecim; Cœnobia religiosarum per se erant tredecim*. De quibus ut fuse diligenterque differere nobis liceret, effecit eruditissimus Gaudentianæ Basilicæ Canonicus Joannes Baptista Bartolus, qui cum patriæ suæ monumenta accuratissime

ve-

(a) Ib. P. II. Lib. VI. pag. 89. 90.

(b) Ibid. P. II. Lib. VII. pag. 114. 115.

(c) Ibid. P. II. Lib. VIII. pag. 262. Lib. IX. pag. 368. 369.

vestigarit, plurima, quæ ad institutum nostrum pertinerent, humanissime ad nos submisit; ex quibus ne in immensum hæc Dissertatio excurrat, præcipua quædam tantummodo rerum capita seligere inviti cogimur. Itaque in *fagia de Novaria*, ita in Catalogo nostro, 1. *Domus fratrum sancti simonis*, quæ etiam SS. Simonis & Judæ frequentius dicitur. Prima in monumentis a me inspectis hujus domus mentio in charta an. MCCLVIII. occurrit; qua *Fr. Olricus de sancto symone Canevarius Communis Novariæ* nominatur. Olim in suburbiis posita erat: hinc in charta an. MCCCXLI. apud Novarienses S. Augustini Sanctimoniales commemorari videmus *Fr. Ardacinum de Blandrate Præpositum Ecclesie SS. Simonis & Judæ in suburbiis Novariæ*. Nunc vero mœnibus inclusa est: In Catalogo an. MDLXX. Fratribus vacua, & Cardinali Morono commendata dicitur. In Novariensibus pariter suburbiis posita erat 2. *Domus sancte crucis*, mœnibus nunc & ipsa inclusa. Lazarus Augustinus Cotta in MSS. quibusdam ad Novariense Musæum suum supplementis, quæ Novariæ asservantur, ait an. MCCXII. Gregorium Besutium domus hujusce Præpositum fuisse. Humiliatis extinctis illius redditus Helvetico Mediolanensi Collegio, ædes Novariensi Seminario concessæ (a).

XXVII. Obscurior est, quæ sequitur, 3. *Domus de porris*, quæ in Catal. an. MCCCXLIV. *Domus S. Joannis de Porris* dicitur. Eandem ego fuisse suspicor ac *Domum S. Joannis*, seu *S. Joannis Baptiste*, quæ etiam *de Hortello* appellabatur, cuique *Hospitale Rastellorum* conjunctum erat; quam Novariæ fuisse ex pluribus monumentis Novariensibus colligo; quæque tamen in Catalogis nostris omittitur. Sed illud obstat, quod Moniales hujusce domus incolæ Augustinianas leges sequebantur. In charta enim an. MCCCCVII. apud Novarienses S. Agathæ Sanctimoniales hæc habemus: *Religiosæ Domine Andreola de Brusatis, & Gulielmina*
de

(a) Oltroeck. Not. ad Vit. S. Caroli col. 487. not. a.

de Salvengo Monasterii S. Joannis de Rastello secundum regulam S. Augustini viventes, quod propter bellum non habebant Rectricem, postularunt incorporari in Monasterio S. Agathe, quod deinde perfectum est. Fieri tamen potuit, ut olim ad Humiliatorum Ordinem pertineret illa. Enimvero monumentum an. MCCCXLI. in eodem Cœnobio servatur, ex quo hæc excerpimus: *Die 5. Decembris existente Potestate D. Grazio Vicecomite in Burgo S. Luca cobarenti civitati Novaria, videlicet in domo infracriptorum Humiliatorum & Monialium SS. Joannis Baptiste, S. Mariæ Fabricæ Mundi, & Hospitalis Rastellorum sita in burgo predicto S. Luca; ibique soror Golzana ministra domus predictæ &c.* Vides hic duas domos, præter Hospitalale, olim distinctas (prima enim ad S. Gaudentii, altera ad S. Mariæ majoris parœciam pertinebat) tamquam unicam nominari. Arbitror itaque tres hæc domos, nempe S. Joannis Baptiste, S. Mariæ Fabricæ Mundi, quæ etiam S. Mariæ Novæ, & S. Mariæ de Muriculis dicebatur, & Hospitalis Rastellorum fuisse ante an. MCCCXLI. simul conjunctas. Ac domum quidem S. Mariæ Fabricæ Mundi Humiliatorum non fuisse suspicari quis posset, cum in Catalogo nostro non recensetur, ac nihilominus anno MCCCXII. superfuisse adhuc illam constet ex ejusdem anni charta, quæ in S. Agathæ Cœnobio servatur: *Decreto fratrum, Jacobus Rector Minister Domus Ecclesiæ fratrum & sororum S. Mariæ fabricæ mundi civitatis Novariæ fecit cambium &c.* Sed alio forte nomine hæc in Catalogo nostro designatur, quod sæpissime contingere videmus; quod etiam de Hospitali domo de Rastellis dici posset, nisi potius arbitremur ad tertii Ordinis Humiliatos hanc pertinuisse. Domum vero S. Joannis eandem, ut dixi, fuisse arbitror ac domum S. Joannis de Porris. Cum vero Joannes Vicecomes Novariensis Episcopus (qui ab an. MCCCXXIV. ad an. MCCCXXXIX. illi Ecclesiæ præfuit, a qua eodem anno ad Mediolanensem translatus est, quamvis hanc solum an. MCCCXLII. adie-

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 39

adierit (a) Novariensem arcem in S. Lucæ suburbio construendam mandasset (b)), ædes illius regionis quamplurimæ everſæ fuerunt. Porro hac occasione probabile est ex tribus memoratis domibus, quæ in eodem suburbio suæ erant, unam, aliis excisis, superfuisse, cui aliarum redditus simul ac nomina adderentur; ac proinde an. MCCCXLI. appellaretur *Domus S. Joannis Baptista, S. Maria Fabrica mundi, & Hospitalis Raſtellarum*. Fieri denique procedente tempore potuit, ut cum solæ mulieres in iis ædibus superessent, illæ rejectis Humiliatorum legibus Augustinianas amplecterentur. Hæc tamen omnia per conjecturam unice dicta sunt ad rem obscuram, si quo modo fieri potest, illustrandam. Novariæ denique erat 4. *Domus sancti thome*. Hæc anno MCCCXLIV. a mulieribus solum incolebatur, quæ diu ibi steterunt: nam in Torchii Codice pag. 12. ad diem XVIII. Aug. MDXXXVI. hæc habentur: *Soror Maria de Suardis professa in Monasterio de circulo deputata fuit Ministra Monasterii S. Thome Novarie*. At deinde Monialibus amotis Præpositus illi domui est datus. Ita enim in eodem Codice pag. 23. ad diem XXVII. Dec. MDXLI. *Extinctio & suppressio Monasterii seu Ministratus S. Thome Novarie, cum erectione in preposituram, & ejus collatione & provisione facta in personam Domini Fr. Laurentii de Blanchardis*. Enimvero Moniales illas Sanctimonialium Cœnobio Deiparæ ab Angelo salutatæ sacro conjunctas fuisse affirmat Cl. Canon. Bartolus.

XXVIII. Novariensis deinde agri domus succedunt, nempe 5. *Domus de galliæ*. Galliati, quod frequens est quinto circiter ab urbe lapide oppidum, duplex erat an. MCCXCVIII. Humiliatorum domus, fratrum ac sororum altera, altera sororum tantummodo. Anno vero MCCCXLIV. utraq; in sororum

de

(a) Ughell. Ital. Sacr. T. IV. in Archiep. Mediol., & in Episc. Novar. Saxius Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag. 799.

(b) A Basilica Petri, Novaria pag. 466.

domum transferat. 6. *Domus de burgo ticini*; 7. *domus que stat, ibi*. Duplicem in hoc etiam oppido ad Ticinum fluvium Humiliatorum domum fuisse videmus, quarum altera lepida illa appellatione distingueretur, *domus que stat*. Unica, eaque mulierum tantum an. MCCCXLIV. supererat, cujus frequentem occurrere in Novariensibus monumentis mentionem animadvertit Can. Bartolus. Postea tamen Præpositus huic domui iterum datus est; Comitibus enim an. MCCCCXCL interfuit *Baptista de Fantino S. Mariæ de Burgo Ticini* Præpositus. Humiliatis extinctis hujus domus redditus Helvetico Mediolanensi Collegio attributi. 8. *Domus major de trechte*; 9. *Domus minor, ibi*. Unica Trecati, quod celebre est Novariensis agri oppidum, an. MCCCXLIV. supererat, eaque Humiliatarum, domus. At vero 10. *Domus vetus de Cerrano*, & 11. *Domus nova ibi*, simul cum tertia Humiliatarum domo, quæ de *Castello* dicebatur, quam mox proferemus, eodem anno supererant, sed in mulierum domos conversæ. Omnes præterea in quadam Sacerdotiorum descriptione a Guillelmo Novariensi Episcopo an. MCCCXLIV. confecta nominantur. Ex his una S. Bartholomæo sacra an. MDXXV. supererat, ut ex Advocati codice pag. 31. constat; easque deinde Moniales Novariensi S. Barbaræ Humiliatarum Cœnobio conjunctas fuisse, Paricellianæ schedæ docent. Has Humiliatorum Novariensium domos Catalogus noster enumerat. At in Catalogo an. MCCCXLIV. post domum S. Joannis de Porris *domus de Gullari* succedit. Quid sibi velit vox illa *Gullari*, aut quæ hic domus designetur, ignoro. Arbitror librarii vitio vocem illam corruptam; sed quænam illi sufficiens sit, divinare non ausim.

XXIX. Jam vero ad Novariensium Humiliatarum domos accedamus. 1. *Domus sororum de Stresa*, seu *stresa* ad Verbanum, quæ an. MCCCXLIV. supererat. 2. *Domus de paranza*, corrupte pro *de Pallantia*, quod celebre est in eadem ora oppidum. Huic deinde Præpositus datus, nam & an. MCCCCXCI. Joannes de

Solario, & an. MDLII. Cornelius Torchius hujusce domus Præpositi, quæ S. Catharinæ sacra erat, Comitibus interfuerunt. Humiliatis extinctis illius redditus, tenuissimos tamen, Leuci Præposito S. Carolus concessit (a). 3. *Domus de pombia*: adhuc existabat an. MCCCXLIV. 4. *Domus de momo*. Momi in Novariensi agro Sanctimonialium Cœnobium floret S. Mariæ olim, nunc S. Bartholomæi appellatum. Sed nihil illi cum hac Humiliatorum domo commune fuit. Hæc enim in Advocati & Torchii Codicibus S. Mariæ Magdalene semper appellatur. Quin etiam quis illius exitus fuerit ex Torchii codice docemur. Ibi enim postquam pag. 20. ad d. XIV. Maji MDXL. hæc habentur: *Collatio seu proviso facta de Ministratu S. Marie Magdalene Momi dioc. Novar. Domine sorori Cecilie de Gallarate dicti monasterii professe*; hæc subduntur pag. 29. ad d. XXX. Jul. MDXLIX. *Unio facta de Monasterio S. Marie Magdalene Momi cum Monasterio S. Marie de la annuntiata de le caselle Novarie, ita quod sit unum Monasterium, videlicet S. Marie de la annuntiata*: hinc subditur ad eandem diem: *Electio cum confirmatione ministre facta de sorore Cecilia de Gallarate monasterii predicti de la annuntiata*. De iis, quæ proxime sequuntur, nempe 6. *Domus de cerrano*, 7. *Domus de trebate*, jam diximus. 8. *Domus de brenate*. Brinatum, vulgo Bernate ad Ticinum non ad Novariensem, sed ad Mediolanensem agrum pertinet. Itaque de *Pernate* legendum arbitror, qui pagus est non multum Novaria distans. Anno MCCCXLIV. supererat, uti etiam 9. *Domus sancti agapiti*. Legendum videtur S. *Agabii*, cujus Novariensis Episcopi frequens ibi est cultus. Sed quo loco esset, incertum. Etiam 10. *Domus de Romentino* in utroque Catalogo profertur, sed in posteriore additur *ibi supra*, nempe Novariæ, quibus verbis indicatur, in urbe illam, aut non longe ab urbe fuisse. At Romentinum pagus longius distare videtur, quam ut possit inter urbis fines concludi.

(a) Oltrocch. Not. ad Vit. S. Car. col. 209. not. 2.

XXX. Sequitur 11. *Domus de galliate*, de qua jam diximus. Succedit 12. *Domus de sancti Nicolai* (ita); cui pariter in posteriore Catalogo additur, *ibi*, nempe Novariæ. Domus hæc S. Nicolao sacra, S. Barbaræ deinceps dicta est. Ita in Advocati Codice pag. 29. *Casa delle Monache di S. Barbara, la quale per altri tempi si domandava di S. Nicolao*. Porro animadvertendum est duplex olim fuisse S. Barbaræ Sædimonialium Novariæ Cœnobium; suburbanum alterum apud S. Laurentii ad Puteum, quæ ædes olim a Benedictinis Monachis incolebatur, quibus earundem Sædimonialium cura commissa fuerat. Sed his nihil cum Humiliatis commune; easque an. MDCXLI. Joannes Antonius Tornielus Novariensis Episcopus ad S. Augustini Cœnobium transtulit. Urbanum alterum erat, de quo scilicet agimus. Hujus vices Advocatus idem enumerat pag. 98. *La Casa e Monastero delle Monache di S. Barbara, le quali per altro tempo si domandavano di S. Nicolao di Novara, perchè esso Monastero loro era appresso a la chiesa parrocchiale di S. Nicolao: poi si transmutarono, et sono venute a stare presso a S. Quirico de Novara*. Hæc vero S. Quirici ædes eadem est, quam nunc PP. Ordinis Prædicatorum incolunt. De hac domo fermo est in Paricellianis schedis, in quibus narratur, S. Simonis Sædimonialis (illas arbitror, quæ S. Simonis ædes fratribus sanctoribusque communes antea incolebant) huic Cœnobio conjunctas olim fuisse; atque etiam LV. ante annos Moniales S. Bartholomæi de Ceredano, vulgo *Cerrano*, de quibus diximus. Quin etiam Cinthiæ nescio cuius, quæ huic Cœnobio præerat, literas in iisdem schedis vidi III. Febr. an. MDCXXXII. ad ipsum forte Paricellium datas, quibus illum enixe obsecrat, ut Novariensem Episcopum a suscepto illius Cœnobii dissolvendi consilio amovendum curet. Consilium tamen ad exitum perductum fuisse videtur; neque enim ulla amplius hujusce Cœnobii mentio occurrit.

13. *Domus de urgiunto*, seu *de urgunto*. Antiquum hoc est in Oculæ Comitatu oppidum, quod etiam *Petra Sancta* est appellatum,

ex lapide Martyris alicujus sanguine, ut fertur; asperso. Hujus oppidi antiquitatem egregie nuper illustravit Cl. P. Guido Ferrarius Soc. Jesu (a). Cum vero circa XIII. sæculum exundantium aquarum vi obrutum illud fuisset, incolæ ab antiqua sede paulum recedentes Voconiam, vulgo *Vogogna*, condidere. Ac forte in ipsis Urgunti ruinis Humiliatorum domus, quæ an. MCCXCVIII. exstabat, eversa est; nulla enim posterior ejus mentio. Denique 14. *Domus de archamaria*. Arcamaria, olim Arcus Marianus, pagus est, vulgo *Camariano*, Novariam inter ac Vercellas, nuper ab eodem auctore illustratus (b). Anno MCCCXLIV. superstes ibi adhuc erat Humiliatarum domus.

XXXI. Tres alias Sandimonialium ædes posterior Catalogus enumerat, in priore omittas, aut aliis nominibus designatas. *Domus de longiralo*, quæ quo loco fuerit, ignoro. *Domus de Varali*, scilicet de *Varallo Pombia*; ita enim in memorata Sacerdotiorum descriptione: *Humiliata de Varallo Pombia*. Denique *Domus de Sorisfa*. Sorisfa olim unus erat cum Gargallo pagus. Hinc in veteribus monumentis sæpe dicitur *de Sorisfo sive de Gargallo*, ac vicissim. Nunc vero duplex est. Gargalli porro locus adhuc superest, qui *Conventus* dicitur, fortasse vetustæ hujus Humiliatarum domus vestigium. At in neutro Catalogo domus alia recensetur, (nisi forte alio nomine indicetur), quæ certissime ad Humiliatas pertinet, Deiparæ ab Angelo salutatæ sacra, quæ etiam *de Cassellis* dicebatur. Illius mentionem fecimus num. XXIX. Commemoratur illa etiam in Advocati Codice pag. 30., ubi ille narrat tributa omnia se hisce Monialibus paupertatis causa remisisse, & maxime quod in eodem Monasterio feci Monialem unam neptem meam filiam sororis mee Domine Cassandre. Erat illa olim in suburbiis posita. Anno autem MDLII. suburbiis excisis prope S. Claræ

(a) Lettere Lombarde Lett. VIII.

(b) Ibid.

Moniales illæ confederunt ; donec anno MDCXXXIX. eidem S. Claræ Cœnobio conjunctæ sunt ; in cujus conjunctionis monumento non Humiliatæ , sed Benedictinæ illæ appellantur ; forte quod S. Benedicti leges post Humiliatorum extinctionem amplexæ fuerant .

XXXII. At vero in Novariensibus monumentis aliæ occurrunt Humiliatarum domus : in memorata enim Sacerdotiorum descriptione hæ præterea Novariensi urbi ac suburbiis tribuuntur : *Humiliata S. Agathæ : Humiliata S. Catharinæ : Humiliata S. Mariæ Magdalænæ : Humiliata S. Christophori : Humiliata S. Gotthardi : Humiliata S. Margaritæ : Humiliata S. Helænæ : Humiliata S. Agnetis : Humiliata S. Salvatoris* . Et forte ex his nonnullæ ad Humiliatos pertinuerant olim , aut in nostris etiam Catalogis , sed aliis nominibus , designantur ; aut , quod probabilius est , latiore quodam sensu Humiliatæ appellabantur , ut alias factum vidimus , aut denique ad tertium Humiliatorum Ordinem pertinebant . At sane S. Agathæ Sanctimoniales jam ab an. MCCCCVII. S. Benedicti leges amplexæ fuerant , quas nondum Humiliati susceperant : in charta enim ejusdem anni habemus : *Domina Lanfrancina de Blandrate Abbatisa . . . Monasterii S. Agathæ Ordinis S. Benedicti* . Vix enim per ea tempora videmus aut Humiliatarum domos Monasteria appellari , aut , quæ illis præesset , dici Abbatissam , aut Sanctimoniales Humiliatas Ordinis S. Benedicti dici . Anno autem MDXI. S. Agathæ Sanctimoniales Canonico Regularium leges amplexæ sunt , quas adhuc servant . Huic Cœnobio Humiliatæ S. Catharinæ additæ sunt , quas Augustinianis quoquomodo legibus vixisse ex charta an. MCCCCXXXIX. colligimus : *Cum in Monasterio S. Catharinæ extra muros Novariæ non esset aliqua certa Regula , nec pro certo sciretur , ejus Ordinis Moniales illæ existerent , licet ab aliquibus asseratur illas esse Ordinis S. Augustini sub cura Fratrum Prædicatorum &c.* Humiliatarum S. Mariæ Magdalænæ , quæ etiam de Grittis vocantur , mentio occurrit in Joannis Vi-

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 45

cecomitis Novariensis Episcopi literis an. MCCCXXXIX. datis, quæ in eodem Cœnobio servantur : *Priorissa, Humiliata, & Sorores S. Mariæ Magdalena, quæ appellantur conforores & Humiliatæ de Grittis in suburbio S. Gaudentii Civitatis Novariæ.* Sed & istæ Ordinis S. Augustini appellantur in charta an. MDIII. His vero Cœnobium Humiliatarum S. Christophori de Barragiolo an. MDXLVIII. conjunctum est; sed ex ipso conjunctionis decreto a Joanne Antonio Card. Serbellonio Novariensi Episcopo lato, nihil illis fuisse cum Humiliatis commune, intelligimus: *Reperuimus in eo tantum quatuor moniales professas degere, quæ licet alias honestam vitam ducerent, tamen nullam certam regulam habebant.*

XXXIII. Ad Humiliatas S. Gottardi quod attinet, videntur illæ cognominis Nosocomii curam gessisse, quod olim Novariæ erat, ac forte tertii Ordinis leges illæ profitebantur. S. Agnetis Cœnobium, an. MCCCLXXII., ut mox videbimus, conjunctæ fuerunt. Nosocomium vero ipsum Novariensi Nosocomio majori a Sixto IV. additum. S. Margaritæ Humiliatas Sanctimoniales Augustinianis legibus vixisse, hinc suadetur, quod an. MCCCLIII. S. Augustini Cœnobio conjunctæ sunt. Humiliatarum S. Agnetis mentio occurrit in Novariensibus statutis an. MCCCXLVI., in quibus nomen occurrit *Massioli Cassoni Sindici & procuratoris Ministræ & humiliatarum S. Agnetis*; & in charta an. MCCCLXXII. *Domina Jobanna de Bellinzago Ministra Humiliatarum S. Agnetis obtinuit a Domino Oldrado Episcopo Novariensi Domum Humiliatarum S. Gottardi in parochia S. Dionysii veteris.* Utrum istæ ad Humiliatos vere pertinuerint, definire non ausim. At certe ad illos quoquomodo pertinebant Humiliatæ S. Salvatoris. Anno enim MCCLXXVIII. cum Magdalena de Cottis Viglevanensis Novariæ in S. Salvatoris vico Sanctimonialium domum construere supremis tabulis jussisset, ac voluntatis suæ curatorem Julium de Pratoridolio SS. Simonis & Judæ Præpositum nominasset, ille Sanctimoniales hæc SS. Simonis & Judæ Præposito subesse jussit.

At

At simul edixit, ut *S. Augustini regulam* amplecterentur. Ex quo intelligimus, fuisse quidem domum illam Humiliatorum juri obnoxiam; sed Augustinianis legibus vixisse. Verum eodem anno dissoluta illa est. Virgines enim sedibus iisdem excedere Calendis Septemb. jussæ sunt, quas sibi Julius Cicada vindicavit, ac per legitimam sententiam obtinuit; neque Humiliatarum hujusmodi ulla amplius mentio occurrit. In Novariensi autem agro, præter illas, quæ in Catalogis nostris recensentur, in allata Guillelmi Episcopi descriptione numerantur *Humiliata de Burgo Lavexzario*; *Humiliata de Marano*, (quæ in charta apud S. Agathæ San&imoniales dicuntur *Humiliata de Marano Ordinis Invalidarum*); *Humiliata de Agrate*; *Humiliata Agnelenghi*. Gaudiani etiam, vulgo *Gozzano*, Humiliatas fuisse chartæ ibidem superstites testantur: De quibus omnibus quid statuam, nescio; sed probabilissimum est, aut latiore sensu Humiliatas fuisse illas dictas, aut ad tertium Ordinem pertinuisse. Siziani denique Fratrum ac Sororum communis domus circa an. MCCXCVIII. fuisse videtur. In charta enim ejusdem anni apud S. Agathæ San&imoniales hæc habemus: *Ubrica Trovabovi filia qu. D. Rigordi de Siziano confite- tur se habuisse & recepisse a fratre Joanne S. Clementis de Siziano nomine Humiliatorum superscriptæ Ecclesiæ pro venditione terræ sed&iminis, in quo dicta Humiliata, & prædictus frater habitant &c.*

XXXIV. Novariensem *fagiam* excipit Vercellensis, quæ tamen Subalpinæ etiam regionis, & Montisferrati urbes complectitur. Ideo autem Vercellæ tamquam provinciæ caput constitutæ videntur, quod antiquissima ibi esset Humiliatorum domus, ut de BB. Hotico & Bruna differentes ostendimus. In *Vercellis*, ait Joannes Braidensis, *erant domus fratrum cum suis Humiliatibus duæ; cœnobia religiosarum per se erant unum*. S. Christophori scilicet ac S. Martini domus fratribus ac sororibus communes erant, quarum unam, ac fortasse etiam alteram circa an. MCXLIV. constructam diximus. At tres lapides, qui in S. Christophori adhuc ser-

servantur, multo recentiore hujus templi ædificationem indicant; quorum alter sic habet: *Nicolino ex Conradis Lignana hujus templi Antistiti & Conditori, optimeque de Religione Humiliatorum merito, Joannes Angelus Lignana tumulum hunc, & sibi posterisque suis ponendum curavit MDLXXVI.* Porro, qui hic nominatur, Joannes Angelus Lignana idem esse videtur, ac qui in Catal. an. MDLXX. Aquensis Præpositus dicitur. Ac proinde ab illo distinguendus est Joannes Angelus alius, qui in altera inscriptione commemoratur, quique Nicolini superius nominati pronepos dicitur: *Joannes Angelus ex Conradis Lignana pater Andrea Præpositi, & Nicolini hujus templi conditoris pronepos, Sacellum D. Mariæ Magdalene dicavit an. MDXXXII.* Andrea ipsius denique monumentum existat in alio lapide: *R. D. Fr. Andreas ex Conradis Lignana hujus Ecclesiæ Humiliatorum Religionis Ppofitus sacellum hoc vivens fieri curavit, an. MDXXXIII.* Videtur autem Andreas initio hujusce domus Commendatarius Præpositus solum fuisse; hoc enim nomine appellatur in Advocati Codice pag. 51., ac deinde Humiliatis sese addixisse: hæc enim in Torchii Codice pag. 17. habemus ad diem XXIV. Jan. MDXXXIX. *Constitui R. D. Fr. Andream de Legnana Præpositum S. Christophori Vercellarum, Vicarium provincie Pedemontium, ac in dominio Illustrissimi Ducis Sabaudie.* Itaque Nicolinus, qui hujus templi conditor dicitur, circa sæculum XV. vixisse videtur, ac proinde hac tantum ætate templum idem exstructum. Sed certe S. Christophori simul ac S. Martini ædes jam a XIII. sæculo existisse & monumentis aliis, & nostris in primis Catalogi auctoritate ostenditur, in quo utraque recensetur: *In sagia de vercellis 1. Domus sancti cristofori: 2. Domus sancti Martini ibi.* Quapropter Inscriptiones illæ de Templi institutione aut nova ædificatione intelligendæ sunt, quæ cum Nicolini Lignanae munificentia perfecta esset, factum hinc arbitrator, ut plures ex Lignana gente hujus domus Præpositi exlitterint. Nam præter Andream jam memoratum, an. MCCCCXXXVIII.

Joan-

Joannes de Lignana illi præerat, ut ex Glaxiatensis Cœnobii charta ejusdem anni colligimus; eidemque deinde præfuit infau-
stæ ille memoriæ vir Hieronymus Lignana conjurationis in S. Ca-
rolum reus, de quo Vol. I. Diss. VIII. diximus. Eodem tem-
pore S. Martini Præpositus erat Fr. Bertolinus de Lignana.
Utriusque domus redditus, Humiliatis extinctis, Equitibus SS. Mau-
ritii & Lazari attributi sunt. Anno autem MDLXXX. S. Chri-
stophori ædes a Joanne Francisco Bonhomio Vercellensi Episco-
po Clericis Regularibus Congr. S. Pauli concessæ.

XXXV. Mulierum pariter domus Vercellis erat: 3. *Domus*
sororum sanctæ agathe. Certam hujusce domus originem statuere
possumus ex charta, quam Cl. Fileppius alias laudatus nobiscum
communicavit. Anno Dominicæ Incarnat. MCCLVII. Indiēt. I. die
Mercurii XXI. Novemb. in præsentia Domini Ambrosii Coccorellæ Ju-
dicis & Consulis justitiæ Vercellarum, sedentis pro tribunali in Con-
sultatu, Joannes de Panclerio Civis Vercellensis, donavit inter vivos,
& titulo donationis dedit Domino Martino Præposito Mansionis S. Mar-
tini de la Cateſſo, vice & nomine totius Ordinis Umiliatorum, sive
fratrum Umiliatorum, quamdam domum cum solo & edificiis, &
curte, & orto, & brolio, & aliis pertinentiis eidem domui pertinenti-
bus, quam ipse Johannes habere & tenere visus est in Vercellis in vi-
cinitate S. Donati &c. quam donationem fecit ad utilitatem & habitacu-
lum sororum humiliatarum, quæ dicuntur de S. Agatha, ita ut præ-
dictæ sorores, quæ ibidem modo sunt, & deinde fuerint, perpetuo in
ipsa domo debeant habitare, & ibidem permanere, & Collegium ipsa-
rum sororum perpetuo ibi debeat observari. Rog. per Albertum Ca-
staldum. Ex quibus verbis colligi videtur, fuisse antea domuncu-
lam aliquam S. Agathæ appellatam, aut S. Martini Humiliatas
facellum habuisse S. Agathæ sacrum, ex quo nomen ducerent,
donec nova hæc iisdem sedes a Joanne Panclerio concessa est.
Floret porro adhuc Vercellense hoc Sanctimonialium Cœnobium,
incolarum nobilitate æque ac virtutibus spectatissimum, religio-
sæque

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 49

sæque disciplinæ, a qua Humiliati turpiter adeo desciverant, observantissimum. Quarum Virginum eximiae virtutes sibi in primis acceptas esse tunc præsertim Deus O. M. testatus est, cum anno MDCCIV. Vercellensis urbs obsidione premeretur. Cum enim in odæo collectæ jamjam Sacris Epulis reficiendæ essent, ferreus globus e tormento bellico explosus disrupto fornice maxima vi irruens San&imoniales omnes incolumes reliquit. B. Amedei Sabaudi effigies solemni cultu apud easdem colitur, cujus etiam præsentem opem in gravissimis morbis sæpe senserunt. Humiliatorum legibus adhuc vivunt; Romano tamen ritu in Sacris utuntur.

XXXVI. Ad *fagiam* Vercellensem *Casale S. Evafi*, vulgo *Casale di Monferrato*, pertinet. Duplex anno MCCXCVIII. ibi erat Humiliatorum domus; 4. *Domus fratrum de casale sancti evafii*; 5. *Domus sororum ibi supra*. Atque ad Fratrum domum quod attinet, narrat Cl. Moranus in libro suo, quem *Eppeton* inscripsit, Humiliatos jam a sæculi XII. exitu eam oppidi regionem tenuisse, quæ Suburbium novum dicebatur, ibique ædem habuisse Deiparæ Sacram; cum vero Julia Montisferrati Marchionissa ædiculam S. Cruci Inventæ dicatam haud longe ædificandam curasset, in eaque ingens S. Crucis fragmentum secum Hierosolymis allatum locasset, ædiculam hanc ipsam an. MCC. a Casalensibus impetrasse Humiliatos; sed cum angustior illa esset, iisdem an. MCCXLII. XII. Sept. concessum fuisse, ut alia in urbis regione non longe a mœnibus novas sibi ædes construerent; quas illi S. Mariæ Novæ appellasse videntur: hoc enim nomine in Humiliatorum Constitutionibus XIV. sæculo incunte conscriptis illæ designantur. Quod tamen ad S. Crucis fragmentum pertinet, aliter rem narrat Benvenutus a S. Georgio (a), fuisse illud scilicet Lucediensi Cænobio dono datum, atque hinc deinde an.

Tom. II.

G

MCCCCLXXIX.

(a) Stor. del Monferrato Script. Rer. Ital. T. XXII. col. 345.

MCCCCLXXIX. ad Casalensis arcis sacellum translatum. Quæ de re penes illos iudicium esto, quibus Casalensia antiquorum temporum monumenta consulere licet. At anno MCCCXXXVII. Humiliatis Casali abeuntibus Augustiniani Conventuales in S. Crucis Cœnobium, quo etiam nomine domus illa appellabatur, inducti sunt, quibus deinde an. MCCCCLXXV. Augustiniani Eremitæ Insubricæ, ut ajunt, Congregationis successerunt. Quæ omnia a Cl. Tridinenſi Præposito Joanne Andrea Irico confirmantur (a). Duplicem vero sororum Domum Casali olim fuisse, alteram S. Marco, S. Bartholomæo alteram sacram, antea laudatus auctor narrat, quibus, quod ruinam fere ducerent, everſis, unica S. Bartholomæo dicata an. MCCXLII. iterum exstructa est. Ac sane unicam fuisse anno MCCXCVIII. sororum domum, ex Catalogo nostro discimus. Sed an. MCCCXLIV. Casalensium Humiliatorum res aliter se habuisse, ac Casalenses historici narrent, ex posteriore Catalogo discimus. Illi enim an. MCCCXXXVII. Humiliatos Casali excessisse ajunt. At Catalogus noster an. MCCCXLIV. duplicem Humiliatorum domum, fratribus ac sororibus communem, Casali statuit, S. Bartholomæi scilicet, quam illi sororibus tantum patuisse dicunt, & S. Mariæ: *S. Mariæ Casali S. Evasti, fratres tres, sorores undecim; S. Bartholomæi ibi supra, fratres duodecim, sorores duodecim*. Domus autem S. Mariæ an eadem illa fuerit, quam olim Humiliati deseruisse dicuntur, an alia, ignoro. Sed certe nonnisi post an. MCCCXLIV. Humiliati Casalenses domos deseruerunt. Anno autem MCCCXLIII. duplex quidem domus, sed Humiliatarum tantum, Casali erat; scilicet S. Bartholomæi, & S. Marci, quæ eadem ne esset, quæ a Cl. Morano circa an. MGCXLII. everſa dicitur, an quæ in posteriore Catalogo S. Mariæ appellatur, statuere nequeo. Utramque eodem an. MCCCXLIII. XXVII. Jul. Stephanus de Arſago Generalis Humi-

---

(a) Histor. Tridina. Lib. II.

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 51

Humiliatorum Magister simul conjunxit, quam conjunctionem an. MCCCCLXXV. pridie Non. Oct. Sixtus IV. P. M. confirmavit. Utriusque literas hac de re datas ab eruditissimo Casalensi Equite Francisco Comite Morellio ad nos transmissas, suo loco edemus. Qui vero Casalensium Humiliatarum exitus fuerit, non invenio. Paciliani etiam, quod vetus erat ac celebre in Monteferrato oppidum, nunc parvus vicus, cui S. Germani nomen, Humiliatos fuisse, ex documento colligimus, quod Benedictus Collius Casalensis Ecclesiæ Historiæ suæ MS. inseruit: *Eodem anno (MCCCXVI.) 17. Februarii Fr. Johannes Minister domus Humiliatorum de Paciliano nomine sui Conventus cessit eidem (Jacobobo de Grassis Casalensis Ecclesiæ Præposito) tria sextaria terræ cultæ, cum onere celebrandi anniversarium in Ecclesia Sancti Evasii pro anima qu. Magistri Johannis de Papiæ, qui in ejus ultima voluntate prædictis Fratribus de Paciliano in re reliquerat duo trentenaria ovium, super quibus dari deberent eidem Ecclesiæ decem solidi Papienses pro celebratione præfati ejus anniversarii. Actum ubi supra (nempe in ejusdem Ecclesiæ claustro) præsentibus Emanuele Magnocaballo, Asclerio Grasso, Faciono Grasso, & Antonio Corno.* Sed voces illæ *Minister* ac *Conventus* tertiū Ordinis domum indicare videntur, quod eo probabilius arbitror, quod in neutro nostro Catalogo domus hæc recensetur.

XXXVII. Vercellenſi pariter *fagia* adscribuntur Humiliatorum domus nonnullæ in Subalpinis positæ. De quibus antequam sigillatim dicamus, nonnulla de primis Humiliatorum Subalpinorum initiis dicenda sunt, quæ omnia eruditissimi Taurinenses Viri Meiranefius & Carena, ille S. Theologiæ Doct̃or, hic Jurisconsultus ad nos humanissime submiserunt. Itaque Humiliatos concionandi causa circa an. MCCXXX. in Subalpinos penetrasse colligimus, ex quibusdam Anonymi Chronici MS. fragmentis apud memoratum Cl. Angelum Paullum Garenam, in quo ubi de iis temporibus est sermo, hæc habentur: *Tunc venit quidam Pater Franceschinus dictus de Mediolano de Umiliatis, & applicuit Deimontem*

(oppidum in Sturiæ valle, vulgo *Demonte*) cum tribus suis sociis. Iste fuit ibi multis diebus, & prædicabat de penitentia cum suis sociis, & multa bona fecit, & plures ad bonam vitam reduxit. Circuevit postea totam vallem de Stura prædicando, & plures hæreticos, qui venerant de provincia, confutando & expellendo; & tantum fecit, quod etiam Dompnus Jesus visus sit variis signis doctrinam suam confirmare. Postea rediens Deimontem, illi de Deimonte Ecclesiam S. Mariae Magdalene prope mania eidem concesserunt cum facultate, si vellet, ibidem permanendi, dummodo alios socios secum duceret, qui ibidem Monasterium facerent expensis Comunitatis, concedendo eisdem plures campos, & aliqua prata in regione Laudecolorum, & prope portam Chanti, & nonnulla prope Rivum Alpium, quod paucis annis post videtur factum; & nunc manent ibi decem fratres . . . & edificavit Com. Deimontis un... Monast. Eadem fere narrat Berardencus sæculi XVI. auctor in Rationario Temporum MS., qui deinde Humiliatos paullo post Demonte excedere coactos fuisse addit his verbis: In aliis memorialibus habetur, quod propter quoddam incendium totum Cœnobium (Humiliatorum) fuit guastatum & incensum, & eo quod tota Comunitas Deimontis esset gravata plurimis dispendiis, causa guerrarum & discordiarum tunc . . . causa March. de Saluciis & aliorum, Umiliati anno 1239. abierunt, & remansit solus unus, & tunc Comunitas Deimontis vendidit plura prædia, quæ erant de Nobilibus & de Comuni, pluribus, & etiam quadam data Umiliatis. Enimvero chartæ nonnullæ adhuc exstant an. MCCXLI. & MCCXLII., quibus Demontensium Humiliatorum bona nonnulla venduntur, quod scilicet numquam illi Demontem redituri crederentur. Redierunt tamen circa an. MCCLXXX., ut Berardencus idem refert: Conventus de Deimonte factus fuit de novo circiter annum MCCLXXX., & nunc fuerunt multi nunc pauci, prout erant tempora calamitosa in Valle (Sturiæ), & tota terra Pedem. Erat Conventus seu Monasterium prope Ecclesiam S. Mariæ Magdalene . . . unde factus fuit postea novus Conventus, ubi erat alius, & cum illo de Monqualerio unum

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 53

Conventum faciebat. Similia refert Anonymus Chronici auctor: *Qui (Humiliati) pluribus annis post redierunt, & de novo plura habuerunt, sed non omnia, unde factus fuit postea novus Conventus, ubi erat alius, & cum illo de Monqualerio unum Conventum faciebant.*

XXXVIII. Quin etiam quo tempore Humiliati Demonte abesse cogeantur, & bona adhuc aliquot obtinuisse, & alia fuisse iisdem legata, tum aliis monumentis, tum præsertim charta an. MCCLXI. IV. Mart. docemur, qua Andreas Flore Petraporcienſis Demontenſibus Humiliatis legat *petiam unam aratoriam prope eccleſiam Parochialem B. Jobannis, cui cogeret alia terra ad eoſdem pertinens*. Maximum vero tum Demontenſium, tum reliquorum Vallis Sturæ incolarum in Humiliatos amorem ac beneficentiam teſtantur vetera Demontis, Bercecii, & Petraporcii Statuta. In Demontis ſtatutis Lib. II. Rubr. III. habemus: *Item ordinaverunt, quod domui Umiliatorum de Deimonte omni hebdomada detur portio una adcuſarum* (nempe accuſationum, ſeu multæ accuſato impoſitæ), *quæ provenit Curie de illis, qui paſcunt in locis & in alpibus per Communitatem bannitis, item de illis qui boſcant in rivo alpium ſine licentia Curie, & de preſuris, quæ ſunt in Perdiono* (oppidum eſt parum Demonte diſtans, eique obnoxium) *ab illis, qui prata Communis depaſcunt ſine licentia*. In fragmentis Statutorum Bercecii hæc leguntur: *de Bannitis* (eodem hic ſenſu hæc vox accipienda, quo *adcuſas* ſuperius explicuimus), *quæ veniant Comuni pro gagiis illorum, qui boſcant in finibus Bercecii in Serre* (locus eſt non multum Bercecio diſtans) *una pars ſit Communis, alia ſit accuſatoris, & tertia Umiliatorum Deimontis, ſi predicaverint in valle & terra Bercecii*. Similia habemus in Petraporcienſibus ſtatutis: *Item ſtatuērunt, quod una pars bannitarum, quæ venit de montanis una pars ſit Communis, quam dabit S. Stephano Protomartyri* (cui ſacra eſt Parochialis ædes), *& alia pars accuſatoris, & alia pars Umiliatorum Demontis, ſi prædicabunt in Petraporco, & Valle Sturæ, ut ſolent*. Porro Demontenſis domus in Catalogis noſtris omittitur, quod

unicum

unicum fere corpus, ut vidimus, cum domo Montiscalerii efficeret, de qua mox sermo erit. Attamen saltem ad an. MCCCCXX. substituerunt Demonte Humiliati. Ita enim in illius anni charta: *In Domo Canonicali S. Mariæ Magdalena prope Ecclesiam Parochialem prædictæ B. Mariæ Magdalena, Ord. Umiliatorum*. Hujus autem Ecclesiæ Parochus dicitur *D. Hugo Mairanesus Prior dictæ Ecclesiæ Paroch.*

XXXIX. Hæc fuisse videntur Subalpinorum Humiliatorum initia. Sed jam ad domos, quæ in Catalogo nostro recensentur, progrediamur. Ac primo 6. *Domus de clavaſso*, quod oppidum est Vercellas inter ac Taurinum, vulgo *Civaſso*. Amplam ibi fuisse Humiliatorum domum Catalogus an. MCCCXLIV. indicat; sexdecim enim fratres, ac septemdecim sorores ibi ali dicuntur. In Catalogo an. MDLXX. Joanni Antonio Scaleæ commendata dicitur, duoque ibi degentes Humiliati nominantur. Sequitur deinde 7. *Domus de turino*, quam leviter attingere monumentorum inopia invitos cogit. Jam ab anno MCCLII. Humiliatorum domum Taurini fuisse, indicat ejusdem anni charta, qua Taurinensis Episcopus Thomæ Sabaudia Comiti Montesoli Castrum oppignerat. Etenim inter conventionis arbitros nominatur *Præpositus Humiliatorum*, quamvis domus nomen non indicetur. Sed de Taurinensi hac domo hoc unice novimus ab an. MCCXCVIII. ad an. MDXXXVI. exstitisse illam; quo anno, ut Taurinenses Historici Philibertus Pingonius (a), & Franciscus Maria Ferrerius de Lauriano (b) narrant, cum suburbia quattuor a Gallis excinderentur, atque illud inter cetera, quod ad Portam Marmoream vocabatur, Humiliatorum etiam domus S. Christophoro sacra eversa fuit. Humiliati vero quo se receperint, non constat. 8. *Domus fratrum de monte calerio*, quod oppidum est non mul-

---

(a) Auguſt. Taurin. pag. 77. Edit. Taurin. 1577.

(b) Iſtoria di Torino R. II. Lib. V. pag. 328.

multum Taurino diffitum, vulgo *Moncaglieri*. Hanc anno MCCXCI. constructam fuisse scribit Franciscus Augustinus ab Ecclesia Salutiensis Episcopus (a), unumque, ut vidimus, cum Demontensi domo corpus conflabat. Erat hæc domus, a S. Jacobo appellata, ex Humiliatorum more Fratribus Sororibusque communis: hæc autem, etiam postquam Sorores a Fratribus sejungi jussæ sunt, adhuc in eodem oppido subsisterunt, quamvis forte in ædibus a Fratrum domo secretis. Etenim in Torchii Codice pag. 2. ad diem 17. Jun. 1532. legimus: *Feci dispensationem Domino Præposito Montiscalerii & Monialibus, ut valerent recipere unam monialem ultra numerum duodenarum statutum*. Hujusce domus Præpositus an. MDLVII. a Summo Pontifice jussus est controversias dirimere, quæ inter Taurinensis Metropolitanæ Ecclesiæ Canonicos, & Vallis Sturiæ pagos decimarum causa jamdiu vertebantur; quod ille felici exitu perfecit. Superfuit illa usque ad extrema Humiliatorum tempora.

XL. Diutius Astenses domus nos detinebunt; plurima enim, quæ ad illos pertinent, nobiscum communicavit humanissimus idem atque eruditissimus Astensis Canonic. Regular. Lateran. Monasterii Abbas P. D. Joseph Maria Carlevarius ex Comitibus S. Damiani, qui ad vetera Subalpinarum regionum ac præsertim Astensia monumenta colligenda, evolvenda, atque illustranda diligentissimam diu operam contulit; quemque an. MDCCLXV. e vivis ereptum doluimus. Itaque 9. *Domus fratrum de Ast*; 10. *Domus de sancto quirico ibi*; quæ in posteriore Catalogo sic designantur: *Domus Dei Ast, fratres octo, sorores viginti sex; S. Quirici Ast; fratres duodecim, sorores viginti octo*. Ac domus quidem S. Quirici, seu ut sæpe scribunt, S. Quilici, mentio in Statutis Astensibus occurrit, an. MCCCLXXIX. collectis, atque an. MDXXXIV. Astæ editis (b): *Item juro ego Potestas Astensis attendere*

(a) Relazione del Piemonte MS. T. V. Cap. III.

(b) Pag. 64.

dere & observate instrumentum factum Dominis Religiosis Sancti Quirici Astensis per Mediolanum Grillum Notarium, ut attendatur, & observetur eisdem prout in ipso instrumento continetur facto per dictum Notarium an. MCCLII. Indictione X. die Mercurii XX. mensis Novembris. Utraque autem in Astensi Chronico ad an. MCCLXXX. memoratur (a). Civitas Ast ornata est Religionibus novis per circuitum, idest fratribus Prædicatoribus . . . . fratribus & sororibus Ecclesiæ S. Quirici . . . . fratribus & sororibus Humiliatorum de Domo Dei. Ast Ughellius (b) serius aliquanto Humiliatos Astam ingressos refert; ait enim, Oberto Astensi Episcopo, qui an. MCCLXXXIII. illi Ecclesiæ præfectus est, cum Astenses inter ac Montisferrati Marchionem jamdiu bellum arderet, illos Morosengum oppidum Astensis Ecclesiæ feudum, a Marchione occupatum, armis recepisse; eaque occasione S. Quirici corpus ibi servatum solemniter pompa Astam detulisse, amplamque illi construxisse ædem, quam Fratribus Sororibusque Humiliatis concesserunt, ut in eadem Ecclesiæ, ait, ab utrisque, diversis tamen in odeis, alternisque horis, divinorum horarum pensum diu nocturnaque persolveretur, qua etiam forma iidem Monachi & Moniales Ecclesiam Domus Dei dictam excellendam susceperunt, & singulis Cœnobiis congrui redditus attributi. Eadem narrantur a Marco Antonio Tomato Astensi Episcopo (c), & in Adis SS., qui in Sabaudæ ditionis provinciis floruerunt (d). Porro ad diversas auctorum opiniones conciliandas egregium habemus monumentum suo loco edendum, quo an. MCCXLVII. IX. Sept. Fratri Anselmo de Bergolio de Ordine secundo Humiliatorum domus & Ecclesiæ extra Astensem urbem ædificandæ potestas conceditur. Hic sane nec S. Quirici, nec Dei domus nominatur; sed cum posterior hæc multo ante exstaret, ut mox videbimus,

---

(a) Script. Rer. Ital. T. XI. col. 150.

(b) Ital. Sacr. T. IV. in Episc. Astens.

(c) Directorium Dioces. &c. pag. 161.

(d) T. I. pag. 118.

bimus, nondum tamen Humiliatis concessa, si hæc eadem iis verbis indicaretur, nec novæ Ecclesiæ construendæ mentio fieret, aut si de illius instauratione sermo esset, illius certe nomen designaretur. Arbitror itaque illam hic domum indicari, quæ postea novo murorum ambitu urbi inclusa ab illato S. Quirici corpore circa an. MCCLXXXIII. nomen acceperit, ac forte etiam ad ampliorem formam redacta fuerit. Enimvero in eodem documento *census unius libræ incensæ Cathedrali Ecclesiæ solvendus* indicitur; & habemus scilicet in ejusdem Ecclesiæ Codice MS., qui *Sacristia* inscribitur, pag. 77. hæc verba: *Quitatio pro Ecclesia S. Quilici de libra una Incensæ annuatim nomine recognitionis debita a Monasterio S. Quilici Ecclesiæ majori Astensæ in die Assumptionis B. Mariæ Virginis facta ad favorem Domini Fratris Dominici de Papia Præpositi Monasterii S. Quilici.*

XLI. Antiquior est Domus Dei mentio. Egregium enim monumentum edemus an. MCCX. IV. Jul., quo Jacobus Careocius fundum suum quemdam attribuit, *ut fiat Ecclesia, quæ Dei domus vocetur, & Hospitale sit juxta eam, quo Pelegrini & Pauperes suscipiantur.* Nulla hic tamen Humiliatorum mentio, nec quando illam iidem adierint, satis constat. In memoratis Astensibus statutis hæc habemus (a): *Item ego Potestas juro firma tenere omnia instrumenta pro Comuni facta illi Mansoni, quæ dicitur Domus Dei, sive aliis pro ipsa domo.* Utramque hanc domum ad extremum usque Humiliati tenuerunt. In Catalogo autem an. MDLXX. utraque inter Commendatas adnumeratur. S. Quirici Ecclesia adhuc superest, sed, si odeum ac presbiterium excipias, XVI. sæculo exeunte restituta. Exstat ibi adhuc tumulus, lapidique insculpta Humiliati nescio cujus effigies, gentilitio, ut videtur, stemmate, & epigraphe addita, quæ tamen legi nullo modo aut distingui potest. Domus in Villicorum ædes conversa.

Domus Dei Ecclesiæ, olim satis vastæ, parva pars superest. Ex monumentis PP. Carmelitarum Astensium jam ab an. MDLXIV. commendatam fuisse illam constat: illis enim Sacrorum cura a Præposito Commendatario commissa fuerat. Ex iisdem colligimus an. MDLXVI. & MDLXVII. Dominico Carlevario commendatam illam fuisse; huncque an. MDLXVIII. vita functum in Cathedrali Ecclesia tumulum habuisse. Humiliatorum ædes in hortum conversæ.

XLII. Binæ aliæ Humiliatorum domus ad Vercellensem *fagiam* revocantur, 11. *Domus de pinarolia*; 12. *Domus de alba*. Pinarolii ad portam, quam Gallicam vocant, erat Humiliatorum domus S. Laurentio sacra. Comitibus an. MCCCCXCI. interfuit Joannes de Oè S. Laurentii Pinarolii Dioc. Taurinensis Præpositus. De hac in Catal. an. MDLXX. hæc habemus: *La Prepositura di S. Lorenzo di Pinarola è commendata a Monsignor Moretto: tiene un Frate, quale si dimanda F. Francesco di detto luogo Sacerdote*. Illius deinde redditus Equestri SS. Maurii & Lazari Ordini commendati sunt. Certiorem habemus Albensis domus originem atque exitum. Nam anno 1251., ait Ughellius (a), Bonifacius Albensis Archidiaconus Episcopi (Guillelmi Braidæ) vice primum lapidem jecit in fundamentis Ecclesiæ in honorem S. Mariæ Magdalene ad Fratrum Humiliatorum usum. Exitus vero quis fuerit, habemus ex Bullario Prædicatorum in literis Eugenii IV. an. MCCCXLI. XIV. Cal. Sept. datis, quibus Albensibus Sororibus Ord. Præd. domum S. Mariæ Magdalene Ord. Humiliatorum, in qua tunc Præpositus tantum degebat, concedit. Hæ scilicet erant in Vercellensi *fagia* Humiliatorum domus. Alia deinde addita est, nempe Avilianensis. Est porro Aviliana non longe Taurino distitum oppidum. In hanc ædem SS. Trinitati Sacram ab Amedeo Sabaudia Comite an. MCCCLVII. Humiliatos inductos fuisse narrat Franciscus

---

(a) Ital. Sacr. T. IV. in Episc. Albens.

DE HUMILIAT. DOMIBUS. EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 59
 ciscus Augustinus ab Ecclesia Salutiensis Episcopus (a). In Catal.
 an. MDLXX. Montis Regalis Archipresbitero simul cum Montis
 Calerii Præpositura commendata dicitur. Cartusiani deinde in
 illas ædes invec̃ti, Clemente VIII. anno MDC. comprobante (b).
 At anno MDCXXX. ædibus illis belli furore excisis, Cartusiani
 Bandam concesserunt, Cœnobii ipsius prædium. Quæ domus
 deinde novæ Taurinensi Cartusiz, Collengii tertio ab urbe la-
 pide exstructæ, conjuncta est.

XLII. Ultima superest Sabaudæ ditionis pars, nempe *fagia*
de Alexandria, quæ tamen & Aquas Statiellorum, vulgo *Acqui*,
 & Dertonam, ac Genuam etiam complectitur. Itaque in *Alexan-*
dria, ait Joannes Braidenſis, *erant domus fratrum cum suis domi-*
nabus quinque. Singularum nomina ex antiquiore Catalogo pro-
 feremus. In *fagia de Alexandria* 1. *Domus fratrum de caputio*, quæ
 in altero Catalogo *S. Joannis de Capuccio* appellatur, ac fratres
 XLI., forores XVIII. alere dicitur. Hujus originem ad an.
 MCLXXXIX. Ghilinus revocat (c). Enimvero Humiliati hujusce
 domus incolæ ejusdem tum antiquitate, tum dignitate freti, Ge-
 neralis ipsius Magistri imperium detestare audebant; quorum
 audaciam literis suis X. Febr. an. MCCCIV. datis Benedictus XI.
 compeſcuit. Nec tamen illa satis repressa est. Nam in Torchii
 Codice hæc habemus pag. 11. *Die 13. Sept. 1535. rogatum fuit*
instrumentum de inobedientia & resistantia fratrum S. Joannis Capu-
tii Alexandria in non admittendo viſitationem. In Catal. an. MDLXX.
 commendata dicitur a *Monſignor Reverendiſſimo Salviati*. Quinque
 tamen Humillati ædes illas incolebant adhuc. Eccleſiam deinde
 PP. Ord. Minimorum habuerunt; nec modica ſuperſunt Humi-
 liatorum domus veſtigia. Ad eundem annum MCLXXXIX. al-

(a) Corona Reale P. II. pag. 378. Edit. Caneſc. 1657.

(b) Morotius Theatr. Chronol. Cartuſ. pag. 300. Edit. Taurin. 1680.

(c) Annali d'Alcſſand. ad hunc an. num. 2.

terius domus originem Ghilinus revocat, scilicet 2. *Domus sancti babilini*, ita corrupte pro *Baudolini*, quo nomine ob S. Baudolini corpus ibi asservatum, appellabatur illa, ut Vol. I. pag. 212. vidimus. Suspicio autem, quemadmodum Baudolini corpus Fori in Deiparæ æde olim fuit, ibidem & Humiliatorum domum fuisse, quæ deinde Sancti viri corpore in urbem illato, in urbem & ipsa deducta sit. Etenim in Humiliatorum Constitutionibus non S. *Baudolini*, sed S. *Mariae de Foro Alexandria* appellatur. In Advocati Codice pag. 36. ad an. MDXXV. commendata dicitur. Postea tamen Præpositus ex Humiliatis iterum illi est datus. Nam in Torchii Codice pag. 53. ad diem XXXI. Mart. MDL. hæc habemus: *Collatio seu provisio prepositure S. Baudolini Alexandria in R. D. Fr. Maximum Vicecomitem*. At in Catal. an. MDLXX. ne inter commendatas quidem profertur, ut videatur PP. Ord. Prædicatorum, qui adhuc illam obtinent, jam tum fuisse concessa. Sequitur 3. *domus sancti pauli*. Hæc nullo alio in Catalogo occurrit; sed in posteriore in ejusdem locum addita videtur Domus S. Syri, ut arbitrer, aut duplex fuisse unius domus nomen, aut ex una in aliam commigrasse Humiliatos. Narrat autem Ghilinus (a) an. MCCLIII. Petrum Brugnonum, qui S. Syri Paræciæ præerat, templum illud proximasque ædes, ac jura omnia Humiliatis celsisse. Tunc itaque fieri potuit, ut Humiliati antiquas S. Pauli ædes desererent, atque ad S. Syri commigrarent, quæ tamen domus antiquo etiam S. Pauli nomine appellaretur interdum. Anno MDLXVII. actum est, ut supra num. IV. diximus, de domo hac cum S. Ulderici Papiensis conjungenda, sed irrito successu. Humiliatis extinctis illius redditus Alexandrino Nosocomio, ædes deinde PP. Congr. Somaschæ concessæ sunt (b).

XLIII. Quæ deinde succedit 4. *Domus de quarginti*, seu melius

---

(a) *Annal. d'Alexandr. an. 1253. num. 3.*

(b) *Ghilin. ibid. ad an. 1572.*

lius *de quargnento*, a cognomine pago nomen duxit, qui *Cornientum* dicitur, vulgo *Quargnento*. Fuisse ibi olim sacram S. Matthæo ædem Ghilinus tradit (a), Alexandrino Episcopatu deinde hac conditione concessam, ut aliud Alexandriæ S. Matthæi templum construeretur. Humiliatos hoc loco Ghilinus non memorat. Verisimile est tamen veterem Quargnenti Ecclesiam eos tenuisse, ac nova deinde Alexandriæ exstructa, ad eandem commigrasse. Certe Alexandrina hæc Humiliatorum domus S. Matthæi de Quargnento dicitur. Ita in Astensi charta an. MCCCXLVI. VIII. Dec. nominatur *Fr. Petrus.... prepositus domus sancti matthei diocesis de quargnento de alexandria*. Hujus vero domus post an. MCCCCXXXVI. nulla mentio occurrit. Alexandriæ denique erat 5. *Domus de broglio*, eadem, ut arbitror, quæ sæpius S. Michaelis appellatur. Et frequens sane in vetustioribus monumentis Alexandrinæ S. Michaelis domus mentio; cujus dignitatem hinc præsertim cognoscimus, quod Amicus illius Præpositus circa an. MCCXXX. ad Genuenses ac Florentinam Humiliatorum domos fundandas, ut mox videbimus, evocatus fuit, quodque domus eadem, atque Astenses etiam ac Dertonenses illi obnoxie essent. Porro cum in vetustiore nostro Catalogo domus S. Michaelis non recensetur, nec verisimile sit domum hanc, cujus tanta esset dignitas, tam cito dissolutam fuisse, hinc arbitror, ut dixi, eandem esse ac quæ de Broglio dicebatur. Enimvero in charta an. MCCLVII. VI. Aug. suo loco edenda S. Michaelis de *Burniola* appellatur, ubi corrupte de *Burniola* pro de *Broglio* scriptum forte puto. Est vero Brogolum pagus, Tanaro tantum interflorente, ab urbe sejunctus, unumque proinde cum ipsa urbe corpus constituit. Domum hanc Joannes Braidensis in Chronico suo commemorans Cap. XI., ait: *Frates (domus) S. Michaelis de Alexandria, que pridie* (legendum *pridem*, scilicet multo ante, neque enim

in

(a) Trattato delle sette Terre ec. pag. 335.

in posteriore Catalogo recensetur) *unita est cum domo S. Joannis de Capuccio*. Hæ erant an. MCCXCVIII. Alexandriæ Humiliatorum domus. Alia, Joanne Braidensi teste, post an. MCCCXLIV. Carentini, in Alexandrino agro, constructa est. Comitibus an. MDLII. interfuit *Fr. Secundus Capella S. Sebastiani Carentini Præpositus*. At ante an. MDLXX. Humiliatos illa excessisse arbitror, neque enim in illius anni Catalogo recensetur. Alexandrinas domos Aquensis subsequitur : 6. *Domus de aquis*, vulgo *Acqui*. De hujus origine nihil compertum. Ædem S. Bartholomæo sacram habebat, atque anno MDLXX. adhuc supererat, præeratque illi Joannes Angelus Lignana.

XLIV. Alexandriæ *fagia*, ut diximus, Genuenses domus adduntur. 7. *Domus fratrum de sancta martha in janua*. Hujusce domus origo in pergameno Genuensis Archiepiscopi Codice sign. AC. pag. 92. hisce verbis indicatur : *Daniel Abbas cum Monacis Monasterii S. Syri (Ord. S. Benedicti) concedunt an. 1228. oratorium cum cimiterio in parochia S. Syri & S. Agnetis, pertinens immediate ad S. Syrum, Fratri Amico Præposito Ecclesiæ S. Michaelis de Misericordia Humiliatorum de Alexandria, & fratribus ejusdem domus, in loco ubi dicitur Pratum*. Enimvero domum illam de *Prato* vocatam fuisse constat ex monumento ejusdem anni X. Maji in aëdis Bonjoannis de Felinis. Frequentius tamen S. Marthæ dicitur. Ex aliis Genuensibus monumentis colligimus, an. MCCCCLXV. hujusce domus Præpositum Conradum de Insula fuisse, qui criminum cum Despina quadam Sanctimoniali patratorum reus, Mediolanensi nescio qua Humiliatorum domo carceris loco inclusus est; an. MCCCCLXVII. Bartholomæum Spinulam, an. MID. Ambrosium Panigarolam. Anno autem MDVII., seu, ut aliis placeat, MDIX. Humiliati ad Deiparæ ædes, vulgo *de Petraminuta* traducti sunt. S. Marthæ domus Minoribus Conventualibus concessa, a quibus deinde an. MDXXXVII. ad Observantes pervenit. Vetus S. Marthæ nomen obsolevit: novum Deiparæ ab Angelo salu-

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 63

salutatæ templum magnifico opere ibidem exstructum. Quo vero anno Deiparæ de *Petraminuta* ædes deseruerint Humiliati, non constat; at deseruerunt certe non multos post annos, atque ad S. Germani commigrarunt, quæ deinde domus S. Marthæ nomen accepit, quod adhuc retinet. Erat hæc scilicet altera Genuensium Humiliatorum domus: 8. *Domus sancti Germani*. Ante an. MCCXXXV. illius initia consignanda esse, Henrici de Porta Genuensis Notarii acta ostendunt, in quibus ad diem XXV. Apr. ejusdem anni hæc habemus: *Fr. Anselmus Prior Mansonis novæ Humiliatorum de Janua posita in Multedo sive Acqua sola*. Et alibi in iisdem actis, ejusdemque, ut videtur, temporis: *Item eodem die Fr. Jacobus Ronza Minister sive Præpositus domus novæ Humiliatorum medii Ordinis de Alexandria*, (nempe S. Michaelis, ut arbitror), & *domus novæ de Janua, sive Ecclesiæ S. Germani sitæ, ubi dicitur Luculus, sive Acqua sola* &c. Ex quibus vides eundem Alexandrinæ ac Genuensis hujus domus fuisse Præpositum. Ita scilicet fieri interdum apud Humiliatos consueverat, ut minores domus nonnullæ Priori regendæ committerentur; suprema tamen ejusdem administratio penes majoris alicujus domus Præpositum esset. Recensetur illa etiam in Catal. an. MCCCXLIV. At deinde mulieres tantummodo eandem incoluerunt. Sane in Advocati Codice pag. 122. inter mulierum domos illa recensetur, quas tamen ille narrat Humiliatorum legibus vestibusque rejectis, Cassinensibus se addixisse; idque addit Panigarolæ S. Marthæ Præpositi culpa an. MDXVI. accidisse. Humiliati, ut diximus, post brevem ad S. Mariæ de *Petraminuta* moram huc commigrarunt, eam, arbitror, ædium partem occupantes, quam olim etiam tenuerant, dum fratribus ac fororibus communis domus illa erat. Hinc factum, ut S. Germani nomen in S. Marthæ mutaretur. Circa an. MDXXXVI. commendari cœpit. Nam in Torchii Codice pag. 14. hæc habemus: *Constitui Rev. viros Dominos Evangelistam de Cittadini, Domicilium de Glussiano, Bonifatium de Angelis procuratores*

ratores ad resignandum beneficium S. Marthe Janue in manibus SS. Domini nostri in favorem Reverendissimi Domini Cardinalis Grimaldi. In Catalogo an. MDLXX. Nerio cuidam Prælato commendata dicitur. Casinenses Sanctimoniales ædes illas S. Marthæ sacras adhuc incolunt.

XLV. Brevius reliquas duas hujusce *fagiæ* domos, Dertonenses scilicet, expediemus: 9. *Domus fratrum sancti marci in tertona*. Alexandrinæ S. Michaelis domui ejusque Præposito Dertonensis hæc S. Marci domus obnoxia olim erat, ac Prior tantummodo illi præerat, ut ex edendo monumento XI. Febr. MCCLIV. colligimus, quo controversiæ inter utramque domum hac de causâ exortæ componuntur. Humiliatis extinctis S. Marci domum S. Pius V. Minoribus attribuit (a). At Pontificia donatio exitu caruit. Pius enim ipse paullo post domum illam Dertonensi Episcopo ad Cathedrale templum erigendum concessit. Dertonensis tamen Episcopus (erat is Cæsar Gambara Brixienfis) ædes illas S. Euphemie Monialibus Ord. S. Benedicti concessit, quæ a colle arci proximo, quem antea incolebant, illuc concesserunt, atque a S. Euphemie nomine, quod adhuc servat, domum illam appellarunt. Hæc omnia ex charta an. MDLXXI. V. Nov. rog. per Bernardum Bussetum, atque in Dertonensis Cathedralis tabulario servata constant. Domus ejusdem redditus partim Dertonensi Capitulo, partim PP. Ord. Prædicatorum attributi. Alia erat 10. *Domus sancti barnabæ ibi*. Comitibus an. MCCCCXCI. interfuit Fr. Bartholomæus de Musda Prior S. Barnabæ Tberdonæ. Deinde in mulierum domum conversa est. Enimvero Humiliatas S. Barnabæ commemorat in suo Codice Advocatus pag. 34. circa an. MDXXV. Postquam S. Euphemie Sanctimoniales ad S. Marci commigrarunt, atque huic domui S. Euphemie nomen indiderunt, S. Barnabæ Humiliatæ illis additæ sunt.

(a) Bullar. Rom. Edit. Luxemburg. seu Genev. T. II. pag. 352.

sunt. Etenim in prima Dertonenſi Synodo, Mapheo Gamba-
Epifcopo, ſub XVI. ſæculi exitum habita commemoratur *Mon-
aſterium S. Euphemie Ord. S. Benedicti, cui fuit unitum Monasterium
S. Barnabe Ordinis Humiliatarum.*

XLVI. Univerſæ ditionis Venetæ, ad quam progredimur,
domus quinque *fagiis* continentur, Bergomenſi, Brixienſi, Cre-
menſi, Veronenſi, ac Vicentina. A Bergomenſi initium eſto.
Humiliatos alterius Ordinis ante an. MCCI. hanc urbem ingreſ-
ſos, Innocentii literæ eodem anno ad illos datæ teſtantur. Quin
etiam multo ante id contigiſſe ex monumento IX. Jan. MCCCLXX.
ſuo loco edendo colligimus, quod cum pluribus aliis ad Bergo-
menſes Humiliatos pertinentibus ad me tranſmiſit eruditiffimus
vir, atque in antiquitatis ſtudio egregie verſatus Bergomenſis
Cathedralis Eccleſiæ Canonicus ac Primicerius Marius Lupus.
Lafranchi ſcilicet Bergomenſis Epifcopi ſententiam continet in
controverſia latam, quæ inter Humiliatos ac Cruciferos agebatur,
utri digniore in ſupplicationibus loco donandi eſſent. Statuit
autem Humiliatis illum deberi, quod antiquiores eſſent. Anti-
quitas vero in huiusmodi controverſiis non ex Ordinis initiis,
ſed ex ejuſdem in urbem ingreſſu ducitur. Hinc cum Cruciferos
an. MCLXXI. Bergomi receptos narret Calvius (a), Humiliato-
rum in eandem urbem ingreſſus hoc anno antiquior cenſendus
eſt. Anno autem MCCII. unica adhuc fuiſſe videtur Bergomi
Humiliatorum domus. Chartam enim habemus XXIII. Aug.
ejuſdem anni, in qua *domus Umiliatorum* indicatur, nullo alio
nomine addito, quod addendum fuiſſet, ut ab aliis, ſiquidem
exiſtiſſent, diſtingueretur. Sed jam quot eſſent Bergomenſes
Humiliatorum domus an. MCCXCVIII. videamus.

XLVII. In Pergamo & Diaceſi, ait Joannes Braidendiſ, erant
domus fratrum cum ſuis Religioſabus viginti; Cænobium Religioſarum

Tom. II.

I

per

per se erat unum. Singulas ex antiquiore Catalogo proferamus. In fagia de pergamo 1. domus fratrum de galgari. Hanc Bartholomæus de Peregrinis a Joanne Bergomenſi Episcopo an. MCCXI. fundatam dicit (a). Enimvero in Libris Censuum Episcopatus Bergomenſis ab an. MCCCCLII. ad an. MCCCCLXII. conscriptis, qui in secretiore ejusdem Episcopii tabulario servantur, hæc habemus: Prepositus, fratres, & Monasterium de Galgari ordinis humiliatorum statuta & ordinatione Rev. D. Joannis olim Episcopi Pergamen., qui predictum Monasterium edificavit in onore Salvatoris sub vocabulo Beate Marie Virginis, & Omnium Sanctorum, & voluit, ut perpetuo esset Episcopatus Pergamen. subiectum, dare tenetur quolibet anno perpetuo in signum subjectionis pro censu, ut patet in carta tradita per Lanfrancum Sosenum Notarium, rogata die secunda. intrant. Mense Augusti MCCXI., & in carta confessionis Ecc. cere laborate libras tres. Jam a sæculo XV. commendari illa cepit, ut ex Sixti IV. literis ad Jacobum de Landriano Generalem Humiliatorum Magistrum XXVII. Dec. MCCCCLXXVII. datis colligimus, quæ apud doctissimum P. Ludovicum Luchium Casinensem Abbatem servantur; qui & has & plurima alia monumenta, ubi de Humilitatis Brixienſibus agemus, commemoranda, nobiscum communicari humanissime voluit. En tibi earundem fragmentum: Sane pro parte tua nobis super exhibita petitio continebat, quod dilectus filius Magister Baptista de Colionibus Clericus Pergamen. Notarius noster, qui alias Preposituram domus omnium Sanctorum de Galgari extra muros Pergamen. dicti ordinis (Humiliatorum) apostolica auctoritate sub certis modo & forma sibi commendari obtinuit, & commende hujusmodi pretextu dilectum filium Laxarium de Lareta fratrem dicti ordinis possessioni dictæ Preposituræ incumbentem manu armata, presente & assistente sibi populariter quondam Bartholomeo Codione tunc Domini Venetiæ. Armor. Capiteo Generali, possessione hujusmodi

---

(a) Vineæ Bergoneæ. P. I. Cap. XXXIII.

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 67

jusmodi spoliavit, ac ex tunc *Preposituram ipsam* per plures annos possedit in grave prejudicium dicti Ordinis, se ipse Baptiste potentie, vivente dicto Bartholomeo, resistere non valente; post dicti Bartholomei vero obitum (an. MCCCCLXXV.) sepenumero verbo, & litteris suis, & etiam Venerabilis fratris nostri Angeli Episcopi Prenestin. dicti Ordinis Protectoris, & etiam per te super dicta *Prepositura* alias extra judicialiter molestatus, tandem post longam tractatum.... tecum convenit, quod ipse Baptista *Preposituram predictam* dimittere, tuque & dicti Ordinis fratres eidem Baptiste pro expensis per eum occasione *Prepositure* hujusmodi supportatis, & aliis causis mille & ducentos florenos auri de Camera solvere deberetis &c. Quam conventionem Pontifex ratam jubet. Narrat Calvius (a), an. MCCCCXCVII. actum fuisse de hoc Cœnobio Augustinianis quibusdam Virginibus concedendo, sed rem exitu caruisse. Anno MDLXX. Pighetto cuidam commendatum erat, duoque tantum Humiliati ibi supererant. Anno denique MDCLXV. Franciscus Tassius ejusdem domus Commendatarius illam, certis conditionibus adpositis, PP. Ord. Minimorum concessit, quibus eandem jam a XX. annis circiter commodaverat.

XLVIII. Sequitur deinde 2. *Domus communis*, quæ etiam SS. Simonis & Juda, & de *Mansione* appellatur. Hanc a Joanne Bergomeni Episcopo an. MCCXXIII. constructam fuisse, scribit Peregrinus (b). Contrarium tamen ex memoratis *Censuum* libris colligi videtur, in quibus hæc habemus: *Prepositus, fratres, & Monasterium Domus Communis secundi Ordinis humiliorum dare* teneatur quolibet anno perpetuo pro censu in signum subjectionis, ut patet in privilegio eis concessio per Rev. Patrem D. Fratrem Herbordum S. Pergamen. Ecclesie tunc Episcopum; traditum (ita) per Jacobum Admirati Not. & curie Episcopalis scribam die septimo exeunte Junio

(a) Effemeride T. II pag. 198.

(b) Vinca Bergom. P. I. Cap. XXXIII., & P. II. Cap. XXXI.

MCCLXIII. & in carta confessionis &c., cere laborate libram unam. Nisi forte dicamus privilegium huiusmodi non foundationis, sed beneficii cuiusdam alterius occasione concessum fuisse. Anno MCCCCLXIV. unicus ædes illas Præpositus incolebat: ita enim in charta ejusdem anni VII. Jun. in Civitatis Bergomensis tabulario: *Venerabilis vir Dominus Frater Galeaz de Coleonibus Præpositus Domus Communis Pergami Ordinis Humiliatorum, in quo consistit totum Capitulum & Conventus ipsius Monasterii, cum nullus alius adsit professus in eodem Monasterio.* Melior erat ejusdem conditio an. MDLXX.: tunc enim præter Marium Averoldum Præpositum, septem ibi Humiliati alebantur. Illius deinde redditus commendati sunt, primusque illos una cum S. Bartholomæi, & S. Petri Præpositurarum redditibus, de quibus mox sermo erit, Cardinalis Albanus obtinuit. 3. *Domus de rasori*, seu, ut alibi melius, *de rasulo*, quæ alio nomine *S. Bartholomæi*, aut *SS. Mariæ & Bartholomæi in prato* dicitur. Consentiunt in hujus origine statuenda Peregrinius (a) & memorati *Censuum* libri. In his enim, ut vidimus Vol. I. pag. 182. domus simul adjunctique nosocomii initia an. MCCXXI. consignantur. De Nosocomio satis ibidem disseruimus. Sed etiam Nosocomio sublato domum illam usque ad Ordinis extinctionem Humiliati tenuerunt. Ea deinde PP. Ord. Prædicatorum concessa est.

XLIX. Aliæ nunc sequuntur Bergomensium Humiliatorum domus minus notæ, quæ plerumque ab aliquo Bergomensis agri pago nomen ducunt. Sed cum id frequentissime apud Humiliatos factum viderimus, ut urbanæ etiam domus a pagorum nominibus appellarentur, non satis possumus earum locum definire. At ad suburbia certe pertinebat 4. *Domus de cugnolo*. In charta enim an. MCCXCVIII. XI. Dec. hæc habemus: *ad instantiam Girardi Vallotti Sindici & Procuratoris domus humiliatorum*

de

(a) Vinca Bergom. P. I. Cap. XXXIII.

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS . 69

de Ciniolo sita in burgo S. Andree. Sed nulla posterior ejusdem mentio occurrit. At 5. *Domus de ofio* (Bergomensis agri pagus est in Mediolanensi Diœcesi) non solum anno MCCCXLIV., sed anno etiam MCCCLX. supererat. In Codice enim hujus anni MS. Bergomensis Cathedralis tabularii, in quo recensentur *Ecclesie, domus, plebatus, & Monasteria, & Hospitalia sita & sita in Civitate, suburbiis, & Diocesi Bergomensis*, inter domos Humiliatorum nominatur: *Domus de Oxio: extimat. in Lib. XXIX.* Ex quo videtur non Ofii, sed in urbe ipsa aut suburbiis domus hæc posita fuisse. Si enim Ofii fuisset, qui Mediolanensis diœcesis, ut diximus, est pagus, in Bergomensis Episcopatus jure non fuisset. At in alio ejusdem tabularii Codice MS. an. MCCCXCV., qui inscribitur: *Liber duorum Secõndorum Terminorum Decime triennalis Bonifacii PP. noni* hæc habemus: *Domus de Oxio unita cum domo de Rasullo: solvit D. Prepositus sol. 8.* Eodem modo 6. *Domus de ciferano*, seu, ut alibi scribitur, *de cisano*, vel *de cixano*, & in Catal. an. MCCCXLIV., & in Bergomensis Codice an. MCCCLX. recensetur. In Codice vero an. MCCCXCV. legimus: *Domus de Cisano unita cum dicta domo de Rasulo; solvit D. Prepositus sol. 8.* Quæ postea profertur 7. *Domus de mapelo* hoc unice loco commemoratur. Contra 8. *Domus de orsaniga* seu *de orsanisga* in Catal. an. MCCCXLIV. inter Sororum domos numeratur. At paullo post fere omnino collapsa illa erat: sic enim habemus in Bergomensis Codice an. MCCCLX. *Domus de orsanisga nihil habet: ibi stant due mulieres, que vadunt mendicatum.* Hinc in Codice an. MCCCXCV. Galgariensi domui conjuncta dicitur. Tres deinde succedunt Humiliatorum domus, quarum nomen tantum ex hoc Catalogo noscimus, 9. *Domus de la fontana*; 10. *Domus de thovo*, vel *de thono*; 11. *Domus de bolterio*. Notior est 12. *Domus de botenugo*; nam & supererat an. MCCCXLIV., & habemus Uberti de Regibus Generalis Humiliatorum Magistri literas an. MCCCLIV. XI. Jun. datas, quibus domum hanc Communi Bergomensis domui

conjungit. In Codice an. MCCCLX. habemus: *Domus de botanuco extimat. in libris XXII. Nihil habet, quoniam devastata est: jam sunt plurimi anni, quod fratres quondam dicte domus stant in domo Fratrum Domus communis.*

L. 13. *Domus de platea de lomeno; 14. Domus burgi de lomeno. Lomenum, Lemennum, Lemine, Bergomensis agri est oppidum, celeberrimum olim, nunc vulgo Almenno. Ibi utraque hæc erat Humiliatorum domus. Sic enim in Catal. an. MCCCXLIV.: Domus de burgo lomeno, fratres quatuor, sororem unam. Domus de Baslecha ibi supra, fratres sex, sorores septem. De Baslecha vero corrupte scribitur pro de Burghetto, quo etiam nomine domus illa appellatur; hujusque corruptionis exemplum habemus etiam in Bergomensis Cathedralis tabularii charta an. MCCLXXXI. II. exeunte Decemb.: Fr. Aspino Minister domus Humiliatorum de Burlecho de Lemine. In Codice an. MCCCLX. utriusque domus exitum habemus: Domus Burgi de Lemine extimat. in Libris VII. Habet realiter nihil, quoniam devastata est jam sunt plures anni; & fratres dicte domus stant in domo humiliatorum de galgari. Domus de Burgeto extimat. in Libris VII. Nihil habet, quoniam devastata est, & fratres dicte domus stant in domo fratrum humiliatorum de galgari, & redditus eorum sunt in extimo dictorum fratrum. 15. Domus de cugnolo de foris (forte extra S. Andreæ suburbium, in quo erat domus alia de cugnolo, & 16. Domus de gorla in hoc tantum Catalogo memorantur. At vero 17. Domus de bianzano ad extrema usque Humiliatorum tempora superfuit. In S. Thomæ suburbio posita erat, ædemque habebat S. Petro sacram. Nunc ædes illas Virgines, quas *Demissas* vocant, incolunt. 18. Domus de palosco. Hujus monumentum habemus in charta an. MCCGVIII. XV. Maji, qua leges nonnullæ pro Telgatensis S. Joannis Ecclesiæ administratione a Joanne Bergomensis Episcopo latæ continentur: item aliam petiam terre aratoriam . . . positam in ipso territorio (Telgatensi), ubi dicitur in Paratello, cui coheret . . . a sero domus humiliatorum de palusco.*

At

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 71

At nusquam alias deinde illa memoratur, uti etiam binæ reliquæ domus, scilicet 19. *Domus de mornigo*, & 20. *Domus de fara*.

LI. Postremo in Catalogo nostro profertur 21. *Domus sororum de razuri*. Vidimus Humiliatorum domum *de Rasulo* nuncupatam Bergomi fuisse. Haud longe vero turris assurgit fossæ imminens, qua suburbium cingitur, quæ *Torre del Raso* appellatur. Eo loco fuisse olim Sanctimonialium Cœnobium fert incolarum traditio, idem forte quod hic indicari videmus. Brevi tamen substituisse illud arbitror; neque enim in Catal. an. MCCCXLIV. commemoratur. Nihilominus aliam Humiliatarum domum diverso quidem, sed non admodum distito loco, ubi nunc scilicet S. Lucię ædes exstant, fuisse deinde constructam videmus, quæ S. Agathæ appellaretur. Arbitror itaque domum illam *de razuri* sive ob inopiam, sive quamcumque aliam ob causam a Sanctimonialibus desertam fuisse: novam vero hanc tunc fortasse fundatam, cum sorores a Fratribus sejungi oportuit. Nullum mihi tamen illius monumentum ante an. MDLXIV. occurrit, quo tempore gravissima inter Sanctimoniales illas, atque Humiliatos domus SS. Simonis & Judæ, quibus obnoxie erant, controversia extorta est. Placet breviter quidem sed diligenter rem persequi, eoque libentius, quod monumenta omnia ad hanc causam pertinentia præ manibus habemus a Bergomensis civitatis tabulario excerpta, scilicet ex *Libro Affionum Magnifici Majoris & Minoris Consilii Magnificæ Civitatis Bergomi*, & ex *Registro Ducalium Litterarum*.

LII. Itaque X. Dec. MDLXIV. Civico Bergomensi Magistratui supplex Humiliatarum S. Agathæ libellus oblatus est, quo se diu sub Humiliatorum regimine vixisse narrabant; sed jam eo rem devenisse, ut Fratres non modo nihil de illarum salute solliciti essent, sed ipsis Cœnobii bonis inhiarent; rogabantque idcirco, ut ab Humiliatorum jure imposterum liberarentur; eodemque tempore libellus alius Magistratui oblatus est, quo Moniales omnes
eadem

omnes eadem clarius testabantur, ideoque Cornelium Federicum Bergomensē Episcopum enixe orabant, ut opportuno auxilio illis adesset. Quibus auditis, decretum a Magistratu est, preces Episcopo admovendas esse, ut Monialium votis satisfaceret. At ecce XXIII. Febr. MDLXV. supplex alius libellus Magistratui offertur nomine Alexandri Colleoni Mansionis Præpositi, ac Generalis Humiliatorum in Veneta ditione Vicarii, & Joannis Petri de Caprianis Pisane domus Præpositi, atque huic rei gerendæ ab Humiliatorum Magistro delecti. Narrabant illi nempe S. Agathæ Sanctimoniales re maturius expensa, sui que officii commonitas, mentem mutasse: fixum tamen Capriano esse, causam universam cognoscere, ut si qua esset querelarum occasio, penitus tolleretur: duo itaque cives, qui sibi in hoc negotio adessent, ut seligerentur, rogabant. Libello documenta addebantur, quibus, quæ in Libello ipso relata fuerant, confirmarentur; ac primo eorum narratio, quæ XXIX. Jan. contigerant. Colleonus enim, cum e Sanctimonialibus nonnullas facti pœnitere audisset, Cœnobium adiit, ibique peracto Sacro Cœnobium ingressurus accessit. Sed Cœnobii Vicaria Alexandrum aditu prohibuit, qui propterea *hostium aperiri fecit manu militari*. Hinc cum singularum mentem investigasset, quinque ex Sanctimonialibus præteritorum veniam orantes, velle se ab Humiliatorum jure adhuc pendere affirmarunt; reliquæ, ac Vicaria præsertim, antiquæ opinionis tenacissimas se præbuerunt, in quas proinde Alexander anathematis sententiam tulit. Aliud deinde documentum addebatur, eorum scilicet narratio, quæ XVII. Febr. MDLXV. contigerant. Caprianus enim cum se ad S. Agathæ contulisset, reliquas hortatus, ut contumaciam ponerent, omnes dicto parentes habuit, easque a Censuris absolvit. Hæc cum ita se haberent, XIV. Martii Magistratus decreto sancitum est, ut Duumviri, quibus Monasteriorum cura commissa erat, de tota hac causa cum Capriano cognoscerent. Quæ ratione causæ cognitio cœpta fuerit, ignoramus. Sed exitus certe

San-

San&imonialibus funestissimus accidit. Colleonus enim, qui interea Generalis Humiliatorum Magister jussus fuerat, Fratri Jacobo ab Ecclesia Soncinenfis domus Præposito literas dedit IV. Aug. MDLXV., quibus post innumera San&imonialium crimina gravissimis verbis exaggerata, easdem ad Soncinensem domum fratribus per id tempus, ut videtur, vacuam deduci jubebat. Res tamen exitu caruit, nec diu licuit Humiliatis de relata victoria gloriari. Cum enim, ut arbitror, nova causæ cognitio instituta esset, cumque ex illa constaret, gravium quidem criminum reas esse Moniales, sed id ipsorum præsertim Humiliatorum culpa accidisse, Hieronymus Priolus Venetiarum Dux XXVII. Aug. MDLXVI. Francisco Mariæ Maripetro Bergomensis Prætori, ac Joanni Baptistæ Foscareno Copiarum Præfecto literas dedit, quibus Humiliati a S. Agathæ Cœnobio abstinere omnino jubebantur, nec in ullam illius regiminis partem venire; ac tota ejusdem administratio Episcopo ac Duumviris committebatur. Sed cum nondum satis in San&imoniales animadversum videretur, Pius V. de his omnibus certior factus XXVIII. Nov. MDLXVI. Bergomensis Episcopo literas dedit, quibus Humiliatas a S. Agathæ ædibus ejectas ad diversa Cœnobia amandari jubebat, carceris loco in iisdem custodiendas; ædesque illas S. Lucie San&imonialibus Ord. Præd., quæ extra suburbia debebant, attribui. Res ad exitum deducta est; ac S. Agathæ Cœnobium a S. Lucia deinceps appellatum, quo nomine adhuc distinguitur.

LIII. Has Humiliatorum Bergomensium domos Catalogi nostri recensent. Verum in Petri de Natalibus Actis, quæ in Bergomensis Civitatis tabulario servantur, charta exstat VI. Jan. MCCCLXI. in qua novam Humiliatorum domum deprehendimus: *In burgo & vicinia sancti stefani* (quod huic suburbio nomen ex vetere S. Stephani Ecclesia Ord. Prædicatorum prope S. Jacobi portam factum erat), *in monasterio domus humiliatarum de stezano &c.* *In Capitulo & conventu monasterii humiliatarum domus sancte marie*

de Stezano in quo erat .... soror Betina de Fara, Guilielma de Bergonzii de Calepio, & Carismola de Lesina, omnes sorores humiliate dicti monasterii, in quibus consistit totum Capitulum &c. Verum cum in neutro Catalogo indicetur hæc domus, nec illius nomen in ullis Humiliatorum monumentis appareat, arbitror hic etiam Humiliatas latiore sensu intelligendas esse. Addit Calvius (a), Mismæ in agro Bergomensis Ecclesiam ac Præposituram, quæ nunc ad Cenatensem Parœciam pertinet, Humiliatorum domum olim fuisse; ac veteris sane domus vestigia supersunt, quam Claustralium fuisse fert incolarum traditio. Forte, siquidem ad Humiliatos pertinerit, quod non satis constat, alicujus Præposituræ prædium fuit, quemadmodum Braidenses Humiliatos ædem Ecclesiamque ad Montem Luparium habuisse vidimus.

LIV. Bergomensibus Humiliatis Brixienfes succedant; de quibus quæcumque dicturi sumus, ea fere omnia Brixiensibus duobus clarissimis viris deberi fatemur, Quirinianæ scilicet Bibliothecæ Præfecto Carolo Donedæ, a quo diligentissimos de Brixiensibus Humiliatis commentarios, & monumenta alia quamplurima accepimus, & Joanni Mariæ Comiti Mazzuchellio, qui pariter plurima ad Brixienfes Humiliatos pertinentia monumenta nobiscum humanissime communicavit; cujus eruditissimi viri obitum, quæ XX. Nov. MDCCLXV. contigit, acerbissimum nobis reddidit, tum observantia in illum nostra, tum maxime dolor, quod præclarum de Italis Scriptoribus opus felicissimis auspiciis cum naque Italiæ cum laude inceptum, eidem ad exitum deducere non licuerit. *In Brixia & in Diocesi*, ait Joannes Braidensis, *erant Domus fratrum cum suis Monachibus quindecim*. En tibi ex Catalogo nostro singularum nomina. 1. *Domus fratrum de sancto Luca*. Brixensium omnium antiquissimam hanc fuisse arbitratur Cl. Doneda, idque hinc probabile redditur, quod omnium prima nominatur.

Certum

(a) Effemeride T. I. pag. 16.

Certum tamen ejusdem monumentum nullum ante an. MCCXXI. habemus. In charta enim hujus anni II. Dec., cujus fragmentum vulgavit idem Doneda (a), commemorari videmus *Johannem de sancto Lucca*, & *Petrum de puteo de contignacha nomine & vice humiliatorum masculorum & feminarum brixienfis civitatis & districtus*. Illud certo constat, Rondenarienses Humiliatos ad hujus domus foundationem vocatos fuisse, ut ex charta an. MCCLVII. VI. Aug. patebit. Anno MCCXXXVI. Cavalcanus de Salis Brixienfis Cathedralis Archipresbiter ac deinde Episcopus Cœnobium S. Mariæ de Conchis, de quo Vol. I. pag. 246. diximus, Lanfranco S. Lucæ Præposito ejusque successoribus administrandum dedit; qua de re videndus Cl. Doneda, qui quæcumque ad hoc Cœnobium pertinet, diligentissime digessit (b). Anno autem MCCCCXIII. cum S. Lucæ domus incolis fere vacua esset, Brixienfes S. Catharinæ Sanctimoniales Ord. Prædicatorum ab Eugenio IV. impetrarunt, ut illa earum Cœnobio conjungeretur. Eugenii literas hac de re datas habes in *Bullario Ord. Prædic.* (c); ubi tamen non *pridie Nonas*, sed *pridie Cal. Julii* legendum est, ut ex autographo constat, quod in eodem Cœnobio servatur. Hæc tamen concessio effectu caruit. Certe in charta an. MCCCCXLIV. X. Mart. apud Cl. P. Abbatem Luchium jam laudatum habemus: *In civitate brixie in clauistro ecclesie sancti luce dicte civit. brixie presentibus venerabili viro Domino fratre Bertolino de sancto gervasio preposito domus & ecclesie predictæ sancti luce ordinis humiliatorum civitatis brix.* Ædes deinde illas Canonici Regulares Lateranenses certis conditionibus adjectis impetrarunt; sed nec illi (incertum quæ de causa) adierunt. Demum Brixienfi Nosocomio concessæ sunt, ut ex Eugenio IV. literis V. Maji MCCCCXLVI. suo loco edendis constabit.

(a) Notizie di S. Costanzo Cap. VII.

(b) Notizie di S. Costanzo Cap. VI.

(c) T. IV.

stabit. Vetus porro S. Lucæ ædes eodem fere loco erat ac recens Nosocomii commodo exstructa. Domum hanc de *Quinciano* etiam appellatam fuisse scribit Cl. Doneda (a).

LV. Sequitur 2. *Domus de gambara*, quam ab Alberico de Gambara fundatam innuimus Vol. I. pag. 256. In *Repertorio* enim, ut ajunt, monumentorum, quæ in publico Brixienfi tabulario asservantur, ad annos MCCXXXIX. MCCXL. habemus: *Molendinum D. Albrici de Gambara, qui fuit auctor Monasterii S. Magdalene. Ædem scilicet S. Mariæ Magdalene sacram habebat hæc Humiliatorum domus, quam tamen Ecclesiam anno tantum MCCLI. constructam fuisse testatur Codex pergamenus Brixienfis Episcopi, qui Registrum vetus inscribitur, atque ab an. MCCXCV. initium ducit. Ecclesia S. Marie Magdalene, que bedificata fuit ad domum humiliatorum de gambara 1251. de mense marci solvere consuevit unam lib. cere in festo S. Marie Magdalene, quod est de mense Julii. Et in pergameno alio ejusdem tabularii Codice, qui inscribitur: Liber Receptionum factarum per Dominum Sozoynum de Capriolo Clericum Camerarium Ven. Patris Domini Berardi divina gratia Episcopi, Marchionis, Ducis, & Comitum anno millesimo ducentesimo nonagesimo quinto hæc habemus: VIII. lib. cere a Fratre Girardo Ministro domus humiliatorum de gambara pro censu ecclesie sancte marie magdalene dicte domus de VIII. annis proximis preteritis ad rationem unius libre cere in anno. Anno MCCCCXXXVI. nova ab Humiliatis Ecclesia exstructa est, quæ adhuc superest, ibidemque exstat rei testis inscriptio: YHS. ✠. Anno D. MIIII. XXXVI, Die IIII. mensis Junii Ven. vir D. Fr. Stephanus de lucis de lumesanis Prepositus, hujus domus fieri & construi fecit hanc Ecclesiam sub nomine & vocabulo S. M. Magdalene & S. Marci. Deo gratias. Amen. Vetus Ecclesia prophanis usibus addicta antiquarum aliquot picturarum vestigia adhuc*

(a) Ibid. Cap. VII. pag. 56.

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 77

adhuc servat . Nicolaus V. literis an. MCCCCLIV. XV. Cal. Mart. datis, Præposituram hanc Brixienſi Noſocomio conjunxit, edixitque, ut illius Præpoſito decedente omnia ejusdem Cœnobii jura ac redditus Noſocomium idem adiret . At certe domum illam, quamvis commendatam, uſque ad an. MDLXX. Humiliati tenuerunt. Itaque ſic res compoſita fuiſſe videtur, ut illarum ædium pars Noſocomio cederet, reliquam incolerent Humiliati. Enimvero magnam per id tempus earundem ædium partem Brixienſi Noſocomio conjunctam fuiſſe ſcribit Cl. Doneda. Anno MDLXXXV. cum Præpoſituram hanc Durantes Durantius obtineret, quinque adhuc ſuperſtites Humiliati ex Pii V. lege ibi debebant. Anno autem MDXCVII. ab Auguſtinianis Sænitimonia- libus, quæ ad S. Urbani erant, ædes illæ, quas tunc Ranu- tius Durantius obtinebat, certis conditionibus coemptæ ſunt, ad quas an. MDCII. illæ commigrarunt, quinque Humiliatis, qui adhuc ſupererant, ad S. Urbani deductis. Deinde vero Ara Ma- xima Monialium Odæo incluſa; extrema Eccleſiæ pars in Cœ- nobii veſtibulum converſa; quæ media erat, ſuperest adhuc.

LVI. 3. *domus de medio*. Hujus etiam meminit *Regiſtrum vetus* an. MCCXCV. *Eccleſia S. Marchi bedificata ad domum ordinis humiliatorum de medio: una lib. cere ex feſto cenſus ipſius Eccleſie in feſto ſancti petri*. At S. Marci hæc ædes non eo loco erat, quo adhuc ædícula eidem ſacra Brixie exiſtit; ſed in via, quæ a S. Laurentio nomen ducit. Id ſcilicet ex charta an. MCCCXLIX. IX. Apr. colligimus, in qua illa dicitur *ſcita in contrata ſancti Laurentii civitatis Brixie*. Porro ex hoc ipſo monumento, quod ſuo loco edemus, conſtat domus huiusce Humiliatos ſe ſuaque omnia *Abbati & Comiti Monaſterii ſancti Benediſti de Leno Brixienſis dioceſis dediffe*: duo enim ibi eliguntur, qui conjunctionem hanc jam decretam a Romano Pontifice approbandam curent. Utrum tamen hæc conjunctio perfectæ revera fuerit, ita ſaltem, ut omnia Hu- miliatorum bona Leonenſes Benediſtini adirent, affirmare non

ausim. Vidimus enim supra num. LV. Ecclesiam domus de *Gambara* an. MCCCCXXXVI. exstructam S. Mariæ Magdalenzæ, & S. Marco sacram fuisse, cum antea solo S. Mariæ Magdalenzæ nomine designaretur; ut videatur ipsa saltem S. Marci Ecclesia domus illius Humiliatis concessa fuisse, qui illa eversa ejusdem appellationem suæ adjicerent. In *Registro* an. MCCXCV. commemoratur etiam 4. *Domus de pontevico*, his verbis: *Ecclesia S. Pauli de domo humiliatorum de pontevico*. Porro, quamvis Pontevicum Brixienfis agri sit oppidum, urbanam tamen hanc domum fuisse colligimus ex MS. Brixienfis Episcopii Codice ejusdem anni, qui inscribitur: *Liber receptionum* &c., in quo illa urbanis domibus additur. De hac autem quid statuam nescio; nam neque in Catal. an. MCCCXLIV., neque in ullis Humiliatorum Comitibus, aut posterioribus eorumdem monumentis umquam occurrit. At in Catal. an. MDLXX. illa profertur, atque inter eas profertur, quæ commendatæ non fuerant, ac, mutata appellatione, S. Mariæ de Pontevico dicitur. In re obscurissima hoc unice conjectando afferri potest, fuisse illam olim alteri domui conjunctam, deinde vero postremis Humiliatorum annis sejunctam iterum.

LVII. Quæ duæ succedunt, 1. *Domus de contegnaga*, & 6. *Domus sancti faustini*, eas simul conjungimus, quod communis fere est utriusque historia. Notissima est Brixienfis S. Afræ Ecclesia, olim S. Faustini, & SS. Faustini & Jovitæ ad sanguinem appellata, quam nunc Canonici Regul. Lateranenses obtinent. Anno MCCXXI. cum Canonicis quibusdam concredita illa esset, Ugolinus Cardinalis ac Pontificius Legatus eandem proximamque ædes Dominicanis concessit, hac conditione adjecta, ut veteres Canonici *præbendis* adhuc fruerentur; iis vero obeuntibus, illæ Episcopi arbitrio permitterentur. Ugolinus porro ipse, cum Pontifex Maximus renunciatus fuisset, ac Gregorius IX. appellatus, Brixienfi Episcopo an. MCCXXVII. concessit, ut *præbendis* in

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 79

templi ejusdem ædiumque instaurationem uteretur. Aberat porro non multum a S. Faustini æde Humiliatorum domus de contegnacha, ut constat ex charta an. MCCXLV. a Cl. Doneda inspecta: *Die Jovis septimo exeunte mense Madio in curia humiliatorum de burgo sancti faustini portæ mat. (nempe matulæ) Civitatis brixie presentibus fratribus Johanne de pontewico humiliato, rodulfo humiliato de sancto faustino.... ibi dominus albertus golta... vendidit... fratri Johanni humiliato de contegnacha ministro & anciano domus & colegii humiliatorum de contegnacha &c.* Jam vero cum PP. Ord. Prædicatorum alio commigrare meditarentur, Innocentius IV. an. MCCXLIX. XXX. Apr. Brixienfi Episcopo mandavit, ut domum illam Humiliatis de Contegnacha concederet. Et domum ille, hortumque concessit, sed Ecclesiam, quæ in Innocentii literis non memorabatur, se concessurum negavit; eamque Joanni Ecclesiæ S. Georgii Montisclari Canonico Augustiniano concessit; nec eandem adire umquam Humiliatis licuit. Quæ omnia ex monumentis constabunt hoc volumine edendis. Duplex itaque erat Humiliatorum domus, altera prope S. Faustini templum, altera L. aut LX. passibus distans, quæ S. Bartholomæi de Contegnacha dicebatur. Hinc in charta an. MCCCIX. XI. Maji apud Cl. P. Luchium: *In domibus inferioribus habitationis fratrum humiliatorum sanctorum Faustini & Jovite civit. Brix.... Ibi in Capitulo generali conventus & domus humiliatorum sanctorum Faustini & Jovite Frater Morellus minister & prelatus domus & conventus fratrum humiliator. sanctorum Faustini & Jovite.... verbo, consensu, & auctoritate fratris Boni Ministri & prelati domus humiliator. de sancto filipo, fratris Petri Ministri & Prelati domus humiliator. de Gambarà & fratris Girardini de Gambarà ministri & prelati domus humiliator. de contegnaga &c.* Ibi etiam nominatur frater stephanus minister & prelatus domus & conventus fratrum humiliatorum de palazolo. Utraque deinde domus conjuncta est. In Registro enim Monumentorum, quæ in tabulario S. Bartholomæi de Contegnacha servantur, hæc habemus:

1357..... *Feb. Unione fatta dal Maestro Generale dell' Ordine de' Frati Umiliati della Casa e Collegio di S. Faustino dell' Ordine medesimo al Collegio degli Umiliati di Contegnaga, onde gli effetti di detti rispettivi Collegj sieno comuni e governati insieme con li Frati da un solo Prevosto e Prelato.* Omittendum hoc loco non arbitror, quod in ejusdem tabularii charta an. MCCCCLXXXVII. XIV. Maji fit mentio *Reverendissimi in Christo Patris D. fratris Simonis de plenis prepositi domus sancte marie magdalene de pistorio, & totius ordinis humiliator. generalis Magistri Vicarii generalis.* Simon enim hic de Plenis idem ille est, quem Vol. I. pag. 143. diximus a nonnullis per id tempus Generalem Humiliatorum Magistrum dici, cum hinc constet vices tantum illius Simonem gessisse. Anno MDXXII., ut ex ejusdem tabularii charta VI. Oâ. colligimus, Jacobo Pisauro Paphensi Episcopo commendata erat. Circa annum vero MDCLXXX. ædes illæ PP. Congr. Somaſchæ concessæ sunt, a quibus restituta deinde est vetus S. Bartholomæi Ecclesia.

LVIII. 7. *Domus sancti philippi.* Hujus etiam in *Registro veteri* fit mentio: *Ecclesia sanctorum apostolorum philippi & Jacobi sita juxta fossatum civit. brix. in quarterio sancti faustini, que est Ordinis humiliatorum de herbuscho;* quæ ultima verba animadvertenda sunt; indicant enim, ni fallor, domum hanc domui de herbuscho, quam in Catalogo nostro memorari videbimus, obnoxiam fuisse. Videntur itaque Herbuschi, qui Brixienſis agri est pagus, domum olim habuisse Humiliati, simulque Brixienſem SS. Jacobi & Philippi Ecclesiam eidem obnoxiam, atque ad urbanam deinde domum commigrasse omnes; neque enim Herbuschi domus in posteriore Catalogo memoratur. At Brixienſem domum ad extrema usque tempora Humiliati tenuerunt. Anno MCCCCXLVII. hujusce domus Præpositus Alberto de Sartiano Ordinis Minorum Præposituræ ejusdem hortum concessit, ut S. Claræ Monialium Cænobium Brixie construeretur. Anno autem MDLXXXVIII.

cum

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. Si cum Attilio Amalthæo domus hæc commendata esset, ab Augustinianis San&imonialibus Ord. Canon. Regul. Lateran. coempta est, in quam deinde concesserunt, ut ex quibusdam Bernardini Faini collectaneis constat. Memoratur in eodem antiquo *Registro* 8. *Domus de parazolo*, seu melius *de palazzolo*, his verbis: *Ecclesia sancte marie de domo humiliatorum de palazzolo* (solvere debet) 1. lib. cere pro censu, de quo est terminus in nativitate sancte marie de mense Septembris, quo die Dominus Episcopus posuit primum lapidem. Sed foundationis annus, aut Episcopi nomen non indicatur. Ex quibusdam autem Brixiensibus monumentis constare ait Cl. Doneda, Humiliatos domus *de contegnacha* domus hujusce fundatores fuisse. Plura ejusdem monumenta apud Cl. P. Luchium servantur, ex quibus multos illius Prælatos cognoscimus. Anno scilicet MCCC. & MCCCII. *Mafredus* seu *Mayfredus* illi præerat; an. MCCCIX. *Girardinus de Gambarà*; an. MCCCXII. *Oprandus*; an. MCCCXIII. *Mayfredus de Chazago*; an. MCCCXIV. *Stephanus de Adro*; an. MCCCXVIII. *Faustinus*; an. MCCCXXVIII. *Delaydus de Roado*; an. MCCCXXXVI. *Cabrinus qu. Comini de Fabris de Crema*; circa an. MCCCCLVI. *Joannes de Brugallis de Pergamo*; an. MCCCCLXXIII. *Bartholomæus de Verona*. Anno MDXVI. commendata jam erat; quo tempore cum Brixienſia suburbia aliquot, cumque iis Congregationis Pæſulanæ S. Hieronymi Cœnobium, in Pilarum suburbio positum, everteretur, Monachi illi ædes quasdam S. Mariæ *de Palazzolo* proximas conduxerunt. Quin etiam egisse videntur, ut ipsa Humiliatorum domus iis concederetur. Id ex Gabrielis Venerii Advocatoris, ut ajunt, Veneti literis colligimus Cal. Dec. an. MDXVIII. datis, quæ apud memoratum P. Luchium servantur, quasque hoc loco proferre placet. Inscriptio est hujusmodi *Speſtabili & egregio viro Domino Joanni baduario Equiti bon. potestati brixie Amico Carissimo*. Literæ vero sic habent: *Speſtabilis & egregie vir amice Carissime. Litterarum Ducalium obedientia Senatus decreto Magistratui nostro, ut*

optime novit *Sp. V.* demandata est. Et propterea cum de anno 1488. sub die 23. augusti per Ill^m Dominium nostrum scriptum fuerit partibus auditis in contradictorio iudicio, Quod fratres *S. Marie de palaxolis* istius Civitatis Ordinis humiliator. non molestarentur circa beneficium ipsum, & hoc quidem decretum fuit etiam ad instantiam istius Magnifice Comunitatis, sed conservarentur in eorum possessione quiete & pacifice: & hoc quidem repplicatum fuit sub die 24. octobris 1517. per alias litteras Ducales ad instantiam Reverendi domini fratris Christophori de romanis ejusdemmet Ordinis humiliator. de statu nostro plurimarum benemeriti, Quod ipse conservaretur in possessione dicti beneficii *S. Marie de palaxolis*. Quoniam non est conveniens neque equum, si pro statu laboravit, permittatur damnum aliquod pati. Unde in executione dicti Senatusconsulti auctoritate Magistratus nostri, quanta possumus efficacia, requirimus *Sp. V.*, ut dictas litteras Ducales in omnibus suis partibus, pro quanto attinet ad ipsum *R. D. fratrem Christophorum* de statu Ill^mi Do. nostri plurimum benemeritum, observet, adimpleat, & exequatur, prout omni Justicie & equitati convenit, & ut scimus *Sp. V.* pro sua bonitate & integritate facturam. Ut idem *D. frater Christophorus* sentiat in aliqua parte, quantum gratissimas fuerint bene & fideliter gesta pro statu Ill^mi Do. ad bonum aliorum exemplum. *Gabriel Venerio* Advocator Communis Venetor. die primo Decembris 1518. Quæ fuerint egregia hæc Christophori de Romanis in Venetos merita, ignoramus. At nihilominus Humiliati Fæsulani cedere, quacumque tandem ratione, coacti sunt. Illi sedibus suis expulsi a Leone X. impetrarunt, ut causæ cognitio institueretur. Itaque an. MDXIX. XI. Cal. Jan. Pontifex *Matthiæ Ugonio* Famæ Augustæ Episcopo, & *Baptistæ Camperonio* Brixienfi Canonico litteras dedit, quæ apud eundem *P. Luchium* servantur, ut Christophori de Romanis jura expenderent, qui cum in illa domo professionem emisisset, diuque habitasset, hinc deinde cum aliis Fratribus a Hieronymianis expulsus fuerat. Videntur tamen Humiliati causa cecidisse; ædes enim illas ab

Uberto

Uberto Gambara, cui commendatæ erant, hoc ipso anno a Hieronymianis coemptas, semper hi tenuerunt. Quod vero pertinet ad Deiparæ in eodem templo effigiem, quæ prodigiis celebrari quam maxime cœpit, qua ratione ad PP. Societatis Jesu ædes illa devenerit, aliaque huc spectantia videre est in libello an. MDCCLXI. Brixie edito, qui inscribitur: *Istoria della miracolosa Immagine della B. Vergine delle Grazie di Brescia.*

LIX. 9. *Domus de urchis*, seu melius *de urceis*. Prima hujus domus mentio occurrit in charta an. MCCLXXX. X. Sept. in Nosocomii Brixienfis tabulario, qua Fridericus alique de Lavelonghis Collegio Humiliatorum de Urceis in Civit. Brix. molendini cujusdam jus conferunt, ex quo constat, hanc etiam domum urbanam fuisse. Ejusdem meminit *Registrum vetus: Ecclesia Sanctorum Apostolorum Symonis & Jude de domo humiliatorum de urceis*. Anno MCCCXXI. cum quattuor Fratres tantum, ac quinque Sorores ædes illas incolerent, Joannes XXII. annuit, ut S. Euphemie Cœnobio Ord. S. Benedicti, quod urbe ad duo millia passuum aberat, illæ conjungerentur; remque omnem Pagano Turriano Aquilejensi Patriarchæ exequendam commisit; qui conjunctionem eandem an. MCCCXXII. XXVII. Dec. ratam habuit, his conditionibus adjunctis, ut Humiliati ad S. Euphemie deducerentur, ibique S. Benedicti legibus viverent: Sorores vero extra Monasterium degerent, Monachis victum suppeditantibus. Hinc Brixienfis domus de Urceis Monachorum S. Euphemie hospitalis fuit; ac proinde in eodem *Registro* vetere hæc habetur: *Monasterium sancte Eufemie de brix. unam lib. cere pro censu Ecclesie SS. Apostolorum Symonis & Jude de domo ordinis Humiliatorum.* At deinde S. Euphemie Cœnobio magna ex parte diruto, an. MCCCXLIV. Eugenio IV. assentiente, Monachi ad domum de Urceis in urbem commigrarunt, novumque templum, an. MCCCXLVII. perfectum, construxerunt. Nuper vero novam ejusdem ædificationem aggressi sunt. Vetus illa ædes S. Mariæ

etiam nomine appellabatur interdum. Tres deinde recensentur Humiliatorum domus, quæ ex hoc tantum Catalogo innotescunt, quæque in agro fuisse videntur. 10. *Domus de cyseo*; 11. *Domus de esteno*; 12. *Domus de vizardo*; nisi forte ultimo loco *de wiffredo* legendum sit. *Domus enim humiliatorum de castro wiffredo*, vulgo *Castel Giuffrè*, in *Registro vetere* commemoratur. Ejusdem etiam fit mentio in *Lilvo receptionum* an. MCCXCV. *a Fratre Ardezono de domo humiliatorum de castro guifredo*. Notior est, quæ sequitur, 13. *Domus de zemo*, seu melius *de Cemo*, qui Brixienfis agri est pagus in Valle Camunia. Ædem habebat S. Bartholomæo sacram, eamque usque ad Ordinis extinctionem Humiliati tenuerunt. Sequuntur denique 14. *Domus de caliono*, cujus nullum aliud monumentum habemus, & 15. *Domus de arbuscho*, de qua diximus num. LVIII. At in Catal. an. MCCCXLIV. domus alia profertur, nempe *Domus de Monte Claro*, quod Brixienfis agri est oppidum. Sed hujus etiam nulla deinceps mentio occurrit.

LX. Brevior erit Cremenfis fagiæ descriptio, in qua erant, ait Joannes Braidenfis, *domus fratrum cum suis Monachibus tres; Cœnobîa Religiosarum per se erant unum*. Harum nomina sic Catalogus noster recitat. In fagiâ de Crema 1. *Domus fratrum de piranega*; 2. *Domus de carobio*, ibi; 3. *Domus de bagnolo*, ibi; 4. *Domus sororum de ponte*, ibi. Alemanius Finius tres illas Humiliatorum domos sub ipsa eorundem initia constructas narrat (a). Conradum enim Imperatorem (hæc scilicet est Finii de Humiliatorum origine opinio) multos in Mediolanensi obsidione captos in Germaniam ablegasse refert, atque in his tres Cremenfes, quorum primus ex Carobia, alter ex Bagnolia, ex Piaranica gente tertius esset. Qui cum deinde ab Henrico Conradi successore veniam impetrassent, tres Humiliatorum, cujus cœtus in Germania

---

(a) Storia di Crema Lib. I. c. Sciana XXX.

mania initia posuerant, domos fundarunt a fundatorum familiis appellatas. Hæc Finius, quem conjecturis potius quam veteribus monumentis innixum hæc scripsisse arbitror. Cum enim videret familiarum illarum nomina hisce domibus imposita, visus est sibi totam rei gestæ seriem hunc in modum posse adornare. At certe familiarum hujusmodi nomina rarissima illa ætate fuisse, eruditi norunt. Si autem Claustrales Humiliatorum domos Finius intellexit, sæculo integro serius construi illas cœpisse jam ostendimus. Ipsa vero prima Humiliatorum initia aliquanto altius repetenda esse probavimus. Addit Finius, suam Carobium domum SS. Jacobo & Philippo; Bagnolium S. Marino; Piaranicam S. Martino sacram voluisse, quod inde, ut arbitror, Finius conjicit, quod alia hæc erant earumdem domorum nomina, quibus in Catalogo an. MCCCXLIV. designantur. Alibi autem Finius narrat (a) S. Martini Ecclesiam an. MCCLXXXVI. exstructam fuisse, primumque illius lapidem a Rodolpho Guinzonio Placentini Episcopi Vicario positum fuisse. In Placentina enim diæcesi Cremenfis illa oppidi pars, ad quam domus illa pertinebat, tunc censebatur. Omnes vero usque ad Humiliatorum extinctionem superfuerunt. At SS. Jacobi & Philippi domus, quæ etiam *de Umbriano* dicebatur, commendata erat. Hujus deinde redditus, cum primum Cremenfis Episcopus datus fuit, illi attributi fuerunt. Ædibus autem everfis eodem loco Seminarium, ut ajunt, exstructum est. S. Marini ac S. Martini ædes ac redditus, Humiliatis extinctis, Hieronymo Comiti Porciæ primum commendati sunt; mox S. Marini redditus Cremenfi Nosocomio attributi; ædes deinde Augustinianis primo Insubicæ Congregationis, tum Sæculari Clero, denique Clericis Regularibus Congr. S. Paulli concessæ. S. Martini pariter redditus commendati; ædes PP. Cisterciensibus traditæ, qui templum iterum exstructum S. Bernardo sacrarunt, a quo adhuc nomen

ha-

(a) Stor. di Crema Lib. II.

habet. Ad mulierum domum quod attinet *de ponte* appellatam, illa in Catal. an. MCCCXLIV. omittitur; videturque proinde deserta jam tum fuisse. Narrat tamen Finius (a), an. MCCCCXLIX. S. Claræ Sanctimoniales ad Humiliatarum ædes commigrasse: has vero, cum iusto liberius viverent, ad S. Petri primum, tum ad S. Mariæ de Stella deductas fuisse, ibique tandem earundem cœtum dissolutum. Sed cum hæc Humiliatarum domus numquam in recentioribus Catalogis monumentifve indicetur, suspicor hic etiam, ut sæpissime factum vidimus, Humiliatarum nomen latiore quadam significatione accipiendum esse.

LXI. *In Verona & Diacefi* (ad hanc enim *fagiam* progredimur) *erant domus fratrum cum suis Religiosabus decem*. Hæc Joannes Braidensis. Singulæ in antiquiore Catalogo enumerantur, quas nos brevissime attingemus; quæcumque enim ad illas pertinent Joannes Baptista Blancolinus jam protulit in eruditis suis de Veronensibus templis Commentariis. *In fagia de verona* 1. *Domus fratrum de la glara*. Fusc de hac Blancolinus (b); eaque primo profert, quæ de illius origine Hieronymus Curtius narrat (c): illam nempe circa an. MCLXX., aut septem ante annos, ut alii placet, arenoso loco constructam fuisse, ubi ædicula Deiparæ sacra exstabat, ex qua domui eidem S. Mariæ de Glarea nomen factum. Hæc omnia Blancolinus confirmat, ac monumenta aliquot indicat an. MCLXXIII., & MCXCVIII. Nullum ille tamen anno MCCXXIV. antiquius protulit. Humiliatis extinctis, pluribus commendata est, quos Blancolinus enumerat. Denique an. MDXCI. templum ædesque proximæ Clericis Regularibus concessæ. Sequitur 2. *Domus de la levata ibi*, quæ etiam S. Bartholomæi dicebatur. Hujus initia anno circiter MCCXXIV. consignanda

---

(a) Ibid. Lib. V.

(b) Chiese di Verona Lib. III. pag. 35., Lib. VI. pag. 190.

(c) Storia di Verona Lib. X.

gnanda esse Blancolinus (a) existimat. Hujus Præposituræ ædes ac redditus post Humiliatorum extinctionem S. *Inquisitionis* Officio primum, tum Seminarii alumni, denique an. MDLXXIX. S. Faustini Sanctimonialibus concessi, quæ ad illas ædes an. MDLXXXIV. deductæ sunt. 3. *Domus de roncho*. Blancolinus de Humiliatorum domo S. *Joannis de Zevio* differens (b), hanc etiam commemorat, aitque Ronchi in Veronensi agro positam illam fuisse; illiusque incolas domum hanc constructuros ex S. Mariæ, & S. Agnetis Cœnobiis excessisse. Quæ Cœnobia cujuscumque fuerint, aut qua ratione quove anno disjunctio hæc contigerit, non explicat. Subdit deinde ab Eugenio IV. domui S. *Joannis de Beveraria* conjunctam fuisse. Hæc scilicet in Catalogo nostro proxime sequitur. 4. *Domus S. Jobannis Evangelista*, quæ alio etiam nomine *de Beveraria* ex Veronensis urbis vico, in quo posita erat, appellabatur. Circa an. MCCXL. illam jam existisse, Blancolinus ait (c), ac deinde ante an. MCCCXXXV. Sororibus tantum concessam fuisse; ac subdit tandem, qua ratione circa an. MCCCCXXXII. Moniales illæ ab Humiliatorum legibus subductæ S. Benedicti instituta amplexæ sint. Obscurior est 5. *Domus de ripaclara*, vulgo *Roverchiara*, cujus vix nomen Blancolinus commemorat, de Zeviensibus Humiliatis agens. Supererat an. MCCCXLIV., ut ex ejusdem anni Catalogo constat, sed posterius illius monumentum haud vidi; cumque nonnulla ad hanc domum pertinentia monumenta Blancolinus ex Glarensi tabulario ediderit, videtur domui eidem *de Glarea* conjuncta fuisse. Parum etiam notæ, quæ deinde succedunt: 6. *Domus de tomba*; 7. *Domus de baldaria*. Tumba pagus est Veronensis agri, vulgo *Tomba di Cà nuova*; ubi, quæ erat Humiliatorum domus, ad extrema usque tempora super-

---

(a) Lib. III. pag. 100. V. etiam Lib. VI. pag. 131.

(b) Lib. III. pag. 157. Lib. VI. pag. 109.

(c) Lib. III. pag. 101. Lib. VI. pag. 125.

superfuit. Baldariæ vero domus, qui Veronensis agri, sed Vicentinæ diœcesis est pagus, in Comitibus an. MCCCCXCI. mentio occurrit: *Fr. Beltraminus de Meltio S. Jo. Baptiste de Valderia Vicentinæ Diœc. Præpositus*. At Hieronymo Landriano Generali Humiliatorum Magistro, ut refert in suo Codice Advocatus pag. 68. & 133., Canonicis Regul. S. Georgii in Alga concessa est, quod Humiliati illius domus Præpositi fraude atque avaritia factum dolet. Non multo notior est 8. *Domus de monte oliveto*, quæ, Blancolinio teste (a), Veronæ eodem loco erat, ubi nunc templum Dominico Corpori sacrum, ac Sanctimonialium S. Mariæ ab Angelis ædes. Deinde vero domui *de Rupeclara* conjuncta est; at an. MCCCXXI. societate hac dissoluta, qui ex Montis Oliveti domo ad Rupem claram transierant, Glarensibus Humiliatis sese addiderunt, qua de re confectas tabulas edidit Blancolinus (b).

LXII. Sequitur 9. *Domus de fimifello*, quæ in Catal. an. MCCCXLIV. S. *Christophori de Fumicello* appellatur, seu potius *de Flumicello*. Plura de hac domo habes apud Blancolinium (c), qui de illa agens non satis sibi constare, ac sententiam mutare interdum videtur. Nos quibus Veronensis urbis topographia non satis cognita est, iis hæc disquirenda ac judicanda relinquimus, quibus monumenta a Blancolinio edita cum ipsa locorum positura conferre licet. Addit idem auctor, hujusce domus Fratres ad S. Mariæ de Glarea deductos fuisse, sed annum non indicat. Monialibus deinde permissa illa est, quæ Humiliatorum curæ concreditæ erant. Has commemorat in suo Codice Carolus de Advocatis pag. 68. & 132., atque paupertatis causa se illis quæcumque sibi deberentur, remisisse. In Cremonensibus Comitibus an. MDLXVII. hujus Cœnobii dissolutio decreta fuerat, ut ex

S. Ca-

(a) Lib. III. pag. 139.

(b) Lib. VI. pag. 221.

(c) Lib. II. pag. 397. Lib. III. pag. 69. Lib. IV. pag. 767. Lib. VI. pag. 163. &c.

S. Caroli epistola XIII. Aug. eodem anno data colligimus, quæ inter Puricellianas schedas servatur (a). Sed Veronensium preces apud S. Carolum impetrarunt, ut Cœnobio eidem parceretur. Narrat tamen Blancolinus an. MDLXX. Humiliatarum illarum Collegium dissolutum fuisse, ædesque illas S. Benedicti Sanctimonialibus concessas. 10. *Domus de Zivi*. Jebetum, seu Gebetum pagus est Veronensis agri, vulgo *Gevio*, vel *Zevio*. Duplicem ibi olim fuisse Humiliatorum domum Blancolinus statuit: alteram, quam an. MCCXVIII. constructam ex ejusdem anni monumento confirmat (b). At anno MCCXXXIX. XXV. Aug. Jacobus Veronensis Episcopus illos ab Humiliatorum legibus ad leges Canonorum S. Marci deduxit; itaque deinceps nihil hæc domus ad Humiliatos pertinuit, quamvis interdum illius incolæ antiquo Humiliatorum nomine designentur. At alia fuit Jebeti Humiliatorum domus, qua illi diutius usi sunt, S. Joanni Evangelistæ sacra, cujus monumentum an. MCCXLV. habes apud Blancolinum (c); qui addit domum hanc *de Brolo* etiam appellatam fuisse. Supererat an. MCCCXLIV. sed nulla posterior illius mentio occurrit. Has Veronensium Humiliatorum domos Catalogus antiquior recenset. Quod ad Veronenses Ecclesias Omnium Sanctorum, S. Leonardi de Monte Donico, seu Dominico, S. Francisci de Cursu, S. Felicis, S. Martini de Avesa, ac S. Spiritus attinet, quas nonnulli Humiliatis attribuunt, satis jam Blancolinus ostendit ad S. Marci Canonicos pertinuisse illas, nihilque his fuisse cum Humiliatis commune (d). Nonnullas alias Humiliatorum domos ille recenset, alteram vulgo appellatam *S. Maria di Porto Legnago*, ut ex monumentis an. MCCXLIV.,

(a) Cod. MS. sign. C. 74. in fol.

(b) Lib. III. pag. 57. Lib. IV. pag. 807. Lib. VII. pag. 103.

(c) Lib. III. pag. 157.

(d) Lib. III. pag. 522. 612. 632. Lib. III. pag. 17. 26. 35. 107. Lib. VII. pag. 1. &c.

& MCCXLV. probat (a), ideo forte in Catalogo nostro omiffam, quod alteri Domui conjuncta jam effet: aliam in Veronenfis agri pago, vulgo *Arcole*. Domum etiam de Albaria ille commemorat, quæ etiam in Catal. an. MCCCXLIV. indicatur, sed in antiquiore omittitur, quod forte nondum existeret. Denique in monumento an. MCCLXXXVII. apud Blancolinium recensentur *Domus Humiliatorum de domo de medio Civitatis Veronæ*, & *Domus Humiliatorum de Cancellis Diocesis Veronenfis*, quæ aut an. MCCXCVIII. ab Humiliatis desertæ jam fuerant, aut aliis nominibus in antiquiore Catalogo designantur.

LXIII. Venetæ ditionis Humiliatorum domos Vicentina *fagia* claudit, quæ alias etiam urbes atque oppida complectitur. Ac primo binæ Vicentinæ domus indicantur: *In fagia de vicenzia* 1. *Domus fratrum omnium sanctorum*; 2. *Domus de sancta caterina*, utraque Fratribus ac sororibus communis. At S. Catharinæ domus an. MCCCXLIV. jam ab Humiliatis deserta fuerat; neque enim in altero Catalogo commemoratur; ac Omnium SS. domus in Humiliatarum Cœnobium abierat. Hoc porro non solum ad extrema usque Humiliatorum tempora superfuit, sed superest adhuc; atque Humiliatarum vestibulis Sanctimoniales illæ utuntur; ac quamvis Romanum ritum susceperint, Sanctos tamen ex Humiliatorum cœtu *ritu duplici* venerantur. Porro quamvis Fratrum Humiliatorum domus Vicentiæ non esset, Humiliati nihilominus ad Sororum confessiones excipiendas deligebantur. Habemus enim in Puricellianis schedis (b) chartam an. MDLXVIII. IX. Novemb., qua Sanctimoniales illæ ex Pii V. lege Episcopi juri sese subjiciunt; qui proinde Humiliatum earumdem Confessarium ab officio amovet, atque ex Sæculari Clero Presbyterum in ejus locum sufficit. Subditur deinde 3. *Domus de consilia-*

no,

(a) Lib. III. pag. 29. 258. Lib. VI. pag. 209. 212. 214.

(b) Cod. MS. sign. C. 74. in fol.

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 91

no, quod oppidum est Cenetensis diœcesis, S. Paulo sacra. Superfuit illa ad extrema usque Humiliatorum tempora. Illud hic novum occurrit, quod cum ceteræ omnes Fratrum domus Fratribus & Sororibus communes essent, hæc Fratribus tantum patebat: sic enim Joannes Braidensis: *In Conegliano erat domus fratrum per se una*. Id vero in aliis etiam nonnullis Humiliatorum domibus, quæ illustrandæ supersunt, factum videbimus. Forojulien- sis etiam provincia Vicentinæ *fagiæ* includitur. Sequitur enim 4. *Domus de facile*, quam a Cl. P. de Rubeis commemorari vidimus Vol. I. pag. 256. Forojulien- sis Provinciæ urbs est Sacilum. Ex iis vero quæ de Cuniza jam diximus, constat jam ab an. MCCXXXIV. Sacilensem Humiliatorum domum Fratribus ac Sororibus communem exstitisse. Illa enim an. MCCLXXI. obisse dicitur, ac XV. fere annos apud Ecclesiam S. Michaelis, antea vero XXII. annis in Sacilensi domo vixisse. Plura autem in publico Sacilensi tabulario monumenta supersunt, in quibus Humiliatorum hæc domus commemoratur, quorum excerpta ab humanissimo nobisque sæpissime laudato P. D. Angelo M. Cortenovis Utinensis Domus Clericorum Regul. Congr. S. Pauli Præposito accepimus. Ex iis tamen nullum est anno MCCCLII. antiquius. Hoc autem anno 11. Febr. *Nicolaus qu. D. Vendrami de Sacillo reliquit Monasterio Sanctæ Marie de Sacillo libras tres denariorum parvorum; item hospitali Domus Dei de Sacillo libras tres parvorum. Item reliquit altari Ecclesie Sanctæ Marie de Sacillo pro uno calice emendo libras viginti denariorum parvorum*. Hoc loco Humiliatæ Sanctimoniales non memorantur; sed S. Mariæ ædem ad illas pertinuisse, ex aliis chartis colligimus. Ita in supremis tabulis Bernardi qu. Vendrami de Sacilo XXIII. Mart. MCCCLXV. habemus: *Item reliquit luminariis Ecclesiarum infra scriptarum, videlicet Sancti Nicolai, Sanctæ Marie Humiliatorum, Sanctæ Caterine &c.* Jam ab anno MCCCXLIV. unicus Frater cum tribus Monialibus ædes illas incolebant. Postea vero Moniales tantum easdem

tenuerunt. Hinc in supremis tabulis Nacii qu. Guidi de Faventia an. MCCCCV. V. Aug. legimus: *Item reliquid &c. & Luminarie Ecclesie Sancte Marie de Monasterio Monialium Monasterii Ordinis Humiliatorum de prope Sacillum*. Eiusdem mentio occurrit in aliis monumentis an. MCCCCXII. & MCCCCXIX. Videtur autem non multo post incolis destituta fuisse, quod forte an. MCCCCXX. accidit, quo tempore pestis Sacillum vastavit. Eugenius IV. enim in literis an. MCCCCXLII. Pridie Id. Jan. datis, quibus Ecclesiam eandem Augustinianis Eremitis concedit, ait: *licet antiquitus secundum quosdam per Fratres Ordinis Humiliatorum gubernata fuerit, tamen a tempore, cujus contrarii memoria non existit (id exaggerate dictum videtur) per seculares Clericos gubernari consuevit*. Ædes illas Augustiniani adhuc obtinent, ac quotannis Dominica altera Martii ejusdem templi consecratio commemoratur, qua die nundinæ celebrantur, quæ *Monialium nundinæ* adhuc dicuntur.

LXV. Ultima Venetæ ditionis domus in Catalogo nostro profertur 5. *Domus de rovigò*, quæ urbs Adriensis Episcopi sedes est, ac cognominis provinciæ caput. S. Bartholomæo sacra erat, ut ex Comitibus an. MCCCCXXXVI. colligimus; sed posterius illius monumentum non vidi. Eadem forte illa est, quam Ughellius in Adriensibus Episcopis memorat (a). De Vitale enim Mediolanensi Adriæ Episcopo ait: *Hic Ecclesiam S. Petri cum Monasterio, ubi postea Fratres Humiliati sedem fixerunt, ædificavit* (intra an. MCXLIII. & MCL.); ac forte S. Petri titulus in S. Bartholomæi mutatus deinde est. Patavinam autem domum in utroque Catalogo nostro omissam videmus. Sed illius scilicet fundator fuit Tiberius Parmensis, qui an. MCCCCLV. Generalis Humiliatorum Magister iussus est, ut vidimus Vol. I. pag. 123., ut non potuerit proinde ulli ex prioribus duobus Catalogis addi.

S. Fran-

(a) Ital. Sacr. T. II.

S. Francisco sacra illa erat, atque ut ab alia S. Francisci æde distingueretur, S. Francisci parvi plerumque appellabatur. Humiliatis extinctis hujus domus redditus partim Patavino Seminario, partim PP. Ord. Prædicatorum attributi: ædes a Clericis Regul. Theatinis incoluntur. Binæ aliæ domus ad Patavinos Humiliatos pertinebant, quæ pariter in Catalogis nostris desiderantur. Alteram sæpe videmus in Torchii Codice memorari, nempe domum S. Antonii, aut ut alibi legitur, S. Antonini de Padua Pennebilii. Ita pag. 35. ad diem XXVIII. O&. MDXLIV. habemus: *Electio & confirmatio Vicarie Monasterii S. Antonini de Padua Pennebilii de sorore Francisca ad annos tres; & pag. 49. ad diem XIV. Maji MDXLVIII. Commissio facta Revmo Vicario Ariminensi, ut possit visitare Monasteria S. Mathei Arimini, & S. Antonii de Padua Pennebilii.* Sed ad hanc domum illustrandam nullum aliud mihi monumentum occurrit. Altera multo antiquior erat Ateste, quod est amplissimum agri Patavini oppidum, quam in Camaldulensium Annalibus commemoratam videmus (a). In supremis enim tabulis ymicie uxoris Domini Azochi de S. Zenone an. MCCLI. memorantur Sorores Humiliatorum de Este. Sed hæc forte domus ante an. MCCXCVIII., quo prior Catalogus descriptus est, dissoluta jam fuerat.

LXV. In utroque pariter Catalogo Veneta domus omittitur S. Christophoro sacra, cum post annum MCCCXLIV. extructa fuerit. Fusc de illa differuit eruditissimus Venetorum Temporum illustrator, ac Senator amplissimus Flaminio Cornelius (b), qui etiam publica monumenta omnia huc spectantia protulit. Itaque Cl. Scriptoris industria studiisque sic utemur, ut quæ ille fusc digessit, nos brevissime complectamur. Tiberium Parmensem, ut Vol. I. pag. 123. diximus, fundatorem illa habuit; sed de anno

non

(a) T. IV. pag. 376.

(b) Eccles. Venet. Dec. XIV.

non constat: illud certum est, post an. MCCCLV. id contigisse, quo ille Generalis Humiliatorum Magister renunciatus est. Ex Deiparæ effigie prodigiis celeberrima alio deinde nomine appellari cœpit, nempe S. Mariæ ab Horto, vetere S. Christophori appellatione oblivioni fere tradita. At circa an. MCCCCLXI. Venetorum Humiliatorum mores corrupti adeo erant, ut Decemviros ad illorum emendationem excitarent. Petrus præsertim illius domus Præpositus gravissimorum criminum reus ferebatur. Itaque hoc anno IV. Nov. ad Pium II. P. M. literas dederunt Decemviri, quam pessimo loco essent Humiliatorum res exponentes: *in eo scilicet Canobio tot detestabilia abominabiliaque omnia pravi generis delicta per illos, qui illius loci regimini præsunt, divinoque cultui dedicati sunt, spreto timore & honore Dei, eorumque sacrata Religione posthabita, impudentissime perpetrata sunt, ut animus noster, ajunt, abhorreat tam execrabilia scelera aliter declarare.* Itaque Pontificem rogabant, ut per Venetum Patriarcham Humiliatos ad sanctiorem disciplinam revocandos curaret. Quod cum Pius Patriarchæ mandasset, Humiliati scelerum conscientia deterriti, fuga arrepta, duos tantummodo Fratres ex Franciscanis transfugas, rudes, Latinæque ipsius linguæ ignaros custodiendis ædibus reliquerunt. Quibus a Patriarcha amotis, in ædes illas Canonici S. Georgii in Alga induciti sunt. Multa ab Humiliatis apud Pontificem, atque apud Mediolanensium Ducem tentata, ut ad Venetam domum reditus pateret. Ac Pius Ducis præsertim precibus motus, Canonicos S. Georgii per Legatum suum ab Humiliatorum ædibus abire jusserat; quod cum Decemviri apud Pontificem quererentur, Pius, ut utrisque satisfaceret, hanc rei expediendæ rationem proposuit, ut S. Mariæ de Horto, seu S. Christophori ædes Canonicis concederentur; aliam vero Humiliatis sedem Veneti assignarent. Res a Decemviris probata, dummodo nova hæc Humiliatorum domus extra Venetam urbem statueretur. Sed nondum his acquieverunt Humiliati; verum Pontificias literas ad Cardin.

Cardin. Bessarionem tunc apud Venetos Legatum impetrarunt, quibus Canonici iterum ab iis ædibus egredi jubebantur, donec novam Humiliatis domum adire liceret. Quod Veneti indignati, VII. Oâ. MCCCCLXIII, Bernardum Justinianum Reipublicæ apud Pontificem Oratorem Canonicorum causam suscipere jusserunt; quod felici exitu factum videtur. Nam & Canonici in iis ædibus manserunt, & hæc omnia Sixtus IV. an. MCCCCLXXVII. XIV. Maji literis suis comprobavit. Quin etiam hinc factum crediderim, ut nullam aliam sedem Humiliati adirent. Atque alios illi quidem conatus ad sedem aliquam Venetiis recuperandam sub extrema etiam tempora converterunt. Nam in Torchii Codice pag. 2. ad diem VIII. Jun. MDXXXII. hæc habemus: *Feci commissionem Rev. Domino Preposito S. Bartholomei Bergami, ut iret versus Civitatem Venetiarum pro obtinendo loco S. Secundi, & eligendo ibi prepositum.* Et pag. 11. ad diem XIV. Jun. MDXXXV. *Feci mandatum in Dominis Fratribus Christophoro de Romanis & Bernardo de Fontana ad comparandum coram Serenissimo Principe Venetiarum pro certis negotiis nostri Ordinis, & maxime pro recuperatione loci S. Cristofori.* Sed omnia irritò successu tentata; nec unquam postea Humiliatis pedem Venetiis figere licuit.

LXVI. Placentina nunc & Parmensis *fagiæ* succedunt, quarum posterior alias etiam urbes nonnullas complectitur. Placentini porro inter primos suis sedibus Humiliatos exceperunt. Narrat enim Campius (a), eademque confirmat recens Placentinæ historiæ diligentissimus atque eruditissimus Scriptor Christophorus Poggiasius (b), an. MCLXXX. Tedaldum Placentinum Episcopum Ecclesiam domumque hospitalem apud Bardinetiam Petro Cabaciæ Humiliato ejusque successoribus concessisse. Addit eodem anno Treccum Zematium locum Placentiæ quemdam inter S. Salva-

toris

(a) Stor. Ecclef. di Piac. Lib. XIV. ad an. 1580.

(b) Storia di Piacenza T. IV. pag. 333.

toris ac S. Paulli ædes Humiliatis attribuisse ; ibique Ardingum Vicedominum , Episcopo consentiente , domum hospitem templumque S. Mariæ de Bethlehem , ac deinde S. Annæ appellatum , ædificasse . Arbitror tamen ad tertii Ordinis Humiliatos hæc pertinere , quos certe an. MCCI. Placentiæ fuisse Innocentii III. litteræ hoc anno ad eorundem Ministros datæ ostendunt . Claustrarium vero Humiliatorum Placentiæ degentium nullum per id tempus vestigium habemus . Ad hos autem pertinent , quæ Campius , ac Poggialius subdunt ; ædem deinde aliam insequentibus annis Placentinos non longe ab urbe Humiliatis posuisse , olim *Domum novam* , tum *S. Mariæ ad Argines* , ac denique *S. Spiritus* appellatam ; quæ cum postea eversa esset , Humiliatos urbem ingressos , e regione Ecclesiæ S. Raimundi stetit eo fere loco , ubi nunc PP. Carmelitæ Excalceati degunt . Catalogus noster tres commemorat Placentinorum Humiliatorum domos : *in fagia de placentia* 1. *Domus fratrum sancti raymundi* ; 2. *Domus de argine* ; 3. *Domus de florenzola* . Quæ quo loco essent , explicat Joannes de Mussis Chronici Placentini auctor , quem sæculo XIV. exeunte floruisse Muratorius arbitratur : *In Porta* , ait (a) , *S. Laurentii sunt inscriptæ Ecclesiæ . . . Ecclesia FF. Humiliatorum de Forenzola ; sunt exempti ; non habet curam . Ecclesia Fratrum Humiliatorum est in Civitate Placentiæ in domibus eorum juxta hospitale S. Raymundi in dicta vicinia S. Raymundi : non habet curam . Ecclesia dictorum FF. Humiliatorum de argine in burgo S. Raymundi : non habet curam .* Alterius porro domus Humiliati , qui *juxta hospitale S. Raymundi* degabant , Ecclesiam Spiritui S. sacram videntur ædificasse , quæ in Catal. an. MCCCXLIV. simul cum *domo de Argine* recensetur . Hæc vero S. Spiritus domus ad extremum usque superfuit . Nonnulla hujus domus monumenta ex Codice MS. tabularii Placentini Seminarii , excerpta ad nos submitit memoratus Cl. Poggialius ,

---

(a) Script. Rer. Ital. T. XVI. col. 575.

lius, ex quibus, quam infelix esset medio circiter XV. sæculo hujus domus conditio, colligimus. Codex inscribitur: *Liber rationum Mansionis Spiritus Sancti Placentiæ &c.*, atque ab ejusdem domus Præposito conscriptus fuit, ac forte ab eodem illo, quem mox memorari videbimus. Ibi vero ad an. MCCCCXLVIII. hæc habentur: *Nota quod de anno MCCCCXLVII. Civitas ista (Placentina) fuit sacbomanata* (quo tempore scilicet post Philippi Mariæ Vicecomitis mortem Insubria omnis dissensionibus bellisque ardebat); *adeo quod peridi omnia bona mobilia Monasterii, & mea, & quasi omnes libros rationum annorum præteritorum; & multa, quæ mutua michi data erant, quia in domo parum & quasi nihil inveni, quando intravi possessionem . . . . & postea prædicto anno sacbomani usque ad præsentem superscriptum vix habere potui tantum, quo pauperem vitam ducere ac sustentare poteram; quin ymo oportuit me facere etiam alia debita, quia nec possessiones laborari poterant, nec pensionarii solvere volebant; sed omne id, quod haberi poterat, videbatur multum & magnum.* Tria deinde subduntur Visitationum, ut ajunt, illius domus decreta, primum an. MCCCCLXI. II. Maji; alterum an. MCCCCLXII. X. Jan., tertium an. MCCCCLXXV. XXVII. Nov., quibus omnibus *Franciscus Karoli* illius domus Præpositus ob diligentem ejusdem administrationem commendatur, atque ab expensi acceptique rationibus reddendis eximitur. Sub extrema Humiliatorum tempora commendari cœpit: iis vero extinctis, Antonio Scarampo Laudensi Episcopo Præposituræ ejusdem redditus commendati sunt; qui cum an. MDLXXVI. decessisset, Placentino Seminario addicti fuerunt (a). Tertia autem illa Placentina domus *de Florenzola*, quæ ab altera distinguenda est, quam mox commemorabimus, quæque ad ipsam Placentinam urbem pertinere a Chronici Placentini auctore dicitur, recensetur etiam in Catal. an. MCCCXLIV., sed nulla alia recentior ejusdem memoria.

LXVII. Ad Parmensem *fagiam* vero Parmensis primo S. Michaelis domus pertinebat. In *fagia de palma* (ita pro *de Parma*) *prima domus fratrum de capite pontis*; hoc enim interdum nomine domus hæc designatur. Claustrales Humiliatos jam ab an. MCCXLVI. Parmæ fuisse, Innocentii IV. literæ eodem anno III. Kal. Nov. datæ testantur. At ipsam S. Michaelis Ecclesiam anno tantum MCCLXXX. ædificatam fuisse, ex lapide colligimus, qui olim in templo ipso exstabat, cujus inscriptionem P. D. Mauritius Zapata Ord. S. Benedicti MS. suo Chronico inseruit, quod in Parmensi S. Joannis Evangelistæ ejusdem Ordinis Cœnobio servatur, estque ejusmodi:

Anno millesimo simul cum octuagesimo.

Atque ducenteno domus hæc in robore pleno,

Ecclesia more S. Michaelis honore.

Edificata manet, quæ nobis corpora sanet.

Die Dominico XIII. Mensis Julii Indictione Nonæ.

Ex quo satis evincitur, ut alias innuimus, nulla ratione B. Tiberium Parmensem domus hujus fundatorem appellari posse, quod nonnulli dixerunt. Porro de illius exitu hæc habet idem P. Zapata: *Sexto, decimo currente seculo commendatur* (id post an. MDXXV. contigisse refert Advocatus in suo Cod. pag. 43., hujus scilicet domus Præpositum a Cardinali Accolto expulsum, ut ipse ait, fuisse); *recedentibusque Fratribus in eorum locum suffecti fuerunt quatuor Sacerdotes Sæculares.* Cum postea fere derelicta ruinam minaretur, essetque propinqua arcu veteri, fuit destructa cum domo, & translata (Ecclesiæ scilicet titulus, ut videtur, vel S. Michaelis effigies aræ maximæ imposita) ad Ecclesiam S. Petri Martyris die 29. Januarii 1569., & locus Principum viridarum aggregatus. Sed alias etiam urbes, ut diximus, Parmensis *fagia* complectitur. Itaque sequitur 2. *Domus de burgo sancti domini*; quæ in Catal. an. MDLXX. Fratribus vacua, & Cardinali Sfortiæ commendata dicitur. Porro post an. MDXXVIII. commendari illam cepisse narrat Advocatus

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 99

in suo Cod. pag. 43. Addenda hic est, quamvis in Catalogo nostro omittatur, quod forte nondum extructa esset, Florentiolæ domus. In posteriore enim Catalogo præter domum illam de *Florenzola*, quam Placentiæ fuisse diximus, domus ejusdem nominis altera profertur, quæ scilicet Florentiolæ in Parmensi ditione esset. Hæc pariter in Catal. an. MDLXX. Fratribus vacua, & Cardin. ab Ecclesia commendata dicitur.

LXVIII. Progreditur Catalogus noster, & Parmensem *fagiam* Regium ac Mutinam usque perducit. 3. *Domus de regio*. Humiliatos jam ab an. MXXVI. Regium ingressos Julius Bortianus affirmat (a), quibus monumentis fretus, ignoro. Sed certe Claustrales Humiliatos sæculo integro serius exortos ostendimus. Eiusdem domus locum Pancirolius designat (b): *Etiam Regii sub manibus prope portam, quæ Pontis Livonii appellabatur, sub nomine D. Bernardi canobium multis prædiis ditatum (Humiliati) extruxerunt*. Quæ omnia a Cl. P. Affaresio confirmantur (c). Antea tamen extra urbem sedem fixerant. Etenim in publico Regiensi tabulario supplex existat Humiliatorum libellus circa an. MCCC. oblatus, quo illi militaribus incursionibus vexati in urbem recipi postulant. Hinc vero factum crediderim, ut antiquæ domus locum illi deinde venderent. Nam in membranateo ejusdem tabularii Codice, cujus initium a Constantiensi pace an. MCLXXXIX. ducitur, hæc habentur: *In Nomine Domini. 1307. Indictione 5. die 28. mensis Augusti presentibus &c. Congregato Consilio generali Populi in palatio novo Communis dictæ Civitatis Regii de mandato nobilis militis Domini Guidonis Novelli de Polenta Capitanei &c. constituerunt &c. Blasfolum Galamellam Tubatorem Communis Regii exactorem & procuratorem ad emendum nomine & vice Communis & Populi Regii a Fratribus*

N 2

tribus

(a) Mem. MSS. Vol. II. P. I. an. 1633.

(b) Rer. Regiensi. Lib. II.

(c) Notizie Storiche di Reggio pag. 117.

tribus & conventu Ordinis Sancti Bernardi de civitate Regii, qui dicuntur Fratres Umiliati de Reggio, unam petiam terre positam extra Civitatem Regii juxta portam Pontis Livonis & campum de Fera &c. pretio & mercato centum librarum rexanarum. At an. MCCCCLXXXIV. B. Joanna Scopella Regiensis Virgo Carmelitarum Sanctimonialium veste assumpta, ac novum sui Ordinis Cœnobium fundatura ædes has impetravit. Rem narrat inter ceteros Benedictus Mutti in ejusdem Virginis vita, quam a P. Segero Pauli Carmelita Latine redditam habes in Actis SS. (a): *Ancilla Christi*, ait, *tacta zelo ædificandi tandem adjecit oculum ad S. Bernardi Ecclesiam cum hortulo & domo a S. Petri porta modicum semota a Fratribus Humilibus (ita) tunc temporis occupata. Hæc igitur ita Beata aspectibus placuit, ut eam pro monasterio exstruendo sollicitè petierit a Deo.... Anno a Christo Incarnato MCDLXXXIV. .... Civitatem de Regio Humilium Fratrum Generalis (Jacobus Landrianus) pertransiit Romam petiturus, qui ad Philippi Zoboli Regiani Episcopi Comacensis instantiam præfatam habitationem concessit. Regiensem tamen S. Bernardi Præposituram usque ad Humiliatorum extinctionem nominari videmus, atque hoc nomine appellatur in Advocati Codice pag. 59., ubi Jacobo Cortesio commendata dicitur. In Catalogo etiam an. MDLXX. inter commendatas domos Fratribusque vacuas recensetur. Quamvis enim non Regiensis sed Aretina domus ibi appelleretur, videbimus tamen Regiensem revera indicari. Itaque sic factum crediderim, ut Humiliati ædibus quidem illis excesserint, sed redditus servarint, quibus Præpositus aliquis frueretur; nisi forte dicamus ad alias sedes illos migrasse, quibus idem S. Bernardi nomen imposuerint.*

LXIX. Obscurior est, quæ sequitur, 4. *Domus de modena*. De Mutinensibus Humiliatis hæc habet Sillingardus (b): *Et sub eodem Epi-*

(a) T. II. Jul. pag. 719. &c. Edit. Antwerp.

(b) Catal. Episcop. Mutin. pag. 99.

DE HUMILIAT. DOMIBUS EXTRA MEDIOL. AGRUM POSITIS. 101

*Episcopo (Matthæo) de anno 1272. quidam Frater Crescentius Fusarius de tertio Ordine Humiliatorum suum fecit testamentum, in quo ordinavit Eremitorium in porta Bajoaria supra Circam ad faciendum ibi poenitentiam per personas Deo servientes. Hæc forte Mutinensis Humiliatorum domus origo fuit. Domus de scivenia sæpe illa appellatur. Ita Comitii an. MCCCCXXXVI. interfuit Fr. Dodus Præpositus domus S. Lucae de Scivenia; qui idem in charta ejusdem anni XV. Mart. in Glaxiatensi tabulario dicitur Fr. Dodus de Morano S. Lucae Mutinæ Præpositus. In Advocati Codice pag. 123. Jacobo Cortesio commendata dicitur. Inter commendatas pariter Fratribusque vacuas recensetur in Catal. an. MDLXX. Locus hic esset, ut de Bononiensi domo differeremus, quæ Parmensi *fagia* attribuitur; sed id tum præstabimus, cum de Pontificiæ ditionis domibus sermo erit. Nunc Etrusci Humiliati nos vocant.*

LXX. Etruria omnis unica apud Humiliatos *fagia* concluditur; illudque hujus provinciæ proprium erat, ut a Fratrum Cœnobiis mulieres excluderentur. Itaque in *fagia de toschana* 1. *Domus fratrum omnium Sanctorum de florentia*. Quæ ad Florentinos Humiliatos pertinent, ita jam a doctissimis viris Joanne Lamio (a), Dominico M. Mannio (b), ac P. Josepho Richa Soc. Jesu (c) illustrata sunt, ut hunc unice laborem nobis illi reliquerint, ut eorundem dicta brevissime perstringamus. Florentinam porro domum, quæ omnium antiquissima in Etruria fuit, non an. MCCVI., ut P. Richa alique nonnulli arbitrati fuerant, sed an. MCCXXXIX. fundatam fuisse Cl. Lamius ostendit, ipsas Ardingi Florentini Episcopi literas eodem anno VI. Gal. O&. hac de re datas proferens, quibus *Venerabili viro Domino Amico Præposito Ecclesie sancti Michaelis de Alexandria Humilia-*

(a) Novell. Letter. 1756. 14. 21. Maggio.

(b) Osservaz. sopra i Sigilli T. VII. Sig. VIII.

(c) Chiese Fiorentine T. IV. Lez. XX. XXV. &c. T. VI. Append. al T. IV.

liatorum Ordinis concedit *Ecclesiam & Canonicam incliti Confessoris & Martiris beatissimi Donati de Turri*. Hoc itaque anno Alexandrini S. Michaelis Humiliati Florentiam acciti, atque ad S. Donati ad Turrim statuti. Anno vero MCCLII. ad S. Luciae ædem traducti sunt, ac Philippi primum, tum Joannis Florentinorum Episcoporum literas hac de re datas Ughellius (a) & P. Richa protulerunt, atque ex posterioribus præsertim ipsius mutationis causas discimus: *Nos itaque attendentes, quod ipsi Fratres ad Ecclesiam S. Donati ad Turrim exercere non possant commode artem suam, videlicet lanificiam, texere pannos, ac vendere.... pro eo quod ille locus distat a civitate non modicum, unde minorem habens frequentiam Civium Mercatorum.... tibi viro venerabili domino Amico præposito Ecclesiae S. Michaelis de Alexandria Ordinis Humiliatorum fratrum.... Capellam S. Lucia de S. Eusebio.... cum vestro Oratorio, & Ecclesia quam ædificare intenditis ad honorem Sanctorum Omnium..... ordini vestro & religioni subijcimus &c.* Aedes vero, quas ibi incolerent, jam ab an. MCCL. partim a Florentinis acceperant, ut mox videbimus, partim emerant, ut ex monumento ejusdem anni III. Cal. Jan. a Cl. Mannio una cum aliis compluribus humanissime ad me transmissio constat, quo Dominus Jacobus Judex filius olim Mainerii Tornaquinci, & Follerius & Lottarius fratres ejus filii Amico Præposito vendunt quamdam petiam terre & V. (ita) cum domo in ea & super ea existente, posita prope, vel quasi juxta civitatem Florentie inter Ecclesiam & Canonicam sancti Pauli, & Ecclesiam sancte Lucie. De hac æde ejusque appellatione plura erudite disputat Lamius, quæ, cum ad Humiliatos non pertineant, referre parcimus. Paucis post annis novum magnifico opere Omnium SS. templum non longe a S. Luciae ædibus Humiliati extruxerunt, novaque hac æde, veteris tamen jure servato, uti cœperunt. Antiquæ S. Luciae Ecclesiae fronti

Hu-

(a) Ital. Sect. T. III. in Epist. Florent.

Humiliatorum stemma appositum olim fuisse docet P. Richa, mercium scilicet sarcinam funiculis decussatis constrictam hisce additis literis : O. S. S. C., nempe *Omnium Sanctorum Conventus*.

LXXI. Plura autem monumenta idem auctor commemorat, ex quibus quantum esset Florentinorum in Humiliatos studium, quam bene lanæ præsertim opificio de Florentinis ii mererentur, ac quam late eorundem Domus juræ paterent, cognoscimus. Duo hic innuisse sufficiat; alterum an. MCCL. Pridie Cal. Maji, quo *Rainerius de Montemurlo Dei & Imperiali gratia Florentinus Potestas in consilio 90. virorum & generali Civitatis Flor. in palatio de Galigariis, ibi sunt consilia & ordinationes pro Comune Florentino, ad sanam campanæ, & ad quod consilium vocati fuerunt Consules Judicum, Mercatorum, Camporum, & Porte S. Marie, & Rectores artis lanæ, & omnes alie Capituldines artium Civitatis*, proposuit, deberent ne Humiliatis, quod lana facienda urbi egregie prodesse, locus sedesque nonnullæ in S. Pauli, & S. Lucie populo, idest parocia, concedi: idque contrarium sententia probatum est. Alterum an. MCCLXXVIII. VII. Nov., quo cum Omnium SS. suburbium Civium decreto instaurandam esset, Humiliatis conceditur, ut quadrata 100. cubitorum platea ante eorum templum pateat. Humiliati autem beneficiorum memores gratum animum suum Florentinis probarunt. *Humiliati*, ait Augustinus Florentinus: (a), *Lanariam primi omnium Florentiæ exercere visi sunt, urbemque ponte, qui ad Carariam dicitur, auxerunt, & molendina porticulæ Arni ædificaverunt*. Hanc sedem ad annum usque MDXXIX. tenuerunt Humiliati. At deinceps ad an. MDLXIV. multas vires Religiosi Florentiæ Cætus, ac Franciscani præsertim, Augustiniani, atque Humiliati, ædibus sæpe mutatis, passi sunt, atque Omnium SS. Cœnobium ter Minoribus concessum, ter iisdem ereptum, quæ omnia videre est apud P. Richam. Has ipsas

vices

(a) Hist. Camaldul. Lib. II. Cap. XV^{III}

vices respicit Torchius in suo Codice pag. 40. ad diem XVIII. Oâ. MDXLV. his verbis: *Protestatio facta per R. D. Præpositum Omnium SS. Florentie &c. contra Illmum D. Ducem Florentie de injuria eidem in monasterio suo illata, ex eo quia Excellentia sua privaverit illos dicto suo Monasterio & Ecclesia absque aliqua causa.* Tandem an. MDLXIV. Minores in Omnium SS. ædibus statuti. Humiliati, quorum numerus (maximus olim, nempe ad XL.) diminutus non parum erat, ad S. Catharinæ traducti. Postea vero Humiliatorum redditus commendati sunt; ac Florentiæ in Bibliotheca Stroziana Pontificiæ literæ jam ab an. MDLXVIII. datæ exstant, quibus Vincentio Covo ejusque familiæ Præpositura illa perpetuo commendatur. Veteres vero S. Lucie ædes Canonicis Regular. S. Salvatoris, certis conditionibus adjectis, jam ab an. MDXLVIII. concesserant Humiliati, quæ de re consecratis tabulas ad nos transmisit Cl. Mannius.

LXXII. Fuit pariter, atque exstat adhuc spectatissimum apud Florentiam Humiliatorum & Virginum Cœnobium, quod anno MCCXCVIII. nondum exstructum fuerat, ideoque in altero tantum Catalogo recensetur. Erudite de hoc Cœnobio differit laudatus Mannius, ex quo præcipua tantum rerum capita delibamus. Lotterius Davanzatus Davanzati filius an. MCCCXXXVI. Virginum Cœnobium in prædio suo, cui loco vulgo nomen *Montugbi* vel *Montui*, mille circiter ab urbe passus Bononiam versus, excitari supremis tabulis jussit. Inter illos vero, quos rei perficiendæ præesse voluit, nominavit ille *prudentes, probos, & discretos viros Religiosos fratres Philippum Tuccii Buosi, & Paulum Conventuales Omnium Sanctorum de Florentia Ordinis Humiliatorum*; a quibus & Cœnobium excitatum est, & Humiliatorum leges Sanctimonialibus datæ. Binæ adhuc Inscriptiones in eodem Cœnobio exstant, quas Mannius profert, quibus, quæ hætenus diximus, confirmantur. Altera sic habet: *Lotterius Davanzatus erexit testamento ani MCCCXXXVI. Lotta Acciajola cum XI. Nobilibus*

ingressa est MCCCXLIII. Joannes Bartholomaei filius Davanzatus auxit MDIC. Altera autem: Monasterium S. Marthae Hospitæ Christi ædificatum pro anima Lotharii Davanzati Populi S. Trinitatis de Florentia anno Domini MCCCXLII. Floret adhuc, ut diximus, hoc Humiliatarum Virginum Cœnobium, ibique S. Caroli Epistola servatur, qua ille de iâu ab Humiliato Farina in se exploso Pontificem monet.

LXXIII. Sequitur 2. *Domus fratrum de senis.* Quæ fuerit hujusce domus origo, non satis constat; sed, ut optime animadvertit in MS. suo de Humiliatis Senensibus commentariolo, quem ad me transmisit eruditus Senensis Sacerdos Jo. Dominicus Ristori, intra an. MCCXXVI. & MCCLVI. illius initia locanda videntur. In antiquo enim MS. Codice, qui Senensis Reipublicæ statuta complectitur, quique circa an. MCCLXX. conscriptus videtur, Religiosi ii omnes cœtus enumerantur, quibus certum pecuniæ aut annonæ modum Respublica ipsa erogare consueverat. Porro Humiliati inter Franciscanos, qui an. MCCXXVI., & Augustinianos, qui an. MCCLVI. Senis recepti sunt, recensentur; ut intermedio tempore in eandem urbem induci illi fuisse videantur. His vero *quinguenta libræ* Civium decreto solvebantur quotannis; decem præterea laterum millia ad Ecclesiæ ædificationem data, præter alia, quæ tum Reipublicæ, tum Civium in Humiliatos munificentiae monumenta existant. In ejusdem tamen domus constructione aliquid controversiæ inter Rempubicam atque Humiliatos fuisse videtur. In memorato enim Statutorum Codice Distinct. III. hæc habentur: *Et quia, ut dicitur, Fratres Humiliati de Senis olim reprehendiderunt de via, qua itur ad S. Laurentium faciendo construendo ibi murum de terra a canto domus bæredum Contadini & consortum, usque ad locum ipsorum Fratrum, qui murus est tortuosus & ad spigulos, ita quod via est ibi magis arta quam antiquitus consueverit esse, & non est recta; statuimus & ordinamus, quod Camerarius, & quatuor Provisores teneantur ire ad lo-*

cum dictorum Fratrum, & rogare affectuose Præpositum & Fratres Humiliatorum, ut ipsi dictum murum reducant retro, & dimittant viam magis amplam & rectam ad cordam. Et si hæc fecerint, bene quidem. Sin autem, reducant ad Consilium Campanæ eorum responsionem, & sicut inde Consilium statuerit, ita fiat. S. Thomæ ædem sacram Senensis domus habebat, quam usque ad Ordinis extinctionem Humiliati tenuerunt. Tum vero Humiliatis extinctis in S. Thomæ ædes S. Petronillæ Virgines inductæ sunt, quæ olim extra urbem pedem fixerant, nempe extra portam Camulliam.

LXXIV. Nonnulla jam de Pisanis Humiliatis Vol. I. pag. 250. diximus, cum de S. Torpete sermo esset. Itaque quæ deinde succedit 3. *Domus fratrum de pisis*, satis jam illustrata fuit. Vidimus scilicet, S. Luxorii Monasterium non longe ab urbe situm Humiliatis commissum fuisse; iis deinde S. Torpetis templum Pisis post medium sæculum XIII. constructum concessum fuisse; eosdem postea, quod conditionibus non starent, an. MCCCXII. S. Luxorii æde spoliatos. At S. Torpetis domus usque ad Humiliatorum extinctionem apud illos stetit. Dionysium Mediolanensem hujus domus Præpositum commemorant eruditissimi Camaldulensium Annalium Scriptores PP. Mitrarellius & Costadonius (a), eumque Camaldulensium Visitatorem citra Alpes, atque in Sardinia, Corsicæ, Montischristi, & Ilbæ Insulis constitutum fuisse narrant. Refert tamen Advocatus in suo Codice pag. 128. titulo tenus tantum Præpositum domui illi datum, qui Florentiæ degeret: redditus vero Raynerio Pisano Pontificio Cubiculario commendatos fuisse. Domus deinde PP. Ordinis Minimorum concessa. Hujus *sagiæ* postrema profertur 5. *Domus de Pistogia*, seu Pistoriensis, de qua pauca proferemus ex quadam tabella excerpta, quæ in hujus Præposituræ sacratio adhuc servatur. Anno itaque MCCXC. a Thoma Pistoriensis Episcopo deducti Pistorium Hu-

---

(a) T. VI. pag. 137. & 144.

Humiliati, templumque S. Mariæ Magdalenzæ sacrum illis exstructum. Præterea antiquam Groppoli in Pistoriensi Diocesi Plebem Donatus Medices Pistoriensis Episcopus huic domui conjunxit. Anno MCCCCLXXVII. ejusdem Præpositus Silvester Amadorius erat, ad quem Sixtus IV. literas dedit, quibus quadrimestres in singulos annos ferias Pistoriensibus Canonicis concedebat. Ex monumento an. MDIX. XV. Apr. constat Juliano Soderinto, atque ante illum Cardinali Soderinio commendatam illam fuisse. In Catalogo etiam an. MDLXX. commendata & Fratribus vacua dicitur. Ecclesia ipsa adhuc superest, ac S. Joannis de Meda effigies portæ imposita cernitur. Ædium ipsarum vestigium aliquod exstat.

LXXV. Hæ tantum in antiquiore Catalogo Etruscorum Humiliatorum domus numerantur. Binæ posteriori Catalogo adduntur serius exstructæ; scilicet *Domus de Elbinate*, & *Domus de Civoli*. De *Elbinate* porro corrupte scriptum est pro de S. *Miniate*, quæ urbs est Etruriæ. Certam hujus domus originem habemus in Humiliatorum Constitutionibus, quæ anno MCCCXLIII. in Rondenariensibus Comitibus latæ fuerunt. *Confirmamus, ratificamus, & approbamus donationem olim factam per Præpositum, Fratres, & Capitulum Domus Omnium SS. de Florentia, Fratrem Redulfo de Guignis (al. Ginguis) dicti Conventus de Florentia stipulante & recipiente pro futuro Præposito & Conventu Fratrum Sancti Martini de Sancto Miniato del Tedesco* (vocis hujus *del Tedesco* etymon explicat (a) Ammiratus). Itaque cum an. MCCCXLIII. domus hæc futura dicatur, anno autem MCCCXLIV. inter domos, quæ tunc exstabant, adnumeretur, per id scilicet tempus fundatam illam fuisse satis patet. Porro aliquot ante annos, nempe an. MCCCXXXV. Samminiates Humiliatis Florentinis jus concesserant, ut ejusdem S. Martini Ecclesiæ Parochum ex suis nominarent, quod ex ejusdem anni monumentis suo loco edendis

---

(a) Stor. Fiorent. T. I. pag. 48.

constabit. In Catal. an. MDLXX. inter commendatas domos Fratribusque vacuas recensetur. Parochialis S. Martini ædes adhuc superest. Cigulum autem castrum duobus circiter mille passibus S. Miniato abest, vulgo *Civoli*, olim etiam *Cenli*. De hujus domus origine egregium monumentum a Cl. Mannio ad nos transmissum suo loco edemus, ex quo constat, illius oppidi incolarum beneficentia circa annum MCCCXL. factum fuisse, ut Humiliati illuc advocarentur, iisque S. Michaelis Ecclesia attribueretur, quæ sæpe etiam S. Mariæ ob celebrem Deiparæ imaginem appellatur. Hanc etiam ad extremum usque Humiliati tenuerunt. Alia denique in Etruria domus Humiliatis concessa est, Paganici nempe, quod Senensis agri est oppidum. Vidimus Vol I. pag. 169., cum Paganici mœnia an. MCCXCIII. instaurarentur, Humiliatum quemdam operi præfectum fuisse; quo peracto Humiliatorum domus ibidem exstructa est, quæ tamen Senensi subesset (a); ex quo factum arbitror, ut in vetustiore Catalogo illa omitteretur, ut pote quæ Senensis domus pars censeretur. Anno vero MCCCXL. Jacobus Generalis Humiliatorum Magister illam Senensis domus jure solvit, quod ex monumento Senensis Archiepiscopatus constare dicitur. Suspicio tamen errorem in anno latere. Cum enim ne in ipso quidem Catal. an. MCCCXLIV. recensetur illa, sed post eundem annum fundata dicatur, non videtur jam ab an. MCCCXL. potuisse illa ut nova atque a ceteris sejuncta Humiliatorum domus haberi. Hanc quoque ad extrema usque tempora Humiliati servarunt. Illius deinde redditus Parochiali Paganici Ecclesiæ attributi sunt. In Catal. an. MDLXX. Aretinam etiam S. Bernardi domum inter commendatas numerari video, cujus auctoritate fretus eandem commemoravit Cl. Sormannus (b). Sed cum nusquam alias Humiliati Aretini indicentur, certissime arbitror Domum de *Aretio* corrupte pro de

Re-

(a) Gigli Diario Sanese P. II. pag. 678.

(b) Stor. degli Umil. pag. 120.

Regio, quæ scilicet S. Bernardo sacra erat, quæque in eodem Catalogo omittitur, appellatam fuisse.

LXXVI. Sed jam extremam hujusce Dissertationis partem ingredimur, qua Pontificiæ ditionis domus illustrandæ supersunt. Ac primo Bononiensis domus occurrit, quæ, ut diximus, in Catalogo nostro Parmensi *fagiæ* additur, quæque unica in eodem Catalogo ad Pontificiam, qualis hodie est, ditionem pertinens profertur. Ceteræ enim omnes serius extructæ. Plura autem Bononienses Humiliatos spectantia præ manibus habeo, quæ vir Cl. atque in patriæ monumentis investigandis diligentissimus Cajetanus Montius Bononiensis ad me submisit. An. MCCXVIII. Humiliatos Bononiam in vectos Sigonius narrat (a): *Eo vero, qui insequutus est* (anno scilicet, quem memorabam) *Monachos Humiliatos extra portam S. Vitalis ad SS. Jacobum & Philippum sedes collocantes recepit* (Henricus a Fracta Bononiensis Episcopus). At Cl. P. Carolus Constantinus Rabbius Augustinianus Insubricæ Congreg. in suis ad Sigonium annotationibus, nonnisi multos post annos ædes illas fuisse Humiliatis concessas contendit, *de qua re*, inquit, *iterum dicemus in notis ad an. 1284.* At hoc loco de Humiliatis ne verbum quidem. Humiliatos tamen ante an. MCCLXXXIV. Bononiæ existisse certissimum est. Mitto Ecclesiam S. *Marie de Humiliatis*, quæ in supremis Martini cujusdam piscatoris tabulis an. MCCXXXIII. apud PP. Congr. Montis Oliveti Bonon. commemoratur, quæque etiam in antiquissimis Bononiensibus statutis an. MCCXLIX. his verbis designatur: *via que vadit ad S. Mariam de Humiliatis juxta navigium a ponte Lame ad pontem Morandi inglaretur*; & in iis, quos alibi appellavimus, commentariis, vulgo *Memoriali del Comune* ad an. MCCLXX. *Domus ... posita juxta navigium, pontem Morandi, Sorores de Humiliatis, & viam publicam.* Hanc, inquam, mitto. Cum enim constet Sanctimoniales nonnullas

Augu-

(a) De Episc. Bonon. Lib. II. ad an. 1218.

Augustinianis primum , deinde Dominicanis legibus additas ibi vixisse , quæ adhuc Sorores S. Mariæ Novæ appellantur , videntur illæ etiam latiore quodam sensu Humiliatarum nomine appellatæ . Fieri tamen potuit , ut ibi olim sedem habuerint Humiliati , quæ a veteribus incolis , etiam iis abeuntibus , nomen duceret . At certe an. MCCLVIII. Bononiæ apud S. Lucie ædes Humiliati erant . Sic enim in Bononiensibus Statutis eodem anno renovatis : *Fratribus & Sororibus de Ordine Humiliatorum commorantibus apud S. Luciam erogentur corbes frumenti num. XX.* Quia etiam multo antea Bononiæ fuisse Humiliatos , ex Laudensi monumento an. MCCXXXIII. colligo , quod pag. 9. commemoratum est . Ibi enim Fr. Vitalis domus Omnium SS. Laudensis Diocesis testatur se ante illum annum in aliis sui Ordinis domibus vixisse , nempe inter *berganum & bononiam* (scilicet nunc Bergomi , nunc Bononiæ) *ad suas domos , que sunt in illis civitatibus .* Nova autem Humiliatorum domus in *Memorialibus* an. MCCLXVI. se prodit : *Fr. Johannes Prior Ecclesie B. Philippi de Ordine Humiliatorum ;* & ad an. MCCLXXII. *Fr. Johannes de Pontevico Prior Ecclesie SS. Philippi & Jacobi de Burgo Lamarum .* Sed brevis hoc loco fuit Humiliatorum mora . Anno enim MCCI. tres ibi tantum Sorores degebant , quæ etiam nullo modo ad Humiliatos videntur pertinuisse . Certe an. MCCCVIII. Camaldulensibus se addixerunt , ut ex iisdem *Memorialibus* constat . At quo tempore Humiliati ad SS. Jacobi & Philippi de Burgo Lamarum morabantur , sedem sibi aliam Bononiæ , nempe S. Jacobi de Savina extra portam S. Vitalis an. MCCLXVII. statuerunt , postquam inde Augustiniani Congr. S. Joannis Boni excesserant . Eodem enim anno MCCLXXII. , quo in *Memorialibus* Joannes Prior Ecclesie SS. Philippi & Jacobi de Burgo Lamarum nominatur , in iisdem occurrit *Fr. Ghisus de Florentiola Prior Capituli Fratrum Humiliatorum S. Jacobi de Savina .* At an. MCCXCVIII. unica erat Bononiæ Humiliatorum domus , ut ex Catal. nostro cognoscimus ; viden-

videnturque Humiliati *de Burgo Lamarum* ad S. Jacobi *de Savina* deduci fuisse. Eugenius IV. sub sui Pontificatus initia, cum domum hanc incolis fere vacuam esse accepisset, Fr. Jacobum Battaliam Augustinianum ejusdem Præpositum jussit, qui, quamvis solus in iis ædibus degeret, Humiliatorum tamen leges amplexus est. Nihilominus in Mantuanis Humiliatorum Comitibus an. MCCCCXXXVI. cum de Glaxiatensi domo dimittenda ageretur, hæc adjuncta est conditio: *ut impetraretur a Summo Pontifice Cœnobium . . . Bononiæ, ut jampridem exstiterat in ea Civitate (a).* Id forte in causa fuit, cur Battalia an. MCCCCXXXVIII. tertii Ordinis Humiliatos in ædes illas deducendos curaret; sed irrito successu. Itaque an. MCCCCXLIII. Battalia S. Stephani, & S. Bartholomæi de Musiano Cœnobiorum, quæ simul conjuncta fuerant, Abbas dictus est. Humiliati autem Præpositum ex suis iterum huic domui præfecerunt. Hujusmodi fuit Antonius de Ferris, mox iterum memorandus, qui Comitibus an. MCDXCI. interfuit. Tum in Advocati Codice pag. 59., tum in Catal. an. MDLXX. inter commendatas domos recensetur. Humiliatorum autem tertii Ordinis, præter ea, quæ de S. Bernardi Nosocomio agentes diximus Vol. I. pag. 181., mentio est etiam in *Memorialibus* an. MCCCCI. *Congregatis Fratribus tertii Ordinis Humiliatorum in domo eorum posita in Barbaria . . . Fr. Guilo Signoritti, Fr. Jacobus Vergellesti, Ministri tertii Ordinis Humiliatorum &c.*

LXXVII. Post annum vero MCCCXLIV. initium habuit, ait Joannes Braidensis, *Domus de Ducia de Episcopatu Bononiæ, quæ nunc habet solum fraterculum.* Ducia porro, vulgo *Dozza*, non Bononiensis, ut hic dicitur, sed Forosempronienfis, seu Imolenfis Diœcesis est castrum, Campegie olim, nunc Malvetiæ nobilissimæ apud Bononienses gentis feudali juri obnoxium. In Catal. an. MDLXX. commendata ac Fratribus vacua dicitur.

Eodem

(a) Puccin. Chron. Glaxiat. pag. 12.

Eodem modo in eodem Catal. Faventina domus profertur, quæ etiam in Catal. an. MCCCXLIV. recensetur. S. Bernardo sacram illam fuisse, atque ad Portam Pontis positam ex Cl. Mannio discimus (a); qui addit hujus Præposituræ redditus Faventinæ Cathedralis Archidiacono attributos fuisse. Id ipsum narrat Advocatus in suo Codice pag. 60., qui id subreptitio modo factum dolet, antequam ipse Humiliatis præficeretur. Monialium etiam Humiliatarum domus, quamvis ad breve tempus, Faventiæ fuit. Id a doctissimis Camaldulensium Annalium Scriptoribus discimus, qui literas an. MCCCCLXII. XIII. Sept. datas protulerunt (b), quibus *Fr. Antonius de Ferris Præpositus Ecclesiæ SS. Jacobi & Philippi de Sapina Bononiæ, Vicarius Philippi de Crivellis Decretorum Doctoris & Magistri Generalis totius Ordinis Humiliatorum, Helisabetham de Aldrovandinis de Ravenna professam domus S. Matthæi de Arimino constituit in Abbatissam novi Parthenonis SS. Trinitatis extra Faventiam, quam Ecclesiam Ordini Humiliatorum concesserat Johanna de Manfredis Domina Faventiæ*. Addunt autem iidem Scriptores, an. MCCCCLXXXIX. Ecclesiam illam Benedicto Mustolo Camaldulensi conceditam, anno deinde MDVI. Camaldulensibus Sanctimonialibus concessam fuisse. Multo plura de Ariminensibus Humiliatis proferre possemus, de quibus diligentissime egit doctissimus Vaticanæ Basilicæ Canonicus Joseph Comes Garampus (c). Sed cum hujus liber eruditorum manibus teratur, satis nobis erit summa rerum capita brevissime perstringere. Vidimus Vol. I. pag. 163. Humiliatos an. MCCLXI. lanæ faciendæ causâ Ariminum advocatos fuisse, ac S. Matthæi ædem illis concessam. Cum tamen in Catalogo nostro Ariminensis hæc domus desideretur, incertus hæreo, an hinc colligam, Ariminensium confi-

---

(a) Sigilli antichi T. VII. Sig. VIII.

(b) T. VII. pag. 169.

(c) Memorie della B. Chiara da Rimini pag. 391. &c.

consilium an. MCCXCVIII. nondum fuisse ad exitum deductum, an potius Librarii oblivione illam omissam dicam. At certe Humiliati cito Arimini defecerunt, ac jam ab an. MCCCXI. sorores tantum fuisse ibi superstites ostendit laudatus Auctor. Ex Humiliatis tamen aliquem, qui Cœnobii bonis administrandis præesset, delectum fuisse, ex charta an. MDXV. idem probat. In Bibliotheca Metropolitani hujus Mediolanensis Capituli Codex MS. servatur (a), leges nonnullas continens ab Ariminenſibus Sanctimonialibus servandas a Guidobaldo Parmensis, & Antonio de Cardano Ducienſis domorum Præpositis latas an. MCCCCXCVI. Sæpe etiam hujus Cœnobii mentio occurrit in Codice Torchii; ut pag. 12. ad diem VII. Jun. MDXXXVI., ubi hæc habemus: *Deputari Don Joa mem Baptistam Ordinis S. Benedicti in Capelanum & Confessore Monialium S. Mathei Rimini*, & pag. 49. ad diem XIV. Maji MDXLVIII. *Commissio facta Revmo Vicario Ariminenſi, ut possit visitare Monasteria S. Mathei Rimini &c.* At vero medio circiter XVI. sæculo Ariminenſes S. Matthæi Sanctimoniales, Humiliatorum legibus rejectis, Augustinianas amplexæ sunt, quibus adhuc vivunt. Perusium pariter accitos fuisse Humiliatos ex ejusdem Civitatis Statutis an. MCCLXXIX. vidimus Vol. I. pag. 163. Sed aut decretum hoc exitu caruisse, aut brevissimam apud Perusinos fuisse Humiliatorum moram hinc colligimus, quod nullo usquam monumento Perusina domus indicatur.

LXXVIII. Dissertationem hanc nostram Romanæ Humiliatorum domus claudant. Ac primo inter domos post an. MCCCXLIV. Humiliatis concessas Joannes Braidensis Romanam S. Cæcilie enumerat: *altera fuit domus S. Cæcilie de Roma, quæ nunc habet fratres septem, sorores quattuor, fam. ....* Hæc ille an. MCCCCXIX. scribebat. Quo illam anno adierint Humiliati, incertum est. Sed ante an. MCCCCXXXVI. Humiliati illis ædibus excedere coacti

fuerant , quod tum ex eo colligimus , quod videmus Petro Cardinali Barbo commendatas illas sub Eugenio IV. fuisse (a), tum ex Humiliatorum Comitibus ejusdem anni MCCCCXXXVI. Hac enim conditione in iis Glaxiatis Domus Benedictinis concessa, *dammodo impetrentur a Pontifice duo Cœnobîa, alterum Romæ, quod jam præcelebre sub titulo S. Cæcilie habuerunt &c. (b)*. Illud porro an. MCCCCCLXXVII. redditum certe iis fuerat , ut constat ex sepulchrali inscriptione apud Alverum (c): *Fr. Eusebius de Vercellis Præpositus Patri Rdo. Fr. Ambrosio de Viglevano Monasterii Vis. P.... A. D. MCCCCCLXXVII. die III. April. Anno MDXIX. coacta ibi fuisse Humiliatorum Comitibus vidimus Vol. I. pag. 145. At deinde an. MDXXVII. cum domus illa, Franciotto Cardin. S. Mariæ in Cosmedin commendata esset , Clemens VII. literis suis VI. Cal. Jul. datis , quas suo loco edemus , eandem Mauræ Magalottæ Abbatisse Monasterii Monialium S. Mariæ Campi Martii..., de urbe Ord. S. Benedicti concessit , ac S. Cæcilie Cœnobium Monasterium Monialium dicti Ordinis Humiliatorum esse iussit. Nunc tamen servatis Humiliatorum vestibus , S. Benedicti legibus Sanctimoniales illæ vivunt. S. Agathæ in Suburra domus ad Humiliatos etiam pertinuit. Hanc Carolus Bartholomæus Piazza an. MCC. Humiliatis concessam ait (d). Sed quam longe a vero aberraverit , ostendit Catalogus an. MDLXX. , in quo hæc habemus: *La Prepositura di S. Agatha di Roma &c. Non vi è Preposto, avendo sua Santità dato tal luogo alla Religione dopo la Riforma.* Enimvero Cl. Oltrocchius refert (e) , Pium V. cum sanctioris inter Humiliatos disciplinæ initia a S. Carolo in Cremonensibus Comitibus*

an.

(a) Ciacon. Vit. Pontif. & Cardin. T. III. in Eugen. IV.

(b) Puccin. Chronic. Glaxiat. pag. 11.

(c) Roma in ogni stato T. II. pag. 382.

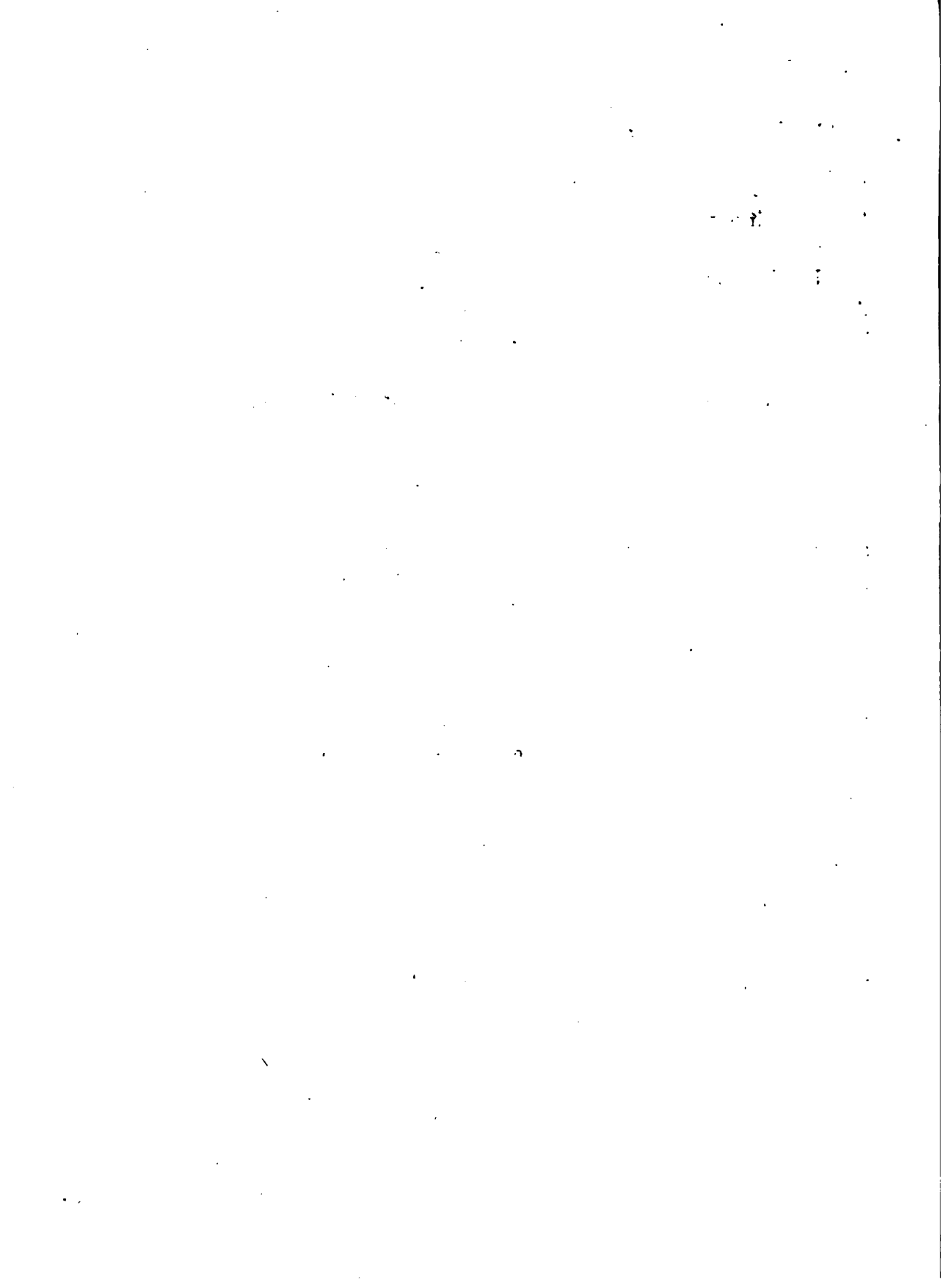
(d) Gerarchia Cardinal. pag. 834.

(e) Not. ad Vit. S. Car. col. 145.

an. MDLXVII. posita intellexisset, de domo aliqua in ipsa urbe iisdem concedenda cogitasse; quæ ipsa scilicet S. Agathæ domus fuisse omnino videtur; ac proinde sub extrema tantum Humiliatorum tempora fuisse illos in hæc ædes inductos certissimum est.

LXXIX. Hæ scilicet tota Italia erant Humiliatorum domus. Ad Neapolitanum vero regnum quod attinet, quamvis Puricellius schedas quasdam S. Caroli manu scriptas legisse se narret, quibus ille de Humiliatis ex Neapolitano regno evocandis cogitasse videtur, qui sanctius vivere dicerentur, duosque ex iisdem Generalis Humiliatorum Magister accersisset, qui jam in Insubria erant; quamvis etiam in Puricellii schedis Mariæ Gratiæ Zambeccariæ Florentinæ Humiliatarum Domus Priorissæ literæ existent an. MDCXLV. IV. Mart. ad Puricellium datæ, quibus narrat, se, cum juvenili ætate esset, Humiliatum quemdam vidisse e Neapolitano regno advenientem, ac XX. ante annos Bononiensem se hominem narrantem audisse, Humiliatorum societatem quamdam in ea provincia esse, qui solitariam vitam ducerent, hæc omnia ostendunt quidem, hominum in iis regionibus cœtum fuisse, qui Humiliatos habitu, ac forte etiam legum similitudine, atque ipso, si placet, nomine referrent. At nunquam fuisse illos cum Humiliatis nostris societate conjunctos, unicumque cum iisdem corpus non confecisse, hinc constat, quod in nullis eorundem monumentis Neapolitani Humiliati umquam indicantur, illisque extinctis, horum Societas, ut vidimus, adhuc stetit. Utrum vero in Siciliam ingressi umquam sint Humiliati, Vol. I. pag. 164. quærivimus. In Galliam denique aditum illis aperire conatus est Alexander IV. literis ad S. Ludovicum Galliarum Regem XIII. Nov. an. MCCLVIII. datis, quas suo loco edemus. Sed hocce Pontificis optime in Humiliatos affecti consilium, quæcumque tandem causa intercesserit, exitu caruit.

HUMILIATORUM MONUMENTA

ANNOTATIONIBUS ILLUSTRATA.

*Guidonis de Porta Orientali fidejussio pro Vicoboldonensibus
Humiliatis.*

1176. 4. Febr. Ex Tabul. Præposit. S. Juliani Mediol. Diœc.

IN Nomine Domini, Anno Dominicæ Incarnationis mil-
lesimo centesimo septuagesimo sexto, quarto mensis Fe-
bruarii, Indictione nona. Dedit Guadium (1) Guido, qui
dicitur de Porta orientali (2) Civitatis Mediolanensis ex
parte Congregationis fratrum Ecclesiæ Sancti Petri, quæ debet
ædificari in loco Vicoboldono (3), Domino Juliano Præposito
Ecclesiæ, & plebis S. Juliani ad partem ipsius Ecclesiæ, eo te-
nore, quod de cetero dabit ipse Guido eidem Præposito modios
viginti unum blavæ medietate filiginis & medietate milii, facta
computatione terræ & sediminum, quam ipsi fratres habent in
ipso loco vel habuerint; videlicet si ipsi fratres emerint totum
ipsum locum, idest totam terram ipsius loci, dare debet ei ipsum
factum modiorum viginti unius; & si non emerint totam terram
ipsum

(1) *Guadia* sæpe in mediæ ævi monumentis
occurrit, uti etiam *Guademonium*, atque
idem est ac *fidejussio*. V. *Cangii Glossar.*
Med. & Inf. Latinit.

(2) De nobilissimo piissimoque hoc Cive
plura habes in Prodomis Dissertationi-

bus, præsertim Dissert. II. & VI. P. I.

(3) De hoc Mediolanensis Diœc. pago, de-
que Humiliatorum domo ibidem extructa
V. Dissertat. II. num. XXXII. & Dis-
sertat. VII. P. I. num. VII.

ipsius loci, ipsum fictum dabit ei facta computatione terræ & sediminum, quam modo habent, vel habituri sunt aut emet ipse Guido, eidem Domino Præposito ad partem ipsius Plebis tantundem ficti in alia terra ad beneplacitum Domini Uberti Crivelli Mediolanensis Ecclesiæ Archidiaconi (4), in cuius præsentia hoc totum factum est. Quod si ipse & prædicti fratres non emerint ei tantundem ficti, dabunt eidem Præposito libras quinque denariorum tertiorum (5) pro uno quoque modio dehinc ad festivitatem Sancti Martini venturi usque ad annum unum, quod fecerunt ipse Guido & prædicti fratres ex sua liberalitate, omni conventionem cessante pro restauratione decimæ & Primitiæ & oblationum, quas ipsa Ecclesia S. Juliani habebat in superscripto loco, & secundum hoc cognitum facient & dabunt præfatus Guido & jam dicti fratres eidem Domino Præposito vel ejus successori, si emerint terram in aliis locis ipsius Plebis, & de his omnibus adimplendis dedit guadium prænominatus Guido ipsi Domino Præposito ad partem ipsius plebis; & exinde posuit fidejussorem Joannem de buxate de ipsa civitate (6), quia sic inter eos convenit. Actum Mediolani in domo prædicti Domini Archidiaconi in ejus præsentia, & Alberici de

So-

(4) Ubertus Cribellus Mediolanensis, qui deinde S. R. E. Cardinalis, Mediolanensis Archiepiscopus, ac denique an. MCLXXXV. Romanus Pontifex jussus, Urbanus III. appellatus est.

(4) Nummi genus, quod in Mediolanensibus mediæ ævi chartis sæpissime usurpatur. De illo hæc habet Galvaneus Flamma in Chronico MS. apud Cl. Julinium (*Memor. T. VI. pag. 141*): *Quinta moneta dicebatur Terzulus, quia ejus reversa pars erat tantum argentea, & viginti folide valebant unum Florenum.*

Notissimum porro est apud eruditos multo majorem olim fuisse, quam nunc, monetæ valorem; hac vero ætate, ad quam monumentum hocce pertinet, eam fere fuisse monetæ illius ad nostram proportionem, quæ 1. ad 60. ostendit laudatus Julinius (*Mem. T. VII. pag. 59. & 276.*)

(6) Idem ut videtur, qui an. MCLXXII. Mediolanensis Consul fuerat, ut ex charta a Puricellio edita colligimus. (*Monum. Basil. Ambros. num. 523.*)

Sorexina (7). Signa manuum superscripti Guidonis, qui hunc brevem, ut supra fieri rogavit, & superscripti Joannis, qui pro eo fide jussit, ut supra. Signa manuum Anselmi de orto viridis de Sancta Tegla (8), Arnoldi de Leanate, Marchisii Rubei, & aliorum testium. Ego Johannes Qualia notarius Sacri Palatii tradidi & scripsi.

(7) Nobilissima fuit inter Mediolanenses Sorefiniorum gens. Albericus hic autem inter Metropolitanæ Basilicæ Ordinarios adnumeratus est, ut ex monumento an. MCLXXXVI. apud Muratorium (*Antiquit. Ital. T. IV. col. 855.*) constat.

(8) Celeberrimum est apud Mediolanenses hujus ævi historicos Anselmi ab Horto nomen, qui turbulentis illis temporibus maximo patriæ præsidio fuit. Sed voces illæ *viridis de Sancta Tegla*, quid significant, & ad ipsumne Anselmum perti-

neant, an hominem alium designent prorsus ignoro. Arbitror librarii vitio errorem hic aliquem irrepisse; neque enim ex autographo monumentum hoc hausimus; sed ex documento an. MCCCXXII. inscripto: *Instrumentum transactionis inter Præpositum & Canonicos S. Juliani ex una, & Præpositum & fratres domus de Vicoboldono ex altera an. MCCCXXII.* Ac ne hoc ipsum quidem autographum est, sed nostra fere ætate descriptum.

Redemptio decimæ Br aidensi Domui impositæ.

1178. 7. Nov. Ex Tabul. Colleg. Brald.

A Nno Domini Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo octavo, septimo die mensis novembris, Indictione duodecima (1), presentia illorum hominum, quorum nomina subius leguntur, finem & refutationem arque cessionem fecerunt martinus presbiter ecclesie sancti Johannis que dicitur quat-

(1) Anno MCLXXVIII. Indictio XI. congruit. Sed innumeris exemplis docetur Indictionem apud Mediolanenses non Calendis Januariis, sed tribus ante mensi-

bus, Calendis scilicet Septembribus numerari cepisse. Itaque dies VII. Novemb. hujus anni jam Indictione XII. designabatur.

quattuor faties (2) ex parte ipsius ecclesie, & Anricus, & Johannes atque Otto veglones (3) ecclesie sancte marie que dicitur yemalis (4) ex parte veglonie, & pro omnibus veglonibus aliis, & rugorus ac tettavillanus qui dicuntur de sancto michael, in manu Guilielmi presbiteri ecclesie sancti ylarii (5), qui erat missus ad recipiendam superscriptam refutationem domini Algisi archiepiscopi (6), & parabola ab eo ita acceperat (7), secundum quod ipse guilielmus presbiter ibi in presentia Algisi cimiliarche (8) & infrascriptorum testium dixerat, & ipse dominus cimiliarcha ad predictum finem veglonum consensit, nominative de tota illa decima, quam jam dictus martinus presbiter, & prenominati veglones, ac rugorus & tettavillanus habebant in terra, que est

(2) Superest adhuc Mediolani hujus nominis Ecclesia, cujus etymon probabiliter ex Jani quadrifrontis effigie duci posse arbitratur Cl. Julinius (*Mem. T. II. pag. 364.*), quam in moenibus prope Comensem portam repertam olim fuisse Flamma testatur. Porro non multum ab Ecclesia illa Comensis porta olim aberat.

(3) Vox corrupta ab Itala voce *vecchioni*, quo nomine decem illi viri totidemque semina senes designantur, quorum est presertim in solempni Sacrorum celebratione secundum Ambrosianos ritus que consecranda sunt ad aram deferre.

(4) Antiquum Metropolitanæ Mediolanensis Ecclesiæ nomen, inde ductum quod per hiemem illa uterentur: per æstatem vero S. Theclæ æde utebantur, cui propterea *æstiva* nomen factum.

(5) Ecclesiam hanc Anselmus de Badagio Metropolitanæ templi Ordinarius, ac deinde Romanus Pontifex Alexander II. ap-

pellatus, anno MLV., Argellato teste (*Biblioth. Script. Mediol. T. II. P. II.*); aut ut aliis placet, an. MLVI. (V. *Julin. Memor. T. III. pag. 494.*) construendam curavit. Badagiorum familia jus patronatus diu in hanc Ecclesiam exercuit; que eorum ædibus proxima erat.

(6) Algisus de Pirovano Mediolanensis Archiepisc. iussus an. MCLXXVI., an. MCLXXXV. e vivis ereptus.

(7) Frequens in medii ævi chartis loquendi ratio, qua alicujus nomine & auctoritate aliquid fieri ostenditur.

(8) Algisus hic in alio hujus anni monumento apud Puricellium (*Monum. Basil. Ambros. num. 583.*) *Archiepiscopi nepos* dicitur. Cimiliarcha autem Græce idem significat, ac thesauri sacraque suppellectilis custodem, ut explicat Cangius (*Glossar. Med. & Inf. Latin.* ad hanc vocem.) Quod dignitatis nomen adhuc in Metropolitana hac Ecclesia superest.

est in braida , que fuit de guertio de badaglio (9) , quam suzo bagutanus , & Johannes bellus de Arcuri , ac petrus de fologno emerunt a vicimonte cumino , que est pertice duodecim , & tabule octo ad partem religiosorum hominum , qui habitare debebant in illa terra (10) , de qua decima predictus martinus presbiter habebat tertiam partem , & prædicti veglones , & rugores & tettavillanus duas partes , unde ipsi rugorus & tettavillanus erant exactores ; ita ut amodo in antea ullo umquam in tempore non debeant predicti presbiter martinus & Anricus & Johannes , & otto , seu aliquis ex veglonibus & rugorus atque tettavillanus nec eorum successores agere aut causare per ullumvis ingenium de predicta decima in toto vel in parte , sed in omni tempore cum suis successoribus & heredibus taciti & contenti exinde esse & permanere debeant ; & pro recompensatione prefate decimo professi fuerunt prefati martinus presbiter , & Anricus & Johannes ac otto & rugorus atque tettavillanus se accepisse a predicto guilielmo presbitero argenti denarios bonos

Tom. II.

Q

me-

(9) Habemus hic certissimum appellationis etymon , qua Braidensis domus sæpe in veteribus monumentis designatur: *Brera del Guercio*. Hujus scilicet agri, Braidæ nomine olim dicti , ubi nunc nostrum hocce Braidense Collegium, ejusdemque nominis via, quique olim urbi adiacebat, hujus , inquam , agri dominus Guercius appellabatur. Illum vero Guercium ab Hostiolo fuisse arbitratus fuerat Cl. Julinius; sed deinde charta hac edoctus, quam cum eruditissimo homine communicavi , animadvertit (*Memor. T. IX. pag. 66.*) Guercium hunc ad nobilissimam antiquissimamque Badagiorum familiam, quæ vulgo *ds Baggio* dicitur, pertinuisse. Novum itaque ex nostra hac charta præclarissimæ hujus gentis , ex qua & S. An-

selmus Luceas Episcopus , & Alexander II. P. M. prodierunt , decus colligimus; quod scilicet totum hunc Braidensem agrum olim possederit. Hinc etiam ingeniose colligit Julinius (*loco cit.*) portam urbis illam , quæ Braidensibus ædibus proxima est , & a proxima S. Marci æde nomen nunc ducit , quæque olim *pusterla Algisi*, vel *pusterla Braidæ Guercii* dicebatur , ab Algisio de Badagio extructam fuisse , quod ab eorum domo , ut diximus , non multum distaret.

(10) Ex his potissimum verbis ostendimus Vol. I. Dissert. II. Braidensem Humiliatorum domum XII. tantum sæculo extructam fuisse. V. quæ ibidem fusc id hanc rem differuimus.

mediolanenses, libras quinque scilicet (II), & prefatus martinus presbiter tertiam partem ipsius pretii, & ceteri omnes duas partes reliquas, quia sic inter eos convenit. Actum in domo superscripti cimiliarche.

Signum manuum superscriptorum anrici & Johannis & ottonis veglonum, & rugori atque tettavillani qui hanc cartam finis ut supra fieri rogaverunt.

Signum manuum Beltrammi carnegrasse, & amizonis nigri, & Johannis ferrarii qui dicitur de cagnis testium.

Ibi statim incontinenti in presentia ipsorum testium investivit superscriptus Guilielmus presbiter, atque cessit ex parte prefati domini Algisii archiepiscopi predicto suzo bagutano ad partem illorum hominum & feminarum, qui & que sunt humiliati per deum ad domum illam, que edificata est super predictam terram, & qui pro tempore fuerint, de ista decima, ita ut de cetero habeant ipsam decimam, & faciant quod voluerint.

† Ego Guilielmus sancti ylarri sacerdos ut supra legitur missus domini Archiepiscopi subscripsi.

† Ego predictus martinus presbiter a me facta subscripsi.

† Ego Algisius cymiliarcha subscripsi.

† Ego Indutiatus qui dicor de Marliano Notarius sacri palatii tradidi & scripsi.

Urbani

(11) Denarii argentei cudebantur olim Mediolani, quorum CCXL. argenti libram constabant. Itaque quinque libræ MCC.,

denarii constabant. V. Julia. (*Memor. T. I. pag. 64.*)

Urbani III. literæ ad Humiliatos Vicoboldonenses.

1186. 29. Apr. apud Cl. Don Carolum March. Trivultium
Mediolan. Patric.

URbanus Episcopus Servus Servorum Dei dilectis Filiis Huberto Præposito Ecclesiæ Beati Petri de Vico Bolbonis (1) ejusdem fratribus tam præsentibus, quàm futuris Regulari vita profectis. Religiosam vitam degentibus Apostolicum convenit adesse præsidium, ne cuiuslibet temeritatis incursum aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit, Sacræ Religionis infringat. Ea propter dilecti in Domino filii vestris iustis postulationibus clementer annuimus, & præfatam Ecclesiam, in qua divino mancipati estis obsequio ad exemplar felicitis recordationis Alexandri Papæ prædecessoris nostri (2) sub beati Petri, & nostra protectione suscipimus, & præsentis Scripti privilegio communimus; Statuentes ut quascumque possessiones, quæcumque bona eadem Ecclesia in præsentiarum iuste & canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis præstante Domino poterit adipisci, firma vobis, vestrisque Successoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipsum, in quo præfata Ecclesia constructa est cum omnibus pertinentiis suis, Terras, quas ad opus vestrum, & eiusdem Ecclesiæ secundum vestram institutionem infra terminos a vobis præfixos rationabiliter emisistis, & eas pacifice possidetis, vobis & eidem Ecclesiæ nichilominus confirmamus. Sane laborum vestrorum, quos propriis manibus, aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium

Q. 2

vestro-

(1) Legendum *Vicoboldono*.

(2) De Alexandri III. literis, quæ hic insuntur, diximus Differt. H. n. XXXII.

vestrorum nullus omnino Laicus a vobis decimas presumat exigere, aut vos exinde perturbare: Quod si ausu temerario presumpserit, & tertio commonitus non resipuerit, excommunicationis ultione plectatur. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse concedimus, ut eorum deuotioni, & extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati, vel interdicti sint, nullus obstat, salva tamen iustitia illarum Ecclesiarum, a quibus mortuorum Corpora assumuntur (3). Præterea liceat vobis Clericos, vel Laicos liberos & absolutos e sæculo fugientes ad conversionem recipere, & in vestra Ecclesia absque contradictione aliqua retinere. Nulli quoque fratrum vestrorum post factam in loco vestro professionem fas sit de eodem loco sine licentia Præpositi sui nisi obtentu artioris religionis discedere. Discedentem vero absque communium Litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Obeunte vero te nunc eiusdem loci Præposito, vel tuorum quolibet Successorum, nullus ibi quolibet subreptionis astutia, seu violentia preponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris secundum Deum, & beati Benedicti regulam providerint eligendum. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra, & illibata servantur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva Sedis apostolicæ auctoritate, & Diæcesani Episcopi canonica iustitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, secularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio exi-

---

(3) Vide infra annotat. ad Monum. an. MCCXXX. 10. Febr. annot. 12.

existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore, ac sanguine Dei, & Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis invenient. Amen, Amen, Amen.

In Circulo : Ad te Domine levavi animam meam. *In monogrammate* : Bene valete.

Ego Urbanus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

✠ Ego Henricus Albanensis Episcopus.

✠ Ego Paulus Prenestinus Episcopus (4).

✠ Ego Johannes Præbiter Cardinalis tit. Sancti marci.

✠ Ego Pandulfus Præsb. Cardin. tit. XII. Apostolorum.

✠ Ego Albinus Præsb. Cardin. tit. Sanctæ Crucis in Hierusalem.

✠ Ego Melior. Præsb. Cardin. Sanctorum Joannis & Pauli tit. Pamachii.

✠ Ego Adelardus tit. Sancti Marcelli Presb. Cardin.

✠ Ego Gratianus Sanctorum Cosmæ & Damiani Diaconus Card.

✠ Ego Bobo Sancti Angeli Diac. Card.

✠ Ego Octavianus Sanctorum Sergii & Bachi Diac. Card.

✠ Ego Soffredus Sanctæ Mariæ in via lata Diac. Card.

✠ Ego Rollandus Sanctæ Mariæ in Porticu Diac. Card.

✠ Ego Radulfus Sancti Georgii ad velum aureum Diac. Card.

Dat. Veronæ per manus Alberti S. R. E. Presbyteri Cardinalis & Cancellarii III. Kal. Maij Indictione quarta Incarnationis Dominicæ anno MCLXXXVI. Pontificatus vero Domni Urbani Papæ III. Anno primo.

Charta

---

(4) Hic deinde an. MCLXXXVIII. Romanus Pontifex renunciatus, Clemens III. appellatus est.

Charta emptionis Humiliatorum Braidsensium.

1198. 3. Febr. Ex Tabul. Coll. Braid.

IN Nomine Domini . Anno a nativitate domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo nonagesimo octavo tertio die mensis februarii Indictione prima . Venditionem ad libellum ad solitum factum faciendum fecerunt Romanus , qui dicitur de niguarda , & Arnoldus frater ejus ambo cives mediolanenses , qui professi sunt lege vivere longobardorum (1), In suzonem (2) prelatum congregationis fratrum de braida quondam guercii de badagio recipientem ad partem & utilitatem predictae congregationis nominative de petia una terre jacente in prefata braida : coheret ei a mane marchisii de niguarda , a meridie accessum (3) , a sero & monte ipsius congregationis ; & est pertica una ; & si plus inveniretur intra ipsas coherencias , in hac permaneat venditione eo tenore ut amodo in antea ipse suzo & ejus successor ad partem ipsius congregationis habere & tenere debeat ipsam terram , & facere exinde cum superiore & inferiore , seu cum fine & accessione sua .... libellarii nomine quidquid voluerit sine contradictione ipsorum Romani & arnoldi fratrum & eorum heredum , solvendo solitum factum omni anno , & promiserunt & guadiam dede-

(1) Diu hic mos in Italia invaluit , ut alias alii leges sequerentur , prout cuique liberet . Sed Romanam praeter ceteris & Gallicam & Langobardorum leges plerique sequebantur . Has postremas omnium primus Rotharis Langobardorum rex digesserat , alii ejusdem gentis Reges emendabant , Carolus M. ejusque successores auxerant . Cum autem ex lege sua iudicandus unusquisque esset , consueverant iis chartis , quarum aliquis esse posset in

judiciis usus , qua lege viverent , indicare . Itaque Romanus & Arnoldus de Niguarda Langobardorum legem sequi se profitentur . V. hac de re Murator. *Antiquit. Ital. T. II. pag. 133. &c.*

(2) Idem probabiliter ac Suzo ille Bagutanus , quem in charta an. MCLXXVIII. commemoratum vidimus .

(3) Locus scilicet , per quem accessus seu aditus pater . Miror hanc vocem in Cangii Glossario desiderari .

dederunt & omnia sua bona pignori obligaverunt, ita ut quilibet eorum in solidum conveniri possit, prefati Romanus & arnoldus una cum eorum heredibus eidem Suzoni & suis successoribus, & cui dederit, ita quod defendent & guarentabunt ipsam terram ab omni homine omni tempore, ut venditores emptori, usu & lege, & spetialiter ab omni homine omni tempore, cui ab eis foret obligata. Insuper investiverunt, & in suum posuerunt locum predicti Romanus & arnoldus ipsum Suzonem ad partem dicte congregationis cedendo ei omne jus & actiones, & receptiones eis competentes in prefata terra, seu contra aliquem pro ipsa terra, ita ut per omnia in eorum locum sit ad partem ipsius congregationis. Exinde fuerunt confessi predicti fratres recepisse a prefato Suzone ex parte sepedicte congregationis argenti denarios bonos nove monete (4) libras tres pro pretio predicte terre, & renuntiavere exceptioni non numerate dateque pecunie, quia sic inter eos convenit, Actum in prefata civitate.

Signum manuum predictorum Romani & Arnoldi, qui hanc chartam, ut supra, fieri rogaverunt.

Signum manuum bonoldi Stevanoni de loco uboldo, & vincentii bronze predicte civitatis rogatorum testium.

Ego Gulielmus de vultu dictus sacri palatii notarius tradidi & scripsi.

Inno-

(4) Terciolorum scilicet, de quibus egimus pag. 118. hi enim monete nove nomine appellabantur. Ita in charta an. MCLXII. apud Cl. Julinium (*Mem. T. VI. pag.*

225.) *Argentum denariorum bonorum Mediolanensium Nove Monete, videlicet de Terciolis.*

*Innocentii III. literæ ad Ministros tertii Ordinis
Humiliatorum .*

Ex Biblioth. Braid. 1201. 7. Jun.

Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis G. de porta orientali (1), C. Modeciens. A. Cumaen. N. Papien. G. Brixien. I. Bergamen. I. Placen. I. Laudan. R. Cremonen. aliisque ministris ejusdem ordinis, eorumque fratribus & sororibus salutem & apostolicam benedictionem. Incumbit nobis ex officii debito pastoralis & plantare sacram religionem, & fovere plantatam, & quantum in nobis est universos & singulos in pio proposito confirmare, ne si favore fuerint Apostolico destituti non proficiant, sed deficient potius, & vel ad vomitum redeant, vel in bono cepto tepefiant. Unde cum vestrum nobis fuisset propositum presentatum, illud coram nobis & fratribus nostris perlegi fecimus diligenter, & correctis quibusdam illud in favorem vestrum curavimus approbare, quod ad majorem cautelam de verbo ad verbum presenti pagine duximus inferendum. Proposuistis humilitatem cordis, & mansuetudinem in moribus adjuvante domino custodire; unde dominus in Evangelio: discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris: Obedientiam quoque prelati ecclesie servare: unde Apostolus: obedite prepositis vestris & subiacete eis; ipsi enim pervigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris. Non est enim vera humilitas, quam comes obe-

(1) Guido de porta Orientali hic designatur, de quo egimus Vol. I. Differr. II. & VI. Aliis autem literis aliarum domorum Ministri indicantur. Videmus

autem jam ab an. MCCI. tertium Humiliatorum ordinem longe lateque diffusum fuisse.

obedientia deserit. Paciencia quoque in adversis valde necessaria est equanimiter tolerando mala ab aliis sibi illata: unde dominus in evangelio: dictum est antiquis, oculum pro oculo, dentem pro dente: ego autem dico vobis non resistere malo, sed si quis percussit te in dextram maxille prebe ei & sinistram; & si quis angariaverit te mille passus vade cum eo & alia duo; & si quis voluerit tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei palleum, & item Apostolus: non vos defendentes carissimi, sed date locum ire; scriptum est enim: mihi vindictam, & ego retribuam, dicit dominus: idem quoque dixit: jam omnino delictum est in vobis, quia iudicia habetis inter vos: quare non magis injuriam accepistis: quare non magis fraudem patimini; & item dominus in evangelio: in patientia vestra possidebitis animas vestras: item dimittite, dimittetur vobis: Adjungendus etiam fervor caritatis, que continetur in duobus preceptis, in dilectione scilicet Dei & proximi, sicut scriptum est. Diliges Dominum Deum tuum estoto corde tuo, & estota anima tua, & estota mente tua, & ex omnibus viribus tuis, & proximum tuum sicut te ipsum. Ad inimicos etiam ostendenda caritas, dicente domino: benefacite his qui vos oderunt, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis filii patris vestri, qui in celis est, qui solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super justos & injustos: & Apostolus: si esurierit inimicus tuus ciba illum, & si sitierit potum da illi. Insuper ante omnia fratres nolite jurare neque per celum, neque per terram, neque per aliud quodcumque juramentum (2). Sit autem

Tom. II.

R

ser-

(1) Inutilis forte videri posset tota hæc Innocentii de jurejurando dissertatio, quam etiam in duabus sequentibus ejusdem literis ad verbum repetitam videbimus. Sed hoc scilicet docendi erant Humiliati, quibusnam de causis jurare fas esset.

Inter cetera enim, quæ illis objecta fuerant, hoc erat, ut ait Joannes Braidensis in Chronico, quia fratres primi, secundi, & tertii membri communiter timebant, seu volebant jurare in causa.

sermo vester: est, est, non, non, ut non in iudicium incidatis, sicut ait Beatus Jacobus Apostolus. Ad prestandum igitur iuramentum non vos indiscretus vel spontaneus voluntatis affectus inducat; sed si quando fuerit faciendum ingens &urgens necessitatis articulus vos compellat. Indiscretam enim & spontaneam iurationem tam Christus in Evangelio, quam Jacobus prohibet in epistola dicens: dictum est antiquis non perjurabis; reddes autem domino iuramenta tua; ego autem dico vobis non jurare omnino neque per celum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum eius, neque per Ierosolimam, quia civitas est magni regis, neque per caput tuum, quia non potes facere unum capillum album vel nigrum. Item: ante omnia fratres mei nolite jurare neque per celum, neque per terram, neque per aliud quodcumque iuramentum. Cum dicit, nolite jurare, prohibet iurationem spontaneam, quia videlicet non est voluntate, sed necessitate iurandum. Cum addit, neque per celum, neque per terram, iurationem prohibet indiscretam, quia videlicet non est iurandum per creaturam, sed magis per creatorem. Sit autem sermo vester, est, est; non, non; idest quod affirmando vel negando profertis ex ore, geratis in corde. Non enim ad simplicem affirmationem vel negationem id pertinet, sed potius ad veracem, cum Christus secundum Joannem frequenter dicat in Evangelio: amen amen dico vobis. Quod autem his abundantius est, a malo est, non tam culpe quam pene, nec tam iuramentum prestantis quam exigentis; quod utique de quadam incredulitatis infirmitate procedit quod semper spectat ad penam etsi non semper ad culpam. Quod autem exigente necessitatis articulo licite possit jurari docet apostolus dicens: homines per maiorem sui jurant & omnis controversie ipsorum finis ad confirmationem est iuramentum. Angelus quoque, quem Joannes vidit in apocalypsi stantem supra mare & supra terram, levavit manum suam ad celum & iuravit per viventem in secula

secu-

seculorum. Jeremias etiam prophetans de iis, qui tempore gratie futuri erant testatur: & jurabunt, vivit Dominus, in veritate & in iudicio & iustitia & benedicent eum gentes, ipsamque laudabunt. Nam & Paulus legitur frequenter jurasse. Testis, inquit est mihi Deus & per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu. Postremo sicut Dominus dicit. Omnia quaecumque vultis, ut faciant vobis homines vos facite illis. similiter: Contendite intrare per angustam portam; quia arcta via est, & angusta porta, que ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam; lata contra & spaciofa via, que ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam: agite itaque penitentiam, & nolite peccare; cum omnibus hominibus pacem habete; usuras & omnia male ablata reddite; non enim remittitur peccatum nisi restituatur ablatum; & de iniuriis aliis factis satisfacite. Unde Dominus in Evangelio: si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid adversus te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum. Decimas quoque nolite possidere, quoniam eas laicis possidere nullatenus licet: unde Gregorius septimus: Decimas quas in usum pietatis concessas esse Canonica auctoritas demonstrat, a laicis possideri apostolica auctoritate prohibemus: siue enim ab episcopis, vel regibus, vel quibuslibet personis acceperint, nisi Ecclesie reddiderint, sciant se sacrilegii crimen committere & eterne damnationis periculum incurrere. Decimas igitur & primicias Clericis, ad quos pertinent, distribuendas, canonice secundum dispositionem dioeceseos Episcopi persolvetis. Nam quod decimas oporteat dare Dominus ostendit in Evangelio: Ve vobis Scribe & Farisei hypocrite, qui decimatis mentam, & anetum, & omne olus, & relinquitis que graviora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem: hoc enim oportuit facere, & illa non omittere. De his autem fructibus & proventibus, qui remanent apud vos elec-

mosynas debetis facere ; ac totum quod a vestris iustis ac necessariis sumptibus superabundavit pauperibus erogate ; ita scilicet , ut apostolus dicit , non ut aliis sit remissio , vobis autem tribulatio . Unde etiam Dominus in Evangelio : verumtamen , quod superest , date eleemosynam , & ecce omnia munda sunt vobis . Item : nolite tesauroizare vobis thesauros in terra , ubi erugo & tinea demolitur , & fures effodiunt & furantur : tesauroizate autem vobis thesauros in celis , ubi neque erugo , neque tinea demolitur & ubi fures non effodiunt nec furantur . Nolite autem , fratres , diligere mundum , neque ea que sunt in mundo , quia si quis diligit mundum non est caritas patris in eo , quoniam omne quod in mundo est concupiscentia carnis , & concupiscentia oculorum est & superbia vite ; quod non est ex patre sed ex mundo est ; & mundus transibit , & concupiscentia ejus . Qui autem facit voluntatem Dei manet in eternum , sicut testatur Joannes Apostolus . Hoc idem testatur Jacobus Apostolus dicens : Adulteri , nescitis , quod amicitia hujus mundi , inimica , est Deo ? Quicumque ergo voluerit esse amicus hujus seculi , inimicus Dei constituitur . Iis autem qui matrimonio juncti sunt precepit Dominus suam uxorem non dimittere excepta causa fornicationis ; sed sicut Apostolus dicit : Uxori vir debitum reddat , similiter uxor viro , nisi forte de consensu abstinuerint . Unusquisque vero nisi infirmitate vel debilitate , vel labore impeditus fuerit , quarta & sexta feria jejundet , exceptis diebus Pentecostes & Natalis Domini usque ad epiphaniam , & aliis solemnibus diebus . In illis vero diebus , in quibus non jejunat , prandio & cena sit contentus ; & cibus & potus sit parcus & temperatus , unde Dominus in evangelio : Attendite ne graventur corda vestra in crapula & ebrietate , & in curis hujus vite . Quando venitis ad comedendum , antequam comedatis dicite Orationem Dominicam , & post comestionem similiter . Septem autem horas Canonicas observare debetis , scilicet Matutinum , primam , tertiam , sextam , nonam ,

nam, vesp̄as ut completorium, ut secundum profetam septies in die laudem dicatis Domino. Singulis vero horis orationem Dominicam septies dicetis propter septem dona S. Spiritus: symbolum vero, idest Credo in Deum, dicetis ad primam & completorium (3). Vestimenta vero nec nimium nitida, nec plurimum debent esse abjecta, sed talia in quibus nihil irreligiosum possit notari, quia nec affectate sordes, nec exquisitae munditiae conveniunt christiano. Sciatis autem, quod vestri moris existit, si quis de vestra societate rebus temporalibus indigerit, aut forte infirmitate detentus fuerit, tam in rebus temporalibus quam in custodia necessaria ei subvenire. Si vero aliquis vestrorum mortuus fuerit, fratribus nunciatur; & unusquisque ad ejus exequias veniat, & duodecies dominicam orationem, & miserere mei Deus pro anima ejus dicere debeat, quatenus in ordine & proposito permanere, & perseverare intenditis & disponitis Domino adjuvante. Ut autem propositum vestrum orationibus fratrum fulciatur, unusquisque vestrum per singulos dies pater noster dicere debet ter pro vivis, & ter pro defunctis hujus vestre fraternitatis, semel autem pro pace Ecclesiae & totius populi christiani. Vestri quoque de cetero moris erit, singulis diebus do-

mi-

(3) Illud hoc loco animadvertendum, Orationem quidem Dominicam, ac Symbolum Apostolorum tertii Ordinis Humiliatis praescribi; sed nullam Angelicae Salutationis mentionem fieri; quod etiam de Canonicis Claustralium Humiliatorum horis dicendum est, quarum initio nunquam illa indicitur. Enimvero vix circa saeculum XVI. cepisse illam vulgo in Canonicis horis usurpari observat Mabillonius (*Praefat. in Sac. V. Aethor. SS. Ord. S. Bened. num. CXIX. &c.*) quamvis apud Monachos nonnullos mos hic jam-

diu receptus esset, ut ostendit Cl. P. Trombelli Dissert. de Deip. T. V. pag. 196. Privatum vero ejusdem usum, quod ad primam Salutationis partem pertinet, antiquissimum esse, nemo dubitat, cum pleraque sint Angeli ipsius Mariam alloquentis verba. Alteram vero partem *Sancta Maria* &c. nonnisi post saeculi XVI. initia additam fuisse, Mabillonius idem ostendit. Similes tamen preces antiquius adhibitas fuisse evincit memoratus Trombelli ib. pag. 199.

minicis ad audiendum Dei verbum in loco idoneo convenire, ubi aliquis vel aliqui fratrum probate fidei & experte religionis, qui potentes sint in opere ac sermone, licentia diocesani episcopi verbum exhortationis proponant hiis qui convenerint ad audiendum verbum Dei, mōnentes & inducentes eos ad mores honestos & opera pietatis, ita quod de articulis fidei & sacramentis ecclesie non loquantur. Prohibemus autem ne quis episcopus contra prescriptam formam impediatur huiusmodi fratres verbum exhortationis proponere, cum secundum apostolum non sit spiritus extinguendus. Vos ergo, dilecti in domino filii, vivendi formam, quam nos diligenter examinare, prudenter corrigere, ac salubriter approbare curavimus de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta servetis, ut ab eo qui meritorum est retributor & cordium perscrutator mercedem mereamini recipere sempiternam. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre approbationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis dei, & beatorum petri & pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Lateran. VII. Idus Junii, Pontificatus nostri anno quarto.

Ego Ardricus Lamedaneus imperialis notarius autenticum huius exempli bolle Domini Innocentii Pape tertii munitum, vidi & legi, & sic in eo continebatur, ut & in hoc legitur exemplo preter literam plusminusve, & in hoc exemplo subscripsi.

Ego Bertramus notarius sacri palatii autenticum huius exempli bolle Domini Innocentii pape tertii munitum vidi, & legi, & sic in eo continebatur ut & in hoc legitur exemplo preter literam plusminusve, & in hoc exemplo subscripsi.

Ego Montenarius Joffredus imperialis notarius autenticum huius exempli bolle Domini Innocentii pape tertii munitum vidi, & legi, & sic in eo continebatur ut & in hoc legitur exemplo preter literam plusminusve, & in hoc exemplo subscripsi.

Privi-

Privilegium qualiter ordo humiliatorum licite potest habere proprium in communi, & de confirmatione regule, & de juramento non prestando directo prelati ordinis cum certis gratiis.

Ex Biblioth. Braid. 1207. 12. Jun.

Innoctius episcopus servus servorum Dei dilectis filiis de Braida, Domo nova Mediolanen. (1), Modocien., Marlanen. (2), de vico Zerbeten. (3). Domo nova Papien., Bergamen., & Brixiën. aliisque prelati ejusdem ordinis & eorum fratribus & sororibus salutem & apostolicam benedictionem. Diligentiam pii patris & pastoris veri sollicitudinem in Evangelio Dominus nobis ipse commendat, ad primum parabolam de filio prodigo, & a patre post reditum tam anulo, quam stola prima donato, ad secundum de centesima ove perditâ & reductâ & dragma reperta, tam ad nostram quam omnium fidelium instructionem inducens. Unde tenetur quilibet prelatus, & prefertim apostolice sedis antistes, cui principaliter sunt oves Christi commisse non solum catholicos, qui in ecclesiastica unitate consistunt, sed ab aliquibus in quibusdam creduntur non plene sequi semitam veritatis, correctis hiis in quibus exorbitare videntur, in pio proposito confovere, sed errantes etiam revocare, quia Dominus non justos sed peccatores ad penitentiam se asserit evocasse. Debet enim ea que scandalum

in .

(1) Hæc alio nomine Domus S. Joannis Evangelistæ appellabatur, ubi nunc Nobilium Collegium.

(2) Marlianum Mediolanensis ditionis oppidum indicatur, ubi Humiliatorum non unicam domum fuisse vidimus Vol. I. pag. 387.

(3) De Novocomensi domo, quæ de Vico dicebatur sermo fuit hoc ipso Vol. pag. 23. Illud autem Zerbeten. an domum aliam significet, an sit alia ejusdem domus appellatio, ignoro.

in Ecclesia pariunt, apostolice correctionis moderamine refecare, & quod superstitiosum visum fuerat, ecclesiastice distractionis lima polire, ut refecatis superfluis prodeant in lucem obscura, & certa fiant que dubia videbantur. Inde est, quod cum ad sopiendum vel sepeliendum potius scandalum, quod contra vos fuerat. fascitatum non paucis credentibus, vos constitutiones Ecclesiasticas non servare, ad nostram presentiam certos nuntios misissetis, mandatis vos apostolicis exponentes, nos proposita vestra de consilio venerabilis fratris nostris (*l. nostri*) Vercellensis Episcopi, & dilecti filii Locediensis, & bone memorie de Cerreto Abbatum (4) mandavimus in unum regulare propositum conformari. Cumque ipsi presentatam sibi a vobis vite vestre formulam & regulam; quam proponitis profiteri, examinassent diligentius, & in aliquibus correxissent, nos eam tandem per dilectos filios titulo S. Marcelli presbiterum, & G. SS. Cosmæ & Damiani Diaconum Cardinalem, & fratrem Rainerium (5) examinari fecimus, & tandem correximus per nos ipsos, & correctam curavimus approbare, cujus exemplar ad maiorem cautelam apud sedem apostolicam reservamus. Eapropter dilecti in Domino filii vestris precibus annuentes, vos & loca vestra sub beati petri & nostra protectione suscipimus, & presentis scripti patrocinio communimus. In primis siquidem statuentes, ut in locis vestris, in quibus ad obsequium Dei communiter vivitis, institutio regularis secundum approbationem apostolice sedis inviolabiliter observetur. Preterea quascumque possessiones, quecumque bona domus vestre impresentiarum rationabiliter possident, vel in futurum iustis modis prestante domino poterunt adipisci, firma vobis & illibata permaneant. Sane de prediis & aliis possessionibus quas habetis vel estis imposterum habituri, Ecclesiis, ad quas pertinent, decimas per-

---

(4) Vide quæ ad sequentes Innocentii lre. (5) Hoc etiam loco easdem annotationes ras adhibebimus. consule.

perfolvetis. De artificiis autem, quæ propriis manibus exercetis, ortorum fructibus, & vestrorum animalium nutrimentis, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere presumat, ut ex iis largiores oblationes Ecclesiis, & uberiores eleemosynas indigentibus impendatis. Ad prestandum vero juramentum non vos indiscretus vel spontaneus voluntatis affectus inducat; sed si quando fuerit faciendum ingens & urgens necessitatis articulus vos compellat. Indiscretam enim & spontaneam jurationem tam Christus in Evangelio, quam Jacobus prohibet in epistola, dicens: *Dictum est antiquis: non perjurabis; reddes autem Domino juramenta, tua: ego autem dico vobis non jurare omnino, neque per celum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum ejus, neque per Jerosolymam, quia civitas est magni regis, neque per caput tuum, quia non potes facere unum capillum album vel nigrum. Item: ante omnia, fratres mei, nolite jurare neque per celum, neque per terram, neque per aliud quodcumque juramentum. Cum dicit, nolite jurare, prohibet jurationem spontaneam, quia videlicet non est voluntate, sed necessitate jurandum: cum addit, neque per celum, neque per terram, jurationem prohibet indiscretam, quia videlicet non est jurandum per creaturam, sed magis per creatorem. Sit autem sermo vester, est, est, non, non; idest quod affirmando vel negando profertis ex ore, geratis in corde. Non enim ad simplicem affirmationem vel negationem id pertinet, sed potius ad veracem; cum Christus secundum Joannem frequenter dicat in Evangelio: amen amen dico vobis. Quod autem hiis abundantius est, a malo est, non tam culpe quam pene, nec tam juramentum prestantis quam exigentis, quod utique de quadam incredulitatis infirmitate procedit, quod semper spectat ad penam, etsi non semper ad culpam. Quod autem exigente necessitatis articulo licite possit jurari docet apostolus dicens: homines per majorem sui jurant, & omnis controversie ipsorum finis ad confir-*

mationem est juramentum. Angelus quoque, quem Joannes vidit in Apocalipsi stantem supra mare & supra terram, levavit manum suam ad celum, & juravit per viventem in secula seculorum. Jeremias etiam prophetans de iis, qui tempore gratie futuri erant, testatur: & jurabunt, vivit Dominus, in veritate & in iudicio & iustitia, & benedicent eum gentes, ipsumque laudabunt. Nam & paulus legitur frequenter jurasse: testis, inquit, est mihi Deus; &, per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu, Vos ergo, dilecti in Domino filii, vivendi formam, quam nos diligenter examinare, prudenter corrigere, ac salubriter approbare curavimus, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta servetis, ut ab eo, qui meritorum est retributor, & cordium perscrutator, mercedem mereamini recipere sempiternam. Nos autem paci & tranquillitati vestre paterna sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra claustras domorum vestrarum nullus rapinam, seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostre protectionis & approbationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Lateran. 11. Idus Junii Pontificatus nostri anno quarto.

Innocentii III. litera ad Præpositos primi Ordinis.

Ex Codice Puricell. 1201. 16. Jun.

Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Jacobo de Rondenario, Lafranco de Vicoboldono, Tancredo de Mealono (*ita*) (1) & Lafranco de Laude, aliisque præpositis ejusdem ordinis, eorumque fratribus tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum. Non omni spiritui credere, sed probare si ex Deo sunt spiritus, Apostolica nos docet auctoritas, cum Angelus Satanæ in Angelum lucis se sæpius transfiguret, & multi veniant ad nos in vestimentis ovium, qui intrinsecus sunt lupi rapaces, secundum Evangelicam veritatem. Unde tanto est consultius, & maturius procedendum, cum agnos. separamus ab hædis, immo cum oves, quæ sine pastore videbantur errare, reducimus ad ovile, vel verius de ovili Christi esse testamur, quanto frequentius specie reâi decipimur, & vitium sæpe falso veritatis pallio fibulatur. Debet igitur usque adeo subtiliter pensare singula discretio judicantis & quantum judicium permittit humanum, res etiam perscrutari latentes, ne vel justos damnet, vel nocentes absolvat, neve dicat bonum malum, vel malum bonum, ponens tenebras lucem, aut lucem tenebras, medentium tenens formam, qui prudenter manus moderantur officium, ne dum pars corrupta vel cauterio uritur, vel aliter amputatur, cum ea trahatur vel lædatur etiam pars sincera. Quapropter cum olim dilectos filios Jacobum de Rondenario, & Lafrancum de Laude præpositos ad nostram præsentiam misissetis, mandatis vos Apostolicis exponentes, parati correctionem & approbationem nostram devote recipere, receptamque

S 2

in-

---

(1) Legendum de *Vigalono*, de qua Papiensi domo sermo fuit Dissert. VII. P. II. num. II.

inviolabiliter observare, quantumcumque nobis gaudium huiusmodi devotionis attulisset affectus, ad abolendam tamen suspicionis materiam a cordibus infirmorum, & scandalum extinguendum, quod contra vos fuerat obortum, vobis dedimus in mandatis ut de consilio venerabilis fratris nostri A. Vercellensis Episcopi (2), & dilectorum filiorum P. Locedienfis (3), & bonæ memoriæ de Cerreto (4) Abbatum, quibus etiam super his scripsimus, proposita vestra conformaretis in unum propositum regulare; vos autem receptis literis nostris, eidem Vercellensi Episcopo, & Abbati Lucedienfi, cum tertius viam esset universæ carnis ingressus, vitæ vestræ formulam, & vivendi regulam præsentastis, quam & ipsi correxerunt in aliquibus, & nobis tandem sub eorum & vestris sigillis exhibitam, per dilectos filios P. tit. S. Marcelli presbiterum (5), & G. SS. Cosmæ & Damiani Diaconum Cardinales (6), & F. Rainerium (7) examinari facimus diligenter.

(2) Albertus Vercellensis Episcopus designatur, celeberrimus ea ætate vir. De eo plura Ughellius *T. IV. Ital. Sacr. in Episcop. Vercell.* Itaque ceteris ejusdem laudibus hæc etiam addenda, quod ad Humiliatorum leges perpetuandas ab Innocentio delectus fuerit.

(3) Petrus Locedienfis Cisterciensium Conventus in agro Vercellensi Abbas indicatur; cujus res gestas diligenter præcæcis illustravit Cl. Joannes Andreas Irius in *Dissertatione de S. Oglerio num. X.* qui hoc ipsum commemorat, fuisse illum scilicet ab Innocentio delectum, ut de Humiliatorum legibus cognosceret.

(4) Cerretense Cisterciensium Monasterium ad Laudensem agrum pertinet. Nonnulli illius Abbates commemorant Ughellius & P. Zacharia in *Episcopis Laudensibus*. Sed illorum nullus huic equi

congruit. Itaque quis tandem hic designetur ignoro.

(5) Petrus Capuanus tit. S. Marcelli Presbiter Cardin. obijt præsertim legationibus clarissimus hic indicatur, de quo plura Ciacchius in *Cœlestino IV.*

(6) Gratianus Pisanus tit. SS. Cosmæ & Damiani Diaconus Cardin. designatur, jam ab Alexandro III. Romana purpura ornatus. Illius elogium habes apud Clacotium in *Alexandro III.* Erat tamen Clacotius, cum Cardinales Innocentio III. Pontifice e vivis ereptos enumerans, Gratianum initio *Pontificatus* obiisse scribit. Ex his enim Innocentii literis, in quibus ut vivens nominatur, quibusque ipse subscripsit, colligimus saltem ad quartum usque Innocentii annum illum vixisse.

(7) Non alium hic Rainerium designari arbitror, quam Cisterciensem illum, cu-

ter, & examinatam per nos ipsos de fratrum nostrorum consilio in aliquibus corrigentes, duximus approbandam, cujus exemplar ad maiorem tutelam apud Sedem Apostolicam fecimus reservari. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris precibus annuentes Ecclesias & personas vestras sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & presentis scripti patrocinio communimus. In primis siquidem statuentes, ut in vestris Ecclesiis Ordo Canonicus secundum Deum & institutionem vestram per sedem Apostolicam approbatam perpetuis temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascumque possessiones, quæcumque bona, domus vestræ in presentiarum iuste & canonice possident, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis præstante Domino poterant adipisci, firma vobis vestrisque successoribus & illibata remaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis loca ipsa in quibus vestræ domus fundatæ sunt, cum omnibus pertinentiis earundem, clausuram in Zerbeto, & molendinum ibidem positum; possessiones, sedimina, & molendina, in territoriis Pacede finis, & Morinaschi; Ecclesiam, sedimina, & possessiones alias in Ronchamartano, & in valle Bissaria, cum omnibus rerum supradictarum pertinentiis, quæ omnes ad domum de Rondenario pertinere dicuntur; possessiones & sedimina, cum eorum pertinentiis, quæ domus de vicoboldono habet in loco, qui dicitur ad montem. Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de fructibus horto-

rum

ius in Innocentiæ III. epistolis frequens est mentio. Nam enim cum Guidone ejusdem ætus monacho an. 1198. Fidei Quæsitorem in Gallias contra Valdenses missum ab Innocentio videmus, tum paulo post in Hispania legatum, ut Alfonsi Legionensis Regis cum Berengaria Al-

fonfi Castella Regis ejusque parvuli nuptias initas dissolveres, atque a Lusitanis Rege certum Apostolicæ Sedi vœligat solvendum curares. V. *Innocentiæ III. Epist. Lib. I. Ep. 91. 94. 99. 165. & Fleury Hist. Eccles. T. XVI. pag. 21. &c.*

rum aliarumque possessionum, quæ sunt infra clausuras ecclesiarum vestrarum, seu de nutrimentis animalium, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat (8), sed vos potius decimas, quæ a laicis in feudum perpetuum possidentur, ab ipsis cum Episcopi Diocesani consensu redimere de concessione nostra præsentis privilegii auctoritate possitis, redemptas pacifice possidere. Ad hæc præpositis vestris præsentium auctoritate concedimus, ut laicos litteratos, qui apud eos habitum susceperint regularem, in Clericos valeant tonsurare, dum tamen fuerint ipsi præpositi sacerdotes (9). Liceat quoque vobis Clericos & Laicos liberos & absolutos, a sæculo fugientes, ad conversionem recipere, & eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum & sororum vestrarum post factam in locis vestris professionem, fas sit de eisdem locis, sine licentia præpositi sui, nisi arctioris religionis obtentu, discedere. Discedentem vero absque communium litterarum vestrarum cautione, nullus audeat retinere. Ecclesias autem, si quæ Religionis vestræ formam recipere forte voluerint, nisi arctioris vitæ vel Religionis existant, recipere vobis sit licitum, & in propriis fundis vestris Ecclesias edificare de novo, ita quod aliis non præjudicetur Ecclesiis, & Episcopi Diocesani vobis super iis consensus accedat. Venditiones vero, commutationes, investituras, & impignorationes possessionum vestrarum, quæ de consilio capituli vestri, vel majoris, &

la-

(8) Vides hic discrimen inter alterius, primique Ordinis Humiliaros. Illos, ut vidimus, quod Laici essent quamvis Claustrales, jubet Pontifex decimas persolvere: *de prediis & aliis possessionibus . . . decimas persolvetis*. Hos vero, quod sacris Ordinibus initiati essent, ac Monasticam omnino vitam profiterentur, a decimis persolvendis immunes statuit.

(9) Animadvertit Mabillonius *Præfat. ad*

Sac. III. Añor. SS. Ord. S. Benedicti. XIX. clericalem tonsuram ad decimum usque sæculum non solum ab Episcopis, sed etiam a Monasteriorum Præfectis atque a Presbiteris collatam fuisse. Ex his vero Innocentii litteris Humiliatorum Præpositis hoc ipsum sub XIII. sæculi initia concessum videmus; quo jure diu probabiliter usi illi sunt.

sanioris partis ipsius, licite factæ fuerint, ratas haberi volumus, & inviolabiliter observari. Præsentis quoque privilegii pagina tam præpositis vestris, quam presbiteris indulgemus, ut cum Diaconibus, & Subdiaconibus, secundum consuetudinem Mortariensis Ecclesiæ, licite possint Missarum solemnia celebrare (10). Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clausis januis, exclusis excommunicatis & interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, præsentibus etiam fratribus secundi Ordinis, divina officia celebrare. Chrisma vero, Oleum Sanctum, consecrationem altarium, seu basilicarum, ordinationes Clericorum, qui ad Sacros Ordines fuerint promovendi, a Diecefano suscipietis Episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam & communionem Sacrosanctæ Romanæ Sedis habuerit, & ea vobis gratis, & sine pravitate aliqua volnerit exhibere. Alioquin liceat vobis quemcumque malueritis Catholicum adire antistitem gratiam & communionem Apostolicæ sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate vobis, quod postulatur, impendat. Statuimus insuper, ut quatuor sint in ordine vestro præpositi principales, de Rondenario, de Vicoboldono, de Vigalono videlicet & de

(10) Diu me hæc loquendi ratio suspensum tenuit, neque enim videbam, quanam essent peculiare hi Mortariensis Ecclesiæ ritus, quos Humiliati sequi deberent. Sed quid sibi velint Innocentii verba, videor mihi assequutus. Monachis quondam Særa solemnî ritu peragere non licuisse ostendit Joseph Vicecomes *Observat. Eccles. Vol. III. Lib. II. Cap. XXV.*, quod fusius etiam probat Cangius *Glossar. Med. & Inf. Latine. T. IV. col. 778. &c. edit. Ven.* Itaque peculiari Romani Pontificis facultate ad solemnem Sacrorum celebrationem opus erat. Mortariis porro, quod Novariensis agri est oppidum, antiquissi-

mum est Lateranensium Canonicorum Monasterium, quod sæpe a Pennotto *Hist. Canon. Regul. Lib. II. Cap. XLVI.*, & Julinio *Memor. di Mil. T. IV. pag. 339. T. V. pag. 70. 410. &c.* commemoratur. Non autem a verosimili abhorret Regularibus hisce Canonicis fuisse olim a Romanis Pontificibus concessum, ut publico solemnique ritu Sacris vacarent. Hinc cum eodem jure Humiliatos ornaret Pontifex, Mortariensis Ecclesiæ, Canonicorum scilicet Regularium, exemplum protulit. Profecto non video, quo alio sensu possit allata verba explicari.

& de Laude , quorum singulis annis singuli successive , uno videlicet anno unus , secundo secundus , tertio tertius , quarto quartus universis domibus vestræ professionis officium visitationis impendant , & quæ statuenda vel corrigenda repperint , statuant & emendent , secundum Deum & vestri ordinis instituta per sedem Apostolicam approbata , dispositiones & potestatem super minores præpositos obtinentes , sicut in Cisterciensi Ordine Patres Abbates in minoribus consueverunt Abbatibus obtinere (11) , Ipsi quoque cum quatuor de prælatis secundi Ordinis , & totidem tertii singulis annis ad minus Capitulum convocent generale , in quo ea quæ ad reformationem , statum , & profectum Religionis vestræ pertinent , sine contentione qualibet , salubriter , & utiliter studeant pertractare , de temporalibus Clerici & Laici pariter , de spiritualibus vero , quibus Laici interesse non debent , tantum Clerici disponentes . Quod si aliquis ex quatuor majoribus præpositis aliquid forte commiserit , per quod ab administratione sit merito removendus , a tribus reliquis deponatur . Obeunte vero , vel regulariter amoto præposito alicujus ecclesiarum vestrarum , nullus illi qualibet surreptionis astutia seu violentia præponatur , sed de communi fratrum consilio unus fratrum quasi arbiter assumatur , qui tres ex fratribus duos videlicet clericos , & alium fratrem probatæ vitæ & religionis expertæ nominet electores , qui triduo tam sibi quam toto Collegio indicto jejuniis , & ab omni congregatione peracto , fratrum & sororum voluntates inquirent , & eum in quem universi consensus , vel majoris partis consilii & sanioris , secundum arbitrium eorundem , vota convenerint , dum tamen sit Clericus , in præpositum sibi eligant & prælatum : electus vero a tribus reli-

(11) Mirum non est Cisterciensium exemplum asserri. Vidimus enim Cistercienses tres Monachos , Lucediensem scilicet ac

Cerretensem Abbates , ac Rainerium Humiliatorum leges , Innocensio jubente , expendisse.

reliquis , si de majoribus fuerit (si de minoribus a quatuor superioribus) approbetur a Diœcesano Episcopo confirmandus , ut ab eo curam recipiat animarum . Inhibemus autem , ne Diœcesanus ejusmodi ei , qui sic electus & approbatus fuerit , confirmationis beneficium malitiose audeat denegare . Ceterum ad præstandum juramentum non vos indiscretus vel spontaneus voluntatis affectus inducat ; sed si quando fuerit faciendum ingens & urgens necessitatis articulus vos compellat . Indiscretam enim & spontaneam jurationem tam Christus in Evangelio , quam Jacobus prohibet in epistola dicens : Dictum est antiquis : Non perjurabis ; reddes autem Domino juramenta tua ; ego autem dico vobis non jurare omnino , neque per cælum quia thronus Dei est , neque per terram , quia scabellum est pedum ejus , neque per Jerosolymam , quia civitas est magni Regis ; neque per caput tuum , quia non potes facere unum capillum album vel nigrum . Item ante omnia , fratres mei , nolite jurare neque per cælum , neque per terram , neque aliud quodcumque juramentum . Cum dicit ; nolite jurare , prohibet jurationem spontaneam ; quia videlicet non est voluntate , sed necessitate jurandum . Cum addit : neque per cælum neque per terram , jurationem prohibet indiscretam , quia videlicet non est jurandum per creaturam , sed magis per creatorem . Sit autem sermo vester : est , est ; non , non ; idest quod affirmando vel negando proferitis ex ore , geratis in corde . Non enim ad simplicem affirmationem vel negationem id pertinet , sed potius ad veracem , cum Christus secundum Joannem frequenter dicat in Evangelio : amen amen dico vobis . Quod autem his abundantius est , a malo est , non tam culpæ quam pœnæ , nec tam juramentum præstantis quam exigentis . Quod utique de quadam incredulitatis infirmitate procedit , quod semper spectat ad pœnam , etsi non semper ad culpam . Quod autem exigente necessitatis articulo licite possit jurari , docet Apostolus dicens : homines per majorem sui jurant ,

& omnis controversiæ ipsorum finis ad confirmationem est iuramentum. Angelus quoque, quem Joannes vidit in Apocalypsi stantem supra mare & supra terram, levavit manum suam ad cælum, & juravit per viventem in sæcula sæculorum. Jeremias etiam prophetans de iis, qui tempore gratiæ futuri erant, testatur: Et jurabunt, vivit Dominus, in veritate & in iudicio, & iustitia, & benedicent cum gentes, ipsumque laudabunt. Nam & Paulus legitur frequenter jurasse: Testis, inquit, est mihi Deus; & per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu. Paci quoque & tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra ambitus locorum, seu grangiarum vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem tenere, capere, vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Decrevimus ergo ut nulli omnino hominum liceat Ecclesias vestras temere perturbare, aut earum possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura; salva Sedis Apostolicæ auctoritate, & Diæcesanorum Episcoporum canonica iustitia. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a Corpore sacratissimo & Sanguine Dei ac Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ subiaceat ultioni. Cunctis autem eisdem Ecclesiis sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen; amen.

In Circulo: Fac me Domine, signum in bonum.

† Ego Innocentius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

† Ego Joannes Albanensis Episcopus SS.

† Ego Pandus (12) Basilicæ XII. Apostolorum Presbyter Cardinalis SS.

† Ego Petrus tit. S. Cæcilie Presbyter Cardinalis SS.

† Ego Jordanus S. Pudentianæ tit. Pastoris Presbyter Cardinalis SS.

† Ego Hugutio Presbyter Cardinalis S. Martini tit. Equitis SS.

† Ego Centius (13) tit. S. Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis SS.

† Ego Gotefredus tit. S. Prædix Presbyter Cardinalis SS. (14)

T 2

† Ego

(12) Legendum *Pandulphus*, ejus Cardinalis elogium habes apud Ciaconum in Lucio III.

(13) Legendum *Cymbinus* de quo V. Ciacon. in Cœlestino III.

(14) Non levis hic Ciaconiani operis error emendandus occurrit. Ibi enim primo inter Cardinales a Lucio III. an. MCLXXXII. renunciatos Soffredum, seu Gualfredum de Cajetanis Pisanum auctor recenset, eumque Diaconum primo Cardinalem tit. S. Mariæ in Via lata, tum Presbiterum tit. S. Priscæ nuncupatum dicit; addit in Gallia primum, tum in Syria Legatione functum illum fuisse; eundem ad Ravennates insulas a Clero illo vocatum, sed ab Innocentio III. negatum, quod Ecclesiæ illum universæ necessarium diceret. Addit Patriarchatum Hierosolomitanaum etiam collatum illi fuisse, sed numquam adduci eum potuisse, ut munus illud susciperet: obisse denique an. MCCXI. Hunc ipsum inter Cardinales

recenset, qui in vivis erant, cum Innocentius III. Romanus Pontifex renunciaretur, sed hoc loco non S. Priscæ, sed S. Prædix Cardinalem illum vocat. Enimvero eodem loco Joannem de S. Paulo Presb. Cardin. S. Priscæ nominat, ut evidens sit Soffredum S. Prædix revera, non S. Priscæ titulo distinctum fuisse. At deinde cum Cardinales enumerat, quos ab Innocentio III. jussos, sed quo tempore incertum, dicit, inter illos Goffredum seu Siffridum Presbiterum Cardinalem tit. S. Prædix appellat; huncque ipsum & in Syriam Legatum, & Patriarcham Hierosol. electum narrat, atque hanc dignitatem ab illo rejectam; eaque de causa Syria illum excessisse; id vero graviter tulisse Innocentium, ac Goffredo mandasse, ut in Provinciam illam ocius rediret; eumque, cum Pontifici obtemperasset, ibidem obiisse. Errasse hic porro Ciaconium, & Goffredos seu Soffredos duos perperam induxisse, ipsa rerum serie

† Ego Bernardus S. Petri ad Vincula Presbyter Cardinalis
tit. Eudoye SS. (15)

† Ego Gratianus SS. Cosmæ & Damiani Diaconus Cardinalis SS. (16)

† Ego Gerardus S. Adriani Diaconus Cardinalis SS.

† Ego Gregorius S. M. in Porticu Diaconus Cardinalis SS.

† Ego Gregorius S. Georgii Diaconus Cardinalis SS.

† Ego Gregorius S. Angeli Diaconus Cardinalis SS.

† Ego Hugo S. Eustachii Diaconus Cardinalis SS. (17)

† Ego Matthæus S. Theodori Diaconus Cardinalis SS.

Datum Laterani per manum Blasii S. R. E. Subdiaconi &
Notarii XVI. Cal. Julii (18) Indictione IV. Incarn. Dominicæ
MCCI. Pontificatus Domini Innocentii Papæ tertii anno quarto.

Phi.

suadet. Nam & Ecclesiæ idem est titulus, eademque fere res gestæ. Atque hinc sane effectum est, ut alterius Goffredi statem statuere haud posset, cum idem cum priore esset, nec ab Innocentio sed a Lucio Romana purpura ornatus. Idem itaque est Siffredus, Soffredus, Goffredus, Gualfredus, aut, ut in his literis scribitur, Gotesfredus, primo S. Mariæ in via lata, tum non S. Priscæ, sed S. Prædixis. Cardin. Enimvero hoc titulo designatur ille in Cælestini III. literis an. MCXCV. datis, quas protulit Muratorius *Antiquit. Ital. T. V. pag. 221*. Alter autem Soffredus a Cardinalium numero omnino expungendus. Unicum pariter hujusce nominis Cardinalem agnoscunt Rainaldus, Fleurius, ceterique Ecclesiasticæ historiæ Scri-

ptores ab an. MCXCVIII. ad an. MCCV.

(15) Leg. *Eudoxia*.

(16) Emendandus hic etiam Ciaconius, qui Gratianum initio Innocentii Pontificatus obisse scribit, cum ex hisce literis constet quartum saltem hujus Pontificis annum illum attigisse.

(17) Hugo hic idem atque Hagolinus celeberrimus hac ætate Cardinalis, ac deinde ad Romanam Sedem erectus, ac Gregorius IX. dictus.

(18) In Cl. Sormani Historia Ord. Humil. pag. 47. & sequ., ubi hæ Cardinalium subscriptiones proferuntur, menda non pauca typorum, ut arbitror, errore exciderunt, ut comparanti patebit. Inter cetera XVI. Cal. Julii pro XVI. Cal. Julii, ut in Paricelliano Codice existat.

*Philippi Mediolanensis Archiepiscopi Litera ,
quibus Braidensis Ecclesiæ construendæ facultatem
Humiliatis facit .*

Circa an. 1301.

Edit. a Julinio T. VII. pag. 566.

Charta emptionis Humiliatorum Bergomensium.

1301. 23. Aug. ex Tabul. Cathedr. Bergom.

Die nono exeunte Augusto (1) in civitate Pergami in casa
umiliatorum (2) cum Carta, quam in sua tenebat Manu
Joannes de Vezanica, qui stat ad casam Umiliatorum, fe-
cit datum nomine venditionis ad hereditatem & jure hereditatis
in manu Guilielmi Dominici de Gandino nominatim de petia
una terre yidate (3) juris sue hereditatis, que est perticas tres &
media, & jacet ibi, ubi dicitur in breda (4) gariverti, cui co-
heret &c.

Pro quo vero contracto omni tempore firmo & rato habendo,
tenendo, & observando convenit & promisit suprascriptus
Gui-

(1) Frequentissimus in medii ævi monumen-
tis hic mos occurrit, ut Calendarum, Iduum,
ac Nonarum loco bifariam mensis divida-
tur, in ineuntem scilicet, atque in exe-
untem. Porro cum dicimus ex. c. *septi-
mo die ineunte seu intrante Julio*, idem
est ac dicere 7. die *Julii*. Cum vero di-
cimus ex c. *decimo exeunte Martio*, in-
telligimus diem illum, a quo ad mensis
finem decem dies supersunt, scilicet 22.

Martii : ita nono exeunte *Augusto* indi-
cat 23. *Augusti*.

(2) Ex his verbis unicam adhuc hoc anno
Humiliatorum domum Bergomi fuisse col-
ligimus; si enim duplex fuisset, peculiari
aliquo nomine utraque distingueretur.

(3) Scilicet vitibus consistat.

(4) Idem ac *breda*, ager scilicet seu cam-
pus suburbanus. V. Cangium ad vocem
Breda.

Guilielmus obligando omnia sua bona pignori Joanni de Oxio Mestrali (5) suprascripte domus Umiliatorum vice & nomine aliorum Mestralorum illius domus Umiliatorum, qui pro tempore fuerint de dare eis in Callendis Januarii proximis & anno uno libras quatuor Imperialium vel equevalentium, & renunciaverunt &c.

Indum fuit hoc anno millesimo dacentesimo secundo Indictione quinta &c.

Ego Lanfrancus de Cantonno domini Othonis Imp. Notarius (6) rogatu suprascripti Guilielmi not. hanc cartam finivi & scripsi.

(5) *Mestralis* idem videtur ac *Meneſtrallus*, seu *Ministrallus*, quas voces Cangius proferit, seu denique *Ministerialis*, quo nomine, Cangio eodem teste, ii designantur in *Monasteriis*, qui *præcipuas Præposituras* exercent. Optime tamen animadvertit in Epistola quadam sua ad me data Cl. Bergomensis Ecclesie Canonicus ac Primicerius Marius Lupus, mihi sapissime laudatus, hanc vocem ad eos potius designandos adhibitam videri, quibus rei domesticæ administratio committeretur, quos etiam *Canevarios* vocabant.

(6) Otho IV. Henrici Leonis Bavarie ac Saxonie Ducis filius jam ab an. MCXCVIII. cum Philippo Svevis Duce de Romanorum imperio certabat, Germaniam atque Italiam urbibus proceribusque hinc inde distractis. Mediolanenses Othonis causam strenue amplexi sunt (*V. Julin. Memor. T. VII. pag. 167. &c.*). Ex hoc autem monumento idipsum Bergomense, præstitisse cognoscimus, cum Otho Imperator nominetur, quamvis Cæsarea corona nondum insignitus hoc anno esset. Id enim anno tantum MCCVIII. Philippo e vivis erepto contigit.

Confirmatio domus vallis Orliani facta Anno MCCVIII.

31. Dec. 1208. Ex Biblioth. Braid.

Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis fratribus Ecclesie vallis Orlanensis (1) salutem & apostolicam benedictionem. Solet annuere Sedes Apostolica piis votis & hone-

(1) De hac Humiliatorum domo diximus Dissertat. VII. P. I. num. LIX.

honestis petentium precibus favorem benivolum impertiri. Ea-
propter dilecti in Domino filii vestris justis precibus inclinati Ec-
clesiam ipsam de licentia bone memorie Philippi Archiepiscopi
Mediolanensis (2) constructam, in qua divinis estis obsequiis man-
cipati, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & pre-
sentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino homi-
num liceat hanc paginam nostre protectionis infringere, vel ei
ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presump-
serit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri &
pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Laterani
secundo Kalendas Januar. Pontificatus nostri anno undecimo.

Sigillum plumbeum Innocentii III.

(a) Philippus de Lampugnano indicatur, xium Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag.
qui ab an. MCXCVI. ad an. MCCVI. 424. & sequ., & Giulini. Memm. T. VII.
Mediolanensi Ecclesie præsuit. V. Sa- a pag. 124. ad pag. 124.

*****

*Innocentii III. ad Humiliatos Omnium Sanctorum
de Fossato alto seu de Fossadolto.*

1220. 19. Jun. Ex Cod. Patricell.

InnoCentius Episcopus Servus Servorum Dei, Dilectis Filiis
Præposito & Fratribus Omnium Sanctorum de Fossato alto
Ordinis Sancti Benedicti Salutem & Apostolicam Benedictio-
nem. Solet annuere Sedes Apostolica piis votis, & honestis pe-
tentium precibus favorem benevolum impertiri. . . . .
Dilecti in Domino Filii vestris postulationibus grato concurren-
tes assensu, Capellam Sancti Georgii cum omnibus pertinentiis
suis (1) sicut eam justè ac pacificè possideris, Vobis & per Vos
Eccle-

(1) De hoc S. Georgii facello diximus sup. spectantia in Lundeni Ribamento an.
pag. 8. & sequ., ac placet etiam illud MCCXXXIII. XV. Augusti profertur-

Ecclesiæ vestræ Auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis Scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam Nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum Ejus se noverit incursurum. Dat. Anagninæ 17. Cal. Julii Pontificatus Nostri Anno tertio decimo.

Domus. Dei Astenfis fundatio.

1210. 4. Jul. Ex Tabul. Cathedr. Astenf.

ANno Domini millesimo ducentesimo decimo inditione tercia decima, die dominico, quarto die intrantis Julii. Quisquis in Sanctis & in Venerabilibus locis aliquid de suis contulerit rebus, juxta aëtoris (*sc*) voce centuplum accipiet, & insuper quod melius est vitam possidebit eternam. Ideoque presentia infrascriptorum Testium Ego Jacobus Careocius dono confero inter vivos ad honorem Trinitatis, & Beate Marie Virginis Astenfis Ecclesiæ (1), Ecclesiæ Sanctæ Margarite de quatuor pontibus terram, quam habeo ad fontanellas, cui coherent Ecclesia de Turre, Rubeus Garc. a duabus partibus, Bernardus Arnulfus, strata, & Ecclesia Apostolorum (2), & vineam & boscum, quam & quod habeo in Vallarono cum omnibus ibi pertinentibus. Vince coherent Johannis Reggnus, Bonus infans, boscale via, Oddo senex. Bosco coherent Aynardus de Becharia & fratres ejus. Tali modo, ut in loco illo de Fontanellis fiat Ecclesia, que

(1) Astenfis Cathedralis Ecclesia Deiparæ in Cælum Assumptæ sacra est.

(2) Monasterii Apostolorum Astenfis mentio est apud Ughellium *Ital. Sæc. T. IV.* in Epist. Astenf., ubi de Bonifacio II.

Forte idem est, ac Monasterium SS. Philippi & Jacobi Ordinis Vallis Umbrosæ, cujus apud eundem mentio occurrit, ubi de Bonifacio I.

que Dei domus vocetur (3), & Hospitale iuxta eam, quo Pellegrini, & Pauperes suscipiantur (4), & acrexendo censum, qui erat constitutus in Ecclesia Sancte Margarite, videlicet libra semis incensi, ut de cetero sit libra integra, que in festo Assumptionis Beate Marie Virginis ipsi majori Ecclesie offeratur, & cetera, in quibus cetera Capelle respondent Episcopo & maiori Ecclesie, ut in processionibus, & in veniendo ad Capitulum, Episcopo & Capitulo maioris Ecclesie teneatur obedire & respondere. Et insuper ego Jacobus dictam terram, & vineam, & boscum ab omni persona defendere in omnibus & per omnia promitto & nullum jus in eas mihi vel successoribus meis retineo vel reservo, set libere eas predictae Ecclesie traddo & confirmo. Item renuntio omni juri & legi, quo posset predicta donatio infirmari, vel forsitam que ultra quingentos solidos non debet valere

Tom. II.

U

do-

(3) Hoc scilicet nomine altera ex Astensibus Humiliatorum domibus appellabatur, de quibus sermo fuit sup. pag. 55. Attamen non statim in eam inductos Humiliatos crediderim. Etenim Ughellius in Astens. Episc. ubi de Guidotto Episcopo agit, hæc habet: *Guidottus in Ecclesiam S. Trinitatis seu S. Spiritus ad Fontanellas, Sanctimoniales Cistercienses e domo S. Spiritus Genuensi .... accitas immisit, addito ad antiquos redditus tenimento quinquaginta jornatarum oblato, consentiente uxore Agnete, a Jacobo Cereoso Patritio Astensi.* Hic sane non *Domus Dei*, sed *S. Trinitatis*, seu *S. Spiritus* Ecclesia dicitur, sed, ut nominis similitudinem mittam, cum locus idem ad *Fontanellas* designatur, cumque Jacobus Cereosius, qui idem esse videtur ac Careocius, & Agnes ejus uxor nominentur, quos in nostro etiam monumento

nominari videmus, eandem omnino Ecclesiam indicari arbitror. Suspicio autem Cistercienses Moniales an. 1220 alio translatas fuisse. Subdit enim Ughellius ubi de Jacobo de Portia Astensi Episcopo loquitur: *Etus (Jacobi Episcopi) auctoritate Manfredus Salutarum Marchio Agneti amita sua Villam Rivisfrigidi pro erectione Monasterii Cisterciensium Monialium dono dedit.* Itaque tunc forte, aut paullo post, Humiliati ad *Domum Dei* traducti videntur.

(4) Frequentissimus per hæc sæcula erat Xenodochiorum hujusmodi ad pauperes ac peregrinos alendos usus. Plura vidimus Humiliatis commissa fuisse Vol. I. Dissert. V. num. XXII. Hujus tamen nulla usquam mentio occurrit. Forte antequam *Domum Dei* adirent Humiliati, dissolutum illud jam fuerat.

donatio, vel aliquo modo quo posset infringi a me vel a successore meo. Et insuper Domina Agnes uxor dicti Jacobi renunciavit viri ypothecam in predicta terra, & vinea, & bosco, & promisit dictam donationem rattam & firmam habere, & nullo tempore remove per se, nec per aliam personam. Et inde sunt duo instrumenta simul uno tenore composita. Actum in clauistro maioris Astensis Ecclesie. Interfuerunt testes rogati & vocati Dominus Jacobus de Platea, Dominus W. bcnus, W. Silvaticus, Bernus Sartor, Jacobus Pelaporcum, Petrus Oleum, Segnorinus Perulfus, & Rollandus de Urzana.

Ego Riboldus Notarius Palatinus interfui & scripsi.

*Gerardi Cardinalis ac Pontificii Legati
Literæ pro Humiliatorum Conventibus.*

1211. 19. April. Ex Cód. Puricell.

ANno Dominicæ Incarnationis 1211. duodecimo die ante Calendas Mæj (1) Indiçtione decimaquarta, in eorum præsentia, quorum inferius declarata sunt Nomina, Dominus Gerardus divina dispensante clementia, licet indignus, Apostolicæ Sedis legatus, ac Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Albanensisque ac Novariensis electus (2) omnibus Archiepiscopis, Episcopis-

(1) Cum hæc loquendi ratio adhibetur *duodecimo &c. die ante Cal.*, sic accipienda est, ut ipse Calendarum dies ab hoc numero excludatur, contra ac fieri consuevit, cum dicimus *duodecimo Cal.* Id autem plurimis exemplis inferius afferendis constabit.

(2) Gerardus de Sessa, seu Seltis hic indicatur, S. Mariæ de Tiliaro Ord. Cisterciensis in Aguenti Dioc. Abbas, tum Al-

banensis, ac Novariensis Episcopus electus, ac S. R. E. Cardinalis, obitusque legationibus illustris, Mediolanensis demum Archiepiscopus. Plura de illo habes apud Ughellium in *Albanensibus* & in *Novariens. Episcopis*, Ciacon. in *Innocent. III. Saxium in Serie Archiep. Mediol.*, & Julinium *Memor. T. VII. pag. 205. 224. 251. &c.* Regiensis plerumque patria creditur; sed Mediolanensem illum

scopis, Presbiteris, Diaconibus, omnibusque Præpositis, Ministris, ac Rectoribus Ecclesiarum totius nostræ legationis & provincie in Christo salutem. Ad hæc nostra regimina, nostramque auctoritatem nobis divina dispositio tribuit, ut piis studiis & profectibus assensum præbeamus, ac pro viribus, Deo largiente, subveniamus. Quapropter vestræ innotescat discretioni, quod Religio, quæ Humiliatorum appellatur (3), & eorum studia (quæ ubicumque terrarum fiunt, nullus apud Deum & homines proficere ignorat) Venerabili Domino Apostolico Innocentio nobisque placuerunt, cum in fidei integritate Sanctæ nostræ Romanæ Ecclesiæ per divinas Scripturas ab Orthodoxis Ecclesiæ probati sint, & examinati insistant, maxime cum Regina circumamicta varietatibus a dextris Sponsi sedeat. Unde vestram in Domino benignitatem exhortamur, quatenus ad eorum Colloquia sive Parlamenta (4), ex quibus multa bona Dei gratia procedere compertum est, quisque vestrum si in sua (*videtur aliquid deesse*) vel fieri voluerint Parochia inesse debeat. Quod si vestrum aliquis minime voluntarie adesse procuraverit, presenti pagina, auctoritate, qua ab Apostolica Sede fungimur, præcipiendo vobis constituimus, ne de cetero illorum, qui Humiliati dicuntur, colloquia sive parlamenta, ubicumque ea posuerint, aut ponere & facere voluerint, impedire aut prohibere, nec perturbare præsumatis. Et si quis vestrum hæc paginam nostræ constitutionis sciens, nostra præcepta minime transgredi timuerit, sciat nos iudicium inde iustum pronuntiaturus, seque dignam retributionem suscepturum. Unde plura per Mayfredum Predarium, & me

U 2

Bos-

fuisse pluribus ac sane probabilibus argumentis innixus suspicatur Julinius T. IX. pag. 79. Ex nostris autem hisce literis Ughellii error refellitur, qui Gerardum die 6. Octobr. hujusce anni Albanensem tantummodo Episcopum fuisse inquit.

(3) Hæc primum *Humiliatorum Religio* appellatur, quod nomen nunquam hactenus in monumentis nostris occurrerat. Deinde vero *Humiliatorum Religio*, aut *Ordo* usurpari passim cæpit.

(4) De his egimus Vol. I. Dissert. II. num. II.

Bossum Notarios instrumenta sunt facta. Actum in Castello de Tritio jurisdictionis Mediol., & Lombardiæ provinciæ. Interfuerunt ibi Dominus Jacobus Rondenarenſis Eccleſiæ de Cumis Præpoſitus (5), & Dominus Vaſſallus Monachus de Teliedo (6), & Fr. Joannes Quartius de Alexandria, & Fr. Bernus de Stapharna, & alii quamplures rogati teſtes.

Ego Boſſus de Boſſis Notarius Sacri Palatii de burgo Md-doetia interfui, & juſſu & de mandato D. Gerardi hanc cartam tradidi & ſcripſi.

(5) Idem ille, ut videtur, ad quem Innocentius an. MCCI. literas ſuas dedit ſuperius editas.

Gerardus fuerat; nec mirum proinde eſt ejuſdem Cœnobii Monachum apud illum fuiſſe.

(6) Huiusce Cœnobii Abbas, ut diximus,

*Innocentii III. Literæ ne Humiliati exactionibus
graventur.*

4. Dec. 1214. Ex Cod. Puricell.

Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Potestatibus & Rectoribus Civitatum & aliorum locorum Lombardiæ, salutem & Apostolicam benedictionem. Universitatem vestram monendam duximus attentius & hortandam, per Apostolica scripta mandantes, quatenus dilectos filios Humiliatos communem vitam ducentes, qui firmiter in veritate Catholicæ fidei radicati, laudabiliter in Ecclesiæ Romanæ, ac nostra devotione consistunt, habentes ob reverentiam Apostolicæ Sedis & nostram propensius commendatos, illos nec fodris (1), nec aliis exactioni-

(1) Fodrum propriè illud est, quod Italice *foraggio* dicimus, seu annona militaris. Hinc eo nomine appellari cœpit vectigal illud, quod ad stipendia militibus sol-

venda imponebatur; ac denique vectigal quodcumque Regi aut Dynastis persolveretur eodem nomine vocari consuevit. V. Gangius ad hanc vocem.

nibus aggravetis, nec patiamini ab aliis aggravari, ut ex hoc cumulus vobis æternæ retributionis accrescat, & nos devotionem vestram possimus utiliter commendare. Dat. Laterani secundo Non. Dec. Pontificatus nostri anno decimoseptimo.

Admonitio ad Ordinem.

8. Dec. 1214. Ex Bibl. Braid.

Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis humilatis per Lombardiam in fide Catholica & devotione apostolica constitutis salutem & apostolicam benedictionem. Quod abrogantes impietatem & secularia desideria, sobrie, iuste ac pie vivere satagitis in hoc mundo, nobis ad gaudium, vobis ad meritum, & aliis provenit ad exemplum. Monemus igitur universitatem vestram in Domino & hortamur, quatenus attendentes, quod non habetis hic manentem civitatem, sed futuram inquiritis, cum timore ac tremore incolatus vestri tempore studeatis, sicut & facitis, conversari, eam quam estis appellatione sortiti, exhibitione operum, immo re ipsa humilitatem sectantes, ut requiescente super vos Spiritu sancto, qui super mansuetos & humiles requiescit, securi expectare possitis beatam spem, & adventum glorie magni Dei, ab eo coronam immarcescibilem recepturi. Dat. Laterani sexto Id. Decemb. (1) Pontificatus nostri anno decimo septimo.

Sigill. Innocentii ut sup.

Mar-

(1) Ita in autographo nostro; non *sexto Id. Novemb.* ut in Codice Puricelliano legigatur, ex quo harum literarum annum

ac diem Sormanus descripsit (*Stor. degli Uml. pag. 21.*)

*Marchesii & Meridæ ejus uxoris tabulæ , qua se suaque
omnia Humiliatis attribuunt , ac novam domum
de Febeto in Veronensi agro constituunt .*

1218. 7. Febr.

Edit. a Blancolinio Chiese di Verona Lib. IV. pag. 807.

~~~~~

*Honorii III. Literæ binæ ad Humiliatos Braidenses , quarum
alteris jejunii & silentii leges molliores reddit ,
alteris vetat , ne peculiares quasdam leges ,
quibus se voto obstrinxerant , servent .*

1226. 13. Dec. Ex Bibl. Braid.

Edit. a Julinio T. VII. pag. 578. 579.

~~~~~

**Privilegium Gregorii IX. sicut FF. Humiliati
uti possunt sagimine , quando alii utuntur
carnibus .**

25. Maji 1227. Ex Cod. Puric.

Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis fra-
tribus & sororibus Ordinis Humiliatorum salutem & apo-
stolicam benedictionem . Ex parte vestra fuit nobis humi-
liter supplicatum , ut cum secundum vestri Ordinis instituta vo-
bis carnibus uti non liceat (1), nisi debilibus & infirmis , utendi
con-

---

(1) Hæc lex apud Monasticos ac Regulares coetus plerumque olim recepta. Vi-

condimento sagiminis (2) diebus, quibus alii utuntur carnibus, præsertim cum pleraque locorum, in quibus consistitis, oleo non abundant, licentiam vobis concedere dignaremur. Nos igitur precibus vestris benignum impertientes assensum, vobis præsentium auctoritate licentiam concedimus postulatam. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostræ concessionis infringere, aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Laterani octavo Cal. Jun. Pontificatus nostri anno primo.

dendus hac in rem eruditissimus P. D. Gregorius Berthelet Ord. S. Bened. Venerensis Congreg. in libro inscripto: *Traité historique & morale de l'abstinence de la viande &c.*

(2) Vox corrupta a *sagina* vulgo *grasso*. Hoc scilicet nonnullis licebat ex iis Monachorum coenibus, quibus carniū esu

interdictum erat, ut *sagine* uterentur. Ita in Consuetudinibus Cluniacens. apud Gangium (*Gloss. Latin. ad hanc vocem*): *Omni die vescuntur Fratres sagimine, præter Septuagesimam, & Adventum, & Vigiliis Sanctorum, & 4. Tempora, & Rogationes.* V. Berthelet Part. III. Cap. IV.

Privilegium Gregorii IX. sicut tempore interdicti generalis celebrare possumus januis clausis.

29. Maji 1227. Ex Cod. Puric.

Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis fratribus & sororibus Ordinis Humiliatorum salutem & Apostolicam benedictionem. Ex parte vestra fuit nobis humiliter supplicatum, ut cum ex alterius delicto alius puniri non debeat, ne ad alios pœna, quam ad suos auctores indebite transferatur, liceat vobis, cum generale terræ fuerit interdictum, Divinis Officiis interesse, & ad Confessiones admitti, ac sine solemni-

nitatem aliquam in cœmeterio Ecclesiæ sepeliri (1). Nos igitur attendentes petitiones vestras eo magis dignas esse favore, quod non temporalia nec mundana, sed spiritualia petitis & æterna, universitati vestræ auctoritate præsentium licentiam concedimus postulatam, dum tamen hoc ipsum vobis expresse non fuerit interdictum, nec causam huiusmodi præstiteritis interdicto. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. Laterani quarto Cal. Junii Pontificatus nostri anno primo.

(1) Ut Humiliatis Interdicti tempore Sacra facere januis clausis liceret, jam ab anno MCCI. Innocentius III. concesserat; hic vero Pœnitentiæ etiam Sacramenti, & sepulturæ usus conceditur. Hinc au.

MCCLIX. Florentinos Theologos statuisse videbimus, tertii ipsius Ordinis Humiliatis jus huiusmodi concessum, ut suorum Sacris Interdicti tempore interessent.

Privilegium Gregorii IX. quod uti possumus culcitris ac linteaminibus, & de silentio & jejunio dispensando, præter solemnia jejunia, præsertim æstivo tempore.

29. Maji 1227. Ex Cod. Puric.

Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Ministris domorum Ordinis Humiliatorum salutem & Apostolicam benedictionem. Nobis fuit humiliter supplicatum, ut cum fratribus & sororibus Ordinis vestri culcitris & linteaminibus (1) uti non liceat, secundum ipsius Ordinis instituta, ac sæpe

(1) Licitus quidem erat Humiliatis linteaminum usus, sed laneorum tantummodo.

pe contingat, ut debiles & infirmi exinde grave sustineant detrimentum, tam super hoc, quam super eo, quod dicti Fratres & Sorores cum vivant pro magna parte de manuum suarum laboribus (2), expressam in regula vestra jejunii silentiique mensuram servare, præsertim æstivo tempore, sine nimia difficultate non possunt, providere misericorditer dignaremur. Nos igitur dispensandi super his cum eisdem, quando necessitas videbitur postulare, vobis præsebitum auctoritate licentiam indulgemus, ita tamen, quod solemnia jejunia inviolabiliter observentur, nisi dumtaxat ab illis, quos evidens corporis infirmitas excusabit. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostræ concessionis infringere, aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Laterani quarto Cal. Jun. Pontificatus nostri anno primo.

-
- (2) Id de alterius Ordinis Humilitatis intelligendum, qui soli propriis manibus lanam tractabant. Enimvero non ad Præpositos, qui primi Ordinis domibus præerant, sed ad Ministros, qui alterius Ordinis domos regebant, ac Prælati etiam appellabantur, literas has scribit Gregorius. V. Vol. I. Dissert. V. num. III. & IV

Gregorii IX. Literæ, quibus alterum Humiliatorum Ordinem confirmat.

1127. 30. Maji Ex Bibl. Braid.

Mittimus has Gregorii literas proferre, cum eadem omnino sint, paucissimis mutatis, cum Innocentii III. literis an. MCCI. 13. Jun.

Dat. Laterani tertio Cal. Jun. Pontificatus nostri anno primo.
Sig. ut supra, mutato nomine.

Privilegium Gregorii IX. sicut ipse rursus approbat
Regulam Innocentii tertio Ordini datam, directum
Præpositis Ordinis cum multis gratiis.

1227. 2. Jun. Ex Cod. Puric.

*Idem omnino verbis conceptæ sunt ac Innocentii III. literæ MCCI.
7. Jun. His itaque omiſſis unicæ hic ſubſcriptiones proferimus, quæ
ſc habent.*

Ego Gregorius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Stephanus Baſilicæ XII. Apoſtolorum Preſb. Cardin.
ſubſcripſi.

Ego Thomas tit. S. Sabinæ Preſb. Cardin. ſubſcripſi.

Ego Joannes tit. S. Prædix Preſb. Cardin. ſubſcripſi.

Ego Pelagius Albanenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Cunradus Portuenſis & S. Ruſinæ Epiſcopus ſubſcripſi (1).

Ego

(1) Conradus Cifterciënſis Abbas ab Hono-
rio III. Cardinalis renunciatus. Plura de
illo habes apud Ughellium in Epiſcopis
Portuenſibus, & apud Ciaconium in Ho-
norii III. vita. Ambo tamen errare mihi
videntur, cum de rebus hoc ipſo anno
MCCXXVII. a Conrado geſtis ſermo-
nem habent. Narrat enim Ughellius, ea-
demque fere habes apud Ciaconium, Con-
radum poſt Honorii mortem, cum ſe a
Cardinalibus Pontificem deſignari intel-
ligeret, ſtrenue obſtiſſe, auctoremque
ſuiſſe illis, ut Hugolinum Cardinalem ad
ſupremam illam dignitatem eveherent,
qui Gregorius IX. appellatus eſt, a quo
deinde, ait, contra hæreſicos Saracenoſ-
que legatus, mirabili fervore orando, cru-
ciatam, ut vocant, edixit, inſtructum-

que contraxit exercitum, quem deinde
in Paleſtinam deportavit. . . . Itaque cum
per ea Sancta loca colendo, ut contra
hoſtes feliciter acies explicaret, deprecatur
a Deo, lenta febris corripitur, quæ
illum jam olim laboribus fractum, brevi
conſecit. . . . Deceſſit pridie Kal. Octobr.
ann. 1227. Mortis annus ac dies Inſcri-
ptione ejus tumulo appoſita confirman-
tur, quam & Ughellius & Ciaconius pro-
tulerunt, quamvis in Ughelliano opere
edit. Ceterum XXXVII., pro XXVII.
irreperſit. Ceterum in Inſcriptione illa
hæc habentur: Hic cum in tranſmarinis
partibus moraretur, inſanſſime præcepit,
ut Claravallẽ . . . oſſa ſua deferrentur,
& ibidem ſepelirentur. Porro hæc omnia
a die XIX. Martii, qua Gregorius IX.

Ego Guido Prænestinus Episcopus subscripsi.

Ego Oliverius Sabinensis Episcopus subscripsi.

Ego Oct. . . . SS. Sergii & Bacchi Diac. Cardin. subscripsi.

Ego Rainerius S. Mariæ in Cosmedin Diac. Cardin. subscripsi.

Datum Anagninæ per manum Magistri Senebaldi S. Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarii (2) quinto Nonas Julii Indiotione decima quinta Incarnationis Dominicæ an. MCCXXVII. Pontificatus nostri anno primo.

Pontifex est renunciatus, ad diem XXX. Septemb., qua Conradus obiit, contigisse quis tandem credat? Quid? quod nullam hoc anno cruce signatorum in Syriam expeditionem commemorant Sacræ Historiæ Scriptores? Horum enim exercitus Brundisii Friderico II. Cesare Duce collectus tum lue magna ex parte consumptus est, tum Friderici ipsius morbo à navigatione prohibitus. Expeditio autem ipsa jam ab an. MCCXXIII. indicta fuerat. Itaque hoc unum præstitisse videtur Conradus, ut eandem urgeret; nec vero cum

exercitu in Syriam delatum illum arbitror, sed cum maxima illa peregrinorum multitudine, quæ in Hierosolymitani Patriarchæ aliorumque Episcoporum Epistola hoc ipso anno ad Gregorium data commemoratur.

(2) Sinibaldus de Flisco, qui hoc ipso anno a Gregorio IX. Cardinalis dictus, Pontificiam deinde Sedem an. MCCXLIII. conscendit, atque Innocentius IV. appellatus est, cujus plurimas ad Humiliatos nostros literas proferemus.

Privilegium Gregorii IX. in quo inserta est Regula per Innocentium III. Præpositis ac Prælatis ac sororibus Ordinis tradita.

1227. 7. Jun. Ex Cod. Puric.

Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Ministris & fratribus ac sororibus Ordinis Humiliatorum Salutem & Apostolicam benedictionem. Cum sel. mem. Innocentius papa prædecessor noster regulam vestram studiose correctam apud Apostolicam Sedem curaverit reservare, nos eam sicut correctæ existit ab eodem præsentis paginæ annotari fecimus

ad cautelam, & bullæ nostræ appensione muniri, quatenus nulli de cetero sit facultas eandem alicujus fermenti regulam depravare. Est igitur ipsius regulæ tenor talis: Omnis boni principium &c. (*Totæ hic per integrum Humiliatorum leges inferuntur, quas cur omitendas duxerimus V. Vol. I. Dissert. III. num. VI.*) Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostræ annotationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Anagninæ septimo Id. Jun. Pontificatus nostri anno primo.

Privilegium Gregorii IX., seu Regula Fratrum tertii Ordinis Humiliatorum.

1227. 11. Jun. Ex Cod. Puric.

Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Joanni bello de Calvenzano, Manariæ de Modoetia, Petro de Falciano de Carate, Guillermo de Cerliano, aliisque Ministris Ordinis Humiliatorum, eorumque fratribus & sororibus salutem & Apostolicam benedictionem. Propositum vestrum approbatum a fel. mem. Innocentio papa Prædecessore nostro, nos quoque inhærentes ejus vestigiis approbantes, præsentī paginæ de verbo ad verbum fecimus annotari, ac bullæ nostræ appensione muniri. Proposuistis &c. (*Adduntur tertii Ordinis Humiliatorum leges superius jam editæ pag. 128.*) Dat. Anagninæ tertio Id. Jun. Pontificatus nostri anno primo.

*Gregorii IX. Literæ de Sacerdotiis Ecclesiæ SS. Faustini
& Jovitæ in ejusdem utilitatem convertendis.*

1117. 17. Jun. Ex Tabul. S Barthol. de Contegnaga Brixienf.

Gregorius Episcopus servus servorum dei Venerabili fratri . . . Episcopo Brixienfi (1) salutem & Apostolicam benedictionem. Proposuisti nuper in nostra presentia, quod nos olim dum essemus in minori officio constituti, & in provincia Lombardie legationis officio fungeremur, Ecclesiam sanctorum Faustini & Jovitæ in nostris manibus ab ipsis canonicis resignatam, ordini fratrum predicatorum duximus assignandam (2), ipsis canonicis, quoad vixerint, suis beneficiis reservatis, que, cum vacaverint, ad manus Episcopi Brixienfis deveniant, juxta sue voluntatis arbitrium ordinanda. Unde postulastis a nobis, ut de dictis beneficiis sic statuere dignaremur, quod, decedentibus memoratis canonicis, in eis alii non succedant; sed potius in usus pauperum, & reparationem ipsius ecclesiæ ac domorum suarum, que terremotus tempore corruerunt, ac restitutionem ornamentorum, quibus omnino destituta est ipsa ecclesiæ, convertantur. Nos ergo volumus & mandamus, quatinus decedentibus, vel cedentibus canonicis, qui eadem beneficia obtinent, de ipsis statuas, prout utilitati ecclesiæ memorate, ac ordini predicto secundum deum videris expedire. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit indignationem Omnipotentis dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se no-

(1) Brixienf Ecclesiæ per hæc tempora præerat Gualla ex Ord. Præd., qui omnium primus Cœnobii SS. Faustini & Jovitæ Prior fuerat olim renunciatus.

(2) Tabulas hac de re confectas edidit CL. P. D. Jo. Hieronymus Gradonicus Cler. Reg., nunc Amplissimus Urinensis Ecclesiæ Archiepiscopus, *Brix. Sacr. p. 214.*

lorum ejus se noverit incursum. Dat. Anagnie XV. Kal. Julii Pontificatus nostri anno primo.

A tergo hæc habentur : per istas litteras sufficiens apparet, quod ecclesia cum pertinentiis erat distracta de clero brixienfi, & Episcopus non poterat ibi prepositum vel canonicos instituere, unde discedentibus fratribus predicatoribus ab eodem.

Gregorii IX. Literæ ne Humiliati jurare cogantur.

1227. 10. Jul. Ex Bibl. Braid.

Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei Venerabili Fratri Archiepiscopo Mediolanen. (1) salutem & apostolicam benedictionem. Dilecti filii fratres & sorores ordinis humiliorum nobis humiliter supplicarunt, ut cum passim a secularibus potestatibus pro minimis sepe rebus jurare cogantur (2), cum hoc eorum proposito contradicat, super hoc providere misericorditer dignaremur. Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus dictos fratres & sorores non permitas nisi testimonii, calumpnie, pacis & fidei subire aliquod juramentum, nisi forsan urgens necessitas & evidens utilitas id ex-
socrere

(1) Henricus Septala is erat, de quo plura Saxius *Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag. 640. &c.*

(2) Vidimus prudentissimas leges Humiliatis ab Innocentio III. latis fuisse, ut jurejurando ea, qua par erat, ratione uterentur. Hic vero videmus multas illos molestias pati consuevisse, quod sepe jurejurandum præstare renuerent. Enimvero quam frequens atque immodicus esset per ea tempora jurandi usus, satis ostendit Cangius, cum innumeros jurandi ritus recenset. Mediolani vero causas fere om-

nes jurejurando definitas fuisse animadvertit Julinius (*Memor. T. V. pag. 533.*). Hinc Urbanus III. ad Bernatenses, seu Brinarenfes Canonicos Regulares anno MCLXXXVII. scribens apud eundem (*T. VII. pag. 50.*) ait: *In causis Ecclesie vestre, donec per testes idoneos, vel publica instrumenta intentio vestra probari poterit, prestandi juramentum, quod in partibus vestris nova Superstitione requiritur, omnem vobis interdiximus facultatem.*

scere videatur, quod tue prudentie duximus committendum, contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Datum Anagnie sexto Id. Jul. Pontificatus nostri anno primo.

Sigillum ut sup.

Gregorii IX. Literæ de Religiosorum cætuum emendatione.

1227. 4. Sept. Ex Bibl. Braid.

Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Rogerio Subpriori Bononiensi, fratri Meliorato de ordine Predicatorum (1), & presbitero Joanni de Gambara salutem & apostolicam benedictionem. Succensa est quasi ignis inopinate prevaricationis impietas, que non solum vepres & spinas devorat, carnalibus scilicet operibus servientes, sed quasi cedros Libani jam consumit, nonnullos scilicet regularis ordinis professores presertim sedi apostolice immediate subiectos, quorum correctioni prementibus undique curis universalis Ecclesie, per se nequit, ut expedit, Romanus pontifex imminere. Verum quoniam a capite membra nutrimenta suscipiunt, & membra suo tenentur capiti deservire, ut mutuis vegetata subsidiis in sua possint integritate persistere, vobis de quorum religione, zelo, & sinceritate confidimus, Monasteria exempta Ordinis Sancti benedicti, & Canonicos regulares cujuscumque professionis vel ordinis, humiliatos quoque & hospitalia Cremonensis, Brixienfis & Pergamensis civitatum & diocesum, Monasteriis Cisterciensis Ordinis,

(1) Alios etiam ex Ordine Predicatorum in hanc rem Gregorius elegit. Habemus enim in hujus Ordinis Bullario harum ipsarum litterarum exemplar, quas eodem anno ac die *Fratri Joachimi Sancte Mariae, & Jordano Ordinis Predicato-*

rum Prioribus, & Gandulpho fratri ejusdem Ordinis Paduan. Pontifex dedit. Similes alias Gregorii literas anno MCCXXXII. datas commemorat Fleury (*Hist. Eccles. T. XVII. Lib. LXXX. num. XXXIV.*)

dinis, & Monialium pauperum inclusarum (2) dumtaxat exceptis, omni anno donec nobis placuerit, semel vel pluries sicuti videritis expedire, privilegiis eorum & indulgentiis nequaquam obstantibus, committimus visitanda; presentium auctoritate in virtute obedientie districte precipiendo mandantes, quatenus omni mora, gratia & timore postpositis, corrigatis appellatione remota intrepide ac efficaciter tam in capite quam in membris quicumque videritis corrigenda, contradictores & rebelles per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, correctionibus factis in generali capitulo in suo robore duraturis. Rescribatis autem que feceritis plene nobis, qui ad hoc auctore Deo vobis dabimus consilium & auxilium opportunum. Si vero circa huiusmodi animas redemptas sanguine Nazareni, fueritis, quod non credimus, negligentes, Deus ultionum dominus ac redemptor, requireret ea de manibus vestris in die animadversionis extreme, quando creatura armabit se ad ulciscendam injuriam creatoris. Nos quoque negligentiam huiusmodi non poterimus sine dissimulatione transire. Quod si non omnes iis exequendis poteritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Dat. Anagnie secundo Non. Sept. Pontificatus nostri anno primo.

Sigill. ut sup.

Pri-

(2) Hoc scilicet nomine Franciscane Sacerdotiales indicantur, quod & paupertatem profiterentur, atque adibus clausa viverent. Eodem nomine designantur in

Gregorii IX. literis an. MCCXXXIII. datis apud P. Bonavillam (*Notizia Cronol. de' Frati Minori Part. II. Cap. 2.*)

Privilegium quod Archiepiscopus Mediolani
cogat fratres Ordinis Humiliatorum
ad observationem regule.

1227. 16. Dec. Ex Bibl. Braid.

Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei venerabili Fratri
Archiepiscopo Mediolanen. (1) Salutem & apostolicam be-
nedictionem. Dilecti filii prepositi & ministri humiliato-
rum de Lombardia transmissa nobis petitione monstrarunt, quod
cum tibi dederimus in mandatis, ut omnes qui in Lombardia ac
Marchia (2) humiliatedos se dicunt, monere ac inducere procura-
res, quod regulam seu vivendi formam approbatam a fel. rec.
Innocentio papa predecessore nostro, & humiliatorum Ordini tra-
ditam profiterentur pariter & fervarent; & qui nollent hoc fa-
cere, nomine, habitu, loco, & possessionibus humiliatorum re-
lictis transirent ad aliquem alium de Ordinibus approbatis, eos
ad alterum predictorum per censuram ecclesiasticam, si nollent
mandatis tuis acquiescere, compellendo (3), nondum super hoc
mandatum apostolicum implevisti. Quocirca fraternitati tue, fir-
miter precipiendo mandamus, quatenus usque ad primo ventu-
rum festum resurrectionis Domini mandatum nostrum juxta
traditam tibi formam exequi non omittas, ita quod diligentia
tua possit exinde commendari. Alioquin dilectis filiis fratribus AL

Tom. II.

Y

priori

(1). Henrico Septimo de quo sup. pag. 166.

(2). Quid hoc loco *Marchia* significet, non
satis intelligo. Hæc enim vox primo ad
provincia fines designandos, teste Can-
gio, adhibita est. Mox etiam provin-
ciam peculiarem aliquam denotavit. Hinc
Marchia Mediolani, *Marchia Genuæ*
aliaque hujusmodi apud Muratorium oc-

currunt (*Antiquit. Ital. T. I. col. 172*

173.). At quamnam potissimum Mar-
chiam hic appellari dicemus? Itaque ve-
rissimilius fortasse Lombardiæ fines hic
denotari arbitramur.

(3). Hæc Gregorii literas, quas hic ab il-
lo innui audimus, nancisci haud licuit.

priori Ordinis fratrum predicatorum Mediolan. & Al. Parmen. eiusdem Ordinis, & magistro Olderico canonico sancti stefani in brolio Mediolan. nos noveris injunxisse, ut ipsi ex tunc predictum mandatum diligenter & fideliter exequantur. Dat. Lateran. XVII. Cal. Jan. Pontificatus nostri anno primo.

Sig. ut supra.

**Privilegium domus de braida de divinis officiis
in Oratorio suo a quocumque Sacerdote
ambrosiano audiendis.**

1129. 10. Jan. Ex Bibl. Hraid.

Goffridus miseratione divina tit. sancti Marci presbiter Cardinalis apostolice sedis legatus (1), dilectis in Christo filiis Alberto ejusque confratribus & toti congregationi domus site in braida olim de guercio nunc vestra, salutem in Domino. Justis petentium desideriis dignum est nos facilem prebere consensum, & vota, que a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Cum igitur venerabilis pater Mediolanensis archiepiscopus (2) vobis sui capituli accedente consensu, licentiam & auctoritatem constituendi oratorium in vestro proprio fundo de braida duxerit concedendam, statuens ut illud amodo liberum habeat cimiterium, & nulli tributo vel oneri sit subiectum ullo tempore, excepta una libra cere, quam nomine census

(1) Goffridus Castilionensis patria Mediolanensis, antea patrie Ecclesie Cancellarius, Cardinalis deinde a Gregorio IX. iustus, atque in Insabram Legatus, denique post Gregorii obitum ad Pontificiam Sedem erectus, ac Christianus IV. appetitus, quam Sedem tamen viz XVII. diebus obtinuit. Vide Ciacon. & Oldoin.,

Saxium in *Serie Archiep. Mediol.* T. IV. pag. 685. Julin. *Memor.* T. VII. pag. 414. 426. 555.

(2) Philippum, ni fallor, intelligit, cujus literas commemoravimus pag. 149. Nisi forte alias hac de re literas Henricus Septala dedit, qui per hoc tempus Mediolanensi Ecclesie praeerat.

lus & in subjectionis signum in festo sancte Marie de septembri decrevit dari ejus ecclesie annuatim, concedendo ut a quocumque vobis placuerit Sacerdote, dummodo Ambrosianus sit (3), audire possitis divina officia in eodem tamquam patroni & ejusdem oratorii fundatores, nos vestris precibus benignum imperitantes assensum, concessionem ipsam, sicut juste ac provide facta est, auctoritate, qua fungimur, confirmamus & presentis scripti patrocínio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apostolorum ejus, & apostolice sedis se noverit incursum. Dat. Mediolani anno Dominice Incarnationis MCCXXIX. IV. Idus Januar.

Sigillum deest.

(3) Hinc videmus quanta esset Mediolanensium Archiepiscoporum cura, ne quid ab Ambrosiano ritu alienum in Sacris faciendis admitteretur. Religiosi ipsi Co-

tus ritu eodem olim utebantur, & Humiliatos nostros an. MCCLXXXVIII. tantummodo ad Romanos ritus accessisse ostendimus Dissert. III. num. XII.

Privilegium quod non debeant fratres istius domus solvere Episcopo Censum occasione ospitii.

1229. Id. Jul. Ex Biblioth. Braid.

IN Nomine Domini. Anno Dominice Incarnationis MCCXXIX. die Dominico, decimo die ante kalendas augusti Indiétione secunda. Fr. Beltramus de campisio frater & sindicus ecclesie Humiliatorum extructe apud papiam supra ticinum (1) ex parte domini Cardinalis dedit & presentavit Domino Alberto preposito ecclesie sancti stefani in brolio Mediolan. literas sigillo cereo Domini Cardinalis sigillatas, quarum tenor talis est. Goffridus

Y 2

mise-

(1) S. Simonis domus, ni fallor, hic indicatur. Vide que diximus sup. pag. 6.

miseratione divina tit. S. Marci presbiter Cardinalis (2) apostolice sedis legatus, dilecto in Christo fratri preposito sancti stefani in brolio Mediolan. salutem in domino. Dilecti filii prepositus & fratres ecclesie humiliatorum apud papiam supra ticinum sua nobis petitione monstrarunt, quod cum hospitale sancte Justine (3) nuper eis a domino papa libere sit collatum, & a longis retro temporibus ab omni exactione pecunie sit exemptum, nec usque ad hoc tempus ab episcopo seu capitulo papiensi super hoc fuerit molestatum, nunc primo dictum capitulum occasione talie, quam communi papiensi se asserunt soluturos, quamdam imponentes pecunie quantitatem ipsos super hoc indebite aggravant & molestant. Et licet ipsi ex hoc sentientes indebite se gravari, nostram audientiam appellarint, dictum tamen capitulum huiusmodi appellatione contempta in eos interdicti & excommunicationis sententiam contra iustitiam protulerunt. Ideoque discretioni vestre, qua fungimur, auctoritate mandamus, quatenus si res ita se habet, revocato in statu debito, si quid post huiusmodi appellationem inveneritis temere attemptatum, audiat, si quid fuerit questionis, & quod canonicum fuerit, statuatis, facientes quod decreveritis per censuram ecclesiasticam firmiter observari. Testes autem, qui nominati fuerint, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram eandem cogatis veritati testimonium perhibere. Datum Cervie Id. Julii (4).

In-

(2) Idem ille, de quo paullo ante diximus.

(3) De hoc hospitali aliquid innuimus Vol. I. Dissert. V. num. XXV.

(4) Goffridus Januario mense huius an. MCCXXIX. Mediolanum advenerat, Chalco, ceterisque Mediolanensibus historicis testibus. Majo mense adhuc in Insubria morabatur; Synodum enim XII. Cal. Jun. Lapide Pompeja habuit. Videtur autem non multo post hinc discessis-

se, cum has literas Cervie, quae Æmilie est urbs, dedit Idibus Jul. At errorem profecto in Ciaconii opus irrepsisse arbitror, cum ait Goffridum Gregorii literis hoc anno XV. Cal. Febr. ad Albertum Priorem Ecclesie Sedis Episcopalis B. Mariani datis subscripsisse. Goffridus enim IV. Id. Jan. jam Mediolanum advenerat, ut ex ejusdem literis paullo ante prolatis constat.

Interfuerunt testes rogati Dominus petrus berlocus filius quondam guifredi, & magister Oldericus filius quondam petribelli, & dominus aliprandus mazalis filius quondam rubei, omnes canonici suprascripte ecclesie sancti stefani.

Ego Ricobonus filius quondam Alberti de bribia de burgo foris porte romane notarius & Imperatoris missus (5) interfui & rogatus scripsi.

(5) De Imperatoriis Missis V. infr. Monum. an. MCCXXX. 27. Febr. annot. 16.

Privilegium pro Ecclesia domus braide que hedicata fuit MCCXXIX. primo Junii.

1230. 20. Febr. Ex Bibl. Braid.

UNiversis presentes litteras inspecturis Petrus de Mediolano (1) sacrosancte Romane ecclesie vicecancellarius salutem in Domino sempiternam. Noveritis nos vidisse duo publica instrumenta in una carta pecudina contenta per manum Gulicioni filii quondam Oldonis Cumini (2) civitatis Mediolan. notarii scripta & confecta, & scripta ejus parabola per Girardum filium Petrobelli de vergano notarium Sacri palatii de parochia sancti Protasii ad monachos, quorum tenores tales sunt.

In Nomine Domini anno Dominice Incarnationis 1230. die mercurii, nono die ante Kal. Mart. Indictione tertia in presentia infrascriptorum testium, Dominus Henricus Dei gratia sancte Mediolanen. ecclesie Archiepiscopus (3) sua auctoritate, & ex officio,

(1) Petrus Peregrinus Mediolanensis, Nicolo III. Pontifice, S. Rom. Ecclesie (2) V. infra annotat. 17.

Vicecancellarius, ac deinde Cardinalis, (3) Henricus Septala, qui jam ab an. de quo plura alia erunt nobis ad an. MCCXVI. Mediolanensem Ecclesiam re-

ficio, & voluntate, & presentia presbiteri Guillelmi ecclesie sancti Eusebii site in braida guercii (4), & Anselmi, & Mangiaferri, qui dicuntur cagapisti (5), qui pro se ibi erant, & Guisfredo filio quondam Anselmi cagapisti, ut apparet per publicum instrumentum a me visum & lectum, factum anno 1230. die veneris septimo die ante Kal. Febr. Indictione tertia per Antelmum filium Landulfi cagapisti notarium, qui Anselmus & Mangiaferrus promiserunt obligando omnia sua bona pignori quilibet in solidum fratri Pagano (6) ministro domus Humiliatorum de Braida Guercii, recipientem ad partem illius domus, quod omni tempore facient heredes quondam Jacobi cagapisti esse tacitos & contentos in omnibus infra scriptis (7), vel si contravenerint illi heredes, & taciti & contenti non permanserint, & de jure in aliquo obtinuerint contra fratres & sorores predictae domus de predicta ecclesia de novo constituta (8) in predicta domo de braida, vel occasione predictae ecclesie, quod restituent & dabunt predicto pagano

gebat, quique hoc ipso anno MCCXXX. XVI. Cal. Octobr. satis concessit. V. Sax. Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag. 640. &c.

(4) Notissima Mediolanensis Ecclesia, e Braidentis Ecclesiae regione posita; cujus parochiali jure Braidentis domus ipsa obnoxia erat, antequam Ecclesiam haberet; qua de causa, Ecclesia ipsa ab Humiliatis exstructa, certas conventiones hinc inde statui oportuit.

(5) Gerardus Cagapistus juris scientia inter Mediolanenses celeberrimus fuit XII. saeculo. Ex ejusdem familia ii omnes proditi videntur, quos hic appellatos videmus, Anselmi duo, Mangiaferrus, Anselmus, Landulfus & Jacobus.

(6) Fr. Paganus de Vedano, ni fallor, indicatur, qui in alio etiam monumento anni MCCXXVII. commemoratur, de

quo Vol. I. Dissert. VI. P. I. num. II. sermo fuit.

(7) Ex his verbis certissime mihi colligere videor S. Eusebii Ecclesiam ad Cagapistos patronatus, ut ajunt, jure pertinuisse. Qua enim, rogo, de causa necesse erat, ut Cagapisti illi, qui hoc loco nominantur, pro Jacobi Cagapisti heredibus fidejuberent, fore ut ab his conditiones inter Humiliatos & S. Eusebii presbiterum statuta rata haberentur, nisi ad eosdem heredes in Ecclesiam illam jus patronatus spectaret; ac suspicio proinde oriri posset, ne initis conventionibus repugnarent?

(8) Ex his potissimum vocibus Vol. I. Diss. VI. P. I. num. IV. an. tantum MCCXXX. Braidentem Ecclesiam exstructam fuisse coniecimus.

gano ad partem fratrum & sororum predictæ domus & ipsi fratribus & sororibus libras trigintatres tertiorum (9) cum omnibus expensis, quas dicta domus fecerit pro ipsis denariis exigendis & petendis; quas libras trigintatres tertiorum dicta domus dedit presbitero illius ecclesiæ sancti Eusebii ad partem illius ecclesiæ pro consultatione, sive cambio, seu in scontro & compensatione illius dampni & interesse, quod dicta ecclesiæ sancti Eusebii patitur, vel pati videtur, vel pati posset occasione predictæ ecclesiæ de novo constitute in predicta domo de Braida; seu pro eo quod predicti fratres & sorores cum eorum familia se subtraunt predictæ ecclesiæ sancti Eusebii, in cujus parochia resident, ratione funerum, vel oblationum, vel aliorum que fient (*forte ferent*) & suo sacerdoti & parochiano suo tempore, secundum quod dictus Archiepiscopus jam ante decreverat (10), & presentia, & voluntate, & consensu Bellini de Greppa & Anna de Barni, & Ottonis de Buixio, & Petri de Cerro, & Christiani de Muzano vicinorum predictæ ecclesiæ sancti Eusebii, & qui pro se & pro aliis vicinis ejusdem ecclesiæ erant, ut apparet per cartam unam factam per Jacobum filium Airoidi de Garbaniate notarium (11) 1230., & presentia & voluntate fratris Paganì ministri illius domus, & fratris Ottonis de Castillione fratris ejusdem domus, statuit & ordinavit, uti quilibet vicinus & vicina predictæ parochiæ sancti Eusebii, qui non sit de ordine Humiliatorum, qui tamen non esset hereticus, vel a Domino Archiepiscopo vel Capitulo Mediolanen. inhibitus, ne in cimiterio sepeliretur, possit se ordinare sepeliendum in ecclesiâ predictâ de Braida, & ibi sepulcrum eligere & habere; ita tamen quod presbiter dicte eccle-

(9) Egimus de hisce nummis hoc ipso Vol. pag. 118.

(10) Hocce Henrici Archiepiscopi decretam non habemus.

(11) Jacobus hic de Garbagnate idem forte est, qui an. MCCXXXVII Mediolanensis Consul fuit V. Julia. (*Memor. T. VII. pag. 324.*)

esse sancti Eusebii, si ibi erit & adesse potuerit & voluerit funerationi seu obsequiis cujuslibet vicini & vicine, qui ibi taliter elegisset sepulturam, requiri debeat & adesse (12), & si presbiter non esset in illa ecclesia, & si adesset, & requisitus interesset, nollet vel non posset funerationi predictorum vicinorum, & vicinarum, quod nihilominus debeat & possit eo taliter absente sepeliri in ipsa ecclesia de Braida, vel si predictus presbiter, quib esset pro tempore in dicta ecclesia sancti Eusebii, aliquo vicino vel vicina, qui non esset de ordine Humiliatorum, sepulturam ibi eligente, ut supra legitur, non requireretur, ut supra dictum est, vel ipso vicino vel vicina, vel fratribus ipsius domus hoc volentibus quod non requireretur & non interesset, quod nihilominus tantumdem habere debeat predictus presbiter, quantum haberet si interesset funerationi. Pro aliis vicinis, qui essent de ordine Humiliatorum (13), saluum sit jus ipsis Humiliatis de Braida seu ecclesie sue secundum tenorem privilegii concessi eis per Dominum Archiepiscopum. Preterea statuit & ordinavit dictus Dominus Archiepiscopus, quod predictus frater Paganus pro domo sua debeat habere predictas libras trigintatres, quas habitura est predicta ecclesia sancti Eusebii pro predicta compensatione, ut supra dictum est, hinc ad tres annos, nisi infra tres annos repertum fuerit fictum ad utilitatem ipsius ecclesie sancti Eusebii; quod fictum si repertum fuerit, teneatur dictus frater Paganus pro domo sua,

(12) Parochialis juris sepulturam esse, omnes norunt. Hinc cum Braidenfibus Humiliatis concessum fuisset, ut exteros etiam homines tumulare iis liceret, id saltem cautum est, ut Parochus ad funus ipsum advocaretur. Enimvero cum Innocentius IV., ut deinde videbimus, an. MCCXLVI. facultatem hanc Humiliatis omnibus fecit, verba illa addidit: *Salva tamen iustitia illarum Ecclesiarum,*

e quibus mortuorum corpora assumuntur. Quo loco *iustitia* nomine, id quod ex *iustitia* competit significari, per Ecclesias vero, *e quibus mortuorum corpora assumuntur*, Parochiales esse ostendit Van-Esper (*Jur. Eccles. Univ. Par. II. Tit. XXXVIII. Cap. V.*) qui de tota hac re erudite disputat.

(13) Scilicet tertii Ordinis.

sua, & ipsa domus dare & solvere teneatur predictas libras trigintatres tertiolorum in solutione fidei de eis empti, & pro ipsis denariis, si per predictos tres annos tenuerint, solvere teneantur predicto presbitero sancti Eusebii modia tria frumenti quolibet anno, vel pro parte trium annorum, si minus tribus annis eos denarios tenuerint. Post tres annos vero, si dilatatum fuerit ipsum fictum emi ad partem predictae ecclesie sancti Eusebii, dicta domus de braida habere & tenere debeat predictos denarios sine aliqua prestatione predicti fidei, vel aliqua prestatione, donec ipsum fictum emptum fuerit ad partem predictae ecclesie sancti Eusebii; & tunc ipsa domus de braida dare & solvere teneatur dictos denarios in solutione predicti fidei; & in carta emptionis illius fidei contineri debeat, quod dicta domus solvit predictos denarios in eo fidei pro dicta ratione & compensatione. Et pro predictis denariis, quos soluturi sunt, ut supra legitur, & pro aliis que superius leguntur ab hodie in antea, sit ipsa domus & fratres. & sorores ejusdem domus absoluti & absoluta ab omni onere, prestatione, & expensis, quas hinc retro facere consueverant & tenebantur predictae ecclesie sancti Eusebii vel occasione illius ecclesie vel aliquo alio modo in presbitero illius ecclesie. Ipse vero frater Paganus pro predicta domo, consensu & auctoritate fratrum suorum, pro quibus ibi erat, ut dixit, remisit istis vicinis omne jus eligendi presbiterum in ipsa ecclesia (14), & omne jus vicinie; & similiter liceat Cagapistis, scilicet Anselmo & Mangiaferro & Guifredo & eorum familiis masculis & feminis eligere sepulturam in ipsa ecclesia de braida, sicut licet vicinis predictae parochie sancti Eusebii. Actum in civitate Mediolani super

Tom. II.

Z

pala-

(14) Parochi electionem saepissime ad Parochianos ipsos olim pertinuisse plurimis exemplis docemur. Ut externa omittam, V. Julin. *Memor. T. IV. pag. 339. 340.*

383. 404. *T. V. pag. 48. 478. 491. &c.* Quin etiam hujusmodi mos alicubi adhuc servatur.

palacium vetus dicti Domini Archiepiscopi, & inde plures carte uno tenore scribendi rogatae sunt. Interfuerunt pro notariis Ambrosius Percossus, & Jacobus de Garbaniate. Interfuerunt testes Petrus beneficalis ecclesie sancti Protasii ad Monachos, filius quondam Benzonis de Cassino, & Ambrosius filius quondam Muffonis Guandarinarum canonicus ecclesie sancti Laurentii; & Landulfus filius Redulfi de Castro Seprio (15), & Albertonus filius quondam Alberti Savoredi, & Aicardus filius quondam Bedulfi de Zibidi, & Bonacosa filius quondam Petri de Era omnes cives Mediolani. Ego Jacobus filius Airoidi cognomine dicti de Garbignate de Braida Guercii notarius, & missus domini Ottonis Imperatoris (16) interfui & subscripsi. Ego Ambrosius filius quondam Jacobi qui dicebatur Percossus de parochia sancti Protasii ad Monachos civis Mediolani notarius domini Henrici Regis interfui ut supra & subscripsi. Ego Guilcionus filius quondam Oldonis Cuminum, qui habito in platea Cuminum (17) civitatis Mediolani

nota-

(15) Redulphus de Seprio inter principes Sepriensis comitatus incolas numeratur in charta an. MCXLVIII. apud Julin. *T. V. pag. 485.*; ac forte ille ipse, qui hic Landulphi pater dicitur.

(16) Quanta olim esset Regionum Missorum dignitas atque auctoritas satis explicat Muratorius *Antich. Ital. T. I. Diss. IX.* ac Cangius in *Lexico* ad hanc vocem. Regia illi scilicet auctoritate pollebant, ut de pluribus causis cognoscerent, fraudes prohiberent &c. Eorum tamen auctoritas paulatim imminui coepit, eosque Friderico I. Imperatore omnino sublatis arbitrantur Muratorius idem, ac Julius Memor. *T. VI. pag. 442.* Videmus hic tamen hac ipsa aetate Missos Regios nominari, quos tamen non alia quam No-

tariorum auctoritate praeditos fuisse existimo. Jacobus de Garbaniate Othonis Missus dicitur, Othonis scilicet IV., qui anno MCCXVIII. obierat; reliqui duo Henrici VI. Missi dicuntur, qui jam ab anno MCXC. e vivis excesserat. Sed hujus scilicet appellationis honorem ubi acceperant, eodem semper fruebantur, quamvis Imperator ille obiisset, a quo acceperant.

(17) Nobilissima erat inter Mediolanenses Cuminum familia, ex qua plures in Julianis Commentariis proferuntur *T. III. pag. 478. T. V. pag. 497. T. VII. pag. 138.* His autem duos hosce addere licebit, quos hic nominatos videmus, Guilcionum & Oldonem. At plateam hanc Cuminum nusquam alias commemora-

notarius domini Henrici Imperatoris tradidi & ad scribendum dedi & subscripsi. Ego Girardus filius Petribelli de Vergano civitatis Mediolani de parochia sancti Protasii ad Monachos notarius sacri palatii, parabola (18) Guilicioni Cumini subscripsi.

In Nomine Domini. Anno Dominice Nativitatis 1230. die Jovis Indictione tertia in presentia infracriptorum testium manifesti & confessi & protestati fuerunt fratres Benedictus de Ovina-
nago, & Petrus de Ovinago, & Omiabene de Modoetia, & Pa-
scalis de Pascilibus, & Bernardus de Tritio, & Petrus de Carate,
& Martinus de Ovinago, & Petrarius de Albiate, & Albertus de
porta Romana, & Rolandus de Plaxencia, & Girardus de Dexio,
& Miranus de la Cruce, & Petrus de Binago, & Anselmus de
Mucciano, & Guillelmus de Barni, & Ardicus de Conomano, &
Balzenus Onderadi, & Otto de Paderno, & Guillelmus de Cor-
comano, & Antonius de Carate, & Ambrosius de Miriciano, om-
nes fratres & humiliati predictæ domus de braida guercii, quod
predicti frater Paganus minister predictæ domus, & frater Otto
fecerunt, & ordinaverunt, & consensum tribuerunt predictis om-
nibus, que superius leguntur, eorum parabola, consensu, & vo-
luntate, & ea omnia suo nomine, & nomine capituli & uni-
versitatis illius domus approbaverunt, & confirmaverunt, & rata
& firma habuerunt, & rata & firma suo nomine & predictæ uni-
versitatis cum predictis fratribus Pagano & Ottone omni tempore
promiserunt predictis Bellino, & Cristiano, & Anrico, & Petro
eorum nomine & ad partem predictæ vicinie, in iis que pro ipsa
vicinia superius scripta sunt, & Jacobo de Garbaniate recipienti
ad partem dictorum Anselmi & Mangiaferri & Guiffredi, qui di-
cuntur Cagapisti & eorum familiarum in iis, que pro eis scripta
sunt, & mentio facta est superius. Actum in Civitate Mediolani

Z 2

intus

---

tam vidi, nec facile quo loco esset sta- (18) V. pag. 120. not. 7.
tuere possumus.

intus domum illius braide in parlatorio illius braide, & inde plures carte uno tenore fieri rogatae sunt. Interfuerunt testes Rogerius filius quondam Arderici de la turre, & Aioldus filius quondam Gandulfi Ranfredi, & Romanus filius quondam Martini de Incino omnes cives Mediolani. Ego Guilicionus filius quondam Oldonis Cumini, qui habito in platea Cuminum civitatis Mediolani notarius domini Henrici Imperatoris tradidi, & ad scribendum dedi & subscripsi. Ego Girardus filius Petribelli de Vergano civitatis Mediolani de parochia sancti Protasii ad Monachos notarius sacri palatii parabola Guilicioni Cumini subscripsi.

In cuius rei testimonium presentes litteras fieri fecimus, & sigilli nostri munimine roborari. Dat. Rome apud Sanctum Petrum die Mercurii tertio Martii an. Dom. 1279. Indictione septima, pontificatus domini Nicolai pape tertii anno secundo.

Pendet sigillum cereum sed infractum.

*Litteræ Gregorii IX. ad Humiliatos Omnium SS.
de Fossato alto.*

1231. 15. Jan. Ex Cod. Puric.

Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei, Dilectis Filiis Præposito & Fratribus Ecclesiæ Omnium Sanctorum de Fossato alto Laudensis Diocesis, Salutem & Apostolicam Benedictionem. Libertates Ecclesiarum, quas ab aliis defensare tenemur, requisiti debemus Apostolico Munimine confovere, ut Ecclesiasticæ Libertatis beneficio liberiùs perfruantur, & minùs super hoc possint pravorum Hominum molestiis agitari. Sanè Bonæ Memorix . . . . . Albanensis tunc electus Apostolicæ Sedis Legatus (1) piè considerans quòd octoginta Religiosæ Personæ inter Viros & Mulieres in Ecclesia vestra Divinis

---

(1) Gerardus de Sessa, si fallor, indicatur, de quo vide, quæ superius diximus pag. 154.

nis sunt obsequiis mancipatæ, quæ passim pauperes & peregrinos transeuntes recipiunt, & eis necessaria subministrant, per Litteras duxit, sicut & easdem inspeximus, providendum ne per Episcopum Laudensem vel Commune Civitatis aut aliam Personam pro expensis exigatur aliquid ab eadem, reservato sibi in dicta Ecclesia prædicto Episcopo, de consensu Capituli sui, tantum unius libræ cereum annuatim, confirmationem Præpositorum suorum, nulla tamen ab eis obedientia præstita vel petita, Clericorum Ordinationes; & quod Fratres extraneis ad Episcopum conquerentibus in ejus præsentia respondebunt, sicut in ipsius Ecclesiæ Privilegiis & Instrumentis publicis dicitur contineri. Unde Nos devotis vestris supplicationibus inclinati quæ per eundem Legatum & Episcopum piè ac providè facta sunt in hac parte, Auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis Scripti patrocinio communimus. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc Paginam Nostræ Confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum Ejus se noverit incursurum. Datum Laterani 18. Cal. Februarii, Pontificatus Nostri Anno quarto.

Litteræ Gregorii IX. ad Humiliatos eosdem.

Circa an. 1231. Ex Cod. Puric.

Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei. Dilectis Filiis Præposito & Capitulo Ecclesiæ Omnium Sanctorum de Fossato Alto Laudensis Diocesis, Salutem & Apostolicam Benedictionem. Justis petentium desideriis dignum est Nos facilem præbere consensum, & vota quæ a rationis tramite non discordant, effectu consequente complere. Eapropter, Dilecti in Domino Filii, vestris justis precibus inclinati, Ecclesiam Sanct.

Geor-

Georgii (1) sitam propè Ecclesiam vestram, cum omnibus possessionibus & pertinentiis suis, quam Bonæ Memoriz A. (2) Laudensis Episcopus, Capituli ejus accedente consensu, pia vobis liberalitate concessit, sicut ea omnia Ecclesia vestra justè possidet ac quietè, ut in Instrumento inde confecto plenius continetur, Vobis & per Vos ipsi Ecclesie Auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis Scripti patrocínio communimus. Nulli ergò omninò Hominum liceat hanc Paginam Nostræ Confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis verò hoc attentare præsumperit, indignationem Omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum Ejus se noverit incursum. Dat. . . . . Cal. Januarii, Pontificatus Nostri, Anno. (3).

(1) Vide quæ supra adnotavimus pag. 9.

15. Aug.

(2) Ardericus Laudensis Episcopus, qui S. Georgii Sacellum Humiliaris concessit. V. infer. Monum. an. MCCXXXIII.

(3) Omnes temporis notæ defunt, sed videntur hæc literæ eodem fere tempore ac superiores datæ fuisse.

Gregorii IX. licentia prestandi & exigendi juramentum.

1132. 8. Jul. Ex Biblioth. Braid.

Gregorius episcopus servus servorum Dei dilectis filiis de Lombardia & de Marchia prepositis & fratribus humiliatorum, salutem & apostolicam benedictionem: Devotionis vestre supplicationibus inclinati prestandi ac exigendi juramentum cum necessitas aut utilitas probabilis id exegerit, vobis auctoritate presentium licentiam indulgemus (1). Nulli ergò omni-

nino

(1) Videtur has literas Gregorius scripssisse ut Humiliatos molestiis, quas juramenti

caussa patiebantur, liberaret.

nino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Spoleti VIII. Id. Julii (2) Pontificatus nostri anni sexto.

(1) Gregorius Calendis Junii. Roma discesserat, quo die Urbs horrido terræ motu quasi cœpit, qui mensem integrum tenuit. V. Pagium in Vita Gregor. IX. num. 16. Per aliquot porro menses nunc Reate, nunc Spoleti sedem habuit.

Excerpta ex monumento inscripto.

1233. 15. Aug. Ex Tabul. Episcop. Lauden. sic inscripto:

Testes producti in questione que fuit inter dominum O. episcopum laudensem (1) & prepositum & fratres domus omnium sanctorum (2) super subjectione ipsius domus, & ecclesie sancti georgii.

In nomine domini probare intendit Zanebellus de mellese findicus prepositi & capituli ecclesie omnium Sanctorum nomine & vice ipsius ecclesie in causa quam habet cum domino O. dei gratia laudensi episcopo coram domino archipresbitero modociensi subdelegato ab episcopo parmensi, quod prepositus ipsius ecclesie & alii prepositi omnes qui fuerunt in ecclesia omnium Sanctorum a tempore hedificationis illius ecclesie infra steterunt & fuerunt in administratione & prepositura illius ecclesie absque aliqua missione in possessionem vel quasi prepositure sue dignitatis illius ecclesie, facta per supradictum dominum episcopum vel antecessores illius domini episcopi.

Item

-
- (1) Ortobellus Suffentinus Laudensis Episcopus indicatur, qui ab an. MCCXXIX. ad an. MCCXLIII. Laudensi Ecclesie præsuit. V. Cl. P. Zachariæ *seriem Episcop. Laudens. pag. 117. & sequ.*
 (2) Eadem que de Fossadoto dicebatur, de qua V. sup. pag. 180.

Item probare intendit, quod ipsi prepositi sive ipsa ecclesia ab ipso tempore infra quo fuit edificata, steterit & fuerit absque aliqua procuracione ex debito data in ipsa ecclesia sive pro ipsa ecclesia omnium sanctorum prefato domino episcopo vel antecessoribus suis vel ejus notariis.

In nomine domini amen. Testes Zanebelli de mellese syndici domini prepositi & domus omnium sanctorum vice & nomine illius domus contra dominum O. dei gratia laudensem episcopum nomine suo & episcopatus MCCXXXIII. die veneris XV. die augusti.

Dominus Ugo frater & alias prepositus ecclesie seu domus omnium sanctorum juratus. . . . . & dixit, quod dominus prepositus lafrancus (3) fuit prepositus in dicta ecclesia omnium sanctorum ante se testem, nec credit nec scit quod ipse dominus prepositus lafrancus foret positus in possessione vel quasi vel in cathedra sue prepositure per episcopum laudensem nec per notarium, & quod prepositus lafrancus fuit primus prepositus in dicta ecclesia; & dixit quod ipse testis fuit prepositus dicte ecclesie post ipsum dominum prepositum lafrancum, & nec scit nec credit, similiter de se quod dominus episcopus laudensis interfuisset nec ejus notarius, neque quod eum in possessionem vel quasi posuisset, neque in sedem sue prepositure illius ecclesie. Item dixit quod nec credit nec scit, quod dictus dominus episcopus aut ejus notarius fuisset presens, quando fuit factus vel inductus in possessionem vel quasi vel in cathedram dominus dom Ubertus, qui nunc est prepositus illius ecclesie; nec scit nec credit quod aliquis notarius domini episcopi superscripti interfuisset ad predicta vel in predicta confirmatione. Item dixit quod nec credit nec scit, quod per se nec per alios prepositos, qui fuerunt ante se
vel

(3) Item ille scilicet, qui Romam ad Innocentium III. missus est, ut suorum

leges Pontificia auctoritate comprobarentur.

vel modo est fuit fuisset (*ita*) facta aliqua procuratio vel data ex debito a se vel a dictis aliis prepositis domino episcopo laudensi, qui modo est, nec suis antecessoribus seu notariis suis quantum pro dicta ecclesia omnium sanctorum. Interrogatus si posset aliquis prepositus esse missus in possessionem vel quasi dictae ecclesie. Respondit posset esse, tamen non credit fuisse. Interrogatus quot anni sunt, quod ipse est frater suprascripte domus. Respondit quod credit firmiter quod sunt XXX. anni & plus. Interrogatus quot anni sunt quod hec ecclesia fuit edificata. Respondit quod credit esse annos XXXI. & plus quod fuit edificata. Interrogatus quot prepositi fuerint in dicta ecclesia a tempore edificationis infra. Respondit tres tantum, scilicet prepositum lafrancum, qui fuit primus prepositus in dicta ecclesia, & ipse testis qui fuit secundus, & dominus Ubertus, qui est modo prepositus. Interrogatus si illa procuratio, que fuit facta a septem annis infra, que fuit prestita suprascripto domino episcopo habenti secum dominum presbiterum petrum bradam & magistrum frugerium canonicos fuit prestita ex debito. Respondit quod tantum pro ecclesia sancti georgii facta fuit per se ipsum & non pro suprascripta ecclesia omnium sanctorum; & dixit quod semel tantum dedit ex debito ei domino episcopo commedere pro suprascripta procuracione pro ecclesia tantum beati georgii. Interrogatus si fratres dictae domus consueverunt obedire suprascripto domino episcopo in iustitia facienda extraneis. Respondit quod sic consueverunt. Interrogatus si frater anricus, qui fuit frater hujus domus seu ecclesie fuit conquestus domino episcopo de eo domino Ugone tunc preposito suprascripte domus. Respondit sic fuit, tamen dixit, quod nullo tempore fuit frater suprascripte ecclesie. Interrogatus si ipse testis tunc obedivit suprascripto domino episcopo in his que statuit in ipsa causa predicti fratris anrici; Respondit posset esse, tamen non recordatur. Interrogatus si domina Marta spazamenſa soror tunc dictae domus fuit

conquesta domino episcopo suprascripto de se teste tunc preposito suprascripte ecclesie; Respondit quod non recordatur, & dixit quod dicta domina martha non erat nec aliquo tempore fuerat soror suprascripte ecclesie.

Frater Vitalis remisso sacramento dixit quod ipse testis est frater suprascripte domus & ecclesie anni sunt XXXIII. & plures, & fuit de primis qui fuerunt ad dictam ecclesiam, & dixit quod dicta ecclesia fuit edificata anni XXXIII. & plures sunt, & nunquam vidit nec audivit, quod dominus episcopus laudensis haberet aliquid facere nec aliquid jus in dicta ecclesia, nisi unum cereum, qui datur ei pro censu annuatim. Et dixit quod suprascripta ecclesia est libera & franca sine contradiccione aliqua, & de hoc habet bona privilegia dicte ecclesie facta & concessa de libertate dicte ecclesie a domino papa Innocentio, ut credit, quod fuit dominus papa Innocentius, qui fecit & concessit ei dicta privilegia (4), & dixit quod nescit nec audivit dici, quod prepositi dicte ecclesie fuissent positi in possessione vel quasi prepositure sue dignitatis illius ecclesie per dominum episcopum laudensem vel ejus antecessores seu notarium. Dixit tamen, quod quando dominus prepositus lafrancus obiit, tunc fuit ad corpus suum dominus ardericus (5) tunc episcopus laudensis, sicut alii homines, sed non venit quod aliquid haberet ad faciendum in confirmatione vel possessione vel quasi dicte prepositure facte, quando dominus frater ugo fuit tunc prepositus. Interrogatus quomodo scit, quod dicta ecclesia est libera & franca, & quod dominus episcopus laudensis non habet aliquid jus in ea, quod facere ex debito teneantur pro ipsa ecclesia preter dictum cereum. Respondit

(4) Innocentii III. literas indicare videtur, quas supra proximus pag. 157.

(5) Ardericus antea Canonicus ac Laudensis Ecclesie Cathedralis Prepositus, tum

deinde Episcopus ab an. MCLXXXIX. ad an. MCCXVII. V. Zachar. Ser. Laud. Episc. pag. 124. & sequ.

dit sicut semper habet auditum. Interrogatus si pro ecclesia sancti georgii faciant & fecerunt fratres & prepositi dicte ecclesie aliquid ex debito. Respondit sic, quod quando veniunt cardinales, vel quod dominus episcopus facit vel taliat aliquod fodrum pro sua ecclesia, quod taliat ecclesie suprascripte pro Ecclesia sancti georgii suam partem de eo debito vel de ipsa talia. Interrogatus si frater anricus sacerdos fuit frater dicte ecclesie & stetit ad ipsam ecclesiam pro fratre. Respondit quod audivit dici, quod fecerat professionem dicte ecclesie, & quod steterat apud dictam ecclesiam pro fratre, tamen parum dicitur ibi stetisse; sed ipse testis tunc non erat apud ipsam ecclesiam, nec vidit ipsum fratrem anricum ad dictam ecclesiam, neque facere professionem, quia ipse testis eo tempore iverat extra dictam domum, quia per plures annos stetit inter bergamum & bononiam ad suas domos que sunt in illis civitatibus. Interrogatus si dictus frater anricus conquestus fuit domino G. episcopo laudensi de domino fratre Ugone olim preposito dicte ecclesie. Respondit quod audivit dici quod habuit verba cum eo, sed nescit illud quia non erat domi predicte tunc. Interrogatus si domina Martha spazamenza fuit soror dicte ecclesie, & si fecit professionem, & pro sorore stetit in dicta domo seu ecclesia. Respondit quod ipsa domina Marta fecit donacionem de suis rebus in predictam ecclesiam, & parva puella erat, & parum stetit in ea ecclesia; dixit tamen quod non fuit ad ipsam donacionem, neque ad cartam donacionis vel professionis faciendam, sed sicut ipse dici audivit, quod de ipsa donacione facta fuerat carta a testibus; & dixit quod ipsa Martha penituit se & ivit laudam ad domum suam, & voluit se maritare, & quod certum quod dabatur ei pro suprascripta ecclesia pro dispendio & alimentis stando ipsa laude ad domum suam cum matre sua; & dixit quod nexit quod illa conquesta fuerit de domino preposito Ugone coram domino episcopo laudensi, quia de eo non recordatur; dixit tamen quod dici audivit, quod

fecerat preconizari per civitatem Mediolani, quicumque vellet eam accipere in uxorem quod se nubere volebat, tamen nescit illud pro certo; sed multam brigam dedit ipsi domino Ugoni preposito, & ipsi ecclesie, & aliud nescit. Interrogatus quot prepositi fuerunt in dicta ecclesia, respondit tres jam nominatos supra.

Frater Joannes, qui fuit de verona, remisso ei Sacramento dixit voluntate propria die veneris XV. die augusti, quod sunt anni XXIII. quod ipse est frater dictæ ecclesie omnium sanctorum, & semper dici audivit quod dicta ecclesia omnium sanctorum est exempta, & quod nullum dactum vel conditum dat nec prestat domino episcopo laudensi, nec suis antecessoribus dedit nec prestavit; nisi quod scit quod datur domino episcopo laudensi, & dari consuetum est per ipsam ecclesiam cereus unus unius libre cere in omni vigilia seu festivitate sancti baxiani, & dixit quod recordatur bene, quod vidit dominum ardericum episcopum laudensem & dominum ambroxium (6) & dominum episcopum Jacobum de Cerreto (7), & dominum O. modo episcopum, & nonquam vidit nec audivit, quod peterent aliquod jus in ipsa ecclesia nec in possessione vel quasi, neque in missione alicujus possessionis alicujus prepositi, qui fuisset in dicta ecclesia, vel in eo qui modo est, & semper vidit stare eos prepositos, videlicet dominum presbyterum ugonem, qui fuit prepositus, & dominum ubertum, qui modo est in administratione hujus ecclesie, & non vidit ex debito facere aliquod servitium domino

(6) Ambrosius de Cornu anno MCCXVIII. Laudensis Episcopus inauguratus, eodem anno e vivis excessit.

(7) Jacobus de Cerreto, Cisterciensis Monachus, anno MCCXVII. Laudensi Ecclesie prefectus est. Hunc antequam inauguraretur, satis concessisse scribit

Ughellius in Episc. Laudens. Cum tamen hic inter Laudenses Episcopos numeretur, qui Episcopali jure in Humiliatorum Ecclesiam uri potuissent, videtur saltem ad breve tempus sedem illam tenuisse.

mino episcopo laudensi, vel alicui episcopo, nec eorum missis, nisi forte ex gratia; &c.

Soror Flora de castello, que est magistra (8), remisso sacramento dixit superscripto die veneris, quod hec ecclesia edificata est XXXIII. anni sunt hodie in ista die, & dixit quod ipsa testis fuit de primis sororibus que fuerunt ab initio ad edificationem superscripte ecclesie, & dixit, quod hec ecclesia omnium sanctorum stetit multum ad edificandum, videlicet a festivitate beati johannis baptiste usque hodie; quia dominus episcopus ardericus, qui tunc temporis erat episcopus laudensis volebat quod hec ecclesia deberet esse sub ejus providencia & forcia, & ob hanc causam ita stetit . . . quia nollebant concedere fratres & sorores concedere (ita) domino episcopo aliquam potestatem in dicta ecclesia ex aliquo debito, quia dominus quondam lanfrancus prepositus hujus ecclesie dicebat, quod bonum habebat privilegium edificandi hanc domum & ecclesiam quocumque volebat sine consensu & auctoritate domini episcopi superscripti; & dixit quod nunquam audivit dici, quod ille dominus ardericus episcopus habuissent & habere deberent aliquam partem in prepositura illius ecclesie vel missione in possessione illius dignitatis prepositure dicte ecclesie, nisi tantum ad confirmandum facta electione per fratres tantum & sorores dicte ecclesie, & non consuevit venire aliquo tempore dominus episcopus vel ejus antecessores, quod aliquid fieret ei per prepositum ipsius ecclesie ex debito; tamen per gratiam faciebat ei semper servitium & honorem tamquam patri & domino suo reverendo in christo; dixit tamen, quod datur ei semper in festo sancti baxiani cereus unus, sed dixit quod dici audivit quod ille dominus episcopus ardericus

redde-

(8) Magistræ aut Ministræ nomine illa apud Humiliatos vocabatur, quæ Monialibus ceteris præerat, quamvis eas do-

mos incolerent, quæ viris, ac mulieribus communes erant.

reddebat fratribus dicte ecclesie dictum cereum pro dilectione quam habebat in dicta domo, sed bene poterat tenere illum si volebat, & quando volebat. Interrogata si possent predicta fuisse facta ipsi domino episcopo vel ejus antecessori aut notario, quin sciret, Respondit; non, quia tantum tres prepositi fuerunt in hac ecclesia ab edificatione infra, videlicet dominus prepositus lafrancus, dominus ugo prepositus, & dominus abertus, qui modo est prepositus. Item dixit quod ecclesia sancti georgii ante edificationem hujus ecclesie erat domini episcopi arderici cōdā, & dixit quod quadam vice ierat ad dictam ecclesiam, & tunc dominus prepositus & fratres & sorores illius ecclesie prociderunt se & supplicaverunt pedibus illius rogantes eum ut dei amore daret eis dictam ecclesiam sancti georgii, & tunc ipse dominus episcopus misericordia motus amore dei concessit eis dictam ecclesiam sancti georgii. Interrogata si aliquod ex debito debebant vel dare consueverant ipsi domino episcopo vel ejus successoribus. Respondit quod nexit quia postea dominus prepositus lafrancus misit romam pro ipsa ecclesia & aliis negociis, ut dici audivit, sed nexit quomodo factum illud fuisset. Interrogata si a septem annis infra dominus Ottobellus nunc episcopus una cum presbitero petro de bradis & magistro frugerio canonicis suis fuit ad dictam ecclesiam, & si illa procuracio que tunc fuit sibi data in ipsa ecclesia fuit ex debito, vel saltem si aliqua procuracio debetur ei pro ecclesia sancti georgii ex debito, respondit quod possunt esse anni IIII. vel tres in festivitate beate Marie Magdalene quod ipse dominus episcopus, & dicti canonici sui fuerunt ad dictam ecclesiam, & quod tunc predicavit in dicta ecclesia, & iterum venit in vigilia dicte festivitatis, & in alia die recessit, & fecerunt ei servitium & honorem tamquam domino; tamen nexit quod illa procuracio, vel quod ei factum fuit, quod foret factum ex debito vel gratia. Interrogata de aliis capitulis dixit nihil amplius scire, nisi quod dixit, quod audivit dicere quod

frater

frater anricus habuit causam coram domino Episcopo cum suprascripto preposito Ugone similiter & domina Martha.

In alia charta separata ejusd. archivii.

Ego Andreas corvus (9) clericus plebis de cavenago procurator domini O. episcopi & episcopatus laudensis in causa quam videtur sibi movere ubertus prepositus omnium sanctorum laudensis diocesis coram vobis magistro rufino canonico XII. apostolorum, cui causa videtur esse commissa, constitutus in presentia vestra propono has infrascriptas exceptiones contra rescriptum (10), quod videtur per ipsum prepositum ad vos impertitum, & contra personam impertientis. In primis dico impertitorem esse excommunicatum, unde dico rescriptum non tenere nec vos debere procedere secundum tenorem talis rescripti. Item dico predictum rescriptum fuisse impertitum tacita veritate & suggesta falsitate, qua expressa & qua tacita non habuisset supradictum rescriptum. Tacuit enim domino pape, quod predictus dominus episcopus excommunicaverat eum occasione cujusdam capelle, pro qua tenetur idem prepositus eidem episcopo obedire; unde quia idem prepositus denegat ipsi episcopo obedientiam & reverentiam, idcirco ipse dominus episcopus innodaverat eum prepositum vinculo excommunicationis; quod si narrasset & dixisset domino pape, non concessisset litteras sub tali forma; unde dico tale rescriptum falsum esse, & ipsum puniendum tamquam falsarium. Suggestit quoque falsitatem, quia dixit domino pape, quod impediabat officium visitationis, & propter illud officium excommunicatum eum; quod falsum est; quod si tacuisset rescriptum non esset sibi concessum in tali forma, & ita debet carere ipso rescripto impertito, & vos non debetis procedere occasione talis rescripti.

Va-

(9) Idem hic Andreas Corvus nominatur in Landensi monumento an. MCCXXI. quod protulit P. Zacharia in *Serie Episcop. Laud.* pag. 225., diciturque *Episcop. Canevarius.*

(10) Gregorii IX. litteras intelligit an. MCCXXX. XVIII. Cal. Febr. datas quas supra protulimus.

Varisensis domus S. Martini fundatio.

1233. 16. Maji Ex Tabul. Monial. S. Martini Varif.

IN nomine domini. Anno dominice Incarnationis millesimo ducentesimo trigesimo tertio, die lune, sextodecimo die maii, Indictione sexta. In presentia infracriptorum testium. Coram domino fratre petro de paida (*lege Padua*) ordinis pauperum minorum, in seprio & cumano episcopatu & in pluribus partibus istius ordinis prelato (1) & ipso laudante & approbante, & coram domino codemallio de pustella potestate burgi de Varisio (2) & . . . & christophano ejusdem burgi consulibus & eis approbantibus & suum decretum interponente, ad honorem Dei, & biatissime virginis Marie, & que dicenda est de virginibus, inserto sic nomine (3), per prefatum dominum fratrem petrum ad secundum ordinem (4) eo constituendum, franciscus de fossato de burgo Varisio, voluntarie & viva voce, & alta multum, obtulit dedit & contradidit dominium & possessionem ad dictum ordinem

(1) Miror Petri hujus de Padua Ord. Minorum nullam esse apud Wadingum mentionem. Primus Varisensis S. Francisci Ecclesie lapis ab eo jactus est circa annum MCCXLI, ut ex monumento ibidem asservato constat, quod publici juris fecit Cl. Julinius (*Mém. T. VIII. pag 6*). At ex documento nostro Minores aliquot ante annis Varisii fuisse colligere videmur. Sui Ordinis socii in Seprio, quæ Mediolanensis agri pars est & in Novocomensi dicecesi atque alibi commorantibus Petrus præerat.

(2) Clarissimus sæculo XII. inter Mediolanenses fuit Codemallius de pusterla,

anno MCLIX. in Cremenſi obſidione miſerrimum in modum caſus, ut videre eſt apud Othonem Morenam in Hiſtor. Rer. Laudenſium. Quem hic Varieſenſem Prætozem videmus eodem prænomine appellatum, probabile eſt ex nobiliſſima ejusdem familia genitum fuiſſe.

(3) Obscura prorsus loquendi ratio, quæ sic explicanda videtur; domum scilicet illam, cujus hic origo deſcribitur, in Deiparæ honorem *de Virginibus* appellandam eſſe. Enimvero ita factum fuiſſe oſtendimus VOL. I. Diſſ. VII. P. I. num. 47.

(4) Nempe Humiliatorum.

dinem conservandam in ter gioldum ponzonum (5), & ugonem
 ser raineri de busti, & bernardum Caddirarium de Massenago fra-
 tres penitentie (6) plebatus de Varisio, Recipientes nomine & ad
 partem omnium illorum tam masculorum quam feminarum, qui
 in predicto ordine habitant usque in infinitum ad habendum &
 tenendum & possidendum proprietario nomine sedimine de sancto
 Martino, in quo consueverat habitare in contrata de sancto Mar-
 tino cum arca & orto & omni utilitate ipsi sedimini adjacente,
 cui est a mane super totum Varisii de gibelloto, a meridie ma-
 gni de gibelloto, a sero via, a monte varisii de sapia cum supe-
 riore & inferiore, & sine, & accessione, & jure, & actione, in-
 gressu & regressu, & regressibus & omnibus utilitatibus ipsi sedi-
 mini & curie adjacente ad presens dedit eis de ipso sedimine cor-
 poralem possessionem, & dominio, ut de cetero dedicati ipsi or-
 dini,

Tom. II.

B b

dini,

(5) Gioldus hic ipse videtur deinde huic
 domui præfuisse. Etenim in charta an.
 MCCCLIX. X. Apr. apud Variisios
 S. Martini Humiliatas habemus: *Frater*
Gioldus Minister domus congregationis
virginum de sancto martino.

(6) Plures erant Regularium hominum co-
 tus sæculo XIII. qui *Frates de Peni-*
tentia appellabantur. Ac primo illi, qui
 alio etiam nomine *Frates de Sacco*, seu
Saccati dicebantur, de quibus videndus
 Helyottus (*Hist. des Ord. Relig. T. III.*
cap. XX.) Præterea tertii Ordinis Franci-
 Icani Fratres seu qui proprias ædes incole-
 rent, seu qui claustralem vitam ducerent
 hoc nomine appellati fuisse & Pontifi-
 cum literis apud Wadingum *T. II. pag.*
601. cc. & Helyottus *T. VII. Cap. XXIX.*
 testantur. Eadem denique appellatione
 designatos fuisse humilios, etsi cetera
 desissent, hoc monumento evincitur. Du-

bitare tamen possumus alterius ne an ter-
 tii Ordinis Humiliatis nomen hoc con-
 veniret. Equidem arbitror tres hosce
 Humiliatos ad tertium Ordinem perti-
 nuisse, qui deinde hac domo collecti al-
 teri Ordini nomen dederint. Video enim
 illos appellari *plebatus*, seu plebis, *de*
varisio, quæ loquendi ratio illud ni fal-
 sor indicat, certam nullam domum illis
 fuisse, quam si habuissent, ab eadem
 omnino nomen duxissent. Itaque cum
 in suis singulis domibus viverent, ut eo-
 rum cœtus ab alijs quoquomodo distin-
 gueretur, illos appellari audimus *plebatus*
de varisio. Certe alterius Ordinis Hu-
 miliatos numquam ego *Frates de Pe-*
nitentia dici animadverti. Contra Gui-
 donem de Subinago tertii Ordinis Hu-
 miliatum, Fratrem de Penitentia ap-
 pellari videmus apud Julin. (*Mémor.*
T. VII. pag. 539.)

dini, & eorum consentientes & (*qui*) dederint habeant & teneant, & possideant, & faciant exinde suum utile. Quidem & insuper promisit & gratiam dedit obligando omnia sua bona prout obligavit se defendendum illud sediminem ab agentibus pro suis datis & factis & obligationibus, suis expensis & damnis; & cessit eis ad presens habitatoribus ipsorum domus omnia jura & actiones & rationes reales, exceptiones, & replicationes sibi competentia & competentes in integrum in dicto sedimine, & ejus occasione. Et hoc totum fiat titulo obligationis & pietate Dei, & misericordia & remedio anime sue, & in manu & potestate . . . . ando se velle in istum ordinem permanere, & se ipsi dedicare, & Deum servire. Et si non valet ipsius titulo, instituit valere & tenere titulo donationis ad presente die & hora. In omnia revocabiliter non obstante aliquo jure & privilegio seu statutas consuetudo, que possit vel alegare possit. Pro statuendo & observando omnibus capitulis dictus franciscus osculatus est beatissimam crucem, quam idem dominus frater petrus presbiter de padua, & predicti ordinis prellatus manu tenebat, presente domino preposito de lezoduno (7), & prinoto dado de aplano, & albergando filio mei Rugerii notarii. Et testes ser rugerius de ser malguardato de bimio superiori, & albergandus filius ser guillelmi de canali, & Jacobus filius quondam ser Jacobi de bimio, & ser ardizonus filius quondam ser ardizoni de induno, qui stat in loco besugio, & alii plures, & etiam plurium locorum numerabilium.

Ego Mapheus notarius filius quondam bergonzii de burgo Varisio jussu Johannis belli filii quondam albergandi prinadi, qui habebat penes se imbreviaturas quondam Rugerii prinadi avi sui, & qui succedebat bona dicti Rugerii, & qui a me mapheo notario legebat dictas imbreviaturas, scripsi.

Be-

---

(7) Vulgo *Leggianno* pegasus ac plebs ad Seprium pertineat.

*Berardi Modociensis Archipresb. Literæ, quibus Humiliatis
Modociensis demus S. Agathæ Ecclesiæ construendæ
facultatem facit.*

Edit. a Julinio *Memorie T. VII. pag. 591.*

Circ. an. 1033. 17. Oct. Ex Tabul. Capit. Modocet.

**Privilegium quod prepositi absolvere possint
ab excommunicationibus intrantes
religionem humiliatorum.**

1136. 20. Febr. Ex Bibl. Braid.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis prepositis ordinis humiliatorum salutem & apostolicam benedictionem. A nobis humiliter postulastis, ut cum plures eorum, qui de seculo ad vestri ordinis observantias convertuntur, se confiteantur talia commisisse, propter que ipso facto excommunicationis laqueum incurrerunt, nec possunt, nisi auctoritate Romani Pontificis absolutionis beneficium obtinere, super hoc providere paterna sollicitudine dignaremur, ne occasione sue absolutionis a conversionis proposito revocentur. Cum igitur favorem religio mereatur, & utilitas dispensationem inducat, auctoritate presentium indulgemus, ut talibus, eis dumtaxat, qui in conventualibus domibus vestri ordinis admittuntur, juxta formam Ecclesiæ, illis exceptis quorum excessus adeo est difficilis vel enormis, quod merito ad sedem apostolicam sint mittendi, absolutionis beneficium impendatis, proviso tamen, ut quibus damna vel injurias intulerunt, congrue satisfiat. Dat. Viterbii X. Cal. Martii, Pontificatus nostri anno nono.

Gregorii IX. Sigillum ut supra.

Privilegium Vilelmi Archiep. Mediolanen.,
sicut concedit licentiam fratribus & sororibus
secundi ordinis habendi cæmeteria .

1236. 12. Oct. Ex Cod. Puricell.

Villielmus miseratione divina Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus (1) dilectis filiis universis Ecclesiarum Prælati & Clericis, ad quos litteræ hæ pervenerint, salutem in Domino, & in omnibus spiritum boni consilii & fortitudinis. Noveritis nos nuper recepisse litteras a Summo Pontifice in hunc modum:

Gregorius Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiscopo Mediolanen. & Suffraganeis suis salutem & apostolicam benedictionem. Congruam officii nostri prosequimur actionem, viris religiosi exhibendo nos in suis petitionibus favorabiles, & benignos, cum plantare sacram Religionem & fovere plantatam modis omnibus debeamus. Cum igitur ex parte præpositorum & ministrorum Ordinis Humiliatorum nobis fuerit humiliter supplicatum, ut in locis secundi Ordinis habendi Religiosos Sacerdotes (2), qui fratribus & sororibus eorum ecclesiastica sacramenta ministrent, & Cæmeterium ad opus fratrum & sororum ipsarum præsertim (cum non expediat ut mulieres religiosæ per vicos hac occasione discurrant (3)) licentiam eis concedere dignemur,

(1) Guillelmus Ruzzolius anno MCCXXX. ad Mediolanensem Sedem electus. Anno MCCXLI. e viris ereptus. V. Saxii *Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag. 681. ec.*

(2) Ex ipsis scilicet secundi Ordinis Humiliatis. Neque enim erat, cur ad externos Sacerdotes advocandos facultatem Gregorius concederet. Hoc ipsum spectant In-

nocentii IV. litteræ an. MCCXLVI. XIII. Nov. datæ, quas mox proferemus.

(3) Ex his Gregorii verbis, ac præterea ex innumeris aliis monumentis colligimus, eam fuisse apud Humiliatas Virgines clausuræ rationem, ut inde exire justis de causis liceret. V. Vol. I. Dissert. VII. initio.

remur, nos de vestra fraternitate plenam in domino fiduciam obtinentes., per apostolica vobis scripta mandavimus, quatenus in prædictis locis vestrarum Civitatum & diocesum postulata concedere procuretis, proviso tamen quod Ecclesie vicine consuetis oblationibus non fraudentur (4), & alias sui dispendium non incurrant, cum sic velimus istis in his, quæ secundum Deum postulant, providere, ut Ecclesiarum ipsarum iustitiam non lædamus. Dat. Viterbii decimoquinto Calend. Febr. Pontificatus nostri anno nono. Hinc est quod nos reverenter & devote mandata apostolica, sicut tenemur, adimplere volentes, postulata ab ipso Domino Papa a nobis libenter concedimus, secundum quod in prædictis litteris continetur. Reddantur litteræ. Dat. anno Dominicæ Incarnationis 1236. duodecimo die mensis Octobris.

(4) Vide monumentum allarum pag. 171.

Jacobi Veronensis Episcopi litteræ, quibus in domo de Febeto, olim Humiliatis concessa, Canonikorum S. Marci leges servari impostero jubet.

Edit. a Biancolinio Chiese di Verona T. IV. pag. 808.

1239. 15. Aug.

Ardingi Episcopi Florentini litteræ, quibus Humiliatis S. Donati ad Turrim ædem attribuit.

Editæ sunt a Cl. Lamio in Ephemer. literar. an. MDCCLVI. XIV. Maji, & post illum a P. Richa S. J. Vol. VI. Eccles. Florentin.

1239. 26. Sept.

Pri-

**Privilegium Innocentii IV. sicut primus Magister
Ordinis fuit ab Ordine electus & postea
confirmatus.**

1297. 23. Oct. Ex Col. Paris.

Innoctius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Præpositis, Prælati, Ministris, & universis Fratribus & Sororibus Ordinis Humiliatorum salutem & Apostolicam benedictionem. Acceptæ Deo & hominibus Religionis vestræ divisionis periculum ab inimici astutia formidantes, & solliciti servare juxta consilium Apostoli unitatem Spiritus in vinculo pacis, ut quasi unum corpus unum caput habentes, uni Deo & Domino possitis eo perfectius quo communius deservire, quosdam ex fratribus vestris dudum cum vestris litteris ad nostram præsentiam destinastis, per quos fuit nobis ex parte vestra humiliter supplicatum, ut vobis quasi acephalis, ac Religioni vestræ velut naviculæ absque prora projecta in maris fluctibus constitutæ, providere de uno capite Præposito vel Magistro de benignitate Sedis Apostolicæ curaremus, sub cujus regimine valeretur Deo, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ sicut rectius sic utilius famulari. Nos autem devotionem vestram paternæ dilectionis osculo intuentes, & Religionem vestram cupientes in Deo promovere, etsi expressæ petitioni vestræ non annuerimus illa vice, prospiciamus tamen vobis duximus consulendum, ut videlicet unius ex Fratribus nostris vos commendarem custodiæ, cujus fulti patrocinio, & consilio gubernati tam in hoc quam in aliis possitis firmiter figere gressus vestros, & desideria vestra nobis & Fratribus nostris familiariter & plenius exhibere. Qua utique sollicitudine Ven. fratri nostro O. Episcopo Portuensi (1) com-

(1) Otho Candidus seu Blancus Guillelmi III. Montisferrati Marchionis filius S. R. E.

Cardia. hic indicatur, de quo plura apud Ciaconium & Oldoinum in Vita Gre-

commiffa & ab eo reverenter fufcepta, idem follicita meditatione attendens vos ad unum caput habendum veftrum unanimem duxiffe confenfum, & perpendens nihilominus noftri confenfus beneplacitum non procul a veftra petitione remotum, vos in generali Capitulo conftitutos per fuas literas animavit, ut ad providendum vobis de uno capite ficut canonice ac utiliter, fic etiam intrepide curaretis. Vos autem ejuſdem confortati confilio dilectum filium Fr. Bertraminum tunc Præpoſitum S. Lucæ Brixiensis (2), cui de vitæ honeſtate ac ſcientia competenti laudabile teſtimonium perhibetur, elegiſtis concorditer in Præpoſitum vel Magiſtrum, impoſitionem nominis noſtro arbitrio relinquentes. Quam electionem una cum electo noſtro conſpectui preſentaliſis, humiliter ſupplicantes, proceſſum veftrum a nobis de ſolita clementia confirmari. Nos autem tum perſonæ tum proceſſus meritis per eundem Episcopum plenius intellexiſtis, quod per vos in hac parte factum eſt ratum habentes, & ſi quis fuit in eodem proceſſu defectus ſupplentes de plenitudine poteſtatis, electionem de diſto Præpoſito celebratam in Magiſtrum veftrum Generalem de Fratrum noſtrorum confilio duximus confirmandam, quod idem & ſucceſſores ipſius Magiſtri totius Ordinis Humiliatorum vocentur ab omnibus, concedentes. Quocirca Univerſitati veftræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus prædictum Magiſtrum, per cujus induſtriam ſperamus veftrum ordinem utiliter & ſalubriter gubernari, & tam circa ſpiritualia quam temporalia, laudabilibus annuente Domino proficere inincrementis, in Patrem & Paſtorem animarum veftrarum ſuſcipientes, devote ipſi obedientiam & re-

veren-

gorii IX. Porro celeberrimi huius Cardinalis ac Portuenſis Episcopi rebus geſtis hoc etiam addendum, quod primus Ordinis Humiliatorum Patronus conſtitutus fuerit.

(2) De primo hoc Humiliatorum Magiſtro, qui plerumque tamen non Beltraminus ſed Beltramus dicitur, ſermo fuit Vol. I. Diſſ. IV. num. 2. ec.

vèrentiam impendatis, ipsius monitis & mandatis salubriter intendendo. Alioquin sententiam, quam ipse rite tulit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Deo usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Datum Lugduni (3) III. Id. Octobr. Pontificatus nostri anno quarto.

(3) Innocentius jam ab anno MCCXLIV. dunum secesserat.
Friderici II. Cælaris arma metuens Lug-

*****

Privilegium quod possumus uti sagimine a festo
Sancte Crucis usque ad festum omnium San-
ctorum, & a nativitate Domini usque
ad Septuagesimam.

1246. 23. Oct. Ex Bibl. Braid.

Innoentius Episcopus Servus Servorum Dei, dilectis filiis Magistro & fratribus ac sororibus primi Ordinis humiliatorum salutem & apostolicam benedictionem. Cum in vestris adibus prestare obsequium intendatis omnium redemptori, nos vestre petitionis precibus inclinati, quod a festo sancte crucis usque ad festum omnium sanctorum, & a nativitate Domini usque ad Septuagesimam, vobis liceat uti condimento saginialis; prout vobis a pascha usque ad festum sancte crucis secundum vestrum ordinem est concessum, contraria consuetudine non obstante, auctoritate presentium indulgemus (1). Nulli ergo omnino homi-

-dum

(1) Sagiminis facultatem Gregorius IX. an. MCCXXVII. XXV. Maji Humiliariis jam fecera. Sed forte hæc nos iis tantum mensibus uti illo consueverant, qui

Paschales dies ac S. Crucis festum intercedunt. V. que hæc in rem adnotavimus pag. 159.

num liceat, hanc paginam nostre concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire, Si quis autem hoc attemptare presumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apostolorum ejus se noverit incursurum, Dat. Lugduni X. Cal. Noyemb, Pontificatus nostri anno quarto,

Innocentii IV. Sigillum consuetum,

Privilegium Innocentii IV. sicut demonstrat non esse nisi unam regulam in primo & secundo Ordine observandam cum multis gratiis.

(*Has literas jam edidit Blancolinus (Chiese di Verona Lib. VI. pag. 214.); sed cum non pauca in illas menda typorum, ut arbitror, errore irrepperint, eas hic iterum edendas censuimus.*)

1246. 30. Oct. Ex Cod. Puric.

Innoctius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Magistro & universis fratribus & sororibus primi & secundi Ordinis Humiliatorum tam presentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum. Ex ore Domini sententia est prolata, ut qui se humiliat exaltetur, & alibi reperitur, quod Sapientia humiliati exaltare debeat caput ejus. Quibus caelestis sapientiae illuminati doctrinis, & ab eodem Domino humilitatem edocti, qui humilium exhibuit se doctorem, ut Humiliati dicamini a veritate rei, sortiri etiam vocabulum elegistis. Nos quoque, qui tales exemplo ejusdem Domini Jesu Christi (cujus vires licet immeriti gerimus) amplexamur libenter in visceribus charitatis, Religioni vestrae paterno congratulantes affectu, ejus promotioni accomodare intendimus, & desideriis vestris aures benevolae aperimus. Eapropter dilecti in Domino filii vestris justis supplicationibus clementer annuimus, & Ecclesias atque domos

professionis primi & secundi Ordinis vestri, in quibus Divino
 mancipati estis obsequio, sub Beati Petri & nostra protectione
 suscipimus, & presentis scripti privilegio committimus. In pri-
 mis siquidem statuentes, ut Ordo Canonicus in Ecclesiis & do-
 mibus vestris, & Regula tam primi Ordinis quam secundi Hu-
 miliatorum per Sedem Apostolicam approbata perpetuis ibidem
 temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascumque Ec-
 clesias, domos, seu loca & possessiones, & quæcumque bona
 Ordo vester iuste ac legitime possidet, aut in futurum concessio-
 ne Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fide-
 lium, seu aliis iustis modis præstante Domino poteritis adipisci,
 firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant; in quibus
 hæc propriis duximus exprimenda vocabulis; Ecclesias & Do-
 mos quas habetis in civitate Cumana cum pertinentiis suis; Ec-
 clesias & domos, quas habetis in Papia, in Laude, in Placentia,
 in Parma, in Cremona, in Brixia, & Mediolano cum pertinen-
 tiis earum; Ecclesias & domos, quas Vercellis habetis cum per-
 tinentiis suis; Ecclesias & domos quas Alexandriæ habetis cum
 pertinentiis suis; Ecclesias & domos quas Veronæ habetis cum
 pertinentiis suis, nec non alias Ecclesias & domos vestras, cum
 pertinentiis earundem, cum terris, pratis, vineis, nemoribus,
 usagiis (1), & pascuis, in busco & plano, in aquis & molendi-
 nis, in viis & semitis & omnibus aliis libertatibus & immunita-
 tibus suis. Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut
 sumptibus colitis, sive de fructibus hortorum aliarumque posses-
 sionum, quæ sunt infra clausuras domorum vestrarum, & de
 artificiiis, quæ propriis manibus exercetis, de pratis quoque &
 molendinis vestrorumque animalium nutrimentis, nullus a vobis
 decimas exigere vel extorquere præsumat. Sed vos potius deci-
 mas,

---

(1) Usagium, ut Cangius explicat, est jus tertium dici consuevit.
 aliqua re utendi, ac de nemoribus præ-

mas, quæ a laicis in feudum perpetuum possidentur, ab ipsis Episcopi Diocesani consensu redimere de concessione nostræ præsentis privilegii auctoritate possitis, redemptas pacifice possidere. Ad hæc tibi, Magister, & Præpositis domorum Ordinis vestri præsentium auctoritate concedimus, ut laicos litteratos, qui apud eos habitum susceperint regularem, in Clericos valeant tonsurare, dum tamen fuerint ipsi Præpositi Sacerdotes. Liceat quoque vobis Clericos & Laicos liberos & absolutos a sæculo fugientes ad conversionem recipere, & eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum & sororum vestrarum post factam in locis vestris professionem, fas sit de eisdem locis sine licentia Præpositi vel Prælati discedere (2). Discedentes vero absque communium litterarum vestrarum cautione, nullus audeat retinere. Ecclesias autem si quæ Religionis vestræ formam recipere forte voluerint, nisi arctioris vitæ vel Religionis existant, recipere vobis sit licitum, & in propriis fundis vestris Ecclesiam ædificare de novo, ita quod aliis non præjudicetur Ecclesiis, & Episcopi Diocesani vobis super iis consensus accedat. Sepulturam quoque locorum vestrorum liberam esse decernimus, ut eorum devotioni & extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint (nisi forte excommunicati vel interdicti sint, aut etiam publici usurarii) nullus obsistat, salva tamen iustitia illarum Ecclesiarum, e quibus mortuorum corpora assumuntur. Venditiones vero, commutationes, investituras & impignorationes possessionum vestrarum, quæ de consilio Capituli vestri, vel majoris & sanioris partis ipsius, licite factæ fuerint, ratas haberi volumus & inviolabiliter observari. Præsentis

C c 2

quo-

(2) Innocentius III. literis suis ad primi Ordinis Humiliarios datis an. MCCI. edixerat, ne quis illorum ad alios Religiosorum hominum cœtus transfret, nisi

arctioris religionis obtentu. At exceptionem hanc ipsam ab Innocentio IV. hic tolli videmus.

quoque privilegii pagina tum Præpositis, quam Prælati vestris indulgemus, ut cum Diaconibus & Subdiaconibus possint Missarum solennia celebrare (3). Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clausis januis, exclusis excommunicatis & interdictis, non pulsatis campanis divina officia celebrare. Chrisma vero, Oleum Sanctum, Consecrationem altarium, seu basilicarum, Ordinationes Clericorum, qui ad Sacros Ordines fuerint promovendi, a Diæcesano suscipiensi Episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam & communionem Sacrosanctæ Romanæ Sedis habuerit, & ea vobis voluerit sine pravitate aliqua exhibere. Alioquin liceat vobis quemcumque volueritis Catholicum adire Antistitem, gratiam & communionem Apostolicæ Sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate vobis, quod postulatur, impendat. Statuimus etiam, ut in Ordine vestro unus sit Magister, qui universo Ordini provideat & intendat; universis quoque domibus primi & secundi Ordinis, atque Conventibus tertii Ordinis, ubi per se ipsum potuerit, quolibet anno, aut per idoneas personas in generali capitulo electas, officium visitationis impendat; & quæ statuenda vel corrigenda repererit, statuatur & emendet secundum Deum & vestri Ordinis instituta per Sedem Apostolicam approbata; cujus electionem & depositionem ad eos, qui ad hoc in Capitulo generali electi fuerint, secundum tenorem constitutionum vestrarum volumus pertinere. Visitationis quoque & correctionis ipse Magister super universum Ordinem tam in spiritualibus quam in temporalibus plenariam obtineat potestatem. Semel vero ad minus in anno celebrabitis capitulum generale, in quo prædictus Magister cum Definitoribus electis in ipso capitulo secundum institutiones vestri Ordinis, ea quæ ad reformationem, statum, & profectum Ordinis pertineant, sine

---

(3) Vide quæ in hanc rem adnotavimus Ecclesiæ mentionem omitti.
pag. 143. Vides hic tamen Mortariensis

sine contentione seu contradictione qualibet, salubriter & utiliter studeant pertractare. Institutiones vero regulares factæ in ipso capitulo generali, nisi per aliud simile capitulum aliter ordinentur, sint in suo robore duraturæ. Ad maiorem quoque Ordinis vestri pacem conservandam districtius prohibemus, ne aliquis Ordinis vestri in iis quæ ad disciplinam & instituta Ordinis spectant, audeat contradicere, seu etiam appellare. Sed si quisquam appellare tentaverit, nihilominus illi; quorum interest, regularem disciplinam exercere debebunt. Obeunte vero vel regulariter amoto Præposito alicujus domorum vestrarum, nullus illi qualibet surreptionis astutia seu violentia præponatur, sed de communi Fratrum consilio unus Fratrum quasi arbiter assumatur, qui tres ex fratribus, duos videlicet Clericos, & alium fratrem probatæ vitæ & religionis expertæ nominet electores, qui Fratrum voluntates inquirent (4), & cum in quem universi consensus, vel majoris partis consilii & sanioris, secundum arbitrium eorundem, vota convenerint, dum tamen sit Clericus, in præpositum sibi eligant & prælatum, & electus a Magistro Ordinis approbetur. Si forte aliquid commiserit, per quod ab administratione sit merito removendus, de consilio quattuor priorum Præpositorum ab eadem, si sponte cedere noluerit, poterit amoveri. Auctoritate quoque Apostolica inhibemus, ut nullus Episcopus vel quælibet alia persona, regularem electionem Præpositi vel Prælati Ordinis vestri impediatur, aut de instituendo vel removendo eo, qui pro tempore fuerit, se aliquatenus intromittat. Cum vero aliquis secundum præmissam formam electus fuerit in Præpositum, & per Magistrum Ordinis approbatus, Diocesano Episcopo præsentetur, a quo absque examinationis scrutinio confirmetur, ac curam animarum recipiat ab eodem. Prohibemus insuper ne alicui Ecclesia-

fia-

---

(4) In memoratis Innocentii literis *tridus* hoc loco non indicitur. *num* etiam *jejunium* indicebatur, quod

siasticae secularive personae, fas sit in domibus vestris contra statuta Lateranensis Concilii tales exigere, vel quaslibet alias vobis injustas & iniquas exactiones imponere. Paci quoque & tranquillitati vestrae paterna in posterum sollicitudine providete volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra claustras locorum vestrorum nullus rapinam seu furtum facere, rigneta apponere, sanguinem fundere, hominem tenere, capere, vel interficere seu violentiam audeat exercere. Decernimus, ergo, ut nulli omnino hominum liceat Ecclesias vestras temere perturbare, aut eorum possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Volumus etiam ut nullus per privilegia hactenus Ordini vestro ab Apostolica Sede concessa, quicquam possit huic privilegio in aliquo derogare, auctoritate Apostolica in omnibus semper salva. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularive persona hanc nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a Corpore Sacratissimo, & Sanguine Dei ac Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divinæ subiaceat ultioni. Cunctis autem eisdem locis sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen.

In Circulo: Notas fac mihi Domine vias tuas.

† Ego Innocentius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

† Ego Petrus tit. S. Marcelli Presb. Cardin. SS.

† Ego Frater Joannes tit. S. Laurentii in Lucina Presb. Cardin. SS.

† Ego

† Ego Frater Hugo tit. S. Sabinæ Presb. Cardin. SS. (5)
 † Ego Otto Portuensis & S. Rufinæ Episcopus SS. (6)
 † Ego Willelmus Sabinensis Episcopus SS.
 † Ego Octavianus S. Mariæ in Via lata Diac. Cardin. SS. (7)
 † Ego Petrus S. Georgii ad Vellus amœnum (*legè aureum*)
 Diac. Cardin. SS.
 † Ego Joannes S. Nicolai in Carcere Tullianensi Diac. Car-
 din. SS.

† Ego Ul. S. Eustachii Diac. Cardin. SS. (8)

Datum Lugduni per manum Magistri Marini S. R. E. Vicecan-
 cellarii tertio Cal. Novembrii Indictione quinta, Incarnationis
 Dominicæ 1246. Pontificatus vero Domini Innocentii Papæ quar-
 ti anno quarto.

(5) Hugo de S. Charo, seu de S. Theode-
 rico, qui primus ex Ordine Predicato-
 rum, Ciaconio teste, Cardinalis est re-
 nunciatus, vir literis æque ac pietate
 celeberrimus.

(6) Idem ille, quem in Innocentii literis
 paulo ante editis commemoratum vidi-
 mus.

(7) Octavianus Ubaldinus celeberrimus æ-
 tate Cardinalis, & militari etiam glo-
 ria insignis ob Pontificias copias non se-
 mel felici exitu ductas.

(8) Willelmus, seu Guillelmus Fliscus in-
 dicatur, cujus elogium V. apud Oldoi-
 num in Innoc. IV. Hic deinde Humilia-
 torum Protector, ut ajunt, fuit.

Privilegium Innocentii IV. sicut grave (*ita*) erat Fra-
 tribus secundi Ordinis Regula primi Ordinis con-
 cessa, ideo dispensati sunt a jejuniis tempore æsta-
 tis, præter solemnia jejunia, & sexta feria
 a Pentecoste usque ad S. Michaellem.

1246. 30. Oct. Ex Cod. Purle.

Innoentius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Fra-
 tribus & Sororibus secundi Ordinis Humiliatorum Salutem &
 Apostolicam benedictionem. Unigenitus Dei filius, cujus ve-
 stigia

stigia pro nostræ possibilitatis modo cupimus imitari, dum legem olim rudi populo traditam recipiens in mundana Evangelica mansuetudine temperavit, jugum suave suis pro duritia legis potens, non reputavit ex hoc se legem solvere sed implere; cuius exempla instrumur, quod si aliquando in aliquo Sanctæ Religionis proposito vel regula, pro varietate personarum & temporis aliquid immutamus, dum vel difficilia ad modum faciliorem reducimus, vel gravia mitigamus, aut obscura lucidius aperimus, non Religionem intendimus diminuere sed augere. Sane in regula vestra olim primis fratribus vestri Ordinis, adhuc paucis & rudibus, conditionem, difficultates, onera Ordinis & vires Fratrum parum expertis, ab Apostolica Sede concessa, quædam continebantur difficilia & confusa, quæ vos jam per experientiam radio cognitionis plenius illustrati vidistis non posse absque gravi incommodo tolerari. Quare super his humiliter supplicastis, vobis per Sedem Apostolicam misericorditer provideri. Nos vero intellectis quibusdam Capitulis in prædicta regula contentis, quæ vobis experimento gravia didicistis, circa ea devotioni vestræ, quæ coram Deo in innocentia cordis desiderat ambulare, paterna cupientes diligentia providere, ut absque difficultatis ambiguae & impedimenti obice, professionis cursum possitis gressu intrepido consummare, præsentium auctoritate volumus atque concedimus, ut non obstante quod in ipsis Capitulis amplius vel contrarium continetur, quolibet anno in singulis domibus vestris unus electus a Capitulo tres de Fratribus illius Conventus eligat, qui diligenter votis Fratrum omnium inquisitis, eligendi unum de Fratribus in Prælatum, quem magis de consilio majoris seu sanioris partis Capituli idoneum reputaverint, habeant potestatem (1).

Item

(1) Nihil de Prælati electione in Humiliatorum legibus ab Innocentio III. approbatis statuebatur; sed in ejusdem literis anno MCCI. ad primæ Ordinis Humi-

liatos datis, Præpositi eligendi ratio indicitur. Eadem porro fere est, quam hic ad Prælaturam eligendum statuit Innocentius IV.

Item quod in Horis Canonicis tam diei quam noctis, secundum condenda vestri generalis Capituli instituta, laudem Domino reddere valeatis (2). Nec non quæ vobis pia devotione fidelium collata fuerint, possitis percipere, ac libere retinere; ad fidam nihilominus terras vestras, cum expedire visum fuerit, concedentes (3). Quodque a Pentecoste usque ad festum S. Michaelis, nisi sextis feriis, & jeuniis ab Ecclesia institutis, non teneamini jejunare (4); ab eodem festo usque ad Adventum Domini, & ab Octavis Nativitatis Dominicæ usque ad Septuagesimam, in secunda, quarta, & sexta feria, jejunia devotius servaturi. Et quod a festo Resurrectionis Dominicæ usque ad festum S. Michaelis, post trium hebdomadarum decursum possitis vobis facere radi barbas, & tondi (i. tonderi) capillos (5), Capitulis aliis, quæ in præfata regula continentur in suo Ordine duraturis. Nulli ergo

Tom. II.

D d.

(2) Quod ad Divinas horas pertinet, satis in Humiliatorum legibus explanatum videtur. Sed forte dubitatio aliqua suborta erat, quam Generali Conventui definiendam Innocentius permittit.

(3) Id scilicet Humiliatorum legibus cautum erat, ne prælia aliis locarent, nisi hoc fiat, additur, *discretione & licentia communis capituli*. Quam cogendi conventus necessitatem tollere hic Innocentius videtur.

(4) Humiliatorum enim legibus, ut vidimus Vol. I. Dissert. III. num. VII. hoc etiam tempore trinum in hebdomada jejunium indicabatur. Id porro alterius Ordinis Humiliatis, qui labore manuum victum sibi quærent, grave profecto erat. Itaque Gregorius IX. litteris suis ad Bradensem Rectorem datis, quas pag. 258. commemoravimus, illius arbitrio jam permisit, ut subditos suos, quotiescumque

id fieri oporteret, jejunii lege solveret.

(5) Semel tantummodo in mense per Humiliatorum leges id licebat, ut ostendimus Vol. I. loc. cit. Porro tum radendæ barbæ, tum crinibus tondendis certos statosque fuisse dies apud veteres Monachos innumeris exemplis docemur. Quam in rem erudite præ ceteris disputat Martene de *Antiquis Monachorum Ritibus Lib. V. Cap. VI.* Converſi tantummodo seu Laici Monachi barbam alebant. Hinc in Statutis Ordinis Præmonſtrat. *Dist. IV. Cap. XI.* hæc habentur: *In Ecclesiis vero, in quibus Converſi ſunt adeo rebelles, quod nolunt cappas griseas, & barbæ ordinatas habere, de cetero non recipiuntur Converſi, donec recepti cappas griseas receperint, & barbæ habuerint ordinatas.* Qua de cauſa Fratres Barbati illi, appellabantur, Cangio teſte (*Gloſſar. Med. & Inf. Latin. T. I. col. 957. edit. Ven.*).

omnino hominum liceat paginam hanc nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Lugduni tertio Calend. Novemb. Pontificatus nostri anno quarto.

**Privilegium Innocentii IV. sicut Dominus Magister,
& Præpositi Ordinis absolvere possunt excom-
municatos intrantes in Ordinem.**

1246. 8. Nov. Ex Cod. Puric.

Innoctius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Magistro & Præpositis Ordinis Fratrum Humiliatorum Salutem & Apostolicam benedictionem. Auctoritate vobis præsentium indulgemus, ut si contigerit aliquos Ordinis vestri Religionem intrare volentes, in Canonem latæ sententiæ (1) incidisse, ne pium eorum propositum possit ullatenus impediri, si eos ad Sedem Apostolicam laborare oporteat, eis absolutionis beneficium impendatis, dummodo damna passis & injuriam satisfaciant competenter, nisi forte usque adeo eorum fuerit gravis & enormis excessus, quod sint merito ad Sedem Apostolicam transmittendi. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Lugduni sexto Id. Novemb. Pontificatus nostri anno quarto.

Pri-

(1) In Canonem incidere idem esse Can-
gius ait, ac in Canonem Prænitentialem
incidere, seu legibus poenitentis ab Ec-

clesia indictis obnoxium fieri. Hoc au-
tem loco expresse de excommunicationis
poenam sermonem esse, facile patet.

Privilegium de construendis Ecclesiis
in secundo ordine.

1246, 13. Nov. Ex Bibl. Braid.

InnoCentius Episcopus Servus Servorum Dei Magistro ordinis
humiliatorum salutem & apostolicam benedictionem. Multo-
rum relatione fidei gaudentes accepimus, quod religiose do-
mus secundi ordinis tui, divina eis favente clementia, dilatate
sunt rebus, multiplicata numero & personis, & donis nihilom-
inus spiritualibus magis ac magis in domino confortate. Propter
quod in exsolvendis omnipotenti Deo pro receptis beneficiis di-
gnis, quantum est possibile, actionibus gratiarum, nec non pro
conservando sancte religionis eis a domino inspirate devotius fa-
mulatu, convenit eis sanctorum patrum vestigia imitari. Legitur
enim quod Noe cum filiis & uxoribus de arca egressus, illa dul-
ci a Domino benedictione accepta: *Egredimini super terram, cre-
scite & multiplicamini super eam*: in signum devote venerationis
edificavit altare Deo, & obtulit super illud. Sic Abraham, sic
Isaac pluries fecisse dicuntur, cum eis prospera Dominus provi-
debat. Jacob quoque pergens Aram, cum in loco quodam dor-
misset, & vidisset in somnis scalam, cujus cacumen celum tan-
gebat, & Dominum innixum scale sibi dicentem audisset: *Ego
sum Dominus Deus Abraham patris tui*; & alia plura, que ferun-
tur ibidem, in eodem loco lapidem legitur erexisse in titulum,
& sudisse oleum super eum, quem locum Bethel, idest domum
Domini appellavit, nobis insinuans ipso facto, quod ubi sancte
religionis scala, qua celum ascendatur, erecta conspicitur, illic
in decorem ipseus, & titulum materialis fabrice domus Domini,
quam ipse Dominus domum orationis vocavit, illico erigatur,
ut non sit absque titulo sacra Domus sanctis operibus mancipa-
ta. Sane intelleximus, quod plerique prefati secundi ordinis tui
D 2 domus,

domus, licet satis magne sint in eis congregationes, Ecclesiarum tamen nondum sunt titulis honorate; quedam vero etsi ecclesias habeant, sacerdotibus tamen carent, sicque oportet fratres & sorores vel divinis carere officiis, aut prodire in publicum, & turbis secularibus admisceri, pro ipsis officiis audiendis, in sue religionis & honoris dispendium, & non absque periculo forsitan animarum (1). Nolentes igitur tante Religionis loca sanctis & piis operibus mancipata manere ulterius gloriosis Ecclesiarum signaculis immunita, vel pro ministrorum defectu segniter indecora, discretionis tue per apostolica scripta mandamus, quatenus in locis fratrum secundi ordinis, in quibus nondum sunt constructe Ecclesie, domorum facultate ac personarum qualitate pensata, Ecclesias edificari facias, prout tibi expedire videbitur, dio-cesani super hoc requisito auxilio & consensu, & tam in illis, quam aliis locis ejusdem ordinis, in quibus sunt ecclesie fabricate, per Sacerdotes habitos (*ita*), a fratribus conventus in dicendis horis canonicis adjuvandos, divina procures officia celebrari (2), quo acceptius ab eis Deo exhibeatur obsequium, ipsorum coridie per hoc magis augeatur devotio, & sancte religionis cultus honore ibidem polleat ampliori. Dat. Lugduni Idib. Novemb. Pontificatus nostri anno quarto.

Sigillum de more.

Pri-

- (1) Quae ad Humiliatarum Monasterium clausuram pertinent, attulimus Vol. I. Dissert. VII. num. VI. Vide etiam sup. pag. 196.
(2) Externos Sacerdotes intelligit; quod enim ad Humiliatos ipsos alterius Ord-

inis sacris initiationes pertiner, id nonnisi aq. MCGLVI. Alexandro IV. jubente effectum est, ut ex ejus litteris constabit.

**Privilegium quomodo Episcopi curent denunciare
excommunicatos rebelles ordinis.**

1146. 4. Dec. Ex Bibl. Braid.

Innoctius episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiscopis & Episcopis, & dilectis filiis Abbatibus & aliis ecclesiarum prelatis, ad quos littere iste pervenerint, salutem & apostolicam benedictionem. Cum, sicut dilecti filii magister & fratres ordinis humiliatorum nobis significare curarunt, contingat interdum, nonnullos de ordine ipsorum vel animi levitate vel alia de causa minus rationabili post factam in ipso professionem exire, nos volentes exeuntium saluti ac honestati, & fame ipsius ordinis paterna sollicitudine providere, discretionis vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus illos, quos dicti magister & fratres vobis ex causis huiusmodi de ordine predicto exisse, & ab eodem magistro excommunicatos propter hoc nuntiabunt, nisi postquam a vobis admoniti fuerint diligenter ad domos proprias redire curaverint, ibidem, ut tenentur, regulariter moraturi, tamdiu excommunicatos publice nuntietis, & faciatis ab omnibus arctius evitari, donec ad domos proprias humiliter revertantur. Dat. Lugduni secundo nonas decemb. pontificatus nostri anno quarto.

Ego Miranus filius quondam Petri de Ro (1) de bradia guer-
cii notarius authenticum hujus exempli vidi, & legi, & ut in
eo continebatur, sic & in isto legitur preter litteras plus minusve.

Ego

(1) Petri de Ro, seu de Raude, quæ nobilissima est inter Mediolanenses families, meminit Cl. Julinius (*Memor. T. VI. 498.*) atque idem forte est, qui hic commemoratur. Quare eo validius communis

apud eruditos opinio confirmatur, clarum olim fuisse Tabellionum officium, itaut Muratorio teste (*Dissertazioni sopra le Antich. Ital. T. I. Diss. XII.*) nobilibus tantum hominibus alicubi committeretur.

Ego Mainfredus filius quondam Jacobi de garbagnate de braida guercii notarius authenticum hujus exempli vidi & legi, & ut in eo continebatur, sic & in isto legitur preter litteras plus minusve.

Ego Jacobus (2) filius quondam airoidi de garbagnate de braida guerzii notarius hoc exemplum ab autentico exemplavi, & ut in eo continebatur autentico, sic & in isto legitur exemplum preter litteras plus minusve.

(1) Aut hic aut superior alius Jacobus de Garbagnate idem est forte, qui anno MCCXXXVIII. Mediolanensis Consul fuit. V. Julin. *Memor. T. VII. pag. 314.*

*Locatio bonorum quorundam domai Humiliatorum
S. Mariæ de Ottacis Mediol.*

1147. 30. Jan. Apud CL. D. Carolum March. Trivultium.

IN nomine domini. Anno dominice Incarnationis millesimo ducent. Quadagesimo septimo die mercurii penultimo die mensis januarii, Indictione quinta, investiverunt per massariatum ad benefaciendum & non ad devastandum Jacobus & ubertus fratres qui dicuntur de dairago de porta Vercellina dominum fratrem amizonem Matrum prepositum Sancte Marie canonice sue super terram de greganis (1) in predicta porta, & fratres dalmatinum,

(1) Suspiciari forte quis posset eam, hic Humiliatorum Meliolanensium domum indicari, quæ *Domus de la Canonica*, seu *S. Maria Matris Domini* appellabatur, de qua egimus Vol. I. pag. 344. Sed hæc ad Portam Novam pertinebat; quæ vero in hac charta memoratur, ad Vercellensem. Itaque certum est domum *S. Mariæ de Ottacis* designari, de qua eodem Vol. pag. 334. diximus; quod etiam hinc confirmatur, quod videmus proximam

illam fuisse: Parochiam ædi *S. Joannis supra maram*, ut paullo post in hoc ipso monumento dicitur. Canonice autem nomine hæc etiam distinguitur, quod hæc interdum appellatione primi Ordinis domus designari solebant, ut monimus Vol. I. pag. 8. Dicitur etiam *sua super terram de greganis*, quod forte locus ille ad Greganos olim pertineret, cujus Mediolanensis familie nomen occurrit apud Julin. (*Mem. T. VI. pag. 165.*)

xium, & guilielmum, & petrum, & melioratum, & jacobum, & Ottonem, & Martinum, & albertinum omnes fratres & canonicos illius Canonice nomine illius Canonice, Nominative de petia una terre jacentis iusta ipsam Canonicam in parrochia Sancti Johannis supra murum, cui coheret ad supertotum a mane & a meridie & a sero illius canonice, a monte protaxii de protaxiis, & illorum de Machacunis, & domus que fuit quondam amizonis de casciano & heredum quondam beltrami de gargniano, sicut diffinitur per cruces factas in muro altiore illius canonice domus ex parte meridiei, & cum omni suo jure accessiendi usque in platea, que ibi est inter domos feneti rubei, & guilielmi & pagani fratrum qui dicuntur maximutti de samarate. Eo tenore quod suprascripti prepositus & fratres cum suis successoribus habere & tenere debeant predictam petiam terre a kalendis Martii & usque ad annos duodecim proximos nomine illius canonice, & facere exinde nomine massaricii quicquid voluerint, & eis utile fuerit nomine illius canonice, sine lexione dicte petie terre, ad hoc ut apud dictam canonicam non pejoretur, sed melioretur, nec diffigetur, sed infigetur, bona fide. Et de qua petia terre dicti jacobus & ubertus confessi fuerunt suprascriptis preposito & fratribus nomine illius canonice bene esse soluti ad cognitum solidorum vigintinovem tertiorum in anno. Remota exceptione non numerate & accepte solutionis; & que terra dicti jacobus & ubertus interim debent defendere & guarentare eisdem preposito & fratribus nomine illius canonice omnibus suis expensis & damnis sine damno & dispendio illius canonice, & suorum successorum &c. *Mittimus sequentia, quod & nihil memorabile continent, & multa etiam vetustate corrosa sunt.* Actum in ipsa Canonica: pro notario dictus ubertus de dairago affuit. Interfuerunt ibi testes fr. guido filius quondam guisfredi porcelli, & girardus filius quondam uberti de . . . de gallarate, & frater ambrosius filius quondam anselmi grossi omnes de porta vecellina noti contrahentum.

Ego

Ego petrus notarius filius angelli de morgora de burgo porte cumane jussu superscripti metelli Scripsi.

Privilegium Innocentii IV. quod fratres primi, secundi & tertii Ordinis non debeant cogi ad exercenda sæcularia officia.

1247. 7. Jun. Ex Cod. Puric.

Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Magistro & Præpositis Ordinis Humiliatorum salutem & Apostolicam benedictionem. Devota humilitas, a qua Ordo vester denominationem accepit, & humilis vestra devotio promeretur, ut petitionibus vestris, & iis potissimum, quæ consonant honestati, favorem benivolum impendamus. Sane petitio vestra nobis exhibita continebat, quod potestates & Rectores civitatum, castrorum, ac aliorum locorum Lombardiæ fratres vestros primi, secundi, & tertii Ordinis frequenter ad exercenda sæcularia officia pro sua voluntate compellunt in vestri Ordinis, nec non vestrarum domorum, quarum negotia propter hoc coguntur omittere, præjudicium & gravamen. Nos igitur vestris supplicationibus inclinati, auctoritate litterarum nostrarum duximus distriktius inhibendum, ne aliqua secularis persona de cetero ad exercenda secularia officia vos compellat invitos. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostræ inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Lugduni septimo Id. Jun. Pontificatus nostri anno quarto (1).

Astensis

(1) Similes hac de re literas hac ipsa die ad M-dolanensem Archiepiscopum Innocentius dedit, quarum autographum habemus in Bibliotheca nostra, sed illas proferre hic mittimus, quod jam in *Bul-*

lario Franciscanorum T. I. pag. 551. editæ sunt. De *secularibus* hisce *negotiis* quæ Humiliatis committebantur, fusc diximus Vol. I. Dissert. V., ac plures aliæ Innocentii literæ hanc in rem edendæ supersunt.

Astensis Domus S. Quirici Fundatio.

1247. 9. Sept. Ex Tabul. Cathedr. Astens.

A Nno Domini millesimo ducentesimo quadragésimo septimo, indictione quinta, die nono mensis Septembris *presentia* (1) *infra*scriptorum testium. Ad honorem Dei & beate Virginis Marie Astensis Ecclesie, ac totius Ordinis fratrum Humiliatorum *fuit constitutum* & ordinatum per Dominum Bonifacium Prepositum & Procuratorem seu electum Astensis Ecclesie (2) Volentibus . . . . Dominis Petro de Seuulina, Amideo de Pisenzana, & Magistro Henrico de Montegrosso Astensibus Canonicis *nomine & vice* dicte Ecclesie & Episcopatus ex una parte, & fratrem Anselmum de Bergolio de Ordine secundo Humiliatorum (3) per se & . . . . . ordinantem ex altera, quod extra Civitatem Astensem (4), ubi dicitur ad rivum Mardayrolium iuxta Beale (5) Molandinorum *construatur* Domus Humiliatorum secundi Ordinis, & ibi fratres illius Ordinis debeant morari perpetuo, & Deo & . . . . . Ita quod possint ibi construere, hedicare domos & Ecclesiam, & teneantur observare Ordinem Humiliatorum secundum . . . . Regulam & Institutiones eorum a Sede Apostolica approbatas. Ita videlicet, quod ille, qui erit pro tempore Prepositus in ipsa domo . . . . . honorem & reverentiam, *Tom. II.* *E e* *quem*

(1) Multa in hujus monumenti autographo vetustate corrosa legi haud potuerunt: Itaque ubi ex verborum contextione facile erat, quæ scripta fuissent, divinare, illa aliis characteribus excudenda curavimus.

(2) Bonifacius ex Comitibus de Coconato Astensis Episcopus an MCCXLIII. electus, diu Episcopalem Sedem adire distulit, ut observat Ughellius, quod etiam

ex monumento hoc nostro comprobatur.

(3) De Alexandrina hac Humiliatorum domo V. sup. pag. 61.

(4) Locus, ubi S. Quirici domus, de qua hic est sermo, constructa est, suburbanus olim erat, urbi deinde inclusus. V. sup. pag. 56. ubi etiam diximus, cur postea a S. Quirico nomen illa acceperit.

(5) Vocis hujus sensus mihi ignotus: forte error in apographum irrepsit.

quem & quam dicit privilegium eis a Sede Apostolica induc-
 (forte indultum) faciendum Diocesanis-Episcopis . . . . . exhi-
 beant reverentiam. Specialiter autem sententias excommunicatio-
 nis & Interdicti latas ab Episcopo vel Capitulo Astensi, ...
 Item privilegium de non dandis decimis de terris & possessioni-
 bus, in quibus Astensis Ecclesia decimas percipit exceptis . . . .
 . . . . . hic que a Sede Apostolica induc- (f. indulta) sunt
 eis, nullo tempore impetrabunt. Et si de cetero impetratum
 fuerit, aut . . . . . eo non utentur. Item si Capitulum
 maioris Ecclesie Astensis ad aliquod funus ad domum predictam
 sive Ecclesiam . . . . . sine contradicione fratrum predictae
 domus valeant, & possint Missam celebrare ibidem, & medietate
 oblationum . . . . . Canonicis placuerit. Item predicta
 domus & fratres ibi commorantes debeant dare & dabunt an-
 nuatim in *Assumptione B. Virginis Marie* Astensi Capitulo libram
 unam incensi super altare eiusdem Ecclesie. Preterea Astensis
 Episcopus, sive aliqui . . . . . debent dicere vel facere
 in ipsa Domo, unde fratres eiusdem gravari possint, aut eorum
 Religionem vel Officia . . . . . nec debent, cum possint etiam
 aliquid angarie, vel perangarie, seu ratione collectae, sive talie,
 aut aliqua . . . . . exigere ab ipsa domo, nec a fratribus
 commorantibus in eadem; & si peterent, illi de ipsa domo non
 teneantur occasione aliqua . . . . . contingeret pre-
 dictam domum & Ecclesiam removeri de loco predicto, terra
 illa redeat ad decimationem antiquam sicut fuerat ante hediffi-
 cationem, & liceat ipsis fratribus, & possint hedificare domum,
 & Ecclesiam ubicumque voluerint extra muros civitatis *sine con-*
traditione & requisitione Episcopi & Capituli Astensis. Infra au-
 tem muros Civitatis non possint Ecclesiam hedificare *sine Episco-*
pi vel Capituli Astensis licentia speciali. Domum autem sine Ec-
 clesia possint habere, facere, & hedificare ubicumque voluerint
sine contradictione alicuius. Et ita, sicut superius ordinata sunt,
 predi-

predictus Dominus Bonifacius vice & nomine Astensis Ecclesie predictis fratribus Anselmo per se & successores suos predicto nomine predictis conventionibus & passionibus fuerunt concordata predicta omnia pro se & successoribus suis inviolabiliter observare. Item per hoc instrumentum dictus Dominus Prepositus Bonifacius Procurator Astensis Ecclesie commisit & dedit auctoritatem predicto Domino Petro Canonico Astensi, ut cum Ecclesia . . . . . primum lapidem benedicat, & ponat vice & nomine eiusdem Bonifacii & Ecclesie Astensis. Et de hoc fuerunt precepta mihi Notario infra scripto duo vel plura eiusdem tenoris instrumenta. Actum Ast in Claustro de Dom. (6). Ibi fuerunt . . . . . Cochanito Canonicus Sancte Marie Vercessensis, Girbaldus de Valperto Notarius, Dominus Burmus Iudex, Jacobus Bulla, Henricus . . . . . Clericus Ecclesie Sancti Petri de Strata, & Presbiter Bonus Joanes Ecclesie Sancti Pauli Astensis. Et ego Ghisulfus . . . . . interfui & voluntate predictorum sic scripsi.

---

(6) Forte legendum *Dei domus*, quæ altera erat Humiliatorum Astensium domus.

Privilegium Innocentii IV. sicut Clerici antecedere debent Laicos, licet Laici prius in Ordine sint.

1248. 8. Febr. Ex Cod. Puric.

INnocentius Episcopus Servus Servorum Dei dilecto filio Magistro Ordinis Humiliatorum salutem & Apostolicam benedictionem. A primordio surgentis Ecclesie prælata Laicis fuit militia clericalis, quæ per supernæ virtutis auxilium semper proficiens ad honoris & dignitatis augmentum, hunc ubique Ordinem & decorem obtinuit, quod Clerici cum divinis laudibus specialiter sint adscripti, reverentiam receperunt a Laicis, & sicut

officio sic & loco præfuerunt eisdem, quantacumque ipsi Laici fuerint sublimitate præditi seu virtute præclari. Digne itaque si per inconsultæ voluntatis arbitrium ad hoc prorumpat temeritas aliquorum, ut honorem debitum velit adimere Ministris Domini, debet ipsorum præsumptio prompta resistentia cohiberi, per quam limpidæ mentis agnoscant oculis, quod dum Ordo Clericalis extollitur, divini gloriæ nominis deservitur. Ex tua siquidem, fili Magister, ac dilectorum filiorum universorum Præpositorum Ordinis tui petitione colligimus, quod licet in eodem Ordine sit statutum, & a longis temporibus observatum, ut Clerici ejusdem Laicos in Ecclesia, Capitulo, Refectorio, & ubique præcedant, orta tamen inter Clericos & Laicos domus S. Michaelis de Alexandria (1) ipsius Ordinis quæstione, nos ipsam ad petitionem Laicorum domus ejusdem, S. Andreæ & de Gileto Abbatibus Cisterciensis Ordinis, Januensis & Aquensis Diocesis (2) commisimus terminandam; qui contra statuta præfati tui Ordinis venientes, per iniquam definitivam sententiam decreverunt, quod fratres prædictæ Domus Clerici vel Laici, qui prius Ordinem intraverunt, præcedant alios; propter quod grave in eodem Ordine scandalum generatur. Cum autem in cunctis Ordinibus vigere pacem, & servari concordiam cupiamus, quod hujusmodi sententia non obstante, præfatum statutum in eadem domo, ac aliis universis & singulis ejusdem Ordinis, facias inviolabiliter observari, contraditores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, tibi auctoritate præsentium indulgemus. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei,

(1) De hac Humiliatorum domo egimus
sup. pag. 61.

(2) De S. Andreæ Cisterciensium Conobio,

quinto circiter a Genuensi urbe lapide-
consule quæ diximus Vol. I. Dissert. IV
num. 22.

Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Lugduni sexto Id. Febr. Pontificatus nostri anno quinto.

Privilegium quod archiepiscopus non sinat aggravare fratres super fodris & collectis.

1248. 24. Dec. Ex Bibl. Braid.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Archiepiscopo Mediolanen. (1) salutem & apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum magistri & fratrum Ordinis humiliatorum in Lombardia nobis est intimata querela, quod licet ipsi de collectis, que clericis Lombardie Ecclesie Romane nomine imponuntur, partem pro rata, que contingit eisdem, solvere sint parati, nihilominus tamen ipsi ab impositoribus collectarum ipsarum ultra partem ipsos contingentem in exhibendis collectis eisdem contra justitiam aggravantur. Quare humiliter petierunt sibi per hoc de benignitate sedis apostolice misericorditer provideri. Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, predictos magistrum & fratres super premissis a prefatis impositoribus contra justitiam aggravari, contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Dat. Lugduni nono kal. Jan. (2) Pontificatus nostri anno sexto.

Sigil. de more.

Pri-

(1) Mediolanensem Ecclesiam per id tempus regebat Fr. Leo de Perego ex Ord. Minor. Hunc, cum Metropolitanæ Ecclesiæ Canonici de eligendo Archiepiscopo dissenserent, remque ipsius arbitrio permisissent, se ipsum Archiepiscopum renunciasset, & veteres historici tradiderunt, & Cl. Saxius confirmare videtur. Sed ex Innocentio IV. lre. is an. MCCXLIV. IX. Januar. datis, ac in *Bullario Fran-*

ciscano editis, quas etiam commemorat Cl. Julius (*Mem. T. VIII pag. 16.*) satis constat eligendi Archiepiscopi potestatem Gregorio de Montelungo Cardinali ac Pontificio Legato factam fuisse, eumque in Leonem dignitatem illam conluisse.

(2) In Codice Puricelliano, quo harum litterarum exemplar continetur, dies IX. Cal. Jun. adnotatur.

Privilegium quod fratres non possint sine licentia ad alium Ordinem transire :

1242. 19. Jan. Ex Bibl. Braid.

Innocentius episcopus servus servorum Dei dilectis filiis ministro & fratribus domus de braida mediolanen. ordinis humiliatorum salutem & apostolicam benedictionem. Intimantibus vobis accepimus, quod cum tam a legatis sedis apostolice, quam communi mediolanen. hoc precipue adversitatis tempore (1) nonnullis de fratribus vestris diversa officia committantur (2), eorum aliqui, ut ipsa valeant evitare, ad alias religionis se transferunt, ministri sui non petita licentia vel obtenta. Cum igitur ex translatione huiusmodi domus vestra non modicum in spiritualibus & temporalibus dicatur incurrere detrimentum, nos paterna sollicitudine super hoc providere volentes, auctoritate presentium districtius inhibemus, ne quis professorum vestrorum, instanti presertim guerra durante, absque nostra vel generalis magistri vestri licentia se ad aliam religionem transferre, nec quisquam illum recipere quoquomodo presumat, aliqua sedis apostolice indulgentia, quibuslibet cujusque ordinis, quod alterius ordinis fratres, prelatorum suorum non petita licentia vel obtenta, recipere valeant, non obstante. Nulli ergo omnino homi-

mi-

(1) Gravissimis bellis per id tempus ardebat Insubria, urbibus invicem dissidentibus, atque aliis Friderici II. Cesaris partes ruentibus, oppugnantibus aliis. V. Muratorii Annales, ac Mediolanenses Historicos, ubi horum temporum historiam explicant.

(2) Superiore scilicet anno MCCXLVIII, ut diximus Vol. I. Dits. V. num. XIV. Mediolanensis Prætor edixerat, ut tabule, quibus eorum nomina continebantur,

qui Mediolanensi populo quidpiam deberent, apud Braidens Humiliatos deponerentur. Non hæc ramen munera spectare Pontifex hoc loco videtur; neque enim gravia adeo erant, ut Humiliatos alio confugere oporteret. Graviora illa fortasse indicat, quæ eadem Dissertat. num. XIX. XX. recensuimus; quæque paullo post ab Innocentio ipso commemorari videbimus.

minum liceat hanc paginam nostre inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Lugduni decimoquarto kal. Febr. Pontificatus nostri anno sexto.

Sig. de more.

Collatio facta per Innocentium pp. in fratres de contegnaga de Ecclesia SS. Faustini & Jovittæ Brixien. abeuntibus fratribus Predicatoribus.

1249. 30. April. Ex Tab. S. Barthol. de Contegnaga Brixienf.

INnocentius episcopus servus servorum dei venerabili fratri.... Episcopo Brixienfi (1) salutem & apostolicam benedictionem. De dilectis filiis fratribus ordinis predicatorum constitutis in ecclesia sanctorum Faustini & Jovitæ Brixien. accepimus, quod de ipsa se transferre volunt ad aliam, in qua divinis obsequiis immorentur (2). Cum autem Clerici seculares, qui olim in ipsa debebant ecclesia, ut asseritur, viam sint universe carnis ingressi, & dilecti filii... Minister & fratres ac sorores ordinis secundi humiliorum Brixien. habitationem nimis artam habere dicantur, ita quod ibidem nec residere commode, nec ad votum divinis possunt laubibus defudare, nos eos sue devotionis obtentu favore benivolo prosequentes fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus postquam dicti prior & fratres se de loco prefato transfulerint, ipsum & ortum etiam, quem ibidem habere noscun-

(1) Brixienfis Episcopus erat per id tempus Azo de Turbiado.

(2) De hac PP. Ord. Predicatorum professione V. Gradenjci Brix. Sacr. pag.

267. Ad novam scilicet S. Dominici eadem, quam adhuc incolunt, per id tempus commigrarunt. V. Monumentum an. MCCL. 23. Jul.

noscentur , prefatis ministro , & fratribus & sororibus sine dilationis ac difficultatis obstaculo , si expedire videris , conferas & assignes , faciens ab eisdem prius dictis priori & fratribus satisfactionem de sumptibus , quos fecerunt in edificiis , exhiberi . Dat. Lugdun. II. Kal. Maii Pontificatus nostri anno sexto .

Licentia predicandi .

1149. 11. Aug. Ex Bibl. Braid.

Innocentius episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiscopis & episcopis , ad quos littere iste pervenerint , salutem & apostolicam benedictionem . De singulorum salute vigili solertia cogitantes , illa libenter procurari cupimus , per que animabus valeat profectus , Deo propitio , provenire . Hinc est quod nos universitatem vestram rogamus , monemus , & hortamur attente per apostolica vobis scripta mandantes , quatenus dilectis filiis fratribus ordinis humiliatorum , quibus ad hoc litterarum scientia & eloquentia suffragantur , predicandi populo publice verbum Dei in vestris civitatibus & diocesibus licentiam concedatis (1) . Dat. Lugduni tertio Id. Aug. Pontificatus nostri anno septimo .

Sigill. de more .

Admo-

(1) Quae pertinent ad concionandi munus apud Humiliatos , protulimus Vol. I. Dissert. V. num. XXVIII. , ubi etiam Me-

diolanensis Synodi an. MCCLXXXVII. decretum hac de re editum recitavimus.

Admonitio quam facit dominus papa legatis lombardie,
videlicet domino D. Cardinali & domino D. G.
electo Tripolitano, quod ipsi non gravent nos
taliis nec aliis exactionibus.

1249. 12. Aug. Ex Bibl. Braid.

Innocentius episcopus servus servorum Dei dilectis filiis O. sancte marie in via lata diacono Cardinali (1), & G. de Montelungo Tripolitano electo (2) apostolice sedis legatis, salutem & apostolicam benedictionem. Licet dilecti filii Magister, prepositi, & fratres ordinis humiliatorum in paupertate viventes, victui suo necessaria de labore manuum suarum acquirant, ipsi tamen, prout accepimus, nuntios sedis apostolice, cum eos ad domos eorundem fratrum declinare contingit, benigne recipiunt, ipsos honorifice pertractantes. Cum autem dignum sit, ut prefatos fratres propter hoc, & etiam sue devotionis merito prosequamur benivolentia gratiosa, discretionem vestram rogamus, monemus, & hortamur attente, quatenus memoratos fratres habentes pro nostra & apostolice sedis reverentia propensius commendatos, in procurationibus & collectis non gravetis eosdem. Dat. Lugduni secundo Id. Aug. Pontificatus nostri anno septimo.

Sig. de more.

Tom. II.

F f

Pr-

---

(1) Octavianus Ubaldinus indicatur, de quo V. pag. 207. (2) Gregorium de Montelongo designat, de quo paulo ante fuit sermo.

Privilegium quod fratres primi Ordinis possint audire
Confessiones secundi ordinis & eis administrare
divina Sacramenta.

1249. 12. Aug. Ex Bibl. Braid.

Innoentius episcopus servus servorum Dei dilectis filiis magistro & universis prepositis Ordinis humiliatorum salutem & apostolicam benedictionem. Ut fratres vestri Ordinis per confessionem & penitentiam de commissis suis valeant mundare conscientias, & sub observatione mandatorum Domini liberius delectari, presentium vobis auctoritate concedimus, ut vos & fratres presbyteri providi & discreti ejusdem Ordinis possitis fratrum & sororum secundi Ordinis vestri confessiones audire, ac injungere ipsis pro commissis penitentiam salutarem, & ministrare alia ecclesiastica sacramenta sine juris prejudicio alieni. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Lugduni secundo Id. Aug. Pontificatus nostri anno septimo.

Sig. de mero.

Executio privilegii domini G. legati in favorem
Ordinis humiliatorum domino archiepiscopo
mediolani comissa.

1249. 12. Aug. Ex Bibl. Braid.

Innoentius episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Archiepiscopo Mediolanen. (1) salutem & apostolicam benedictionem. Dilectorum filiorum magistri & fratrum ordinis humiliatorum petitio nobis exhibita continebat, quod dilectus
filius

(1) Leonis de Prago, de quo postea quædam sermo fuit.

filius G. de Montelungo Tripolitanus electus tunc notarius noster apostolice sedis legatus (2), comperto, quod potestates, rectores, & alii qui preerant civitatibus, castris, & aliis locis sue legationis, ecclesias, prelatos, clericos, & personas ecclesiasticas indebitis exactionibus aggravabant, tam de speciali mandato nostro, quod super hoc receperat, quam auctoritate legationis sibi commisse, duxit deliberatione provida statuendum, ut nulli potestates, consules, seu quocumque nomine censeantur civitatum, locorum, & terrarum existentium intra terminos ipsius legationis rectores, ecclesias, vel ecclesiasticas personas seu loca religiosa fodris, talliis, vel exactionibus aliquibus aggravare presumant, quedam alia nihilominus provide statuendo que redundant in augmentum ecclesiastice libertatis (3); prout in instrumento publico inde confecto plenius dicitur contineri. Quare iidem humiliter petebant a nobis, ut statuta huiusmodi apostolico dignaremur munimine roborare. Nos igitur ipsorum supplicationibus inclinati statuta eadem, prout provida sunt, & in favorem cedunt libertatis predictae auctoritate apostolica duximus confirmanda. Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus predictos magistrum & fratres, non permittas super iis contra confirmationis nostre tenorem ab aliquibus indebite molestari, molestatores huiusmodi per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Non obstante constitutione de duabus dietis edita in Concilio generali, dummodo ultra

F f 2

ter-

(1) Celeberrimus per ea tempora existit Gregorius de Montelongo Sedis Apostolicæ in Insubria Legatus, Tripolitanus electus, ac deinde ad Aquilejensem Sedem elatus. Plura de illo habes apud Ughell. in Patriarch. Aquilejens., Murator. in Italica Annal. ad hæc tempora,

Julinium *Memor. T. VIII. &c.*

(2) Hæc leges a Gregorio de Montelongo latas in Ambrosiani huius Cenobii tabulario servari, easque in S. Eustorgii templo die XXV. Sept. an. MCCXLV. latas fuisse affirmat Julinius *T. VIII. pag. 29.*

tertiam vel quartam aliqui extra suam diecesim auctoritate presentium ad iudicium non trahantur. Dat. Lugduni secundo Id. Aug. Pontificatus nostri anno septimo (4).

Sig. de more.

(4) Paulo post, nempe XV. Cal. Sept. litteras alias ad Humiliatorum Magistrum Innocentius dedit, quibus eadem Gregorii

legati decreta confirmat, quæ cum iisdem fere verbis conceptæ sint, ab illis edendis abstinemus.

Privilegium de uno modo cantandi & legendi.

1149. 3. Novemb. Ex Bibl. Braid.

Innocentius episcopus servus servorum Dei dilecto filio magistro ordinis humiliatorum salutem & apostolicam benedictionem. Per sedem apostolicam statutum esse dicitur, ut unus modus cantandi & legendi in divinis officiis in ordine humiliatorum debeat observari. Sed sicut accepimus id in quibusdam domibus ipsius ordinis minime observatur, propter quod generatur scandalum in ordine supradicto (1). Quocirca discretionis tue per apostolica scripta mandamus, quatenus statutum huiusmodi auctoritate nostra facias in omnibus domibus predicti ordinis observari, aliqua consuetudine non obstante, contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Dat. Lugduni tertio nonas novemb. pontificatus nostri anno septimo (2).

Sig. consuetum.

Pri-

(1) Jam a primis temporibus peculiare fuisse Humiliatorum in sacris faciendis ritus, ostendimus Vol. I. Dissert. III. num. XI. &c. Hic vero Mediolanenses Humiliatos designare Pontifex videtur; hi enim Ambrosianos ritus sequebantur.

Alias hac de re litteras Alexandri IV., & Honorii IV. inferius edemus.

(2) In Purcelliano Codice anno primo legitur. Sed errorem ibi latere, hinc colligimus, quod altero tantum sui Pontificatus anno Innocentius Italia excessit.

Privilegium quod potestas mediolani non debeat molestare fratres de braida de adventariis.

1249. 4. Novemb. Ex Bibl. Braid.

Innoctius episcopus servus servorum Dei dilecto filio nobili viro potestati mediolanen. (1) salutem & apostolicam benedictionem. In tuum honorem redundare dinoscitur ecclesias & ecclesiasticas personas diligere, ac eas in suis libertatibus conservare. Sane dilecti filii prelati & fratres domus de braida mediolanen. ordinis humiliatorum gravem ad nos querimoniam destinarunt, quod tu a quampluribus fratribus ipsius domus post factam ibidem professionem de bonis, que dicte domui obtulerunt (2), collectas contra iustitiam exigis & extorques, pretendens, quod extimatio bonorum eorundem fratrum in inventariis civitatis mediolani scripta fuit (3), antequam dicti fratres intrarent ordinem supradictum. Quare dicti prelati & fratres nobis humiliter supplicarunt, ut providere ipsis super hoc misericorditer curaremus. Cum autem te non deceat eosdem prelatum & fra-

(1) Mediolanensis pretor hoc anno, ut Mediolanenses historici testantur, erat Supramons de Lupis Bergomensis.

(2) Frequens hæc erat inter Humiliatos veteres consuetudo, ut cum ordini nomen dabant, aut religiosa vota emittebant, se suaque simul Ordini ipsi dicarent. V. in hoc ipso Volumine pag. 13.

(3) Anno primum MCCXL. census Mediolani institutus est, Flamma teste: *Tempore ipsius Pagani* (de Turre) *primum adventarium institutum est*. V. Julin. *Memor. T. VII. pag. 545*. Sed potissimum anno MCCXLVII. urgeri res cepit.

Itaque hoc anno MCCXLIX. videntur jam omnium Civium bona in censum relata fuisse. Superiore autem anno, ut Respublica ærealieno liberaretur, decretum fuerat, ut civibus omnibus, proborum ratione, vestigal imperaretur, ne ipsis quidem Presbiterorum aut Clericorum patrimonii exceptis. Quod forte in causa fuit, ut & illa Humiliatorum bona, de quibus Innocentius hoc loco agit, eodem vestigali mulctanda Mediolanensis Pretor existimaret. V. Julin. *Memor. T. VIII. pag. 47*.

& fratres molestare in aliquo, sed propter sue religionis favorem ab aliis potius defendere, nobilitatem tuam monemus, rogamus, & hortamur attente per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus ob reverentiam apostolice sedis & nostram ab eorumdem prelati & fratrum super hoc molestatione desistas. Dat. Lugduni secundo non. novemb. pontificatus nostri anno septimo.

Sig. de more.

*Philippi Florentini Episcopi Literæ, quibus Humiliatis
S. Donati ad Turrin S. Lucie ædem concedit.*

1550. 6. Febr.

Edita sunt ab Ughellio T. III. Ital. Sacr. in Episc. Florent.

*Jacobus Tornaquincius & filii Humiliatis Florentinis
domum vendunt.*

1550. 30. Maii Ex Moutm. ap. Cl. Mannium.

IN Dei nomine Amen. Anno ab incarnatione ipsius millesimo ducentesimo quinquagesimo inditione octava, tertia Calendas Junii. Actum in Ecclesia, & Monasterio Sancti Salvatoris de Vaiano districtus Pratenfium. Dominus Jacobus Judex Filius olim Mainerij Tornaquinci (1), & Follerius, & Lotterius Fratres eius Filii paterno consensu, atque iussu cuilibet eorum se suæque bona omnia, & singula in solidum obligantes in omnibus, & pro omnibus, & singulis infrascriptis servandis, & de supplendis, & faciendis, die presenti vendiderunt, concesserunt, & de-

---

(1) Tornaquinciorum familia jamdiu apud Florentinos conspicua. Illam commemorat Ammiratus *Famiglie Fiorent.* pag. 198.

& dederunt jure proprio Fratri Ruffino de Ordine Fratrum Humiliatorum Priori Ecclesie Sancti Donati a Torri de Conventu Sancti Michaelis de Ripaiola (2) de Alexandria ementi, & accipienti vice, & nomine, & utilitate dicte Ecclesie Sancti Michaelis, & Domni Amici Dei gratia Prepositi dicte Ecclesie, & ipsius Successori, & cui, vel quibus dederint, vel concesserint in perpetuum Fratrum videlicet, quandam petiam terre, & r. cum domo in ea, & super ea existente posita prope, vel quasi iuxta Civitatem Florentie inter Ecclesiam, & Canonice Sancti Pauli, & Ecclesiam Sancte Lucie, confines cuius terre, & r. dicti Venditores tales esse confitebantur. A primo latere via publica, secundo terra, que fuit olim Jacobi Altogradi, & nunc est dicte Ecclesie Sancte Lucie, fovea Communis in medio; tertio dicte Ecclesie, & Canonice Sancti Pauli, & Uguccionis Fratacozze, fovea Communis in medio; quarto vero latere scilicet ex parte fluminis Arni, via, que tendit per Insulam dicti fluminis Arni. Item vendiderunt & concesserunt jure libellario eidem Fratri Ruffino ementi, & accipienti. . . . domum, & super quandam domum sive domunculam, cum solo, & edificio suo, & omni fabbrica posita iuxta domum ipsam superius confinatum in Populo Sancti Pauli, qui tales fines habere dicebatur. A primo via; secundo predicta terra supra vendita; tertio, & quarto dicte Ecclesie, & Canonice Sancti Pauli iuxta predictos fines, vel si qui alii veriores dantur confin. . . . predicta terra, & res, & in totum cum predicta domo in eadem terra, & super ea existente; & preter eam domum, sive domunculam, & eius solum, & edificium cum omnibus ingressibus, & egressibus eorum, & cum omnibus ipsarum pertinentiis, adiacentiis &c. &c.

Testes ad hec rogati omnia supradicta Dominus Ugo Dalmatiana, & Bonaguida Medicus.

Ranc-

(2) Videatur legendum de Bogolio. V. sup. pag. 61.

Ranerius Melliorelli.

Boninsegna &c. Judex, & Notarius.

Guido Hondei.

Melliorellus Ranerij Melliorelli.

Et Ugho Gori Guanalducci.

✠ Ego Aldobrandinus Notarius Filius olim Cambij hec omnia olim rogata, & publicata a Vivanio Judice, & Notario, & verum iam completum per Arrighum C. . . . . publicum Notarium per ipsius Viv. Commissionem, & eiusdem Viv. Subscriptionem, atque commissione mihi facta a dicto Viv. de suis inbreviaturis morte preventivo publicavi, scripsi, & in publicam formam redegi.

Mandatum ad Episcopum Brixienf. Innocentii pp.
eo quod ipse Episcopus differret fratribus de
Contegnaga dare Ecclesiam SS. Faustini
& Jovite Brixien.

1230. 23. Jul. Ex tabul. S. Barthol. de Contegnaga Brixien.

Innoctius episcopus servus servorum dei Venerabili fratri . . .
Episcopo Brixienfi (1) salutem & apostolicam benedictionem.
Sua nobis . . . Magister, fratres, & sorores domus secundi ordinis humiliatorum prope Ecclesiam sanctorum Faustini & Jovite Brixien. petitione monstrarunt, quod nos intellecto quod . . . prior & fratres ordinis predicatorum in ipsa ecclesia immorantes de dicta ecclesia se transferre volebant ad aliam, in qua possent divinis obsequiis commodius immorari, tibi nostris dedimus litteris in mandatis, ut postquam iidem prior & fratres se de loco transferrent eodem, locum ipsum & ortum, quem
dicti

(1) Erat is Azzo de Turpiado, quem paullo ante commemoravimus.

didici prior & fratres ibidem habebant, si expedire videris, conferre & assignare curares Magistro, & fratribus & sororibus supradictis; & licet eis domum & ortum predicta ecclesie de consensu eorundem prioris & fratrum se ad aliam ecclesiam transferentium (2) assignaris, ecclesiam tamen eandem noluisse prefatis Magistro, fratribus, & sororibus assignare pro eo quod de ipsa in eisdem litteris expressa mentio non fiebat. Quare memorati Magister, fratres, & sorores nobis humiliter supplicarunt, ut eis conferri prefatam Ecclesiam de pietate solita mandaremus. Nos igitur attendentes, quod eadem Ecclesia poterit per eos salubriter gubernari, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, prefatam Ecclesiam cum possessionibus & pertinentiis suis, aliquo censu Brixienfi Ecclesie in recognitionem domini reservato, nominatis Magistro, fratribus, & sororibus conferas & assignes, Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Dat. Lugdun. X. Kal. Augusti Pontificatus nostri anno octavo.

A tergo hæc habentur: *Petat procurator executioni mandari hoc mandatum, non obstante rescripto sub alia forma nuper obtento ab eo, qui se dicit prepositum Ecclesie, & qui institutus est contra mandatum (3).*

(2) Anno MCCLI. novum S. Dominici Brixien. Cœnobium perfectum fuisse docet Gradonicus *Brix. Sacr. pag. 267*. Ex hoc tamen monumento colligimus aut citius id contigisse, aut ad novas sedes commigrasse Dominicanos, antequam illæ perficerentur.

(3) Ex hisce verbis colligimus contentio-

nem aliquam inter Brixiensem Episcopum, atque Humiliatos exortam hac in causa fuisse; & Præpositum ab Episcopo illi Ecclesie datum, quamvis eidem proximas domos Humiliati incolerent. Contentionem hanc ipsam innuit Gradonicus *Brix. Sacr. pag. 271*.

*Innocentii IV. Literæ quibus Ecclesiam SS. Trinitatis
Mediolan. Humiliatis confirmat.*

1250. 20. Aug. Ex Bull. Minor. Convent. T. J. pag. 553.

INnocentius Episcopus Servus Servorum Dei Dilectis Filiis . . .
Magistro & Fratribus Ordinis Humiliatorum Salutem & Apostolicam Benedictionem. Cum a nobis petitur quod iustum est & honestum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Sane vestra petitio nobis exhibita continebat, quod Venerabilis Frater noster . . . Mediolanensis Archiepiscopus diligenter attendens, quod Ecclesia SS. Trinitatis tunc Ordinis S. Benedicti sita juxta suburbium Portæ Cuman. Civitatis Mediolanensis (1) eidem Archiepiscopo immediate subiecta, propter incuriam habitantium in eadem adeo erat in spiritualibus & temporalibus deformata, quod non poterat in ordine suo commode reformari, Ecclesiam ipsam cum Ecclesia S. Mariæ in Campo ad dictam Ecclesiam Sanctæ Trinitatis pleno jure spectante Mediolanensis Diocesis cum omnibus juribus, possessionibus, & pertinentiis suis, prout ad eundem spectabat Archiepiscopum, sui Capituli accedente consensu, vobis & Ordini Humiliatorum duxit deliberatione provida conferendam, statuens ut idem Ordo Humiliatorum ibidem perpetuis temporibus inviolabiliter observetur, prout in litteris inde confectis plenius dicitur contineri. Vestris igitur supplicationibus inclinati, quod super hoc ab eodem Archiepiscopo provide factum est, ratum & gratum habentes, id auctoritate

(1) De hac Humiliatorum domo, ac de Ecclesia S. Mariæ de Campo, quæ in his litteris nominatur, sermo fuit Vol. I. p. 343. Miror autem neutram ex hisce

Ecclesiis unquam in Mabillonii Annalibus Ord. S. Benedicti commemorari. Forte non multo antea fuerat iisdem concessa.

te Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocínio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Lugduni XIII. Kal. Septemb. Pontificatus nostri anno octavo.

Arderici de Sorelina Modoetiensis Archipresb. literæ, quibus Humiliatis Modoetiensis domus de Medio Vico Ecclesiæ construendæ facultatem facit.

1250. 2. Dec. Ex Tabul. Capit. Modoetien.

Edit. a Julinio Memor. T. VIII. pag. 655.

~~~~~

Innocentii IV. literæ ne Humiliati transfuga recipiantur.

1250. 13. Aug. Ex Bibl. Braid.

Mittimus has Innocentii literas proferre, quod illæ jam editæ sint sum a Cl. P. Zaccaria in Itinere Literar. per Ital. P. I. Cap. I. pag. 17., sum in Bullario Franciscano T. I. pag. 551. Hic tamen dies 15. Aug. adnotatur, ibi dies 2. At in autographo nostro adnotatur 2. Id. Aug.

~~~~~

Privilegium de dispensatione utendi sagimine secundum ordinem cum illis qui non consueverunt.

1250. 23. Aug. Ex Bibl. Braid.

INnocentius episcopus servus servorum Dei dilecto filio magistro ordinis humiliatorum salutem & apostolicam benedictionem. Tua petitio nobis exhibita continebat, quod contingat interdum aliquos ad ordinem humiliatorum transire, qui ex

voto vel promissione antea tenebantur astricci, quod sagimine non uterentur (1). Quare nobis humiliter supplicasti, ut providere ipsis super hac re de benignitate sedis apostolicæ curaremus. Tuis igitur supplicationibus inclinati tibi & successoribus tuis auctoritate presentium indulgemus, ut cum talibus qui dictum intraverunt ordinem, vel intraverint etiam in futurum, postquam professionem fecerint in eodem, dispensare possitis auctoritate nostra, ut sagimine licite uti valeant, secundum ipsius ordinis instituta. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Lugduni decimo Kal. Septemb. pontificatus nostri anno octavo.

Sig. de more.

---

(1) Vide quæ de sagiminis usu adnotavimus sup. pag. 159.

*Innocentii IV. literæ, quibus confirmatur transactio inita
inter FF. Ord. Præd. S. Eustorgii, & Fratres
Humiliatos.*

1252. 25. Jun.

Ex Bullar. Ord. Præd. T. I. pag. 195. Collat. cum autograph. in tabul. S. Eustorg.

INnocentius Episcopus Servus Servorum Dei, dilectis filiis Priori, & Fratribus Ordinis Prædicatorum Mediolanen. Salutem, & Apostolicam Benedictionem. Cum a nobis petitur quod justum est, & honestum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Cum itaque, sicut Nobis exponere curavistis, inter vos

ex parte una , & Ministrum & Fratres Humiliatorum medii (1) Ordinis , qui habitant in suburbio Ecclesiæ S. Laurentii majoris extra Portam Ticinam (2) Mediolanen. super quodam Fundo , & ædificiis inibi constructis ex altera , orta fuisset materia quæstionis ; tandem , mediantibus bonis viris , amicabile inter partes compositio intervenit , prout in Instrumento super hoc confecto plenius continetur . Nos igitur vestris supplicationibus inclinati , compositionem ipsam , sicut sine pravitate provide facta est , & ab utraque parte sponte recepta , & hætenus pacifice observata auctoritate Apostolica confirmamus , & præsentis scripti patrocinio communimus ; Tenorem ipsius Instrumenti de verbo ad verbum præsentibus inseri facientes , qui talis est . In Nomine Domini anno à Nativitate ejus Millesimo Ducentesimo Quinquagesimo primo (3) , Die Mercurii , Quintodecimo die ante Kal. (4) Junii , Indiotione Nona , in præsentia Cardinalis filii quondam Gerudilaxii , qui stat in Brayda Cuergii (l. Guercii) de porta nova , & Jacobi filii quondam Joannis de Melgate (5) de Burgo S. Laurentii

(1) Idem est ac *secundi ordinis*.

(2) Legendum *Ticinensem*. Porro de hac Humiliatorum domo sermo fuit Vol. I. pag. 322. & pag. 345.

(3) Innocentius IV. anno MCCXLIII. VII. Cal. Jul. Pontifex renunciatus est ; hinc anno MCCLII. VII. Cal. Jul. , quo tempore hæc literæ datæ sunt , novum Pontificatus annum numerabat. Videbimus tamen octavum annum nominari. Sed optime animadvertit Cl. P. Bremond in suis ad hæc literas annotationibus , a die consecrationis Innocentium annos suos numerasse. Consecratio autem III. Cal. Jul. peracta. V. Ciacon. in Innoc. IV.

(4) Cl. P. Bremond suspicatur errorem librarii vizio hic irrepsisse . Ipse enim

legit XV. Idus Jun. , quæ certe numerandi ratio inusitata est , ac præterea , si sic loqui liceret , dies XV. ante Id. Jun. diei Mercurii non congrueret. At in Innocentii literis non Idus sed Calendas Junii nominantur . Porro cum reperimus : ante Cal. , jam alias monuimus , Calendas ipsas excludendas esse . Itaque dies XV. ante Cal. Jun. in diem XVII. Maji recidit , ac proinde in Mercurii diem , cum anno MCCLII. Dominicalis litera esset A.

(5) Legendum suspicor *de Melgate* . Joannes enim de Melgate occurrit ap. Julium (*Memor. T. VII. pag. 207.*) ad an. MCCVI.

rentii majoris de Porta Ticinensi, & Anselmi filii quondam Girardi de Ripa, qui stat in Resegaria; Cum multæ, & variæ quæstiones verterentur, seu verti sperarentur inter Fratrem Ægidium Parmen. Priorem Fratrum Prædicatorum S. Eustorgii Mediolanen. (6), & Fratrem Matthæum de Tebaldis de Bononia, & Fratrem Rolandum Placentinum, & F. Guidotum de Brivio suo nomine, & illorum Fratrum Prædicatorum, & omnes illos Fratres Prædicatores, & Fratrem Anselmum Corbum superstantem superstantiæ (7) ejusdem Ecclesiæ S. Eustorgii ex una parte, & Fratrem Arnoldum de Vedano Ministrum Humiliatorum medii Ordinis, qui habitare consueverunt Modoetiz in Domo, quæ dicitur communis Fratrum Humiliatorum, qui nunc habitant in suburbio S. Laurentii majoris extra Portam Ticin., & Fratres ejusdem Domus, quorum nomina sunt hæc: F. Petrus de Olda, & F. Jacobus Capellus, & F. Junius de Belestata, & F. Joannes Bellus de Gergni, & F. Brunoetus de Trivuri, & F. Guillelmus de Calcaxollis, & F. Ardericus de Tricio, & F. Griffus, qui nunc dicitur Benedictus ex altera parte occasione emptionis cujusdam petiæ terræ, cum Domibus, & ædificiis in ea positis, quam prædicti Humiliati emerunt prope hortum dictorum Fratrum Prædicatorum, immediate positæ inter Domum ipsorum Fratrum Prædicatorum, & Civitatem Mediolanen., cui terræ cohæret ad supertotum a mane superstantiæ S. Laurentii, quam tenet Jacobus de Bagana, a meridie Fratrum Prædicatorum, seu superstantiæ S. Eustorgii, a sero via, a Monte Hospitale Sanctæ Fidei, quod tenet Monasterium Gratafolia (8), & in qua Domo prædicti Humi-

mi-

(6) S. Eustorgii Ecclesiam anno MCCXX. adierunt PP. Ord. Prædicatorum, postquam per annum fere apud S. Nazarii habitaverant. V. Mediolanenses Historici, & præsertim Julianum T. VII. pag. 3, 6. T. IX. pag. 83.

(7) *Superstans* quid sit ex ipsa voce intelligimus: significat enim, qui operi cultumque præest. At vero *superstans superstantia* ille esse videtur, qui iis omnibus, qui operi præfunt, Præfectus sit.

(8) Gratafolia locus est non multum Me-

miliati proposuerunt facere continuam residentiam, & Deo deservire. Quam venditionem dicti Fratres Prædicatores dicebant posse revocare, seu revocari facere per dictum superstantem dictæ Ecclesiæ Sancti Eustorgii, cum ipsa terra, super qua dicta ædificia sunt, sit illius Ecclesiæ, sive superstantiæ, & per eam Ecclesiam, sive superstantiam ad libellum, sive in Emphiteosim teneretur, & vendita sit, superstante illo illius Ecclesiæ non requisito, nec de ipsius consensu, vel voluntate tacita, vel expressa, nec aliqua denuntiatione præmissa; & dicebant prædicti Fratres Prædicatores, non licere ibi ædificare, nec fenestras habere in ipsa domo, nec quæ fiet, vel posset fieri aliquo tempore, nec aliqua foramina, nec aliquid in fraudem fenestrarum vel foraminum contra Domum, seu hortum ipsorum Fratrum Prædicatorum a meridiana parte, nec licere eis facere Canonicam majoris Ordinis (9) nec licere eis convocare prædicationem, cum per hoc prædicationes Prædicatorum Fratrum impedirentur, cum eorum officium, & studium proprie in prædicatione consistat, & ipsi jamdudum sedem suam elegerint apud Ecclesiam supradictam S. Eustorgii, quorum officium, seu Religio, ex supervenienti facto aliquorum non debet aliquatenus impediri. Super quibus omnibus placuit prædictis partibus volentibus meliora providere, ad infrascriptam transactionem pervenire, & ad infrascripta pacta, seu transactiones pro Christiano statu utriusque partis, & Religione prædictorum Fratrum Prædicatorum, & Humiliatorum, conservanda, & ut

omnis

diolani distans Ticinum versus. Ibi olim Monachorum Vallis Umbrosæ Monasterium fuit, S. Barnabæ sacrum, cujus apud Julium mentio *T. V. pag. 477.* ubi de ejus origine differit, *pag. 525. &c.* Optime autem animadvertit memoratus auctor *T. IX. pag. 57.* Domum hanc hospitalem, quæ hic S. Fidei dicitur, eandem proba-

biliter esse, quæ plerumque S. Barnabæ ad S. Eustorgium dicitur; quæ appellatio hinc probabiliter ducta, quod S. Barnabæ Monasterio superius memorato obnoxia illa esset.

(9) Scilicet primi Humiliatorum Ordinis domum; quæ Canonice nomine interdum appellabatur.

omnis materia scandali amoveatur omnino, infra scriptas conventiones, & omnia infra dicta, ex causa transactionis inter se fecerunt. In primis quod in aliquo ædificio, vel muro existente nunc in prædicta terra, vel quod de cetero fiet per ipsos, vel per eorum successores, non debeat fieri aliqua fenestra, vel aliqua apertura versus hortum prædictorum Fratrum Prædicatorum a meridiana parte per quod possit respici in dictum hortum, & quæ factæ sunt debeant obturari, & obturatæ teneri de muro. Luxellos (10) autem super tecta possint habere, ita quod non sit licitum ipsis Humiliatis, nec eorum successoribus in prædicta terra, vel ædificio facere Canonicam, vel Domum majoris Ordinis; Ita quod non sit licitum ipsis Fratribus Humiliatis, nec eorum Successoribus convocare prædicationes, & quod dicti Fratres Prædicatores non debeant per se, nec per superstantes dictæ Ecclesiæ, venditionem dictæ domus revocare, vel revocari facere, sed in prædictis parais, & conventionibus debeant esse taciti, & contenti. Quare prædictus F. Ægidius Prior Ordinis Fratrum Prædicatorum, & ipsi Fratres Prædicatores cum eo, & prædictus Anselmus Corbus superstans dictæ Ecclesiæ ex una parte, & prædictus F. Arnoldus de Vedano Minister dictorum Fratrum Humiliatorum, & ipsi Fratres Humiliati cum eo, de mandato, & voluntate, & auctoritate, & consensu Fratris Beltrami Gochore (11) Magistri totius Ordinis Humiliatorum, & de mandato, & voluntate, & consensu Fratrum Mirani Ministri de Brayda, & Tucebelli (12) Ministri de Sancta Agatha de Modoetia, Prælatorum, & Anzianorum aliorum Fratrum Humiliatorum ex altera parte, vicissim per-

(10) *Luxellos* interpretatur P. Bremond canaculares fenestras, eas scilicet quæ in superiore tecti parte patent.

(11) Zochoram, seu Zutoram a Mediolano

historicis illum appellari diximus Vo. I. pag. 100.

(12) *Lez. Tucebelli*, ut in pluribus aliis Monumentis legimus.

permiserunt, & guadium dederunt, obligando omnia Bona utriusq. Domus pignori, quod prædicta omnia, & singula attendent, & observabunt, & adimplebunt omni tempore suis expensis, & damnis, & sine damnis, & expensis partis volentis attendere, & observare prædicta, & quod dicti Fratres Humiliati cum prædictis Fratribus Prædicatoribus dabunt opem & operam efficacem, quod hæc omnia supradicta confirmentur per Summum Pontificem, & per Dominum Fratrem Leonem venerabilem Archiepiscopum Mediolanen., salvo tamen ipsius Ecclesiæ S. Eustorgii, siue superstantiæ omni jure fidei & feudi, quæ habent ad requirendum contra dictos Fratres Humiliatos pro dicta terra, & ejus occasione, & salva terra, quam dicta superstantia, siue Dominus Gerardus de Bernate habet extra murum horti dictorum Fratrum Prædicatorum versus Civitatem Mediolani, scilicet inter murum, & dictos Humiliatos. Hoc actio, & expressim dicto per speciale pactum inter eos, quod si dicti Fratres Humiliati alienarent dictam terram, quod promissio, & obligatio cum suis pactioibus, siue transactionibus sit irrita, & inanis, & quod Investitura, siue confirmatio venditionis facta prædictis Humiliatis per ipsum superstantem sit nullius valoris, & momenti, & pro nulla penitus habeatur. Quibus omnibus peractis eodem die, & in præsentia F. Girardi, filii supradicti Joannis de Bernate, & Anselmi filii quondam Girardi Raphaelis de Crema, & Ambrosii, filii quondam Jacobi de Ogio, testium, prædictus Prior, & prædicti Fratres Matthæus, & F. Rolandus Placentinus, & F. Guidotus de Brivio, & omnes alii infra scripti FF. Prædicatores, nomina quorum sunt hæc. F. Albarinus. F. Jacobus de Modoetia. F. Amizo; F. Guillelmus de Cruce. F. Rolandus Placentinus; F. Guido de Oprena, F. Guillemus de Vercellis; F. Guarperius, F. Lanfrancus; F. Gisulphus, F. Bonacursus, F. Dominicus, F. Bartholomæus Bononiensis, F. Ægidius Bononiensis, F. Ardigellus, F. Stephanus de Pirovano, F. Gualdefredus Lector, F. Beltramus

Villanus, F. Stephanardus (13); F. Jacobus de Cugano, F. Guidotus de Brivio, F. Gregorius, F. Joannes Cremenfis, F. Theodudus, F. Joannes de Vigniani, F. Lotherius, F. Bonifaciollus, F. Jacobus Novariensis, F. Raymundus de Cimiliano, F. Castellanus, F. Gabriel, F. Rodulphus, F. Matthæus Bononiensis, F. Marchifius, F. Pax, F. Joannes de Opreno (14) F. Omarius, F. Chunradus Vercellensis, F. Umbertus Bononiensis, F. Philippus de Balsamo, F. Alexander; F. Humilis, F. Girardus de Arengo, F. Girolodus, F. Matthæus Mediolanensis, F. Guillelmus Vercellensis, F. Andreas, F. Stephanus de Meda. F. Lanfrancus Burgonus, F. Beltramus Rana, F. Aliprandinus, F. Guifredus, F. Jacobus de Cimiliariis, F. Miranus, F. Jacobus de Casate, F. Bonacursus Brixienfis (15) approbaverunt, & laudaverunt, & ratum, & firmum habuerunt totum contractum, & prædictam Concordiam, & pactum, & transactionem. Insuper dixerunt, & protestati fuerunt quod de sua voluntate propria, & de eorum consensu celebratus fuerat ille contractus totus, & voluntate totius Capituli illorum Fratrum Prædicatorum, licet non potuissent ibi interesse omnes, exceptis Priore prædicto, & F. Matthæo, & F. Rolando, & F. Guidoto, qui cum eo erant quando celebratus fuit ille contractus in Capitulo Humiliatorum prædictorum de Modoetia, & præsentē F. Jacobo de Varena Præposito Domus de Porta Orientali pro secundo Notario ibi rogato, & vocato, unde tot Instrumenta fieri uno tenore sunt rogata, quot erant necessaria

(13) Stephanardus de Vicomercato probabiliter hic indicatur, de quo sermo est ap. PP. Quetif & Echard Script. Ord. Præd. T. I. pag. 460. Illius Poema Historicum de rebus ab Othone Vicecomite gestis editum est T. III. Anecdor. Bibl. Ambros., rum Vol. IX. Script. Rer. Ital. E vivis excessit an. MCCXCVII.

(14) Hujusetiam mentio occurrit apud PP. Quetif & Echard T. I. pag. 470.

(15) Videmus hic maximo numero fuisse ad S. Eustorgii Prædicatorum, quorum LVII. hoc loco numerantur. Circa annum autem MCCLXXXVIII. Flamma ardore, CL. Cenobium illud constabat.

saria & præsentibus istis omnibus testibus, qui fuerunt ad prædicta Capitula more solito ad sonum Campanæ convocata. Ego Frater Jacobus Præpositus Ecclesiæ S. Joannis Baptistæ Notarius interfui, & subscripsi. Ego Riboldus filius quondam superscripti Beltrami Morenæ de Matto Civis Mediolanensis de porta Ticinensi de Vicinia S. Laurentii majoris Notarius Sacri Palatii rogatus, & jussu istius (*forte superscripti*) F. Beltrami Magistri totius ordinis Humiliatorum, & utriusq. partis tradidi, & scripsi. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis &c. Datum Jannæ VII. Kalendas Julii. Pontificatus nostri Anno octavo (16).

(16) V. *sup. not. 3.*

*Innocentii IV. Literæ, quibus Humiliatos tertii Ordinis
a militia immunes esse jubet.*

1251. 4. Aug. Ex Bull. Francisc. Vol. I. pag. 376.

INnocentius Episcopus Servus Servorum Dei Venerabilibus Fratribus . . . . Archiepiscopo Mediolan. & . . . . Episcopo Papiensi (1) Salutem & Apostolicam Benedictionem. Favore Religionis dilectorum Filiorum Magistri & Fratrum Humiliatorum Tertii Ordinis Mediolan. inducimur, ut eorum petitionibus, per quas illorum status habeatur tranquillior, benignius annuamus. Cum igitur non sit conveniens vel honestum, ut guerrarum, vel aliorum sæcularium negotiorum ipsi se immisceant periculis, quibus, ut dignis famulari obsequiis possint Patri luminum, terga dant. Nos suis precibus benignius inclinati ipsis

H h 2

aud-

(1) Rodobaldus Cipolla Papiensi Ecclesiam T. I. in Episc. Papiens.
per id tempus præerat. Ughell. *Ital. Sacr.*

audoritate præsentium indulgemus, ut per nullum omnino Potestatem, seu Commune, vel locorum aliquorum Universitates, eos vel eorum Ordinis Fratres in domibus propriis cum suis Familiis commorantes, ad sumendum arma, equos tenendos, vel ad eundum in cavalcatas (2) vel expeditiones, seu etiam ad iuramenta præstanda (3) compelli de cetero valeant, vel etiam aggravari plusquam alii eorum concives in solvendis talleis vel collectis vel mutuis concedendis. Quapropter fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus memoratis Magistro & Fratribus super hoc efficaciter favoris præsidio assistentes non permittatis ipsos contra huiusmodi Indultum ab aliquibus molestari; Molestatores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo; Constitutione de duabus dietis in Concilio generali edita non obstante. Datum Mediolani (4) II. Nonas Augusti Pontificatus nostri anno nono.

(2) Frequentissime apud Italos per hæc tempora vox huiusmodi usurpabatur ad militares incursiones designandas; hinc frequentissime apud Villanos historicos: *I Fiorentini cavalcavano &c.*

(3) De his diximus supr. pag. 166.

(4) Innocentius IV. hoc anno mense Aprilis Lugduno digressus, Genuam venit, hinc Mediolanum, quam urbem ingressus 7. Julii duobus circiter mensibus reavit.

*Innocentii IV. Literæ, quibus Humiliatis tertii Ordinis
ob vicinorum homicidia molestias inferri vetat.*

1252. 3. Aug. Ex eod. Bull. Ibid.

Innoentius Episcopus Servus Servorum Dei Venerabilibus Fratribus . . . Archiepiscopo Mediolanen., . . . & Episcopo Papiensi Salutem & Apostolicam Benedictionem. Solet annuere Sedes Apostolica piis votis, & honestis petentium desideriis favorem benevolam impertiri. Cum igitur sicut dilecti Filii . . .
Magi-

Magister & Fratres Terti Ordinis Humiliatorum Mediolan. Nobis exponere curarunt, in locis aliquibus sit statutum, ut Parochiani Parochiarum in quibus fuerit homicidium perpetratum, nisi ipsum ceperint homicidam, certum bannum solvere teneantur (1), ipsosque Fratres non deceat, nec sit tutum captionibus aut rixis talibus immisceri, suæ super hoc quieti consuli misericorditer petierunt. Nos eorum in hac parte volentes gravaminibus præcavere, suis precibus inclinati, auctoritate præsentium inhibemus, ne quis de cetero ad solutionem Banni alicujus occasione hujusmodi ipsos impellat. Quapropter Fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eidem Magistro & Fratribus contra aliquorum super hoc audaciam assistatis & defendatis, nec permittatis ipsos contra inhibitionem nostram ab aliquibus indèbite molestari, Molestatores hujusmodi per Censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo; constitutione de duabus dietis in Concilio generali edita non obstante. Quod si non ambo iis exequendis interesse potueritis, alter vestrum ea nihilominus exequatur. Datum Mediolani Nonis Augusti Pontificatus nostri anno nono.

(1) *Bannum* idem est interdum ac multa pecuniaria. Id porro ex his literis discimus, quod nusquam me legere memini,

multam Paræciarum incolis indictam fuisse, qui homicidii in eorum paræcia perpetrati reum non comprehendissent.

Privilegium domini Pape ad capitulum Cisterciensium quod fratres ordinis in suo ordine non debeant recipi.

1257. 23. Aug. Ex Bibl. Braid.

Innoctius episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Abbati & generali capitulo Cistertii salutem & apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum Magistri & fratrum
Ordi-

Ordinis humiliatorum fuit propositum coram nobis, quod licet eis a sede apostolica sit indultum, ut nullus fratres ipsius Ordinis discedentes ab eo absque ipsius Magistri licentia possit recipere aut retinere sine speciali mandato sedis ejusdem faciente plenam & expressam de indulto hujusmodi mentionem (1) quidam tamen Abbates, & fratres Ordinis vestri fratres predicti Ordinis humiliatorum recipiunt in supradictorum Magistri & fratrum prejudicium, & Ordinis eorum non modicum detrimentum. Quia vero inter vestrum & ipsorum Ordinem decet haberi sincerissimam caritatem, universitatem vestram rogamus & hortamur attente per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus pro divina & nostra reverentia taliter in vestro capitulo disponatis, quod aliquis frater ejusdem Ordinis humiliatorum in Ordine vestro contra tenorem ipsius indulgentie nullatenus admittatur; ita quod devotio vestra exinde digna laudibus, & gratiarum actionibus habeatur (2). Dat. Mediolani decimo Kal. Septemb. pontificatus nostri anno nono.

Sig. de more.

(1) Vide sup. pag. 203.

Minorum recipere, quas edidit W2-

(2) Similes literas dederat olim ad Cistercienses Gregorius IX. ac Fratres Ord.

dingus *Annal. Minor. T. II. pag. 625.*

Privilegium Innocentii IV. sicut nulla domus Ordinis vitare debeat visitationem Domini Magistri Generalis.

1251. 25. Aug. Ex Cod. Puric.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Magistro & fratribus Ordinis Humiliatorum salutem & apostolicam benedictionem: Insinuastis nobis, quod Præpositi, Prælati, & fratres quarundam domorum Ordinis vestri, licet juxta pro-

professionem emissam habitum vestrum deferant, & Regulam ejusdem Ordinis observent, tamen tibi, fili Magister, obedire; ac te ad visitationem & correctionem sicut ceteri prepositi & fratres prædicti Ordinis admittere denegant minus juste, in animarum suarum periculum, & ipsius Ordinis evidens detrimentum. Nos itaque vestris supplicationibus annuentes, præsentium vobis auctoritate concedimus, ut Magister sæpèdicti Ordinis, qui pro tempore fuerit, Præpositos, Prælatos, & fratres hujusmodi, quod sicut ceteri Præpositi ac fratres ejusdem Ordinis sibi obediant, ac eum ad debitam correctionem & visitationem admittant, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compellat. Dat. Mediolani octavo Calendas Septemb. pontificatus nostri anno nono.

*Joannis Episcopi Florentini literæ,
quibus Humiliatos a S. Donati ad Turrim ad S. Luciam transfert.*

1251. 11. Sept.

Editæ sunt ab Ughellio Vol. III. Ital. Sacr. in Episc. Florent.

Privilegium quod fratres non compellantur ad pedagium exigendum vel ad aliquod officium vel ad pensandam farinam.

1251. 22. Sept. Ex Bibl. Braid.

Innocentius episcopus servus servorum Dei venerabili fratri archiepiscopo mediolanen. salutem & apostolicam benedictionem. Personis omnibus ecclesie Romane devotis, & illis precipue, que sub religionis habitu conditori omnium pia student con-

conversatione placere, te cupimus inveniri promptum in opportuni favoris gratia, quæ ipsis dignoscitur opportuna. Sane ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod potestas & commune mediolani fratres primi & secundi Ordinis humiliatorum officia publica seu communitalis gerere, ac exigere pedagia, & ad portam civitatis stare ut blada & farinas ponderent seu mensurent (1), per captionem bonorum suorum, per inhibitionem quod homines mercimonia cum ipsis non exerceant (2), neque molant in molendinis eorum pro sua voluntate compellunt. Cum itaque nos dictos fratres nullatenus velimus huiusmodi oneribus prorsus indecentibus aggravari, quia redundant in detrimentum libertatis ecclesiasticæ, & vergunt in damnum & injuriam ordinum predictorum, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus dictos potestatem & commune, quod eosdem fratres super premissis de cetero non molestant, & ablata eis occasione huiusmodi sine qualibet difficultate restituant, attentius moneas, & juxta officii tui debitum per censuram ecclesiasticam compellere non omittas. Quod si forte super hoc negligens fueris & remissus, dilecto filio archipresbitero Modociensi (3) Mediolanen. diocesis damus nostris litteris in mandatis, ut te ad id monitione premissa, auctoritate nostra, appellatione remota compellat; non obstante si tibi a sede apostolica sit indultum, quod suspendi, vel interdici, aut excommunicari non possis sine aliqua indulgentia,

(1) De hisce muneribus, quibus Humiliati fungi coacti sunt, satis diximus Vol. I. Dissertat. V. num. XIX &c., ubi etiam vidimus aliorum pariter Religiosorum eorum hominibus fuisse illa demandata.

(2) Laniæ scilicet & pannorum, quæ ab Humiliatis exercebantur.

(3) Modoetienfis Archipresbiter adhuc forte erat Ardericus de Sorellis, qui an. MCCL.

Humiliatis Modoetienfibus de Medio vi- co ecclesiæ construendæ facultatem fecit, cujus hæc de re literas edidit Julius (*Memor. T. VIII. pag. 655.*) Idem hæc etiam Innocentii literas a nobis editas promittit ib. pag. 664., sed visum est eas hic iterum afferre, ut Pontificis litteræ omnes ad hæc Humiliatorum munera pertinerent uno fere intuitu conspiciantur.

tiq, de qua in litteris nostris plenam & expressam oporteat fieri mentionem. Dat. Brixie (4) decimo calendas Octob. pontificatus nostri anno nono.

Sig. de more.

(4) Innocentius post Idus Sept. Mediolano colligimus. V. Pagum in ejus vita, & digressus, Brixiam contendit, ubi ass. Julia. (*Memor. T. VIII. pag. 91.*) quandiu subsistit, ut ex litteris hinc

Tria privilegia Innocentii III.

1212. 13. Maji Ex Bibl. Braid.

IN nomine Domini. anno dominice incarnationis millesima ducentesimo quinquagesimo secundo, die lune, decimotertio mensis Maii indictione decima in civitate mediolani in camera sita juxta ecclesiam Sancti Barnabe prope palatium archiepiscopatus mediolanen. (1) presentibus fratre Jacobo de besana de ordine minorum, & fratre Bartholomeo de padua de eodem ordine, & fratre Ottobello de gallarate de Ordine Humiliatorum capell. infrascripti domini Archiepiscopi, omnibus rogatis testibus, dominus frater Leo (2) Dei gratia sancte mediolanen. ecclesie venerabilis Archiepiscopus, precepit mihi infra scripto Gualterio notario, ut autenticarem, & insinuarem (3), & in publicam formam redigerem ad perpetuam firmitatem & memoriam obti-

I i

nen-

(1) *Ædes hæc S. Barnabæ sacra commemoratur etiam in Calendario Sitoniano, & in charta an. MCXIII. apud Cl Julium (Memor. T. V. pag. 123. & 402.) Ibi tamen posita illa dicitur in domo Archiepiscopi. In nostro autem monumento statuitur prope palatium archiepiscopatus. Sed forte hæc voces prope palatium &c. non ad Ecclesiam ipsam, sed*

ad cameram referende sunt, ut hæc juxta S. Barnabæ Ecclesiam, ac proinde prope Archiepiscopi ædes sita esset.

(2) Leo de Perego ex Ord. Minor., de quo sup. pag. 121.

(3) *Insinuare* in chartis medii ævi idem est ac in acta publica referre. V. Cangium ad hanc vocem.

nendam, & ut eis fides adhibeatur omni tempore tamquam publicis instrumentis & originalibus, tres litteras bullis plumbeis domini Pape bullatas, sanas & integras tam in bullis & filis, quam carta & litteris, & in nulla sua parte vitiatas nec corruptas. Tenor prime talis est. *Innocentius Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiscopo mediolanen., & brixien. & papien. Episcopis* (4) *salutem & apostolicam benedictionem. Meritis devotionis dilectorum filiorum magistri & fratrum ordinis humiliatorum inducimur, ut eos favore benivolo prosequamur, & super iis, que digne cupiunt, habeamus providentie studium efficacis. Hinc est, quod nos eorum supplicationibus inclinati, ut fratres primi & secundi Ordinis eorum communia negotia civitatum vel aliquorum locorum exercere, vel pedagia colligere minime teneantur, eis auctoritate apostolica per nostras litteras duximus indulgendum districtius inhibentes, ne aliquis ex eisdem fratribus se de premissis presumat intrromittere sine speciali mandato sedis apostolice faciente plenam & expressam de indulgentia huiusmodi mentionem. Quocirca fraternitati vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus non permittatis ab aliquibus dictor magistrum & fratres super iis contra concessionis & inhibitionis nostre tenorem indebitum molestari, molestatores huiusmodi per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Quod si non omnes iis exequendis poteritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Dat. Mediolani duodecimo Kal. Septemb. pontificatus nostri anno nono* (5). Tenor vero secunde talis est: *Innocentius Episcopus servus servorum Dei venerabili Fratri Archiepiscopo mediolanen. salutem & apostolicam benedictionem. Persone humiles divini nominis laudibus desudantes non injuriis seu molestiis affici, sed honore debent & gratia confoveri. Sane conquesti sunt nobis dilecti filii magister, prepositi, & prelati ordinis humiliato-*

rum

(4) Brixienſi Eccleſiæ per ea tempora præerat, ut jam diximus, Azzo de Turbiado. (5) V. ſup. pag. 241.
Papienſi vero, ut diximus, Rodobaldus

Cipolla.

rum de Lombardia, quod licet professores ejusdem ordinis, temporis faciente malitia, sunt afflicti gravibus oneramentis, & diversis prematuris oneribus expensarum, tamen quidam potestates & communia Lombardie & precipue potestas & commune Mediolan. a demibus ipsius ordinis, qui sunt eorum constituto districti, quamdam nomine mutui pecunie summam exigunt, & extorquere nituntur (6). Cum autem pati notissimus, quod afflictis addatur afflictio, & humiliati sub potenti manu Domini trabentur (forte graventur) injuriis a potentia laicali, fraternitatis tue per apostolice scripta mantamus, quatenus potestates & communia memorata, ut super hujusmodi exactione, extorsione pecunie, & aliis exactionibus indebitis fratres ejusdem Ordinis non molestant, monitione premissa, per censuram ecclesiasticam appellatione remota compellas. Dat. Lugduni secundo Id. Februar. pontificatus nostri anno octavo. Tenor vero tertie talis est. Innocentius Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiscopo mediolanen. & brixien., ac papien. salutem, & apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum Magistri & fratrum ordinis humiliatorum fuit propositum coram nobis, quod licet fratribus tertii Ordinis a sede apostolica sit indultum, ut arma portare seu aliquam guerram facere minime teneantur (7), potestates tamen & communia civitatum & aliorum locorum ab hujusmodi fratribus in suo districtu existentibus, pro eo quod ad exercitus non accedunt, collectas exigunt & extorquent. Nos itaque volentes

(6) Exstat in Modoetienfium Canonicorum tabulario monumentum an. MCCLX. XVII. a Cl. Julinio editum (*Memor. T. IX. pag. 98.*), quod forte ad hanc ipsam pecunie mutationem pertinet, quæ hic innuitur. Cum Modoetienfes domus S. Agathæ Humiliati magnam olim pecunie vim Mediolanensi Reipublicæ mutuam dare coacti essent, pretiosa aliquot ditissimi illius thesauri vasa, qui a

Theodelinda Regina Modoetienfi Ecclesiæ dono datus fuit, apud Humiliatos eodem pignoris loco deposita fuerant. Anno vero MCCLXXVII. pecunia ex parte Humiliatis soluta thesauri ipsius partem Modoetienfi Ecclesiæ illi reddiderunt, ut ex memorato monumento colligimus.

(7) V. Innocentii ejusd. literas superius recitatas pag. 241.

tes ut de indulgentia hujusmodi fratribus ipsis fructus proveniant. affectatus, eis auctoritate apostolica per litteras nostras indulgemus, ut iidem propter promissa nullam collectionem solvere teneantur. Quocirca fraternitati vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus non permittatis ab aliquibus dictos fratres super iis contra concessionis nostre tenorem indebite molestari, molestatores hujusmodi per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Quod si non omnes iis exequendis poteritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Dat. Mediolani duodecimo Cal. Septemb. pontificatus nostri anno nono.

Ego Gualterius filius quondam ser petri anillii burgi porte horientalis civitatis mediolani & scribe predicti domini Archiepiscopi rogatus interfui & autenticavi ut supra, & sicut in ipsis continebatur literis, ita & in hoc legitur instrumento, nihil dempto, addito, vel mutato, quod mutet sensum, vel variet intellectum, & ad scribendum dedi, & me subscripsi.

Ego petrus filius guilielmi magistri de sexto (8) burgi porte nove civitatis mediolani notarius jussu superscripti Gualterii notarii scripti.

Pri-

(8) Guillelmus de Sexto Petri pater idē forte pag. 534.) commemoratur, atque Abbas est, qui in monumento an. MOCXXXIII. cognomento vocari dicimur.
a Muratorio edito (*Amiquit. Ital. T. IV.*)

Privilegium quod episcopus novariensis
debeat excommunicare Potestatem
Mediolani.

1252. 12. Aug. Ex Bibl. Braid.

INnocentius episcopus servus servorum Dei venerabili fratri episcopo Novarien. (1) salutem & apostolicam benedictionem. Dilecti filii fratres (2) ordinis humiliorum Mediolanen. civitatis & diocesis suam ad nos querimoniam destinarunt, quod potestas & commune Mediolanen. non attendentes, quod in clericos vel personas ecclesiasticas nulla est eis iurisdictio attributa, eosdem fratres ad suscipienda publica officia civitatis ipsius, & ad mutuandam pecuniam eidem communi pro sua voluntate compellunt in dictorum fratrum prejudicium & gravamen super quo petierunt sibi per sedis apostolice providentiam subveniri. Cum autem hec, si vera sint, que redundant in prejudicium ecclesiastice libertatis, nequeamus conniventibus oculis pertransire, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus si est ita predictos potestatem & commune, quod ab eorundem fratrum super premissis compulsionem ac molestationem omnino desistant, monitione premissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione remota compellas, proviso ne in universitatem mediolanen. (3) excommunicationis vel interdicti sententiam proferas, nisi a nobis super hoc mandatum receperis speciale. Dat. Perusii (4) tertio Id. Augusti pontificatus nostri anno decimo.

Sig. de more.

Ven-

- (1) Sigebaldus hic erat, quem Lazarus Aug. (2) Cod. Puric. in universitate mediolanensi.
Cotta in Museo Novariensi e Caballaria (3) Hanc urbem, Pagio teste, (Chron. Pontif. in Innoc. IV.) Innocentius tenuit ab
gente fuisse dicit. infante Novemb. an. MC. LI. ad diem
(4) Extat harum litterarum exemplar in XIX. April. an. MCCLIII.
Codice Puricelliano, ubi hoc loco scribitur fratres primi & secundi Ordinis.

*Venditio facta a fratre arnoldo & fratribus & sororibus
domus humiliatorum que dicitur arderici lovoni
sororibus de ranuce .*

1353. 15. Apr. Ex Tabul. Capit. Canturienf.

IN nomine domini anno dominice incarnationis milleximo ducentesimo quinquagesimo tercio quintodecimo die aprilis indictione undecima vendicionem ad proprium vel ad libellum, secundum quod res inventa fuerit, libere tamen & absolute ab omni fisco, censu, condicione onere & servitute prestandis vel faciendis, seu etiam sustinendis excepta decima fecerunt frater arnoldus Rapacoſta frater & minister domus humiliatorum de planela (1), que dicitur arderici lovoni de burgo canturio, & cum eo frater obizo de filva, & frater iohannes boxius, & frater guillelmus de carate fratres illius domus, & domina fonia soror & ministra illius domus, & berta de gezonibus, & anexia de cosa, & caracoſa rapacoſta, & giera mazachani, & obiana de prinis, & maria de repozo, & concordia de . . . . tancio, & caracoſa soror ejus, & alegrantia iohannis ſgiav ine, & margarita petri arcatoris, & benedicta de gezonibus & divitia filia arderici bezani, & anexia de pixina sorores illius domus vice & nomine & ex parte illius case in dominam begeparem de be-roldis sororem & ministram & in antea domus humiliatarum de ranuce de planela, omnes de burgo canturio, recipientem nomine & ad partem omnium sororum illius domus & communis illius domus & totius ordinis humiliatorum civitatis Mediolani & Comitatus, Nominatim de pecia una terre vinee jacente in territorio de gell . . . . ubi dicitur ad arconum, cui est a mane stratta & pratum iohannis de bovo, & ardizeti gezoni, & cujusdam

(1) De hac, aliisque, que hic nominantur, Canturienſibus Humiliatorum domibus V. Vol. I. pag 388. 389.

dam hominis de cumis; a meridie civolini de ledā; a sero her-
quondam petri rodatii & in parte jacobī xelli & in parte acces-
sum; a monte humiliatorum domus de planela, quę dicitur ar-
derici de cruce; & est pertice viginti & septem & tabule quin-
decim, & sic infra suprascriptas coherentias sicut est terminata
& designata & quanta inventa fuerit in presenti remaneat ven-
ditione . . . . . Ita ut amodo in antea omni tempore usque
in perpetuum suprascripta domina begepare ministra nomine il-
lius domus, & sorores illius domus cum suis successoribus, &
cui dederit habere & tenere & possidere debeat suprascriptam ter-
ram ut supra videlicet, una cum superioribus & inferioribus, seu
cum finibus & accessionibus suis, cum omnibus suis utilitatibus
in integrum, & facere exinde debeat cum suis successoribus &
cui dederit juris proprietarii vel libellarii nomine sine ullo cen-
sa reddendo quidquid voluerit sine alicujus contradictione. Insuper
venditores empt. cesserunt dederuntque, tradiderunt & man-
daverunt omnia jura & omnes actiones & rationes exceptiones,
defensiones, retentiones, & reparationes, usus, conditiones rea-
les & personales utiles & directas & . . . . . quę & quas habe-
bant vel uti seu aliquo modo habere poterant modis omnibus &
per omnia in suprascripta & pro suprascripta terra per omnia &
de illa eam in suum locum posuerunt, & suum missum & pro-
curatorem in rem suam constituerunt, & sicut venditores emptori
per omnia constituentes, & jam se tenere & possidere dictam
terram nomine illius emptricis volentes in eam dominium &
possessionem transferre, cui possessioni continuo renunciaverunt,
eamque in ipsam emptricem transtulerunt, & relinquerunt, & se
absentes inde fecerunt (*hic linea integra corrosa, ut nullus sensus
eliciatur*) & privilegio & omni regule & ceteris juribus quo vel
quibus se tueri vel juvari possent aliquo modo predicti frater ar-
noldus minister, & suprascripti fratres, & domina fornia mini-
stra & omnes alie predictę sorores suprascriptę domus nomine
ipſius

ipsius domus, ita quod defendere & guarentare habent cum suis successoribus superscriptam terram ut supra, videlicet eidem domine begepare recipienti nomine superscripte domus de ranuce & totius ordinis humiliatorum, ut supra dictum est, & suis successoribus, & in omni tempore & in omni litis eventu a libello dato in antea ab omni homine suis dampnis & expensis & sine dampno & dispendio illius empiricis & ejus successorum, & cui dederit. Et pro qua venditione & pretio dicte terre confessi & contenti fuerunt predicti frater arnoldus minister & omnes superscripti fratres & sorores venditores libras centum decem denariorum novorum (2) a dicta domina begepare superscripto nomine recepisse renunciando exceptioni non numerate pecunie quod pretium processit in utilitate superscripte domus videlicet ad solvendum pretium quatuor petiarum terre jacente in territorio de canturio sive de vigezolo, ubi dicitur in domoda, que emerunt unam a stephano tancio, & aliam a zano de zena, & aliam a leone xaguino, & aliam a ser arderico de ofenago, ut in omnibus & per omnia confessi fuerunt renunciando omni exceptioni non rei ita existentis.

Quia sic inter eos convenit. Actum Canturii in superscripta domo. Interfuerunt ibi testes rogati petrus filius quondam petri de iola, & guillelmus filius petri de longono & stephanus & bartholomeus fratres filii quondam stephani prine, stephanus filius jacobii coboldi de marliano & pro notario dominus hobizo filius quondam leonis gezonis & jacopinus filius guillelmi prine omnes de canturio.

Ego guillelmus filius aripandi prine notarius de canturio . . . . . hanc cartam tradidi & subscripsi.

Ego

(2) Circa an. MCCLl. leges de monetis cudendis lras Mediolani fuisse Mediolanenses historici edocent. Enimvero fre-

quens moneta nove vel denariorum novorum mentio in hujus temporis monumentis occurrit.

Ego Jacopinus filius guillelmi prince notarius de canturio hanc cartam scripsi, & pro superscripto notario interfui.

Privilegium quod fratres possint tempore jejunii
uti ovis, caseo & lacte.

1153. 10. Nov. Ex Bibl. Braid.

Innoceñtius episcopus servus servorum Dei G. sancti eustachii diacono cardinali (1) salutem & apostolicam benedictionem. Sua nobis dilecti filii Magister, prelati, & fratres secundi ordinis humiliatorum petitione monstrarunt, quod in regula ipsius Ordinis continetur, ut fratres ejusdem ordinis tempore, quo jejunant, ab ovis, lacte ac caseo debeant abstinere (2). Quia vero quotienscumque jejunant id observare non possunt, nobis humiliter supplicarunt, ut eis concedere dignaremur, quod in illis diebus, in quibus per ecclesiam non est indictum jejunium, statuto hujusmodi non obstante, ovis, lacte ac caseo uti possint. Nos itaque de circumspectione tua gerentes in Domino fiduciam pleniorē, presentium tibi auctoritate committimus, ut super hoc statuas, quod videris expedire. Dat. Lateran. duodecimo kal. Decemb. pontificatus nostri anno undecimo.

Sig. de more.

Tom. II.

K k

Pri-

(1) Erat hic Guillelmus de Flisco, Innocentii fratris filius (V. Clacon. in Innoc. IV.) qui per hoc tempus Humiliatorum Protector renunciatus fuisse vide-

tur, ut clarius constabit ex monumento an. MCCLIV. 11 Febr. inferius edendo.

(2) Vide Vol. I. Dissertat. III. num. 7.

**Privilegium quod fratres non agant officia secularia
sine licentia Domini pape vel domini
archiepiscopi .**

1153. 13. Dec. Ex Bibl. Braid.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei dilecto filio Magistro Ordinis humiliatorum salutem & apostolicam benedictionem. Ex parte tua & dilectorum filiorum ac prepositorum, prelatorum, & fratrum primi & secundi ordinis humiliatorum mediolanen. civitatis & dioc. nobis fuit humiliter supplicatum, ut cum nos eis dudum per nostras indulxerimus litteras, ut ipsi communia negotia civitatum vel aliorum locorum exercere, vel pedagia colligere minime teneantur, eis districtius inhibentes, ne aliquis ex eisdem fratribus se presumat intromittere de premissis sine speciali nostro mandato, faciente plenam & expressam de indulto huiusmodi mentionem; & . . . potestas ac commune mediolan., ipsos quod per indulgentiam & inhibitionem eandem de predictis se intromittere pretermittunt, plurimis perturbant injuriis, & afficiunt detrimentis; ipsis, quod predicta indulgentia & inhibitione nequaquam obstantibus, se de premissis, pro huiusmodi vitandis injuriis ac detrimentis, intromittere valeant, concedere curaremus. Quocirca discretionis tue per apostolica scripta mandamus, quatenus super hoc disponas & ordines cum iisdem, prefatis indulgentia & inhibitione non obstantibus, quod salva dicti ordinis honestate & animarum salute videris expedire. Dat. Laterani Id. Decemb. pontificatus nostri anno undecimo .

Sig. de more .

Humiliatorum de prato ticini.

1253. 18. Dec. Ex Bibl. Braid.

INnocentius Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis preposito & conventui domus humiliatorum de prato ticini papien. (1) salutem & apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod justum est & honestum, tam vigor equitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Quapropter dilecti in domino filii vestris devotis supplicationibus inclinati omnes libertates & immunitates a predecessoribus nostris Romanis pontificibus vobis concessas, nec non libertates & exemptiones secularium exactio- num a Regibus, principibus, & aliis Christianis rationabili- ter vobis indultas, terras quoque, possessiones & alia bona ve- stra, si ea omnia iuste ac pacifice obtinetis, vobis & per vos domui vestre auctoritate apostolica confirmamus, ac presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apo- stolorum ejus se noverit incursum. Dat. Laterani decimoquin- to Cal. Jan. pontificatus nostri anno undecimo.

Sig. avulsum.

K k 2

Con-

(1) De hac Papiensi Humiliatorum domo diximus sup. pag. 3.

*Controversia inter Alexandrinos S. Michaelis
& Dertonenses S. Marci Humiliatos.*

1154. 11. Febr. Ex Monum. apud Cl. Mannium.

IN nomine Domini anno dominice incarnationis millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto, die martis undecimo intrante mense Februarii (1) inditione duodecima. Noverint universi Fideles in Christo presentes litteras inspecturi, quod cum inter dilectos fratres nostros Prepositum & Conventum Ecclesie seu domus Sancti Michaelis de Alexandria Ordinis Humiliatorum ex una parte, & Conventum Ecclesie Sancti Marci de Terdona ejusdem Ordinis ex altera (2), controversia emerisset super eligendo Priore in eadem Ecclesia Sancti Marci, & ubi Novitii ejusdem Ecclesie debeant profiteri (3), nec non super obventionibus, & rebus, & lucris, quocumque titulo provenientius ad eandem, ac illis recipiendis ad fraternitatem ipsius conventus, qui in valitudine positi pro animarum suarum salute ad Dominum

(1) De hac loquendi ratione V. sup. pag. 149.

(2) Dertonensem S. Marci domum Alexandrinæ S. Michaelis domui obnoxiam fuisse, ac Priorem proinde, non vero Prepositum illi præfuisse, ostendimus sup. pag. 64.

(3) Nullæ olim erant apud Monachos Tironibus tantummodo instituendis assignatæ ades, sed in unoquoque Monasterio locus a ceteris sejunctus iisdem tribuebatur. Quin etiam quo in Monasterio quisque Monasticam professionem emittebat, in eodem plerumque degere consueverat. Hinc frequentissimus ille professionis modus: *promitto stabilitatem, & obedientiam & conversionem morum meorum in hoc monasterio* V. Martene

de Monach. ritibus lib. V. Cap. IV. Enimvero vidimus Vol. I. Dis. IV. num. XX. Fratrem Tiberium Parmensem, qui deinde Humiliatis præfuit, Generalis Humiliatorum Conventus auctoritate a Parmensi domo, in qua professionem emitterat, ad Bergomensensem traductum fuisse. Ideo porro de professionis loco controversia inter Dertonenses & Alexandrinos Humiliatos exorta erat, quod, ut ait ibidem Martenius, *Novitii in Monasteriis a majori (monasterio) pendentibus admissi & probati, in principali seu Capitaneo Monasterio profectum facerent.* Hic tamen secus a Beltramo statutum videmus.

nam converti desiderant (4), & huiusmodi controversia fuisset ad Sedem Apostolicam devoluta, tandem nos Frater Beltramus totius Ordinis Humiliatorum Magister a Sede Apostolica receptus litteras in hac forma, *INNOCENTIUS* Episcopus Servus Servorum Dei Dilecto filio Magistro Ordinis Humiliatorum salutem & apostolicam benedictionem. Sua nobis dilecti filii Prior & Fratres Ecclesie Sancti Marci Tardonensis tui Ordinis petitione monstrarunt, quod cum causa, que inter ipsos ex parte una, & Prepositum & Conventum Ecclesie Sancti Michaelis de Alexandria ex altera, super eo quod iidem Prepositus & Conventus asserunt dictum Priorem & Fratres sibi fore subiectos, ac quibusdam aliis jurebus vertitur coram te, qui jurisdictionem obtinas inter partes, sit diutius agitata, Tu terminare causam huiusmodi neglexisti, in dictorum Prioris & Fratrum prejudicium, & gravamen. Quare nobis humiliter supplicarunt, ut providere sibi super hoc paternam sollicitudine curaremus. Quo circa discreptioni tue per apostolica scripta precipiendo mandamus, quatenus, si est ita, eandem causam juxta statuta & regulares observantias dicti Ordinis, prout ipse Ordini expedire videris, studeas terminare, contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Datum Laterani Idus (ita) Decembris Pontificatus nostri anno undecimo. Suscepimus etiam Litteras Domini Guglielmi Sancti Eustachii Diaconi Cardinalis Venerabilis Patris nostri Ordinis Protectoris (5) in hunc modum: *GUILLELMUS* miseratione Divina Sancti Eustachii Diaconus Cardina-

lis

(4) Frequentissimus medio ævo mos fuit, ut principes etiam viri graviter egrotantes, non solum Monasticas vestes induerent, sed Religiosa etiam vota nuocerent, quibus, si convalescerent, adstringebantur. Erudite in hanc rem disputat Mabillonius *Prefat. in AB. SS. Ord. S. Bened. Sac. I. num. CV. Sac. III. num. XXI. Sac. IV. num. CXCI. Pref. I. Sac.*

VI. num. XXV. & Pref. II. num. XCVIII. H. porro *Conversi ad succurrendum*, seu *Monachi ad succurrendum* dicebantur. Plura etiam de iis apud Cangium ad vocem *Monachi ad succurrendum*. Sæculo adhuc XIV. morem hunc viguisse Mabillonius animadvertit.

(5) V. sup. pag. 257.

lis dilecto sibi in Christo religioso viro Magistro Ordinis Humiliatorum salutem in Domino Jesu Christo. Si discrepitis vestra sollicite, ut debuerat, attendisset, quam periculosum, quamque dampnosum sit ipsa sancte contemplationi deditis, occasione aliquarum emergentium contemptuum, quoquo modo retrahi obsequium Jesu Christi, & in profanationibus earum, & litium consumere bona sua, pati nullo modo debeatis, quod aliquot Fratres domorum vestrarum, qui plene votis ab apostolica Sede in spiritualibus & temporalibus sunt commissi, cujusvis contemptum causa ad Sedem Apostolicam accessissent, ut ibi litium vtagini modica Ecclesiarum suarum . . . . . emergendo vacarent ab operibus, quibus nesciuntur se perpetuo detinuisse. Sane inter Prepositum & Conventum Sancti Michaelis de Alexandria ex parte una, & conventum Ecclesie Sancti Marci de Tordona ex altera, super eligendo Priore in ipsa Ecclesia Sancti Marci pro tempore, Novitiorum professione, obventionibus, seu lucris eidem Ecclesie Sancti Marci, ac infirmis ad conversionem recipiendis, in ea materia contemptum exorta, quidam ex Fratribus ipsarum Ecclesiarum propter hoc ad Sedem Apostolicam accesserunt; ne ibi litigando brevi ora consumerent Ecclesiarum suarum substantiam longis sudoribus acquisitam, notumus ipsos super premissis in curia aut alibi litigare. Quapropter providentie vestre mandamus, quatenus assumptis vobis providis & religiosi viris Ministro Fratrum Minorum Provinciae Mediolani, de Rondoneto, ac de Vico Baldono Prepositis, Fratre Tuttobello de Modocia, & Fratre Mirano de Braida Ordinis Humiliatorum, super premissis inter predictos Prepositum & Conventum, & inter alios etiam vobis subiectos, super similibus contemptibus statuatis, & ordinetis de predictorum consilio, quod secundum Deum, animarum saluti degentium in prefatis Ecclesiis personarum, & tranquillo ac pacifico ipsarum statui equitate pensata videaris expedire, sic omnem prorsus contemptum modum salubriter procedente, quod ad nos super hiis de cetero querimonia non asceniat. Quod si aliquis religiosorum predictorum hiis interesse nequiverit, aut fortasse noluerit, aut ab hiis discedendum duxerit, de aliorum consilio premissa

missa exequi procuraretis. Et quia timemus ne super eisdem articulis inter prefatos Prepositum & Conventum Sancti Michaelis, & Conventus Ecclesiarum Sancte Marte de Janua, & Sancte Trinitatis de Asti (c) contempiones similes oriantur, nos antedictus Frater Beltramus totius Ordinis Humiliatorum Magister volentes, & serio affectantes de medio Fratrum ipsorum discordiarum & litium materiam summovere, cum talibus involvi non deceat Dei servos, diligentem tractatum habuimus super hujusmodi contempionibus sopiendis cum supradictis Prepositis de Rondeneto, & de Vico Boldono, & Fratribus Tutto Bello de Modocia, & Mirabono (ita) de Braida, Ministro Minorum absente, qui perquisitus non potuit, quia non erat in istis partibus, inveniri. De quorum Prepositorum & Fratrum ibi presentium consilio & assensu statuimus & ordinamus, sicut infra proxime continetur. In Nomine Domini Nostri Jesu Christi amen. Nos Frater Beltramus totius Ordinis Humiliatorum Magister statuimus, & ordinamus, atque precipimus, ut cum in aliis (*videntur aliqua deesse*) accedat ad illam, in qua prior fuerit ordinandus, de cujus conventu eligat quattuor Fratres providos & discretos, salutem animarum & utilitatem Ecclesie affectantes, cum quorum vel majoris partis consilio & assensu eidem Ecclesie de persona idonea provideat in Priorem. Quod si duo ipsorum in partem unam, reliqui vero in alteram declinarent, liceat Preposito, quorum duorum maluerit sequi consilium in presciciendo Priore, qui non videatur ratione aliqua reprobandus. Quod super (*videtur legendum si illi, vel si predicti*) quattuor nolent in electione procedere,

(c) Genuensem S. Martine domum ab Alexandrino S. Michaelis Preposito fundatam fuisse vidimus sup. pag. 61. ideoque poterant S. Michaelis Prepositi juris aliquid in eandem sibi sumere. Astensem

Domus S. Trinitatis eandem esse diximus, quae *Domus Dei* vocabatur, quaeque forte ab Alexandrina S. Michaelis domo originem duxerat.

dere, vel malitiose procurarent differre (liceat) eidem Preposito de Priore idoneo eidem Ecclesie providere. Quod si Prepositus infirmitate vel alio impedimento canonico preventus ad ipsas Ecclesias personaliter accedere non valeret, constitueret ad hoc suum Vicarium vel Nuntium specialem, qui vice ipsius predictos quatuor eligeret, & cum consilio eorum super electione Prioris procedat, prout de ipso Preposito superius est expressum. Cum vero Prior electus fuerit, idem Prepositus si presens erit, alioquin ejus Vicarius cum consilio ipsius Prioris & predictorum quatuor eligeret ceteros officiales, qui dicte Ecclesie, & constituta sunt (*aut aliquid deest, aut aliter legendum*) de electione Prioris & Officialium . . . . . volumus & statuimus annuatim. Super eorum receptionem, qui ad Dominum in sanitate converti desiderant, statuimus & ordinamus, ut tres de quolibet conventu predictarum Ecclesiarum conveniant ad Ecclesiam Sancti Michaelis de Alexandria, & ibi cum Preposito & sex de Fratibus ejusdem Ecclesie Sancti Michaelis tractatum habeant de numero recipiendorum in qualibet ipsarum Ecclesiarum tam Sancti Michaelis, quam aliarum predictarum, & cum de numero convenerint, statuimus ut Prepositus Sancti Michaelis cum consilio & assensu Fratrum & ipsius Ecclesie Sancti Michaelis recipiat ibi Fratres & Sorores usque ad numerum illum, qui ibi fuerit pretaxatus. Eodem vero modo idem Prepositus per se vel Nuntium suum ad Ecclesias conductas (*videtur error aliquis irrepisse, aut aliquid deesse*), & ibi cum consilio & assensu Prioris & Fratrum cujuslibet earum, Fratres & Sorores recipiat juxta numerum recipiendorum in qualibet Ecclesia pretaxatum. Super professione Novitiorum admittenda statuimus & observare precipimus, ut cum in aliqua predictarum Ecclesiarum aliquis Novitius fuerit, qui profiteri desideret observantiam regularem, idem prepositus accedat personaliter ad eandem, & de vita & moribus profiteri volentis diligentius inquisito, si Priori & Conventui
domus

domus ejusdem placuerit ab ipso Novitio professionem recipiat regularem, ne dum extra ea claustra septa per loca diversa pergentes relabantur in memoriam & desiderium veterum voluptatum. Quod si casu aliquo non posset idem Prepositus anteire, volumus per ipsum mandari Priori ejusdem Ecclesie, ut professionem recipiat vice sua. De infirmis autem ad conversionem recipiendis statuimus, & precipimus observare; cum aliquis in egritudine constitutus ad Ordinem ipsum in aliqua Ecclesiarum pro anime sue salute converti voluerit, Prior & Conventus ejusdem Ecclesie hoc notificent, quam citius potuerint, Preposito antedicto; & ab eo super receptione ipsius infirmi petat licentiam humiliter & devote, quam volumus esse dandam, ne impediatur propositum divinitus inspiratum: alioquin eum recipere liceat Priori & Conventui supradictis. Si vero de ipsius infirmi adeo morte subita probabiliter timeretur, quod tam ipsius interitum (*ita*), quam licentia postulari nequiret, vel etiam expectari, eisdem Priori & Conventui de ipso recipiendo in hoc casu licentiam indulgemus, precipientes sub debito obedientie, ut in fraudem predictae licentie postulande nulli pretendant timorem interitus, ubi non sit probabiliter dubitandum. Quod si Prepositus adeo in partibus remotis existeret, quod in brevi non posset hujusmodi licentia postulari, & casus mortis incumbat, liceat eidem Priori & Conventui recipere infirmum eundem. De hiis vero, que alicui Ecclesiarum ipsarum legantur, vel offeruntur, vel ad eas aliquo titulo perveniunt, preterquam de mercaturis consuetis (7), statuimus & precipimus, ut ea omnia deveniant & cedant in proprium ipsius Ecclesie, & usum Fratrum & Sororum commorantium in eisdem. Super lucris provenientes & consuetis & honestis mercaturis, sic providentes statuimus observandum, ut per Fratres

Tom. II.

L I

ad

---

(7) De iis scilicet, quae lana pannisque faciendis exercebantur, de quibus sermo fuit Vol. I. Diss. V.

ad illud officium deputatos regantur fideliter, & ab aliis bonis illius Ecclesie habeantur penitus separata; & de ipsis cum commode fieri poterit ante omnia imminetia debita persolvantur. Statuentes & precipientes, ut predictarum Ecclesiarum Priores & Conventus aliquas possessiones non emant, nec edificia construant, absque nostra & Prepositorum de Vicoboldono, & ultra Ticinum consilio & assensu, donec ipsa debita fuerint integre persoluta. Quibus debitis exsolutis, quod ex tunc de ipsis lucris faciendum fuerit, nostre ac ejusdem Prepositi Sancti Michaelis permissioni & ordinationi servamus. Quæ (omnia) & singula, ut superius legitur, statuimus & precipimus inviolabiliter observari, salvis omnibus subjectionibus, & honoribus, visitationibus, & correptionibus & juribus aliis pertinentibus in Ecclesiis istis ad Prepositum memorate Ecclesie Sancti Michaelis de Alexandria; & excommunicamus omnes illos qui hujusmodi contra (*forte nostra*) statuta contempserint, vel noluerint observare: reservata nobis & successoribus nostris semper in predictis omnibus & aliis potestate mutandi, addendi, & corrigendi, & interpretandi, prout melius & utilius apparebit. In cuius rei testimonium de hiis iussimus fieri publicum instrumentum, & ipsum nostri sigilli munimine roborari. Omnibus sit pax & tranquillitas. Actum in domo Humiliatorum de Braida in Civitate Mediolani feliciter.

Interfuerunt pro Notariis Maffeus Lignacius filius Porenzani Lignacii, & Bonaventura de Raude filius Raineri de Raude Civitatis Mediolani.

Interfuerunt ibidem testes Dominus Jacobus Prepositus Ecclesie Sancti Joannis Humiliatorum porte orientalis, & Frater Guglielmus de Sexto Prelatus domus Humiliatorum domus nove, & Frater Anrichus de Mascenago ejusdem domus, & Frater Petrus domus Humiliatorum de Sancta Agata & alii plures.

*Innocentii IV. literæ
de Ecclesia SS. Faustini & Jovite Brixienf. Humiliatis
concedenda.*

1254. 2. Sept. Ex Tabul. S. Barthol. de Contegnaga Brixien.

Innoceñtius episcopus ſervus ſervorum dei Venerabili fratri....
Epifcopo Mantuano (1) ſalutem & apoſtolicam benediſtione-
nem. Ex parte dileſtorum filiorum.... Magiſtri, fratrum,
& ſorum ſecundi ordinis humiliatorum Brixien. fuit propoſitum
coram nobis; quod nos olim intellecto, quod fratres ordinis pre-
dicarum ſe de eccleſia ſanctorum fauſtini & Jovite Brixien. ad
aliam volebant, in qua poſſent liberius divinis immorari obſe-
quiis, ſe transferre, quodque iidem Magiſter, & fratres ac ſorores
manſionem nimis artam habebant, bone memorie Epifcopo Bri-
xien. (2) noſtris dedimus litteris in mandatis, ut cum clerici ec-
cleſie ſupradiſte univerſe carnis debitum exolviffent, poſtquam
dicti prior & fratres ſe de loco tranſtuliffent eodem, eccleſiam
ipſam, & ortum etiam, quem habebant ibidem prefatis miniſtro,

L 1 2

fra-

(1) Mantuanus Epifcopus tunc erat R. Mar-
tinus ex Comitibus Caſaloldis. V. Ughell.
Ital. Sacr. T. I. in Epifc. Mantuan.

(2) Azzoni ſcilicet de Torbiado, qui an.
MCCI.III. 28. Oct. deceſſerat. Grado-
nic. *Brix. Sac.* pag. 274. Azzoni porro ſuc-
ceſſit Cavalcanus de Salis, quem Ughel-
lius an. MCCLIII. electum dicit. Con-
tra Galeardus in notis ad Ughellium, &
Gradonicus idem contendunt Cavalcanum
jam ob an. MCCLI. *Suffraganeum*, ut
ajunt, Azzoni datum, Capreoli præſer-
tim auctoritate innixi, qui Cavalcanum

ab Innocentio Epifcopum renunciatum ſcri-
bit, quo tempore Brixiam e Gallia redux
advenit; quod ſcilicet an. MCCLI. conti-
git, ut etiam monumento ſup. pag. 249.
allato confirmatur. Ego tamen, cum nul-
lam in hiſce Innocentii literis Brixienſis
Epifcopi viventis mentionem fieri videam,
ſed ſolum Azzonem, qui obiit, comme-
morari, ſuſpico nondum Cavalcanum ad
Brixienſem ſedem eveſtum fuiſſe. Eni-
vero nihil a Cavalcano geſtum ante æ-
ſum MCCLVI. apparet in ipſa Grado-
nici narratione.

fratribus, & sororibus, si expedire videret, conferre ac assignare curaret, faciens ab eisdem prius dictis priori & fratribus satisfactionem de sumptibus, quos fecerunt in edificiis, congruam exhiberi (3). Qui partem ipsius ecclesie (4) auctoritate litterarum ipsarum liberaliter contulit; ac partem orti jam dicti, domos & edificia predictae ecclesie certis distincta finibus prefatis Magistro, fratribus, & sororibus, Capituli Brixien. ad id accedente consensu, pro quadam vendidit pecunie quantitate, prout in instrumento publico confecto exinde plenius dicitur contineri. Ipsorum igitur Magistri, fratrum, & sororum supplicationibus inclinati presentium tibi auctoritate mandamus, quatenus quod super hiis ab eodem Episcopo provide factum est auctoritate nostra studeas confirmare. Dat. Anagnin. III. Non. Septembr. Pontificatus nostri anno duodecimo.

(3) V. sup. pag. 223. 23.

(4) Ex hisce literis colligimus ipsius Ecclesie partem Humiliatis concessam fuisse. Sed cum Ecclesie pars hic nominatur, domorum scilicet, quae ad Ecclesiam perti-

nebant, pars est intelligenda. Nam Ecclesiam numquam Humiliatis concessam fuisse videmus in Monum. MCCLXXIII. 32. Mart.

*Alexandri IV. Litterae,
quibus Monasterium de Rubono Humiliatis confirmat.*

1256. 4. Mart. Ex Bull. Francisc. T. II. pag. 121.

Alexander Episcopus Servus Servorum Dei, Dilectis Filiis Praeposito & Fratribus de Rubono Mediolan. Diocesis Salutem & Apostolicam Benedictionem. Justis petentium desideriis dignum est nos facilem praebere consensum, & vota quae a rationis tramite non discordant, effectu consequente complere. Ex parte siquidem vestra fuit propositum coram nobis, quod

quod Venerabilis Frater noster .... Archiepiscopus Mediolan. prudenter attendens, quod Monasterium Monialium de Rubono suæ Diœcesis tunc Ordinis S. Benedicti (1) propter malitiam degentium in eodem erat adeo in spiritualibus & temporalibus desolatum, quod nulla spes remanserat, quod posset in suo Ordine reformari, ipsum de assensu Capituli sui, & Monialium existentium in eodem tam in spiritualibus quam in temporalibus vobis perpetuo duxerit submitendum, vobis nihilominus concedens, ut in eodem Monasterio Ordo vester per Sedem Apostolicam approbatus perpetuis temporibus observetur, ac eidem Monasterio per Præpositos dicti Ordinis singulis annis Visitationis & correctionis officium impendatur juxta prædicti Ordinis instituta; reservatis dicto Archiepiscopo, suisque Successoribus & Ecclesiæ Mediolanensi omnibus juribus, quæ prius in dicto Monasterio obtinebant; ita quod præfatis Monialibus de bonis ejusdem Monasterii in victu & vestitu aliisque necessariis, vos tandiu providere curetis, donec per Archiepiscopum ipsum, & Successores ejus erunt in aliquibus Monasteriis sui Ordinis collocatæ, prout in literis inde confectis plenius dicitur contineri. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, quod per eundem Archiepiscopum provide factum est in hac parte ratum habentes & gratum, id auctoritate Apostolica confirmamus & præsentis Scripti patrocínio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Laterani IV. Nonas Martii Pontificatus nostri anno secundo.

Pri.

(1) De Humiliatorum domo *de Rubono* V. Vol. I. pag 394 & 399. Porro Monasterii hujusce, quod ad S. Benedicti Ordinem pertinuisse dicitur, nulla in Ma-

billonians Annalibus mentio. Mediolanensis vero Archiepiscopus, qui Monasterium hoc Humiliatis concesserat, erat Leo de Pertgo.

**Privilegium Alexandri IV., sicut Dominus Magister
Ordinis promoveri facere debet Fratres secundi
Ordinis ad sacros Ordines .**

1256. 23. Mart. Ex Cod. Paris.

Alexander Episcopus Servus Servorum Dei dilecto filio Magistro Ordinis Humiliatorum (1) salutem & Apostolicam benedictionem . Dilectus filius frater Ægidius procurator tuus , & totius Ordinis Humiliatorum nobis exposuit , quod felic. Innocentius papa prædecessor noster , intellecto quod Religiosæ domus secundi Ordinis Humiliatorum , divina cooperante gratia , erant dilatatæ rebus , multiplicatæ numero & personis , & quod quamplures ipsarum , licet essent magnæ congregationes in eis , Ecclesiarum nondum erant titulis honoratæ ; quædam vero etsi haberent Ecclesias , Sacerdotes attamen non habebant , sicque oportebat Fratres & Sorores domorum ipsarum prodire in publicum , & turbis secularibus immisceri pro ipsis Officiis audiendis , in suæ Religionis dispendium , & non absque periculo animarum ; ne tantæ Religionis loca sanctis & piis operibus mancipata , manerent ulterius gloriosis Ecclesiarum immunita signaculis , vel pro ministeriorum (*forte* ministrorum) defectu reprehensibiliter indecora , tibi suis dedit litteris in mandatis (2) , ut in eisdem domibus ipsius secundi Ordinis , in quibus nondum erant Ecclesiæ constructæ , domorum ipsarum facultate ac personarum ipsarum qualitate pensata , Ecclesias ædificari faceres , prout expedire videres , Diocesanorum locorum super hoc requisito auxilio & consensu ,

---

(1) Humiliatorum Ordini adhuc præerat concessit. V. Vol. I. Diss. IV. num. IV. Beltramus primus Generalis Magister , qui (2) Vid. sup. pag. 222. deinde insequente anno MCCLVII. satis

sensu , & tam in illis , quam in aliis domibus dicti Ordinis secundi , in quibus erant Ecclesiæ fabricatæ , per Sacerdotes idoneos a Fratribus in dicendis horis Canonicis adjuvandos , divina procurares officia celebrari : sed tu circa præmissa , magis quam honori tuo & animarum saluti conveniat , remissus existens , quamvis in aliquibus prædictarum Domorum Ecclesias fieri procuraris , tamen in eorum pluribus id omittens , nullos ordinasti presbiteros juxta mandatum apostolicum in eisdem ; ex quo manifeste noscitur animarum provenire periculum , Fratribus & Sororibus domorum ipsarum , interdum propter defectum Sacerdotum decedentibus , non sumpto viatico peregrinationis humanæ . Quia vero circa ea , quæ salutem animarum respiciunt , te non debes difficilem reddere ; sed ad promotionem ipsorum dare te convenit opem & operam efficacem , discretionis tuæ in virtute obedientiæ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus , quatenus , si ita est , submoto cujuslibet difficultatis , & dilationis obstaculo , in hujusmodi procedas negotio juxta directarum ad te ipsius prædecessoris continentiam litterarum , fratres quoque domorum prædicti secundi Ordinis ad hoc idoneos in Clericos , Subdiaconos , Diaconos , & Presbiteros promoveri facias , eos ad hujusmodi celebranda officia deputando (3) . Alioquin dilecto filio Præposito Ecclesiæ de Vicoboldono Mediolanensis Diocesis damus nostris litteris in mandatis , ut te ad id exequendum juxta traditam tibi formam , monitione præmissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota compellat . Dat. Laterani decimo Calend. April. Pontificatus nostri anno secundo .

Bene-

(3) Hinc itaque ex alterius Ordinis Humiliatis nonnulli sacris initiari ceperunt , quod Braidenfis ipsius Chronici auctori-

tate comprobatur. V. Vol. I. Dis. III. num. XVI. & Dis. IV. num. IV.

*Benedicti Novocomensis Episcopi literæ ,
quibus Ecclesiam S. Vitalis ad Cazam gentem jure patronatus
pertinere declarat .*

1256. 16. Apr. Ex Tabul. Episc. Comens.

FRATER Benedictus Dei & Apostolicæ Sedis gratia Cumanus Episcopus (1) , universis & singulis præsentis litteras , & instrumentum publicum inspecturis salutem in eo , qui est omnium vera salus . Accedens ad præsentiam nostram Maifredus , qui dicitur Caza , natus quondam Fratris . . . . Cazæ (2) Civis Cumanus nobis humiliter supplicavit , quatenus quoddam Privilegium & Juspatronatus , quod sibi in Hospitali & Ecclesia Sancti Vitalis Cumarum (3) asserit pertinere , confirmare benivole dignaremur . Cujus quidem Patronatus & Advocationis Privilegii tenor sequitur in hæc verba .

In Nomine Domini . Anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto die Dominico sextodecimo intrante Aprili Indictione quartadecima , Præsentibus Dominis Leone Advocato Archidiacono Cumano (4) , Rodulfo de Piro

(1) Benedictus de Asinago Ord. Præd. an. MCCCXXVIII. Novocomensis Episcopus a Joanne XXII. jussus, Franchini Rusche viarque armis, qui Valerianum fratrem a Novocomensi Clero eligendum curaverat, diu a sua Sede exulare coactus est; quo tempore cum Grumellum in Valle Tellina occupasset, locum illum plerumque tenuit, donec an. MCCCXXXV. Azonis Mediolanensis Domini ope devicto Franchino Benedictus Ecclesiam suam adiit. V. Tatrum *Annal. Sacr. di Como Dec. III. Lib. I. pag. 44. &c.*

(2) Maifredi Pater, cum Frater appello-

tur, forte ad tertium Humiliatorum Ordinem pertinuit.

(3) Cum S. Vitalis Ecclesia, atque illi annexa hospitalis donus, Humiliatorum domui proxima esset, quæ olim de S. Vitale dicebatur, de qua sermo fuit sup. pag. 28. suspicor Xenodochium Ecclesiamque ipsam ad Humiliatos olim pertinuisse; idæque huic monumento in collectione nostra locum dandum censuimus.

(4) Hic deinde post tres annos Novocomensis Episcopus renunciatus est. V. Tatrum *Ann. Sacr. Dec. II. pag. 687.*

Piſco Canonico Cumano, Guazina Ruſca (5), Vicedomino de Cagno, Imerico de Vitaniſ, Guafparro Vicedomino, Petro Ot-drado, & Pace Græco omnibus de Cumis teſtibus rogatiſ Domi-nuſ Ubertuſ (6) Dei gratia Cumanuſ epiſcopuſ conſtituit, voluit, & eſſe decrevit Dominiuſ Obizonem Cazam de Cumis & ſuoſ Hæredes in perpetuum Patronum & Advocatum & Patronoſ & Advocatoſ Hoſpitaliſ & Eccleſiæ Sancti Vitaliſ Cumarum, ita tamen quod nullatenuſ ipſe Dominiuſ Obizo vel ejuſ Hæredes res & bona ipſiuſ Hoſpitaliſ poſſit ullo modo vendere nec alie-nare. Si quos autem Fratres vel Sororeſ ibidem ad ipſum Hoſ-pitale, vel Preſbiterum ad ipſam Eccleſiam recipi contigerit, de conſenſu & voluntate ipſiuſ Domini Obizoniſ vel ipſorum Hæ-redum debeant recipi. Et inſuper quod Prælatuſ (7) & Fratres Hoſpitaliſ prædicti de temporalibuſ rebus facere & reddere ratio-nem ipſi Domino Obizoni vel ejuſ Hæredibuſ omni menſe te-neantur maxime de receptiſ & expenſiſ. Et etiam quod Prælatuſ & Fratres & Sororeſ Hoſpitaliſ jam dicti non poſſint aliquod mutuum contrahere, vendere, vel alienare, vel aliquam obliga-tionem alicui facere ſine parabola ejuſdem Domini Epiſcopi vel ejuſ ſucceſſoriſ, & ſupraſcripti Domini Obizoniſ, vel ejuſ Hæ-redum. Quod quidem Juſpatronatuſ & Advocatiæ dicti Hoſpitaliſ & Eccleſiæ in quolibet Capitulo plenum & integrum ei, & ſuiſ

Tom. II. M m Hære-

(5) Idem ille eſt, ut arbitror, qui an. MCCXXVI., & MCCXXXVIII. Me-diolanenſiſ Prætor fuit, quamvis alii non Guazinam Ruſcam, ſed Guazam, aut Guazarinuſ Ruſcenuſ appellent. V. Tattum *Annal. Sacr. Dec. II. pag. 584. & 618.*, & Juliniuſ *Memor. T. VII. par. 403. & 527.*

(6) Ubertuſ de Sala ab an. MCCXXVII. ad annuſ MCCLIX. Novocomenſiſ Epi-

ſcopuſ. V. Tattum *Ann. Sacr. Dec. II. par. 592. &c.*

(7) Hac præcipue voce *Prælatuſ* adducimur, ut Fratres hic Indicatoſ Humiliatoſ fuiſſe credamus; hoc enim nomine, qui Hu-miliatorum alteriuſ Ordiniſ domui præe-rat, appellabatur. Contra cum de aliſ Fratribuſ, qui Xenodochiuſ inſerviebant, eſt ſermo, qui illiſ præeſt, Miniſter ple-rumque, aut Magiſter dicitur.

Hæredibus constituit & reservat. Et prædicta fecit Dominus Episcopus de voluntate, & beneplacito, & consensu majoris partis Fratrum dicti hospitalis ibi præsentium, cum reperiatur dictum Dominum Obizonem, & quondam Dominum Johannem Cazam ejus Fratrem, & Dominam Silviam matrem eorum (8) prædictum Hospitale & prædictam Ecclesiam ædificasse & construxisse. Actum in Palatio superscripti Domini Episcopi; unde plures chartæ uno tenore fieri sunt rogatæ. Ego Rugerius Siccapanis Notarius, filius quondam Ser Guidonis Siccapanis de Quadrio de Cumis hanc chartam tradidi & scripsi, & jussu superscripti Domini Episcopi prædictis interfui.

Nos igitur diligenter inspecto & examinato Instrumento prædicto solertius, causam piam, qua percolendæ memoriæ Prædecessorem nostrum præfatum prædictum Juspatronatus & Advocatiæ ipsius Mayfredi Antecessoribus collatum existit, attendentes, merito ipsius Mayfredi precibus inclinati, asserentis, nullum ad præsens descendentem ex dictis ipsius Prædecessoribus (*superesse*) præter eum, prædictum Privilegium & Juspatronatus & Advocatiæ, & omnia quæ continentur in eodem, in prædictum Mayfredum ejusque Hæredes reliquos, si fuerint, prædictorum Prædecessorum suorum in perpetuum auctoritate nostra de novo statuentes confirmamus, laudamus, & totaliter approbamus, mandantes Abondio de Asinago Scribæ nostro, quatenus inde Instrumentum publicum nostri sigilli appensione communiat & conficiat de prædictis, adeo quod prædictum Patronatus privilegium de mandato nostro præsentibus nostris litteris de verbo ad verbum insertum, tamquam originale authenticum in judicio & extra perpetuam obtineat firmitatem. Datum & actum in castro habitationis nostræ Grumelli (9) anno MCCCXXXII.º Indictione prima die vicesima quinta

---

(8) Ex his colligimus circa hoc tempus fundatam fuisse.
tantummodo prædictam S. Vitalis domum (9) V. adnotat. "

quinta Septembris: præsentibus ibidem pro testibus Beliohannē filio quondam Domini Conradi de Pirro, Aliolo filio quondam Domini Magistri Bregadæ de Asinago, ac Jacobino dicto Qualiolo filio quondam Domini Henrici de Glusiano, ambobus Familiaribus prædicti Domini Episcopi notis & rogatis specialiter ad prædicta vocatis.

*Carta pro venditione de perticis XLIII. campi domede
empta a fratribus planele de intus & a fratre
andrea de porta Vercelina.*

1258. 23. Jul. Ex Tabul. Capit. Canturiens.

ANno a nativitate Domini nostri yesu christi milleximo ducentesimo quinquagesimo sexto die dominico nono die ante kal. Aug. Indictione quartadecima. In capitulo seu conventu domus humiliatorum secundi ordinis que dicitur domus de planella de burgo canturio de intus (1) pro hoc negotio specialiter peragendo more solito convocato in loco solito. In quo capitulo aderant frater johannes bossius prelatus & anzianus dicte domus, & frater obizo de silva, & frater beltramus maccus, & frater ottorinus vulpis, omnes fratres dicte domus de planella de intus, & jam dicte sorores dicte domus. Quorum nomina sunt hec fomia de lanonis, agnexa de cossa, caracossa de ravacostis, maria de ferradis, Julliana de xellis, margarita de xellis, claria de mazacanis, humbiana de prinis, agnexa de petema, concordia de margarida, allegrantia de ottha, maria de puteo, petra de bossis, & agatha de castello, predicti omnes fratres & sorores parabola predicti fratris johannis bossii prelati & ipse prelatus voluntate & consensu predictorum fratrum & predictarum sororum nomine dicte domus & conventus dixerunt

M m 2

& pro-

(1) V. sup. pag. 254.

& protestati fuerunt quod frater arnaldus de marliano, & frater jacobus mignora, & frater johannes xaiguinus fratres humiliati fuerunt constituti missi nuntii, syndici, & procuratores, & solemnpiter per ipsos fratres & sorores nomine illius domus de planella de intus ad vendendam petiam unam terre, que est campus, jacentem in territorio loci de vigizolo, que est pertice quatuordecim & media, & que jacet ibi ubi dicitur in domeda, cui est a mane johannis grassii & filiorum; a meridie & a sero similiter; a monte via, pro sanando debito ipsi domui imminenti, quod debitum ipsi fratres & sorores dixerunt esse librarum sexagintaseptem tertiorum, fratri andree domus humiliatorum, que dicitur domus fratris ottatii porte vercelline recipienti nomine & ad partem & utilitatem pro rata librarum viginquatuor tertiorum, quas ipsa domus planelle de intus ipsa domui fratris ottatii dare tenebantur pro pretio lane, ut ipsi fratres & sorores dixerunt & protestati fuerunt. Et nomine & ad partem & utilitatem domorum & conventuum de planella de foris & domus nove de campo rotundo ipsius burgi pro rata librarum triginta unius tertiorum, quas frater jacobus mignora minister domus de planella de foris, & ipsa domus & frater johannes xaiguinus minister domus nove de campo rotundo, & ipsa domus fidejussorio & renditorio debitorio nomine pro ipsa domo de planella de intus dare tenebantur & tenentur seu solvere anselmo de vicina ex causa mutui, ut ipsi fratres & sorores dixerunt & protestati fuerunt. Et item nomine & ad partem & utilitatem dicte domus de planella de foris pro rata librarum duodecim tertiorum, quas libras duodecim ipsa domus de planella de intus dare tenebatur ipsi domui de planella de foris partim ex causa mutui, & partim pro eo quod ipse frater jacobus mignora eos pro ipsa domo de planella de intus solvit rugerio pillizario porte cumane, cui illa domus de planella de intus illos denarios dare debebat & tenebatur ex causa mutui, ut ipsi fratres & sorores dixe-

dixerunt & protestati fuerunt, & quod ipsam venditionem ipsi fratri andree predicto modo & nomine fecerunt, ut in omnibus & per omnia continetur in quodam publico instrumento tradito per gualterium panigarrolam notarium milleximo ducentesimo quinquagesimo sexto die Sabati decimo die ante kal. Aug. Et quod ipsam venditionem ei fecerunt predicto nomine de parabola & consensu ipsorum fratrum & sororum licet forent absentes; & quod illa venditio facta fuit iusto pretio, & quod data est plus offerenti, & quod de ea amplius haberi non potuisset, & quod eam omni tempore ratam & firmam habere & tenere & contra non venire volunt. Quare ad maiorem cautellam predicti fratres & sorores illam venditionem, & omnia & singula que in predicta venditione continentur nomine illius domus de planella de intus ratificaverunt, confirmaverunt, & approbaverunt. Et ex habundanti fecerunt mihi notario superscripto modo, scilicet nomine dictarum domuum & ipsius fratris andree & nomine recipienti in solutionem predictarum quantitatum similem venditionem & dominium & possessionis translationem de predicta petia terre & de omni jure de & in ea & pro ea pertinenti & adjacenti. Et insuper promiserunt & guadium dederunt & omnia bona dicte domus de planella de intus pignori obligaverunt mihi notario recipienti nomine predicto. Ita quod ipsam petiam campi eisdem domibus, emptricibus, & earum successoribus sine expensa & damnis & sine damno & dispendio illorum emptorum defendent & guarentabunt predicta in antea venditione semper nihilominus firmitatem validam obtinente. Actum ut supra coram beltrameto filio ser anrici machi de burgo canturio.

Interfuerunt ibi testes Martinelus filius quondam ambrosii antonii, & bonitadus filius quondam stremidi de montexello, & beltrami filii quondam ugonis de crottis & canturellus filius quondam jacobii de crottis omnes de ipso burgo canturio.

Ego frater Beltramus Ordinis humilliorum Magister predictam

& tam venditionem approbavi & subscripsi.

Ego Otto filius quondam ghezii salarii de burgo marliano notarius & domini Ottonis imperatoris Missus tradidi & scripsi.

*Controversia inter Alexandrinos S. Michaelis ,
& Florentinos Humiliatos .*

1357. 6. Aug. &c. Ex Monum. ap. Cl. Mannium.

IN Nomine Domini . Anno Dominice Incarnationis millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo die Lune sexto die Augusti Indi&ione quinta decima . Causa sive questio vertebatur inter Fratrem Rolandum Prepositum Humiliatorum Sancti Michaelis de Alexandria , sive Fratrem Guilielmum Sindicos & Procuratores dicte domus ex una parte , & Fratrem Meliorellum , & Fratrem Bencivenum Fratres domus Humiliatorum Omnium Sanctorum site apud Florentiam Sindicos & Procuratores domus Omnium Sanctorum de Florentia , & Mansionis , & Capituli , & Conventus ejusdem , nomine ipsius domus , & mansionis , & capituli , & conventus ejusdem , sive ipsam domum , & Fratres , & mansionem , & capitulum , & conventum ejusdem ex altera parte , coram Fratre Chunrado (1) Preposito de Vicoboldono Mediolan. diocesis , & Fratre Mirano Ordinis Humiliatorum de Braida a Sede Apostolica delegatis , videlicet in hac forma . In nomine Domini . Coram vobis Dominis Preposito domus de Vicoboldono Mediolan. diocesis , & Fratre Mirano de Braida Ordinis Humiliatorum a Summo Pontifice delegatis , proponit Frater Rolandus Prepositus Fratrum Humiliatorum Ecclesie Sancti Michaelis de Alexandria Syndicus & Procurator conventus ejusdem domus Sancti Michaelis , nomine meo , & capituli seu conventus illius domus : quod Frater Amicus olim Prepositus predicte Ecclesie

---

(1) Conradus Mantegatus indicatur , ut ex hoc ipso monumento inferiri constat.

ecclēsie Sancti Michaelis emit fundum, sive terram, super quo edificata est domus seu Ecclesia Humiliatorum, quæ dicitur domus Omnium Sanctorum prope Florentiam, ut in eadem domo sive Ecclesia Ordo Humiliatorum primi Ordinis institueretur, & perpetuis temporibus servaretur (2); & ad ejus preces Episcopus Florentinus primarium posuit lapidem, ipsis Fratribus domus Omnium Sanctorum scientibus, & predicta omnia approbantibus & ratificantibus; ac se & ipsam domum, & bona, & jura ipsius domus predicto Fratri Amico, recipienti predicto nomine, solemniter tradiderunt, eidem tamquam suo Preposito & Prelato obedientiam & reverentiam exhibendo; & in ejus domus Omnium Sanctorum, seu Sancti Donati in commutatione Sancte Lucie dati & concessi possessione, & quasi, & regiminis & prepositure in spiritualibus idem Prepositus & conventus dicte Ecclesie Sancti Michaelis steterunt per tempora, ipsique Fratres Omnium Sanctorum ipsum Fratrem Amicum tamquam suum Prepositum admiserunt; & tamquam Prepositus ordinavit per tempora in ipsa domo Omnium Sanctorum Priores, Canevarios, & Negotiatores, & alios Officiales: Eosdem etiam revocabat, sicut ei placebat. Domos etiam & edificia in ipsa domo Omnium Sanctorum fecit construi, ipsis scientibus eum esse Prepositum; & in possessione vel quasi omnium predictorum stetit & fuit idem Prepositus regendo, & administrando, & curam animarum exercendo in spiritualibus in predicta Ecclesia Omnium Sanctorum, non solum tamquam Filia prefate Ecclesie Sancti Michaelis de Alexandria, sed pleno jure tamquam Prepositus ipsius Ecclesie Omnium Sanctorum, sicut illius Ecclesie Sancti Michaelis. Nuper vero vacante Prepositura dicte Ecclesie Sancti Michaelis de Alexandria, & per consequentiam aliarum Ecclesiarum, videlicet de Terdona,

Ja-

---

(2) De Florentine Humiliatorum domus fundatione V. sup. pag. 102.

Janua, Astenſi, & Florentie (?) per reſignationem dicti Fratris Amici olim Prepoſiti, cum ipſe Frater Rolandus in ipſarum Prepoſitum fuiſſet electus, & per Magiſtrum totius Ordinis ſolemniter approbatus, iidem Fratres domus Omnium Sanctorum turbant, inquietant ipſum Prepoſitum ſuper predicta poſſeſſione, vel quaſi, adminiſtrandi, & gerendi, & regendi predictam domum, & Fratres ibidem commorantes; ac eundem poſſeſſione, vel quaſi, omnium predictorum indebite ſpoliarunt, non admittendo ipſum ut Prepoſitum, nec preſtando eide.n obedientiam & reverentiam, & non permittendo eidem ea gerere, facere, & exercere, que ad Officium & jus prepoſiture, & ſubjectionem illius Eccleſie Omnium Sanctorum tamquam filie pertinere noſcuntur. Quare petit & requirit, quatenus auctoritate predictæ delegationis cogatis, & per cenſuram Eccleſiaſticam deſtringatis & pronuntietis, & per ſententiam condemnetis Fratres predictæ domus Omnium Sanctorum, ut de cetero reverentiam & obedientiam preſtent in omnibus, & exhibeant dicto Prepoſito Sancti Michaelis de Alexandria, & ut non perturbent, vel inquietent, vel aliquomodo moleſtent, vel injurientur ſuper poſſeſſione, vel quaſi, ponendi & ſtatuendi Priorem ſeu Fratres in predicta domo Omnium Sanctorum, & deſtituendi eoſdem, & ordinandi ibidem Canevarios, revocandi eoſdem, & adminiſtrandi & regendi predictam domum Omnium Sanctorum, & Fratres illius domus, & alia omnia faciendi & exercendi, que ad jus plene ſubjectionis, ſeu prelationis, pertinere noſcuntur, ſet libere permittant ipſum Prepoſitum uti Offitio Prepoſiture in ea domo Omnium Sanctorum, & facere & exercere premiſſa, & alia que ad regimen prepoſiture & prelationis

(1) Hæ ſcilicet omnes Humiliatorum domus ab Alexandrinis S. Michaelis Humiliatis fundatæ fuerant, ut alias oſten-

dimus, ac proinde jus in illas ſuum Humiliati iidem ſic retinebant, ut Generali ipſi Magiſtro parere abnuerent.

tionis pertinere noscuntur, & in quorum possessione, vel quasi, dictus Frater Amicus olim Prepositus fuit & fuit tempore sue prepositure; & nunc dictus Frater Rolandus Prepositus dicte Ecclesie, seu domorum & Ecclesiarum de jure debet, & predicta facere, & libere exercere; & ut pronuntietis ipsum Fratrem Rolandum Prepositum restituendum esse, & restituatis in possessione, vel quasi, omnium predictorum, & ut eadem auctoritate delegationis statuatis, & pronuntietis, institutionem, nominationem, seu postulationem, seu electionem de facto factas in persona seu circa personam Fratris Bellingeni ad Prioratum, seu de Prioratu illius Ecclesie non tenuisse, nec potuisse fieri de jure, vel saltem pronuntietis & per sententiam declaretis predictam domum, seu Ecclesiam Omnium Sanctorum de Florentia, & Fratres & Conventum eiusdem, velut filiam, subesse & subditam esse, & stare perpetuo Ecclesie, & Preposito, & Conventui dicte Ecclesie Sancti Michaelis de Alexandria tamquam matri ejus, & ipsam Ecclesiam Sancti Michaelis habere debere inviolabiliter visitationem illius domus seu Ecclesie Omnium Sanctorum, & Fratrum & Conventus eiusdem, & ea omnia jura in solidum, que mater in filiam habere debet & potest; & sicut ordo Humiliatorum habet, & habere consuevit in filiabus suis; & ad predicta omnia Priorem, Fratres, & Conventum domus Omnium Sanctorum condemnetis. Que omnia facere debetis, & tenemini, & fieri debent de jure. Super qua petitione legitime inter ipsas partes coram ipsis delegatis contestata, ut per omnia continetur in quodam publico instrumento, hodie per me Notarium tradito coram delegatis.

In Nomine Domini. Nos suprascripti Frater Chunradus Mantegatus (*f. Mantegatus*) Prepositus Ecclesie seu Canonice de Vicoboldono Mediolan. Diocesis, & Frater Miranus domus Humiliatorum braide Mediolani a Summo Pontifice delegati, visis & auditis allegationibus & rationibus & juribus utriusque partis, &

predicta litis contestatione, & confessionibus, & negationibus ab utraque parte in ea causa factis & productis, & instrumentis, & actis & omnia (*i. omnibus*) in ea causa productis; & habito etiam super hiis consilio Fratrum Tutobelli Ministri domus Sancte Agathe de Modoetia Mediolan. diocesis, & Fratris Gabrielli de Brixia, & Dominorum Jacobi de Lurago (4), & Rogerii Liprandi utriusque juris peritorum, dicimus & pronuntiamus, predictos fratrem Meliorellum, & Fratrem Benzevenum Syndicos, nuntios, & Procuratores dicte domus Humiliatorum Omnium Sanctorum site apud Florentiam suo nomine, & nomine ipsius domus Humiliatorum Omnium Sanctorum de Florentia, & Fratrum, & capituli, & conventus ejusdem, & per ipsos Fratrem Meliorellum & Fratrem Benzevenum ipsam domum, & Fratres & capitulum, & conventum ejusdem esse cogendos, & per censuram Ecclesiasticam destringendos, & per sententiam condemnandos; & eosdem Fratrem Meliorellum, & Fratrem Benzevenum, & per eos ipsam domum, & Fratres, & capitulum, & conventum ejusdem cogimus; & per censuram Ecclesiasticam destringimus, & per sententiam declaramus & condemnamus subesse, & subditam & subiectam, & subditas & subiectas esse & stare perpetuo Ecclesie, & Preposito, & conventui domus seu Ecclesie Sancti Michaelis de Alexandria tamquam matri ejus, & earumdem; & ipsam Ecclesiam Sancti Michaelis habere debere inviolabiliter paternitatem & potestatem, & visitationem, & correctionem, & institutionem, & destitutionem dicte domus seu Ecclesie Omnium Sanctorum de Florentia, & Fratrum, & Conventus ejusdem, & jura in solidum, que matris domus in filiam ha-

---

(4) Jacobus de Lurago idem, ut videtur, qui anno insequente numeratus est inter XXXII. Viros, a plebe designatos, ut cum XXXII. Viris, quos Patricii de-

legerant, plebejum inter ac patricium Ordine s jamdudum diffidentes concordiam statuerent. V. Julin. *Memor. T. VIII. pag. 149.*

habere debet , & potest ; & precipue sicut Prepositus & Fratres & Ecclesia domus de Rondanaria habent & habere consueverunt in Ecclesia seu domo Sancti Luche de Brixia (5) , & Fratribus & conventu ejusdem , & non aliter nec alio modo quam ipsa domus de Rondanaria , & Prepositus , & Fratres ejusdem habent , & habere consueverunt in ipsa domo seu Ecclesia , & Fratribus & Conventu Humiliatorum Sancti Luche de Brixia. Ab aliis vero supradictis petitionibus in libello comprehensis predictos Fratrem Meliorellum , & Fratrem Benzivenum , & per eos ipsam domum seu Ecclesiam , & Fratres , & Capitulum , & conventum ejusdem , & quemlibet de ipsa domo Humiliatorum omnium Sanctorum de Florentia absolvimus , & eos & quemlibet eorum reddimus absolutos. Et hec omnia pronuntiaverunt salva semper in omni casu , & in quolibet capitulo , reverentia , & obedientia , & auctoritate , & dominatione Magistri totius Ordinis Humiliatorum , & ejus visitatione , & correctione & dominatione. Et hec omnia & singula dicimus , & per sententiam diffinitivam pronuntiamus auctoritate Domini Pape , qua fungimur , & infrascriptis presentibus predictis partibus , & volentibus & consentientibus & predicta omnia , & singula , & infrascripta rata & firma habentibus , & volentibus predictam sententiam , & ea omnia & singula , que in ea continentur , inter predictas partes debere perpetuo attendi , & inviolabiliter observari. Et ex nunc per sententiam excommunicamus infrascriptis (f. in his scriptis) auctoritate Domini Pape , qua fungimur , partem de predictis partibus , & omnes personas seu singulas , & domum , & Fratres , & conventum illius Ecclesie , que venerit contra predictam sententiam , & ea , que in predicta sententia continentur. Et hec omnia & singula facta , & dicta , & pronuntiata sunt per supradictos

N n 2

ctos

---

(5) Ex hisce verbis colligimus Brixensem millaris fundatam fuisse.
S. Lucæ domum a Rondanariensibus Mu-

atos delegatos presentibus superscriptis partibus, & presentibus superscriptis Fratribus, Fratre Tintobello, & Fratre Gabriello assumptis in consiliarios & socios in hac causa per ipsos delegatos, & presentibus testibus infrascriptis, & coram Domino Fratre Beltramo totius Ordinis Generali Magistro & eo iubente &c. *Subditur hic Beltrami decretum, ut hujusmodi sententia rata habeatur. Tum subditur:*

Tenor autem jurisdictionis superscriptorum delegatorum, sive litterarum Domini Pape ad ipsos impetratæ, talis est. Alexander Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Preposito Ecclesie de Vicoboldono Mediolan. diocesis, & Fratri Mirano domus Brade Mediolan. Ordinis Humiliatorum Salutem & Apostolicam benedictionem. Sua nobis dilecti filii . . . Prepositus & conventus domus Sancti Michaelis de Alexandria, & Sancti Marchi Terdontensis, & Sancte Trinitatis Astensis, & Omnium Sanctorum Florentin. Ecclesiarum Priores, & Fratres Ordinis Humiliatorum petitione monstrant, quod inter ipsas super eo, quod dicti Prepositus & Conventus Ecclesias ipsas, ac Priores & Fratres predictos sibi subiectos fore dicebant, & aliis diversis articulis ortamoria questionis, tandem partes de assensu dilectorum Filiorum Magistri & totius Generalis Capituli ejusdem domus consenserunt, quod vos causas super hoc inter easdem partes exortas sine debito terminetis. Ut autem, quod super hoc factum fuerit, robur obtineat firmitatis fuit nobis ex parte ipsarum partium humiliter supplicatum, ut vobis super hoc prestare auctoritatem paternam sollicitudine curaremus. Quo circa discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus partibus convocatis, causas audiatis easdem, & eas de plano & sine iudicii strepitu, si de partium ipsarum voluntate precesserit, iudicio & concordia terminare curetis, facientes quod decreveritis per censuram Ecclesiasticam firmiter observari. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, aut timore subtraxerint, censura similis,

simili, appellatione cessante, cogatis veritati testimonium perhibere. Datum Anagnie octavo kalendas Novembris pontificatus nostri anno secundo. Tenor autem auctoritatis & consensus, & parabole, & consilii Capituli Fratrum Humiliatorum talis est. In Nomine Domini. Anno Dominice Incarnationis millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto die Dominico ultimo die Aprilis Indictione quartadecima presentibus Redulfo Riboldo de Bur. Modoetia, & Leone Mantegatio civitatis Mediolani, & fratre Rossino de Axeno de concessis testibus rogatis. Dominus Magister Beltramus Ordinis omnium Humiliatorum (i. Beltramus Magister totius Ordinis Humiliatorum) de Capituli generalis congregati in Palatio Ecclesie Sancti Petri site ad locum de Vicoboldo, seu majoris & sanioris partis voluntate, pro eo quod variis de causis . . . infradictis insistere non potest, omnes lites & questiones, que sunt & fiunt, & vertuntur, & esse & verti possent aliqua occasione, que dici vel excogitari posset inter domum & Fratres & conventum domus Sancti Michaelis de Alexandria ex una parte, de qua domo & conventu Sancti Michaelis aderant presentes infradictæ commissioni Frater Rotandus Prepositus, & Frater Gavarrus Buxagus, & Frater Rossinus de Solerio, & Frater Bernardus Buxagus; & domum & Fratres, & conventum Omnium Sanctorum de Florentia, de qua domo aderant presentes Frater Melioratus, & Frater Albertinus, & Frater Donatus, Fratres Omnium Sanctorum de Florentia, ex altera parte; commisit cognoscendas & diffinendas Domino Preposito (ita corrupte) de Vicoboldo, & Domino Fratri Mirano de Braida . . . Mediolani, & Domino Fratri Tutobello Prelato Sancte Agathe de Modoetia, & Domino Fratri Gabriello de Brixia. Et si iste Frater Gabriellus adesse non posset, vel non vellet, suffruit loco ejusdem Domini Fratris Gabrielli Dominum . . . Prepositum Sancte Crucis de Novaria, ita quod predictas lites & questiones diffinire debeant jure vel conventu, vel amicabili compositione.

positione &c. Quare predictus Dominus Magister Beltramus de voluntate Fratris Lafranci de Parma, & Fratris Jacobi de Cugate de Alexandria, & ipsius Fratris Mirani de Braida, & Fratris Tuttobelli de Modoetia, & Fratris Guidonis Prepositi....., & Fratris Churradi Prepositi de Vicoboldono, & Fratris Boni Prepositi domus de Galgheri (i. de Galgari) de Pergamo, & Fratris Stephani Prepositi de Rondanario de Cumis diffinitorum illius Ordinis, precepit predictis partibus & cuilibet eorum, & ipsis Fratribus qui de ipsis domibus ibi aderant presentes, ut supra, eorum & cujuslibet eorum nomine, & nomine omnium Fratrum & Conventuum ipsarum domorum, & cujuslibet eorum, & pro eis & ipsis Fratribus, & domibus, & conventibus & cujuslibet eorum sub pena excommunicationis, ut hinc ad diem.... proximum, & quindecim dies sint coram predictis Fratribus, quibus commissa sunt predicta, in civitate Mediolani, vel ad minus coram duobus ex eis cum omnibus suis juribus de suis & ipsarum domorum & conventuum juribus allegaturi: & hoc sub pena excommunicationis; quem terminum eis statuit, & ordinavit unum pro omnibus scilicet primo, & secundo, & tertio, & peremptorium. Item precepit sub pena excommunicationis predictis partibus, & cuilibet earum, & Fratribus, & Conventibus ipsarum domorum, ut de cetero non utantur, nec uti debeant aliquibus rescris per eos vel aliquem eorum, seu eorum nomine impetratis ab illo die citra, qua prohibitum fuit per ipsum Dominum Magistrum, ut non impetrarent aliquam litteram seu rescriptum a curia Summi Pontificis, nec a Summo Pontifice, & quod si aliquibus uterentur ex nunc idem Dominus Magister eos excommunicationis laqueo innodat. Actum in primo Consilio generali (6). Postea vero die Lune primo mensis Maii presentibus Guifredo Bazo Notario Civitatis Mediolani, & Dominis Ami-

zone

---

(6) Nempe in prima, ut dicimus, Sessione.

zone Preposito Sanâe Marie, que dicitur domus Fratris Ottatii Porte Vercelline, & Fratre Orivabene Preposito de Rubono (7) testibus. Predictus Dominus Magister Beltramus de voluntate ipsorum diffinitorum, & aliorum p. . . . in ipso Capitulo generali congregatorum statuit, & ordinavit, quod ibi, ubi dicit; & si omnes predicti, ad quos predicta sunt commissa, interesse non possent; duo ad minus ex eis de ipsis questionibus audire & intelligere debent: possit dicere: ad recipienda iura partium. Et quod ex illis duobus debet esse unus Prepositus, & alter sit Frater Miranus, vel Frater Tutobellus, qui iura partium recipiant, dum tamen non procedant in causa seu causis, nisi omnes quatuor, ad quos predicta sunt commissa, fuerint presentibus (i. presentes). Item ubi dicit: ab ea die citra, qua prohibitum fuit per ipsum Dominum Magistrum: intelligit idem Magister: ab ea die infra, quo ipsi de Alexandria venerunt ad preceptum Ordinis. Item precepit ipsis partibus, ut non procedant sub aliquo iudice de aliqua causa, que (i. quam) ipse domus insimul habeant, vel habere possint, nisi sub istis iudicibus superius nominatis, ad quos predicta sunt commissa, & hoc precepit sub pena excommunicationis. Actum ut supra. Ego Gualterius nomine filius quondam Biriemi Panigarole de . . . . qui habito in civitate Mediolani tradidi & scripsi. Tenor autem instrumenti sindicatus predictorum Fratris Rolandi Prepositi domus Humiliatorum Sancti Michaelis de Alexandria, & Fratris Petri Rubei eiusdem domus talis est. Anno nativitatis Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo Indictione quinta decima, die Sabbati, quarto exeunt. Julii. In Alexandria in capitulo Sancti Johannis, sive Hu-

(7) Domus de Rubono parvo ante ab Alexandro IV. Humiliatis concessa fuerat, ut diximus Vol. I. pag. 394. Dum illud ederetur unicus Alexandri hac de re li-

teras in Minorum Conventualium *Bulla* videramus. At hoc monumento, quæ tunc diximus, confirmantur.

Humiliatorum Sancti Michaelis de Burniola (8) Dominus Frater Oddezenus Buttinus Prior Fratrum, Ecclesie, & Capituli, & Collegii, & mansionis, & conventus Ecclesie Sancti Johannis Ordinis Humiliatorum de Alexandria, de consensu, & parabola, & voluntate & auctoritate infrascriptorum Fratrum suorum dicte Ecclesie, & Capituli, & Conventus, videlicet Fratrum Amici quondam Prepositi, Ottonis . . . . . ttani, Bonsegnoris de . . . . ., Aramani de Attisbellis, Gui . . . . . Pagni, Anrici vace, Gialelini Rucilini, Lafranci Cogni, Anrici vace Mussi, Calvagni Motii, Simonis de Alba, Oddezeni de quar. . . . . Ugonis Mozii, Jacobi Tealdi, Roffini Galearii, Gavati Bufatii, Stephani Maneati, Ottolini de Sancto Salvatore, Priori Ferramente, Gui . . . . . de Canellis, omnes infimul, unanimiter, & concorditer pro se ipsis, & vice & nomine predite Ecclesie, & Mansionis, & Collegii, & Capituli, & Conventus, & tamquam ipsum Capitulum & Conventus fecerunt, & constituerunt, creaverunt atque ordinauerunt Dominum Fratrem Rolandum Prepositum dicte Ecclesie & Mansionis absentem; & Fratrem Petrum Rubeum Prepositus (*ita*) dicti Ordinis, & quemlibet eorum in solidum, ita quod occupantis non sit melior conditio, eorum & dicte Ecclesie & Capituli, & Collegii, & Mansionis, & Conventus syndicos, & procuratores, actores & factores, & nuntios speciales in omni lite vel litibus, causa vel causis, quam vel quas ipsi vel dicta Ecclesia, seu Capitulum, & Conventus habent, vel sperant habere, vel habere possunt seu possent cum Domino Fratre Bellingerio, & Capitulo Ecclesie Omnium Sanctorum de Florentia, & cum Fratribus & Capitulo & Ecclesia domus de . . . . & cum Fratribus, Capitulo, & Ecclesia Sancti Martii (1. Marci) de Terdona dicti Ordinis, vel cum aliqua alia persona &c. *Sequitur reliquum hujus*

(8) Legendum arbitror de *Brogolio*, quam domum eandem cum S. Michaelis domo

fuisse diximus; quæ postea domui S. Joannis conjuncta est. V. sup. pag. 61.

hujus electionis decretum, quod nihil editione dignum continet; cui simile deinde subditur Florentinorum Humiliatorum decretum. Ad totius monumenti calcem hæc habentur. Et ea omnia, que superius continentur lata & facta fuerunt, ut supra, in domo Fratrum Humiliatorum domus nove site extra Portam Civitatis Mediolani; & coram superscripto Donno Fratre Beltramo totius Ordinis Humiliatorum Magistro, & eo approbante, & ratificante, & auctoritatem suam suumque decretum ad predicta omnia interponente, prestante, & dante in omnibus & per omnia, ut superius continetur. Interfuerunt ibi testes Frater Fichus Minister domus nove, & Frater Petrus de Misena, & Frater Thomas Prior de Astu, & Frater Thomasus domus Humiliatorum de Astu, & Frater Johannes Bianchi domus Humiliatorum de Vicoboldono, & Frater Lafrancus Presbiter, & Frater Jacobus domus Humiliatorum Sancti Marchi de Terdona.

Ego Bellonus filius quondam Lelii Panigarole notarius civitatis mediolani, in por. cum. qui habito in citeduas (*ita*) rogatus hanc sententiam comprehensam in hiis tribus chartis tradidi & ad scribendum dedi infrascripto Antonio.

Ego Antonius filius Montenarii . . . . .

*Alexandri IV. Literæ,
ne Humiliatis injuriæ inferantur.*

1258. 19. Maji Ex Bibl. Braid.

Alexander Episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Episcopo mantuano (1) salutem & apostolicam benedictionem. Sub religionis habitu studio pie vite vacantibus, ita debemus esse propitii, ut in divinis beneplacitis exequen-

Tom. II. O o dis

(1) Mantuanus Episcopus erat hoc anno idem quem supra commemoravimus B. Martinus.

dis malignorum non possint obstaculis impediri. Cum igitur dilecti filii Magister (2) & fratres ordinis humiliatorum, a nonnullis, sicut accepimus, qui nomen Domini recipere in vacuum non formidant injurias multiplices patiantur, nos volentes congruo remedio talium conatibus obviare, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus dicto Magistro & fratribus, contra predonum, raptorum, & infautorum audaciam favoris opportuni presidio efficaciter assistens, non permittas eos a talibus molestari, molestatores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, presentibus post quinquennium minime valituris. Dat. Viterbii decimoquarto kal. Jun. pontificatus nostri anno quarto.

Sigill. Alexandri IV. de more.

(2) Beltramo demortuo, Petrus Brixienfis domus S. Lucæ Præpositus, Generalis Humiliatorum Magister renunciatus fuerat; cui collatam dignitatem literis se-

quenti die datis, quas mox referemus, idem Pontifex confirmavit V. Vol. I. Diss. IV. num. V.

Privilegium Alexandri IV., sicut secundus Magister Ordinis fuit ab Ordine electus, & postea confirmatus.

1158. 20. Maji Ex Cod. Puric.

Alexander Episcopus Servus Servorum Dei, dilectis filiis Præpositis, Prælati, & universis Fratribus Ordinis Humiliatorum salutem & Apostolicam benedictionem. Gratiæ divinæ præmium & præconium humanæ laudis acquiritur, si reverendis patribus a devotis filiis plenitudo impendatur honoris. Sane bonæ memoriæ Beltramo Magistro vestri Ordinis viam universæ carnis ingresso, generale Capitulum ejusdem Ordinis con-

venientes in unum, Spiritus Sancti gratia invocata, prout ad eos pertinet, dilectum filium Petrum Magistrum ipsius Ordinis, tunc Præpositum domus S. Lucæ Brixienſis dicti Ordinis, in Magistrum dicti Ordinis canonice & concorditer elegerunt; nosque præſentatam nobis electionem huiusmodi, quia eam invenimus de persona idonea canonice celebratam, de fratrum consilio duximus confirmandam, suppletes defectum, si quis in ea fuit, de apostolicæ plenitudine potestatis, firma concepta fiducia, quod per industriam ipsius Magistri, qui, prout accepimus, est discretus ac providus, ac in spiritualibus & temporalibus circumſpectus, prædictus Ordo divina favente clementia in statum salutis dirigi, & in prosperis debeat ampliari. Rogamus itaque universitatem vestram & hortamur attente, per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus eundem Magistrum admittentes hilariter & honorifice pertractantes, sibi tamquam patri & pastori animarum vestrarum, impendatis obedientiam & reverentiam debitam, ac ejus salubribus mandatis ac monitis efficaciter intendatis, ita quod ipse in vobis devotionis filios, & vos consequenter in eo patrem invenisse benevolum gaudeatis. Alioquin sententiam, quam idem propter hoc rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus, auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam, appellatione remota, inviolabiliter observari. Dat. Viterbii decimotertio Cal. Jun. Pontificatus nostri anno quarto.

**Privilegium Alexandri IV., sicut Fratres Humiliati
in Civitate Mediolanensi & Dioceſi Romanum
Officium celebrare debent.**

1258. 20. Maji Ex Cod. Puric.

Alexander Episcopus Servus Servorum Dei dilecto filio Magistro Ordinis Humiliatorum salutem, & Apostolicam benedictionem. Dilecti filii Præpositi & Fratres tui Ordinis

nis nobis exponere curaverunt, quod licet fel. rec. Innocentius papa prædecessor noster, duxerit statuendum, ut per omnes ejusdem Ordinis domos & Ecclesias unus modus cantandi & psallendi debeat observari, tamen quidam Fratres ejusdem Ordinis Mediolanensis civitatis & diocesis, consuetudinem Mediolanensis Ecclesiæ modo, qui observatur in cantando & psallendo in prædicto Ordine, contrariam imitantes, statutum hujusmodi non observant (1). Volentes itaque ut prædictum statutum firmiter observetur, discretionis tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, prædictos Fratres earumdem Civitatis ac diocesis, ut prædictum statutum observent, consuetudine hujusmodi non obstante, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota, compellas. Dat. Viterbii decimotertio Cal. Jun. Pontificatus nostri anno quarto.

(1) Quæ ad Ambrosianos ritus ab Humiliatis susceptos pertinent, vidimus Vol. I.   Dis. III. num. XII.

Confirmatio Alexandri pp. Collationis Innocentii predecessoris sui factæ fratribus de Contegnaga de ecclesia SS. Faustini & Jovite Brixien.

1258. 3. Jun. Ex Tabul. S. Barthol. de Contegnaga Brixien.

Alexander episcopus servus servorum dei dilectis filiis . . .
Magistro & fratribus domus Sanctorum Faustini & Jovite Brixien. secundi ordinis humiliatorum salutem & apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod iustum est & honestum tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Sane sicut petitio vestra nobis exhibita continebat felicitis recordationis Innocentius papa predecessor noster olim intellecto, quod
prior

prior & fratres Ordinis predicatorum tunc in ecclesia sancti Faustini & Jovite Brixien. morantes ad aliam se transferre volebant, & quod vos habitationem artam adeo habebatis, quod commode residere non poteratis ibidem, nec ad votum divinis laudibus desudare, bone memorie . . . Brixienſi Episcopo ſuis dedit litteris in mandatis, ut poſtquam dicti prior & fratres ſe de loco tranſtuliffent eodem, locum ipſum, & ortum etiam, quem habebant in eo vobis ſine dilatione conferre & assignare curaret; idem vero Episcopus dicti predeceſſoris mandatis obtemperans reverenter partem predictorum loci & orti certis finibus designatam vobis conferre & assignare curavit auctoritate hujusmodi litterarum, prout in instrumento publico inde confecto plenius dicitur contineri (1). Nos itaque vestrīs supplicationibus inclinati collationem & assignationem hujusmodi prout provide facte sunt ratas habentes & gratas, illas auctoritate apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incurſurum. Dat. Viterbii III. Non. Junii pontificatus nostri anno quarto.

(1) V. sup. pag. 288.

Privilegium de faciendis & construendis domibus in regno Francie.

1258. 13. Nov. Ex Bibl. Braid.

Alexander episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio illustri Regi Francorum (1) salutem & apostolicam benedictionem. Ad ea, que animarum saluti prodesse

(1) Gallie Rex per ea tempora erat Ludovicus IX. eximia morum integritate

desse noscuntur, tanto serenitatem regiam invitamus libentius, quanto nostra beneplacita super iis a te absque cujuslibet difficultatis obice credimus efficacius adimpleri. Cum itaque dilecti filii magister & fratres ordinis humiliatorum apud Deum & homines sint ipsorum exigentibus meritis gratiosi, & propter eorum conversationem laudabilem, ut pote qui propriis manibus laborando sine aliorum tedio victum querunt, eleemosinas tribuunt, recipiunt hospites, & predicant verbum Dei, in provincia Lombardie potissimum dilatati, eundem ordinem cupiant ad honorem altissimi & salutem fidelium in regno tuo ampliare, excellentiam regiam rogamus, monemus, & hortamur attente, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus ipsis & eorum nuntiis ad plantandum & confovendum in regno tuo ordinem supradictum, quotiens super hoc ab eis fueris requisitus, opportunum consilium & auxilium impendas, ita quod huiusmodi celestis plantatio in ipso regno radicata in novitate sua tuo confota ministerio & propagata favore ad laudem Dei & profectum populi Christiani salubribus proficiat incrementis, vosque per hoc vitam mereamini sempiternam. Dat. Anagnie Idib. Novemb. pontificatus nostri anno quarto.

Sig. de more.

Flu-

inter Sanctos postea relatus. Nec porro opportuniorem nancisci poterat Alexander, ut Humiliatos in Galliam induceret. Quacumque tamen de causa, res exitu caruit, ut sup. pag. 111. diximus. Eisdem porro literas iisdem verbis conceptas, paucis tantum pro personarum

diversitate immutatis, hac ipsa die Alexander *Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiarum prelatibus* dedit. Servantur illae etiam in Bibliotheca nostra; sed supervacaneam duximus idem fere monumentum iterum asserre.

*Humiliatos tertii Ordinis Interdicti tempore
in primi Ordinis Ecclesiis Sacris interesse posse.*

1259. 16. Jul. Ex Monumentis ap. Cl. Mannium.

IN Dei nomine amen. Anno ab incarnatione dominica millesimo ducentesimo quinquagesimo nono indictione secunda die Mercurii sexto decimo mensis Julii. Consilium peritorum virorum Domini Diedati Abatie Florentie, Domini Cambii de Perebola, & Magistri Accursi Canonici Ecclesie Sancti Stephani Florentie ad pontem (1). Tale est, quod prepositus & conventus fratrum humiliatorum omnium Sanctorum extra civitatem Florentie possint viros & mulieres tertii ordinis eorumdem recipere ad divina, tempore etiam hujus Generalis interdicti (2), cum unus sit Magister, Prepositus, & Prelatus & primi & secundi & tertii Ordinis dictorum fratrum humiliatorum, & omnes sub una obedientia, visitatione, & correctione consistent; Sicut apparet ex formula privilegii apostolici jam dictorum humiliatorum; & ordini tertio jam prefato a sede Apostolica specialiter sit indultum, ut tempore generalis interdicti possint audire divina, & ecclesiastica recipere sacramenta, nisi specialiter id eis contigerit interdictis (3), & per literas Apostolicas Domini
Ale.

(1) Celeberrimus seculo XIII. apud Florentinos fuit Accursius J. C. Sed Accursius alius videtur hic indicari. Ille enim, præterquamquod anno MCCXXIX. a multis obisse scribitur, matrimonio conjunctus fuit, & filium genuit Franciscum Accursium. Hic vero S. Stephani Canonicus dicitur.

(2) Quæ fuerit interdicti hoc anno in Florentinos ab Alexandro IV. latæ causa,

narrat Scipio Ammiratus Senior (*Istor. Fiorent. T. I. pag. 110.*). Cum enim Ubertorum gens, quique illis favore dicebantur, Florentia expulsi essent, Vallis Umbrosæ Abbas eadem de causa sævissime primo tortus, tum capite plexus fuit. Quapropter indignatus Alexander urbi sacris interdixit.

(3) V. sup. pag. 299.

Alexandri Pape quarti venerabili patri Domino Episcopo Florentino directas eidem ordini tertio non sit interdictum specialiter nec expresse, quod non possint in hoc interdicto generali audire divina, & Ecclesiastica recipere Sacramenta.

Acta fuerunt predicta omnia Florentie in Ecclesia sancti Salvatoris presentibus testibus Domino Maccio Abate Florentine, Presbitero Jacobo rectore Ecclesie Sancte Lucie ad Sanctum Eusebium (4), & Fratre Tomasio conventus predicti omnium Sanctorum.

Ego Rainerius Tolomei Notarius predicta omnia coram me acta rogatus publice scripsi.

(4) Humiliati a S. Lucie ad Omnium SS. paulo ante commigraverant, veteris tamen Ecclesie jure servato. Hinc factum

arbitror, ut eidem Ecclesie Rector ab Humiliatis ipsis praeferretur.

Humiliatæ Sanctimonialis Professio.

1159. 20. Jul. Ex Tabul. Monast. S. M. Magdal. Modoet.

ANno a Nativitate Christi millesimo ducentesimo quinquagesimo nono die dominico duodecimo ante kalendas Augusti, Indictione secunda. In domo humiliatorum de carrobiolo (1) de burgo modoetie extra burgum. Presentibus marchino filio girardi margiavelli, & munziaſco filio quondam salicis coxe, & alberto filio quondam Jacobi mascaroni omnibus de burgo modoetie testibus. In Oratorio sororum (2) dicte domus humiliatorum, coram venerabili signo sancte crucis domini nostri

(1) De hac domo ac de S. Agathe sermo fuit Vol. I. Diss. VII. pag. 370. &c.

(2) Animadvertenda sunt hæc verba, ex quibus colligimus Humiliatas Sanctimo-

niales, præter Ecclesiam, quæ communis cum Fratribus illis erat, suum etiam sacellum habuisse. V. Vol. I. pag. 316.

stri Jesu Christi, & domino Presbitero Rugerio. beneficiari ecclesie sancte marie domus humiliatorum sancte agathe, soror benvenuta de monte superscripte domus, cum candella accensa in manibus, & scripto sue professionis, promisit obedientiam prelato illius domus & ejus successoribus, sub obedientia magistri majoris totius ordinis humiliatorum, offerens se & sua fratri maifredo prelato illius domus nomine superscripte domus, & illi domui, secundum regulam approbatam per dominum papam. deo gratias. amen. actum ut supra.

Ego Guidotus filius ser uberti de castro sancti petri de burgo modoctia tradidi & scripsi.

*Alexandri IV. Literæ de controversia inter Humiliatos
Olginatenses, & Azzonem Ceppam.*

1260. 13. Dec. Ex Bibl. Braid.

Alexander episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Ab-
bati sancti Dionysii (1) Mediolanen., Archipresbitero de
fara (2), & preposito ecclesie de sterniano (3) Pergamen.
& Mediolanen. dioc. salutem & apostolicam benedictionem. Sua
nobis dilecti filii minister & conventus domus humiliatorum de
uglignate (4) mediolanen. dioc. petitione monstrarunt, quod
cum inter ipsos ex parte una, & metellum dictum moronum ci-

Tam. II.

P p

vem

-
- (1) S. Dionysii Mediolanenses Monasterium Heribertus Mediolan. Archiepiscopus anno MXXIII. exstruendum curavit, illudque Benedictinis Monachis attribuit. V. Saxium *Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag. 413.* & Julinium *Memor. T. III. pag. 174.* Cum deinde a Monachis derelictum fuisset, anno MDXXXIII. Delparæ Servorum Ordo illuc inductus est.
- (2) Pagus est Bergomensis diocesis, sed Mediolanensis ditionis, in ea agri parte, quæ ex proximo flumine vulgo *Gbiaca d'Adda* dicitur.
- (3) Pagum hunc in Mediolanensi agro ignore. Legendum forte *Cerliano*, vel *Sidriano*.
- (4) Pagus ad Abduam, vulgo *Olginate*.

ven mediolanen. ex altera, super quadam pecunie summa & rebus aliis, Azone dicto Ceppo canonico ecclesie & vicario capituli mediolanen., sede mediolanen. vacante (5) non ex delegatione apostolica, questio verteretur, idem vicarius perperam in causa procedens contra dictos ministrum & conventum iniquam diffinitivam sententiam promulgavit, a qua ipsi nostram audientiam appellarunt. Itaque discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus in appellationis causa legitime procedentes, sententiam ipsam confirmare vel infirmare, appellatione remota, curetis, sicut de jure fuerit faciendum. Quod si non omnes iis exequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Dat. Lateran. (6) Id. Decemb. pontificatus nostri anno sexto.

Sigill. de more.

Co-

(5) Azzo Ceppus, seu de Zeppo, ut alias scribitur, cui etiam de *Quinque vis* cognomen erat, jam ab an. MCCXLVIII. Leonis de Perego Mediolanensis Archiepiscopi Vicarius Generalis erat V. Julin. *Memor. T. VIII. pag. 49.* Sed eundem post Leonis mortem, quæ an. MCCLVH. die XIV. Octob. contigit Capitali Vicarium fuisse nemo hactenus, quod sciam, animadvertit. Itaque nostro hoc monumento validius adhuc Cl. Saxii opinio oppugnatur, qui Leonis de Perego Pontificatum ad an. usque MCCLXIII. perducit, cujus rei falsitatem satis jam ostendit memoratus Julinius *T. VIII. pag. 139. &c.* Videtur tamen Azzo paulo post hunc Pon-

tificis literas acceptas aut dignitate, aut vita defunctus. Duo enim monumenta an. MCCLXI. XIV. Octob. ab eodem Julinio indicata *T. VIII. pag. 186.* Capituli Vicarium præferunt Olricum Scaccabarozium; qui probabiliter dignitatem illam obtinuit, donec tandem post diutissimam Archiepiscopalis Sedis vacationem Orbo Vicecomes an. MCCLXII. mensis Julio ad illam erectus est.

(6) Alexandrum IV. postquam an. MCCLVII. ob Romanorum seditiones urbe excesserunt, ad eandem rediisse, nemo, quod sciam, ex Ecclesiastica Historie Scripturibus animadvertit.

Commissio audientie de Causa archiepiscopi
mediolanensis & ordinis .

1163. 5. Aug. Ex Bibl. Braid.

URbanus episcopus servus servorum Dei , dilectis filiis Ab-
bati sancti Petri in cælo aureo papien. (1) , de Ferraned
& de Bavenno Aquensis & Novariensis dioc. ecclesiarum
prepositis salutem & apostolicam benedictionem . Significarunt
nobis dilecti filii prepositi , prelati , & fratres primi & secundi
ordinis humiliatorum , civitatis & dioc. mediolanen. , quod ve-
nerabilis frater noster archiepiscopus mediolanen. (2) asserens sibi
esse concessum per nostras litteras facultatem ab ecclesiis & mo-
nasteriis earundem civitatis ac dioc. ac provincie sue pecuniam
pro suis necessariis exigendi , pretextu litterarum hujusmodi , ut
dicebat , communiter injunxit eisdem , ut ei quandam summam
pecunie infra certi temporis spatium exhiberent , in singulos ex
ipsis , si id omitterent , excommunicationis sententia promulgata ,
& eorum Ecclesiis suppositis ecclesiastico interdicto . Idem autem
prepositi & fratres sentientes ab eodem archiepiscopo ex eo in-
debite se gravari , quod copiam litterarum ipsarum , quam num-
quam habuerat , sibi facere contra justitiam denegavit humiliter
requisitus , ad nostram duxerunt audientiam appellandum . Quo-
circa discretionis vestre per apostolica scripta mandamus , quate-
nus vocatis , qui fuerint evocandi , & auditis hinc inde propo-
sitis , quod justum fuerit , appellatione postposita , decernatis , fa-
cientes , quod decreveritis , auctoritate nostra firmiter observari .

P p 2

Testes

(1) Celeberrimum est Papiense S. Petri in
Cælo aureo Monasterium , quod vulgo
S. Augustini dicitur .

(2) Otho Vicecomes , cui tum acerrimum

bellum cum Turrrianis erat , cum eorum-
dem vi Sede sua arceretur , quam nun-
quam hactenus adire potuerat .

Testes autem qui fuerint vocati, si se gratia odio vel timore subtraxerint per censuram ecclesiasticam appellatione cessante cogatis veritati testimonium perhibere. Quod si non omnes iis exequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Dat. apud urbem veterem (3) non. august. pontificatus nostri anno secundo.

Sigill. Urbani IV. de more.

(3) Vulgo *Orvieto*, quo Pontifex jam ab omnibus fatigatus sese receperat. anno MCCLXII. Romanorum seditio-

*Domus Humiliatorum de Astano conjunctio cum Domo
Humiliatorum de Lugano.*

1172. 22. Maji Ex Tabul. Episcop. Novocom., & Monialium S. Cathar. Lugan.

IN Nomine Domini. Anno a nativitate ejusdem millesimo ducentesimo septuagesimo secundo die Lunæ decimo ante kal. Junii Indictione quinta-decima. In capella superiori Domus Episcopalis Cumarum, præsentibus Henrico filio quondam ser Brozii de Olzate judice Cumarum (1), & Crescembeno filio Ottonis Barberii de Aplano de burgo Modoetia, & fratre Lanfranco domus fratris Attonis de Vico filio quondam Gajoni de Sancto Juliano rogatis testibus, Dominus Raimundus Venerabilis Episcopus Cumarum (2) gratam & ratam habens unionem in-

(1) Henricus de Olgate inter Novocomenses Patricios hac ætate celeberrimus, an. MCCLXXXIII. delectus est, ut Rodolpho Augusto fidem Novocomensiam nomine iurejurando testaretur; tum anno MCCLXXXVI. conventionibus inter Novocomenses ac Mediolanenses initis subscripsit. V. Tattum *Annals Sacr.*

T. II. pag. 755. & 762. At ex nostro hoc Monumento colligimus præterea Novocomensem Judicem hoc anno illum fuisse.

(2) Raimundus Turrianus primo Modoe-tiensis Archipresbiter, tum an. MCCLXI. Novocomensis Episcopus, denique an. MCCLXXIII. XXI. Decemb. Aquil-

infraſcriptam approbavit & corroboravit eandem. Cujus unionis ſibi præſentatæ tenor talis eſt. In Nomine Domini. Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ducentefimo ſeptuageſimo ſecundo, die Mercurii, ſexto intrante Menſe Aprilis Indiſtione quintadecima. Cum Fratres & Sorores domus Humiliatorum de Aſtano ſecundi Ordinis diſpoſuiſſent, tractatu inter utramque partem habito, jamdudum unire ſe, & domum, & res, & bona eorum domui Humiliatorum de Lugano ſecundi Ordinis, quæ dicitur domus Fratris Ottonis de Lugano (3), & ad hoc effectui mancipandum ſpeciales ſindicos & procuratores conſtituiſſent Fratrem Ottobonum de Zeno de Cumis ſecundi Ordinis Humillatorum, & fratres Landulphum & Lambertum confratres dictæ domus de Aſtano, prout manifeſte apparebat per publicum inſtrumentum procurationis ſeu ſindicatus traditum & ſcriptum per Anricum Notarium filium quondam Lanfranci Ferrarii de Dogomentia, qui ſtat Runo, & ejus rogatu ſcriptum per Petrum Preſtinarium Notarium de Lugano hoc anno die Lunæ quarto intrante Menſe Aprilis, prædicti fratres Ottobonus, Lambertus, & Landulphus pro negotio dictæ unionis faciendæ ad prædictam domum de Lugano acceſſerunt, & congregato capitulo ipſius domus de Lugano pro ipſo factæ complendo, in quo capitulo aderant frater Otto Prælatuſ ipſius domus, & cum eo frater Jacobus de Capite Lacus, Frater Antonius Maraspinga, Frater Jacobus Maliacaballus (4), frater Hoſpinus de Pocobello omnes Confratres ipſius Domus de Lugano, & Soror Soldana, & Soror Benvenuta, & Soror Margarite, & Soror Volontera, & Soror Flos, & Soror Caracoſa,

Sc-

lejenſis Patriarcha. Plura de Raimundo (3) V. ſup. pag. 30.

Mediolanenſes, ac Novocomenſes hujus ætatis hiſtorici, ac præſertim Cl. P. de Rubeis in monumentis Eccleſiæ Aquilejenſis.

(4) Gentis nomen, quod deinde, ut videtur, in *Magnocaballum* mutatum eſt, quo nomine gens eadem adhuc apud Novocomenſes floret.

Soror Blonda, Soror Crescembena, Soror Meliorata, Soror Rica, Soror Belisia, Soror Emilia, Soror Stephana, Soror Petra, Soror Guilina, Soror Jacoba, & Soror Varenzia omnes Conso-
 rores jam dictæ domus de Lugano in ipso capitulo congregatæ :
 prædicti Sindici & Procuratores dictæ domus de Astano ex man-
 dato & auctoritate eis in hac parte concessis univerunt suprascri-
 ptam domum de Astano & possessiones & res ejusdem ipsi do-
 muui de Lugano, prædictis Prælato & Fratribus & Sororibus ejus-
 dem domus de Lugano pro se & eorum domo unanimiter &
 concorditer hoc recipientibus & accipientibus ita & eo tenore,
 ut prædicta domus de Astano, & personæ & res ejusdem de cor-
 pore supradictæ domus de Lugano efficiantur, & cum ipsa domo
 unum corpus & unus conventus sub obedientia, & cura, & re-
 gimine Prælati ipsius domus de Lugano perpetuo sint & perma-
 neant; promittentes prædicti Sindici & Procuratores nomine Fra-
 trum & Sororum dictæ domus de Astano eos ista omnia rata &
 firma habere, & tenere, & pro nullo tempore contravenire.
 Actum Lugani in Curia supradictæ domus Fratris Ottonis de
 Verla de Lugano. Dicti contrahentes hanc cartam, & plures
 alias uno tenore fieri rogaverunt, ut supra. Interfuerunt ibi Te-
 stes Luganus filius quondam Alberti de Cuxa de Cavenzallō de
 Lugano, & Petrus Batitor de Rezonico, qui stat Lugani, filius
 quondam Arnulphi de Rezonico, & Dominicus qui dicitur Ru-
 beus de Magistro Dominico, qui stat Lugani, filius quondam
 Joannis de lo Ponte de Mendrixio; & pro Notariis fuerunt ibi
 Johannes filius quondam ser Adæ Ferrarii de Lugano, & Lam-
 bertinus filius quondam Anselmi Soldani de Lugano. Ego præ-
 dictus Johannes Notarius filius quondam ser Adæ Ferrarii inter-
 fui & scripsi. Ego prædictus Lambertinus Notarius de Saxello
 huic traditioni interfui & scripsi. Ego Petrus Notarius de Luga-
 no filius quondam Johannis . . . . Prestinarii de Lugano hanc
 cartam rogatu suprascriptorum contrahentium tradidi & scripsi,
 & præ-

& prædictis interfui cum glosulis (*ita*) Soror Crescembena, Soror Meliorata.

Hoc adjecto per ipsum Dominum Raimundum Episcopum a prædictis Conventibus & eorum Successoribus inviolabiliter observando, quod dicta domus de Lugano debeat esse mater & caput dictæ domus de Astano, dum tamen non possint ipsam domum de Astano evellere, quin semper in eadem domo de Astano stent Fratres & Sorores sub obedientia Prælati de Lugano, nisi necessitate cogente oporteret Fratres & Sorores domus de Astano ire & stare ad prædictam domum de Lugano, & in ea; & tunc ibidem per Prælatum & Conventum domus de Lugano recipi debeant fraterna charitate, sicut Fratres & Sorores dicti Conventus domus de Lugano. Si quis autem, ut prædictum est, observare contempserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beati Abundii Confessoris, & ipsius Dñi Episcopi & suorum successorum incurrat.

Ego Stephanus Gallatius Notarius Sacri Palatii filius quondam Uberti Gallatii de sancto Johanne ad Cuncam scriba ipsius Dñi Episcopi interfui jussu prædicti Dñi Episcopi, tradidi ad scribendum, dedi & scripsi.

Ego Cesarinus Notarius Cumarum filius Jacobi de Liemo de Cumis rogatu prædicti Stephani scripsi.

*Gregorii X. Literæ ad Domum SS. Faustini
& Jovittæ Brixienf. pertinentes.*

1273. 31. Mart. Ex Tabul. S. Barthol. de Contegnaga Brixien.

Gregorius Episcopus servus servorum dei dilecto filio Abbatii Monasterii Sancti Celsi Mediolan. (1) salutem & apostolicam benedictionem. Sua nobis dilecti filii Magister

(1) Antiquissimum Mediolani Cornobium, quod ad Benedictinos diu pertinuit, de-

gister & fratres domus sanctorum faustini & Jovitte Brixien. secundi ordinis humiliatorum petitione monstrarunt, quod felices recordationis Innocentius pp. predecessor noster, intellecto quod prior & fratres ordinis predicatorum tunc in domo commorantes eadem de Ecclesia ipsius domus se transferre volebant ad aliam, in qua possent divinis obsequiis commodius immorari, bone memorie .... Brixienfi Episcopo suis dedit litteris in mandatis, ut postquam idem prior & fratres se de loco transferrent eodem, locum ipsum & ortum, quem dicti prior & fratres ibidem habebant, si expedire videret, conferre & assignare curaret magistro & fratribus supraddictis; & licet idem Episcopus eisdem Magistro & fratribus domum & ortum predictae ecclesiae de consensu eorundem prioris & fratrum se ad aliam ecclesiam transferentium assignaret, Ecclesiam tamen eandem dicti loci noluit prefato Magistro & fratribus assignare, pro eo quod de ipsa ecclesia in eisdem litteris expresse mencio non fiebat; unde dictus predecessor eidem Episcopo per iterata scripta mandavit, ut prefatam ecclesiam cum possessionibus & pertinentiis suis alligato censu Brixien. Ecclesiae in recognitionem domini reservato conferret Magistro & fratribus memoratis (2). Sane memoratus Episcopus huiusmodi litterarum auctoritate, & etiam de consensu sui Capituli partem possessionum & pertinentiarum eiusdem ecclesiae nec non & domorum predicti loci certis finibus designatam prefatis Magistro & fratribus assignavit; ac predictam ecclesiam eis iuxta mandatum huiusmodi conferre nollens eam cum non modica parte possessionum & pertinentiarum ipsius quondam Johan-

ni

nec an. MDXLVIII. Paulo III. P. M. Canonici Regulares S. Salvatoris in illas aedes inducti sunt. V. Saxium *Ser. Archiep. Mediol.* T. III. pag. 975. Porro hoc anno MCCLXXXIII. jam fortasse huic Monasterio praeerat Bonifacius ille

de Pusterla, cujus ad an. MCCLXXXVIII. meminit Julinius (*Memor. T. VIII. pag. 326. &c.*), vir scilicet militiae potius quam religionis laude per id tempus clarissimus.

(2) V. *supr.* pag. 232.

ni canonico Ecclesie sancti Georgii de monte claro Ordinis sancti Augustini, qui de cura plebis ipsius sibi respondere debebat, contulit pro sue libito voluntatis (3). Postmodum autem alberto de paono presbitero Brixien. dioc. asserente se predictam Ecclesiam sanctorum faustini & Jovite ex colatione Venerabilis fratris nostri Brixien. Episcopi (4) obtinere, ac quod tam ipse, qui pro preposito ecclesie prefate se gerit, quam predecessores sui decimas, terras, possessiones, redditus, domos, vineas, prata, pascua, nemora, iura, iurisdictiones & quedam alia bona ipsius ecclesie nonnullis clericis & laicis, aliquibus eorum ad vitam, quibusdam vero ad non modicum tempus, & aliis perpe . . . ad firmam vel sub censu annuo datis, super hoc literis confectis publicis instrumentis, penis adiectis, factis renunciacionibus & interpositis iuramentis concesserant in gravem ipsius Ecclesie lesionem, & quod eorum aliqui super hiis in forma communi a Sede apostolica literas impetrarunt. Nos supradicto, qui nunc est, Episcopo Brixien. nostris dedimus literas in mandatis, ut ea que de bonis eiusdem Ecclesie per concessiones huiusmodi alienata inveniret illicite vel distracta, non obstantibus literis, instrumentis, penis, iuramentis, renunciacionibus, & confirmacionibus supradictis ad ius & proprietatem ipsius Ecclesie legitime revocaret, contraditores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Cumque memoratus Albertus Magistrum & fratres predictos super huiusmodi parte domorum & possessionum ipsius Ecclesie eis taliter assignata, & per Sedem apostolicam confirmata, quas non per concessiones huiusmodi alienatas

Tom. II.

Qq

natas

(3) Hoc ipsum innuit doctissimus Urnen-
sis Archiepiscopus Gradonicus (*Brix Sacr.*
pag. 271.), ubi tamen nec Canonici no-
men, nec Monasterii Montis Clari titu-
lus indicatur, que ex nostro hoc mo-

numento colligimus.

(4) Brixien. Episcopus erat hoc anno Mar-
tinus, de quo vide Gradonic. *Brix. Sacr.*
pag. 281.

natas esse, set super illis dictos Magistrum & fratres sibi iniurari dicebat, coram eodem Episcopo auctoritate predictarum literarum obtentaram ad eum traxisset in causam, ex parte ipsorum fuit coram dicto Episcopo excipiendo propositum, quod cum huiusmodi pars domorum, orti, & possessionum ipsius Ecclesie per supradictum episcopum predecessorem eius auctoritate apostolica, & de consensu etiam sui Capituli eis fuerit assignata, prout superius est expressum, & erant legitime probare parati, ipsique predictam partem domorum, orti, & possessionum predictarum per plures annos possederint, & adhuc possideant pacifice & quiete, per predictas literas, in quibus de assignacione huiusmodi nulla mentio habebatur, conveniri de iure non poterant nec debebant; ipsi sentientes indebite se gravari, ad nostram duxerunt audienciam appellandum. Quocirca discrecioni tue per apostolica scripta mandamus, quatinus vocatis qui fuerint evocandi, & auditis hinc inde propositis, quod iustum fuerit appellatione remota decernas, faciens quod decreveris per censuram ecclesiasticam firmiter observari. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, censura simili, appellatione cessante, compellas veritati testimonium perhibere. Dat. apud Urbemveterem II. Kal. april. Pontificatus nostri anno secundo.

Paganus Lovenus Ord. Humil. arbiter eligitur inter Raimundum Patr. Aquilejensem, & Joannem Fulzittum.

1274. 14. Sept. Ex Tabul. Urinesf.

Anno Domini 1274. Indictione secunda die 12. intrante Septembri in Civitate Austrie (1). In Anticamera Patriarchalis Palatii Presentibus &c. . . . .

Die

(1) *Civitas Austrie* eadem est quæ nunc vulgo *Cividat*, seu *Cividat del Friuli*

Die vero quartodecimo intrante Septembri in Loco predicto Presentibus Viris Religiosis Fratre Humili de Ordine Minorum, Presbitero Pagano, Francisco de Orzono, Conrado dñi Galusii, Boiano de Civitate & aliis, Reverendus P. Dñus R. Patriarcha Aquil. (2) ex parte una, & Johannes dictus Fulzittus de Civitate ex altera super hiis, que percepit dictus Fulzittus de Muta (3) & dacio Civitatis a tempore obitus felicitis recordationis Dñi Gregorii Patriarche Aquil. (4) ratione instrumentorum seu privilegiorum sibi concessorum per dictum Dñum G. Patriarcham, dederunt Fratri Pagano Lovono de Ordine Humiliatorum auctoritatem & plenariam potestatem declarandi, arbitrandi, & sentiendi secundum viam iuris inter ipsos de consilio iurisperitorum, promittentes habere firmum & ratum quidquid super predictis per ipsum fuerit declaratum, arbitratum, sententiatum, seu etiam ordinatum. Sub pena centum marcarum denariorum Aquileiensium (5), qua soluta, vel non, idem tamen arbitrium plenam obtineat firmitatem. Ad cuius arbitrii observationem tam Dñus Patriarcha sua bona, quam dictus Fulzittus sua mobilia & immobilia alter alteri obligarunt.

Q q 2

Pri-

dicitur. Austrie porro nomen illi additum, quod a Longobardis Orientalis Italia, ac praesertim Forojulienfis provincia, Austria dici consueverat. Neustria vero pars Occidentalis. Hac de re V. praesertim Dissertat. Cl. P. Beretti de Tabula Chorographica Italiae medii aevi editam Vol. X. Script. Rer. Ital. Sect. VIII. & XV.

(2) Raimundus Turrianus, a Novocomensi sede ad Aquilejensem translatus an. MCCLXXII. V. supr. pag. 302.

(3) *Musam* explicat Cangius vestigal, quod navigia mercibus onusta solvere reneantur. Hoc vero ex hoc monumento

colligimus Aquilejensis Patriarchae juris fuisse.

(4) Gregorius de Montelongo hic indicatur, cujus alias in hisco monumentis meminimus.

(5) De Forojulienfis provinciae monetis, erudite differit Josephus Liruti in Italica sua de iisdem Dissertatione, quam iterum edidit Argelatus in Dissertationibus de Monetis Italiae T. II. pag. 71. Ostendit ille porro Aquilejensem marcā CLX denariis constituisse, denarios vero Aquilejenses per haec tempora siliquarum, vulgo *carati* s. circiter pondus habuisse

Privilegium de construendis oratoriis in primo,
secundo, ac tertio ordine humiliatorum.

1275. 19. Aug. Ex Bibl. Braid.

Guillelmus miseratione divina Ferrariensis episcopus apostolice sedis legatus (1), religioso viro Magistro generali ordinis humiliatorum salutem in domino. Honestatis tue meritis adesse liberales inducimur, ut te illa gratia prosequamur, que tuis & ordinis tui necessitatibus esse dinoscitur opportuna. Ea propter tuis supplicationibus annuentes, ut fratribus primi, secundi & tertii ordinis humiliatorum, quibus preesse dinosceris, construendi in domibus eorum oratoria sine cimiteriis, in quibus a sacerdotibus possint audire divina, licentiam valeas elargiri, sine juris prejudicio alieni, tibi auctoritate qua fungimur, tenore presentium concedimus facultatem. Dat. Placentie decimoquarto Cal. Septemb. pontificatus domini gregorii pape decimi anno quarto.

Pendet sigillum cereum, sed infractum.

---

(1) De Guillelmo Ferrariensi Episcopo V. Ughell. *Ital. Sacr. T. II. in Ferrariens. Episc.*

*****

*Tabulæ, quibus Modoetienses Humiliati Modoetiensi
Ecclesiæ partem ejusdem Thesauri reddunt,
pignoris loco apud illos depositam.*

1277. 6. Aug. Ex Tabul. Capit. Modoet.

Edit. a Julinio *Memor. T. IX. pag. 98.*

Mer-

*Martini IV. Literæ ad tertii Ordinis Humiliatos
Senensi Nosocomio S. Mariæ de Misericordia
præfectos.*

1282. 25. Oct. Ex Tabul. Gymnas. Sapient. Senens.

Martinus Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis
Rectori & Fratribus Domus Sanctæ Mariæ de Misericordia Pauperum Senens. Ordinis Humiliatorum (1)
Salutem & Apostolicam Benedictionem. Cum a nobis petitur, quod justum est & honestum, tam vigor equitatis, quam Ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Ea propter dilecti in Domino filii vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, personas vestras & locum, in quo sub comuni vita degitis, cum omnibus Bonis, que in presentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis modis prestante Domino poteritis adipisci, sub Beati Petri & nostra protectione suscipimus. Specialiter autem Domos, vineas, possessiones, & alia Bona vestra, sicut ea omnia juste ac pacifice possidetis, vobis & per vos vestre Domui auctoritate Apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre protectionis & confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. apud Montefascone Idibus Octubris Pontificatus nostri Anno secundo.

Ego Orlandus Notarius quondam Guiglielmi hujus exempli
auten-

---

(1) De hac Humiliatorum tertii Ordinis 1282. &c. & pag. 22. &c.
hospitali domo sermo fuit Vol. I. pag.

autenticum privilegium Bohe memorie Sanctissimi Patris Domini Martini Pape quarti sigillatum sigillo plumbeo pendenti cum filis serici gialle & rubee vidi & legi, non vitiatum, non cancellatum, non in aliqua parte abolitum, in quo quidem sigillo ex una parte erant imagines duorum Capitum, & supra ipsas imagines erant littere, que dicebant S. Pa. S. Pe., ex alia vero parte Sigilli erant littere, que dicebant: Martinus Papa Quartus; & quidquid in dicto Privilegio continebatur nullo addito vel diminuto inde sumpsi, & hic fideliter exemplavi; & una cum Ugolino Junte Notario presens sumptum cum autentico coram Venerabili Patre Domno Bandino Abbate Sancti Eugenii prope Senas (2) diligenter abscultavi, & de ejus auctoritate & mandato apud dictam Abbatiam coram Presbitero Guidone Rectore Ecclesie Sancte Margarite, Domno Jacobo, Domno Bindo Monachis dicte Abbatie, Mino Cacciati, & Orlan de Johannis testibus presentibus in anno Domini MCCLXXXIII. Indictione VII. in publicam formam redegi.

(1) De S. Eugenii Monasterio, quod ab Ava Zenovii filia, atque Isdebrandi vidua an. ML. extructum, ac Monachis Ord. S. Benedicti concessum, ab Euge-

nio IV. deinde Casinensibus Monachis an. MCCCCXLVI. attributum fuit, V. Ughell. *Ital. Sacr. T. III. in Episc. Senens.*, ubi de Adeodato II.

Iste sunt Littere papales, in quibus mandatur quod officium romanum fiat in ordine humiliatorum.

1216. 7. Apr. Ex Bibl. Braid.

Honorius episcopus servus servorum Dei dilecto filio magistro ordinis humiliatorum (1) salutem & apostolicam benedictionem. Ad audientiam nostram pervenit, quod nuper

(1) Ex hac Loderengus, de quo plura Vol. 6. Diss. IV. cap. VI. &c.

nuper fel. rec. Innocentius papa quartus predecessor noster, auctoritate apostolica statuit, ut in ordine humiliatorum unus cantandi & psallendi modus debeat observari (2), ac postmodum pie memorie Alexander papa predecessor noster, intellecto, quod nonnulli fratres dicti ordinis mediolanensis civitatis & dioc. consuetudinem mediolanensis ecclesie modo, qui servatur in cantando & psallendo in predicto ordine contrariam imitantes, statutum predictum minime observabant, tibi (3) per suas mandavit litteras, ut dictos fratres ad observationem ipsius statuti consuetudine huiusmodi non obstante, monitione premissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita coarctares. Verum tu predictarum litterarum tibi directarum auctoritate supradictis fratribus mandavisti, ut consuetudine non obstante predicta, modum Romani officii, qui servatur in predicto ordine in cantando & psallendo circa celebrationem divinorum in eorum domibus infra certum terminum inciperent & servarent. Alioquin in ipsos excommunicationis sententiam promulgabas. Predicti vero fratres asserentes ex hoc indebite se gravari infra huiusmodi terminum, ut dicitur, ad Sedem apostolicam appellarunt. Nos itaque unionem & tranquillum statum dicti Ordinis, quem sincere in Domino diligimus, servare paterno desiderantes affectu, teque hoc idem affectare credentes, discretionis tue presentium auctoritate committimus, ut consideratis diligenter statu ejusdem Ordinis, conditione temporis, ac omnibus circumstantiis, quas circa hoc tua discretio viderit attendendas, predictum terminum usque ad tuum beneplacitum valeas prorogare, dummodo huiusmodi prorogatio biennium non excedat (4). Dat. Rome apud sanctam Sa-

(2) Vide sup. pag. 228.

Humiliatorum Magistro dedit Alexander.

(3) V. sup. pag. 291. Has tamen litteras non Ioderengo, qui nondum ad hanc dignitatem erectus fuerat, sed Petro tunc

(4) Enimvero biennio post Humiliatos Mediolanenses ab Ambrosianis ritibus desecisse tradunt Corius & Calus. V.

Sabinam septimo Idus Aprilis pontificatus nostri anno primo (5).

Sig. Honorii IIII. de more.

Vol. I. Disf. III. num. XII. & Disf. IV. num. IX.

(5) Honorius IV, antea Jacobus Card. Sabelius, an. MCCLXXXV. II. Apr. Summus Pontifex salutatus est Perusii, ac deinde XV. ejusdem mensis Romæ inauguratus,

ac denique, ut Papebrochius arbitratur, XX. Maji coronatus est. V. Pagium *Chron. Pontif. Rom.* in ejus Vita. Itaque dies VII. April. primi illius Pontificatus anni in annum MCCLXXXVI. incidebat.

Privilegium domini honorii Pape de confirmatione prepositorum.

1286. 1. Jun. Ex Bibl. Braid.

Honorius episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Magistro ac prepositis, prioribus, prelati, fratribus & sororibus universis domorum & locorum ordinis humiliorum salutem & apostolicam benedictionem. Presignis ordinis vestri religio fecunditate referta virtutum, nec non & devotionis sinceritas, quam reverenter & sedulo erga nos & Romanam Ecclesiam geritis, promerentur, ut vos & ordinem ipsum, quos etiam cum essemus in minori officio constituti sincera dileximus in domino caritate, favoris apostolici plenitudine prosequentes, vobis reddamur ad gratiam liberales. Sane petitio vestra nobis exhibita continebat, quod fel. rec. Innocentius papa IV. predecessor noster volens vobis dudum gratiam facere specialem, duxit auctoritate apostolica statuendum, ut vestri ordinis prepositorum, electorum ad preposituras ipsius ordinis, approbatio & amotio ad Magistrum dicti ordinis, qui esset pro tempore, confirmatio tamen absque examinationis scrutinio ad diocesanos locorum debeat pertinere, inhibens expresse ut nullus episcopus,

vel

vel quelibet alia persona regularem electionem prepositi vel prelati ejusdem ordinis impediat, aut de instituendo eo, qui pro tempore fuerit, se ullatenus intromittat (1). Quare nobis humiliter supplicastis, ut cum dioecesani vestri in quorum civitatibus & dioecesibus domos habetis, confirmare prepositos dicti ordinis, qui eliguntur pro tempore, quamquam per te, fili magister, prout ex hujusmodi constitutione dicti predecessoris nostri tibi competit, fuerint approbati, frequenter differant vel omittant; & ex hoc sæpe vobis & eidem ordini immineat detrimentum, congruum super hoc adhibere remedium de benignitate apostolica curaremus. Nos itaque volentes hujusmodi pericula, que vobis ex tali dilatione seu omissione dioecesanorum ipsorum sepe proveniunt, in posterum submovere, vestris precibus inclinati, ut si dioecesani, in quorum civitatibus aut dioecesibus domos vestri ordinis obtinetis, presentatas eis vel eorum vicariis ab ipsarum conventibus vel fratribus electiones prepositorum, qui fuerint ad earum regimen pro tempore assumendi, prout tenentur ex ipsius constitutionis predecessoris tenore, absque alicujus examinationis scrutinio infra quindecim dies a die presentationis hujusmodi computandos, distulerint seu omiserint confirmare, dicti electi ex tunc ut veri prepositi curam & administrationem in spiritualibus & temporalibus domorum ipsarum eo ipso libere habere valeant, & etiam exercere, vobis auctoritate presentium indulgemus. Nos enim omnes suspensionis vel interdicti, aut excommunicationis sententias contra hujusmodi concessionis nostre tenorem in vos vel vestrum aliquem a dioeceseis predictis, aut eorum aliquo, seu de ipsorum mandato vel auctoritate contigerit promulgari, ex tunc decernimus irritas & inanes. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si

Tom. II.

R r

quis

(1) V. sup. pag. 103.

quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum petri & pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Rome apud sanctam sabinam kal. Junii pontificatus nostri anno secundo.

Sigillum avulsam.

*Honorii IV. Literæ,
ne Humiliati exactionibus graventur.*

1186. 1. Jun. Ex Bibl. Braid.

HONORIUS episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Magistro ac prepositis, prioribus, prelati, fratribus ac sororibus universis domorum & locorum ordinis humiliatorum salutem & apostolicam benedictionem. Religionis vestre meretur honestas, ut vos speciali diligentes in domino caritate, prosequamur gratia sedis Apostolice ac favore. Sane cum sicut ex parte vestra fuit propositum coram nobis, occasione collectarum & exactionum, que vobis & domibus vestris sepe a locorum ordinariis imponuntur, quietem vestrarum mentium, quas divinis beneplacitis devovistis, contingat multipliciter perturbari, nos volentes alicujus relevationis solatio vos gaudere, ut ad prestationem aliquarum collectarum, subsidiorum & aliarum exactionum imponendorum vobis & domibus vestris communiter vel divisim a Locorum diocesanis vel ordinariis, in quorum civitatibus aut diocesibus seu jurisdictionibus loca seu domos habetis, dummodo in hujusmodi collectis vel subsidiis alii Religiosi generaliter non contribuant, & cedem collecte vel subsidia pro expensis legatorum & nunciorum apostolice sedis non exigantur a vobis, contra quos dumtaxat gratiam hujusmodi vobis volumus suffragari, minime teneamini, auctoritate presentium indulgemus (1).

Nos

---

(1) Utrique has Honorii literas eo spectasse, ut Episcoporum in Humiliatos jus atque

Nos enim omnes suspensionis, vel interdicti, aut excommunicationis sententias, quas contra hujusmodi concessionis nostre temorem in vos vel vestrum aliquem a diocesaniis predictis, seu de ipsorum mandato vel auctoritate contigerit promulgari, ex nunc decernimus irritas & inanes. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum petri & pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Rome apud sanctam sabinam kal. Junii pontificatus nostri anno secundo.

Sigill. de more.

auctoritas minueretur, facile patet. Ferrebant scilicet per id tempus acerrime de Humiliatorum immunitate controver-

sæ, quas deinde biennio post Nicolaus IV. definivit, ut mox videbimus. V. Vol. I. Dis. IV. num. VII. &c.

Honorii IV. Literæ, quibus Humiliatorum Magistris concedit, ut ante Sedis Apostolicæ confirmationem munere suo fungantur.

1186. 4. Jul. Ex Bibl. Braid.

Honorius episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Magistro ac prepositis, prioribus, prelatiis, fratribus ac fororibus universis domorum & locorum ordinis humiliatorum salutem & apostolicam benedictionem. Presignis ordinis vestri religio fecunditate referta virtutum, nec non & devotionis sinceritas, quam reverenter & sedulo erga nos & Romanam Ecclesiam geritis, promeretur, ut vos & ordinem vestrum, favoris apostolici plenitudine prosequentes, vobis reddamur ad gratiam liberales. Ex parte siquidem vestra fuit propositum coram nobis, quod felici rec. Innocentius papa III. predecessor noster duxit

auctoritate apostolica statuendum (1), ut in predicto ordine sit unus magister, qui ordini universo intendere debeat, & etiam providere, ac universis domibus primi ac secundi ordinis, & conventibus tertii ordinis, ubi per se ipsum potuerit, quolibet anno, ac per idoneas personas electas in capitulo generali, officium visitationis impendat, & que statuenda vel corrigenda repererit, statuatur & emendet, secundum Deum & ejusdem ordinis instituta per sedem apostolicam approbata; cujus electionem & depositionem ad eos, qui diffinitores appellati ad hoc in capitulo generali electi fuerint secundum tenorem institutionum vestrarum idem predecessor noster voluit pertinere; quodque ex tunc electiones Magistrorum ejusdem ordinis ad Magistrerii regimen electorum auctoritate predictae sedis extra Romanam Curiam confirmate fuerunt, nullo ipsorum propter hoc ad eandem sedem personaliter accedente. Quare nobis humiliter supplicastis, ut cum vobis non sit facile, quotiens idem Magister eligitur pro ipsius electionis confirmatione ad predictam sedem, a qua, ut premittitur, dependet hujusmodi confirmatio, laborare, providere vobis super hoc de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur qui dictum ordinem sincera diligimus in domino caritate, in quem etiam, dum essemus in minori officio constituti specialis habuimus dilectionis effectum, premissa mente vigili attendentes, ac volentes vobis paterne sollicitudinis studio consulere in hac parte, vestris supplicationibus inclinati, presentium vobis auctoritate concedimus, quod idem magister cum unanimiter & concorditer electus fuerit, libere administret, dummodo nihil de bonis ecclesiasticis alienet, donec petendi & obtinendi confirmationem a sede predicta, vel ab alio, cui hoc fuerit per eandem commissum, habuerit facultatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere, vel

ei

---

(1) V. sup. pag. 192. & 204.

ei ausu temerario contraire. Quod si quis attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum petri & pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Datum tibre quarto nonas Julii pontificatus nostri anno secundo.

Sigill. consuetum.

Sententia in seditiosos Humiliatos lata.

1188. 5. Jul. Ex Bibl. Braid.

Petrus miseratione divina sancti Georgii ad velum aureum Diaconus Cardinalis (1), discretis viris magistro Joanni de scantio canonico Pergamensi (2) & Bertramino de brolio clerico sancti Salvatoris Pergamen. salutem in domino sempiternam. Circa statum perspectum & salubrem ordinis humiliatorum, quem sincera complectimur caritate, nostre considerationis aciem dirigentes, opem sedulam & efficacem operam promptis affectibus impendimus, ut juxta commissum nobis officium idem ordo preservetur a noxiis, & ad salutaria dirigatur. Sane quia sicut fide dignorum testimonio accepimus, & id etiam inter fratres ejusdem ordinis esse noscitur manifestum, quidam dicti ordinis fratres, quod non sine mentis turbatione referimus, reli-

(1) Petrus Peregrinus, quem superius Vicecancellarium Romanæ Ecclesiæ vidimus. Hic a Nicolao IV. hoc ipso anno Diaconus Cardinalis tit. S. Georgii ad velum aureum renunciatus, ut Oldoinus testatur in Nicolao IV., ac pater ex his ejusdem literis, paullo post Presbiter Cardinalis tit. S. Marci dictus est; quo nomine imposternum illum vocari videbimus. Protektor etiam Humiliatis datus est; atque auctor in primis fuit, ut Hu-

miliiati Episcoporum juri subducerentur. V. Vol. I. Dissert. IV. num. IX. Plura de Petro habes apud Script. Rer. Ital. T. XVI. col. 679. 682. Julin. *Memor. T. VIII. pag. 419 460* &c., Wadingum *Ann. Min. T. V. pag. 73. 132.*

(2) Hic deinde an. MCCXCVI. ad Bergomensem Sedem evectus est, cujus elogium vide apud Ughell. in *Episc. Bergomensis*.

religionis quidem gestantes habitum, sed a religionis actibus discrepantes, in eodem ordine pacis emulo instigante, seditiones multiplices excitarunt, & assumpto rebellionis spiritu contra Magistrum ejusdem ordinis & suos prelatos se in superbiam erexerunt, ac horrendis ab eis nimium excessibus perpetratis, plurima in predicto ordine scandala suscitaverunt, in suarum animarum periculum, & ipsius ordinis maximum detrimentum (3): nos quibus cura & defensio ejusdem ordinis & personarum & membrorum ipsius per sedem apostolicam est commissa, quique ordinandi, statuendi, & faciendi per nos, aut per alium, aut alios que ad correctionem, reformationem, & utilitatem dicti ordinis & membrorum & personarum ejusdem noverimus pertinere, ac contraditores & molestatores quoslibet per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendi plenam habemus & liberam facultatem, non obstantibus contrariis ejusdem ordinis consuetudinibus & statutis juramento, confirmatione sedis apostolice, vel quacumque firmitate alia roboratis, seu si aliquibus predicti ordinis, aut quibuscumque personis aliis cujuscumque dignitatis, conditionis, preminentie, ordinis vel status existat, communiter vel divisim a sede sit indultum eadem, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras dicte sedis non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, prout hec in litteris apostolicis super hoc nobis directis plenius continentur, desiderabiliter affectantes de prefato ordine seditiones & scandala hujusmodi remove, ac personas ipsius ordinis in caritate solida prout nobis fuerit possibile confovere, repressis eorum conatibus, qui volentes ex ausu consurgere, turbare statum ejusdem ordinis moluntur, discretionis vestre, qua fungimur, auctoritate sub pena ex-

com-

---

(3) Quæ fuerit horum tumultum origo, per conjecturam exposuimus Vol. I. Diss. IV. num. X.

communicationis ac in virtute sancte obedientie districte precipimus & mandamus, quatenus vos vel alter vestrum, ita quod alter alterum in executione mandati huiusmodi non expectet, Fratres Jambellum de garbagnate, Cresinum de dexio, Accursium de vergano, domus de braida mediolanen., Bertramum & Accursium domus de Vico Cumarum ordinis sepefati, qui huiusmodi seditionis & rebellionis auctores exstitisse principaliter dignoscuntur, & dictorum excessuum precipui patratores, ex parte nostra moneatis, & nihilominus districte precipiatis eisdem, ut infra quindecim dies ab huiusmodi monitionis seu precepti tempore computandos, quem terminum eis & ipsorum cuilibet duximus peremptorie prefigendum, dictus Jambellus Veronam ad domum de glarea, Cresinus Bononiam ad domum sancti Jacobi de favina, Accursius de Vergano Placentiam ad domum de argine, Bertramus Alexandriam ad domum de quargnento, & Accursius Brixiam ad domum de medio (4), quas quidem domos habet idem ordo in locis seu civitatibus supradictis, postpositis excusationibus & diffugiis quibuscumque, studeant se conferre, ac tamdiu in eis moram contrahant, quousque de ipsis aliter duxerimus ordinandum. In huiusmodi siquidem commisse nobis sollicitudinis initiis, licet exigentibus demeritis eorundem iuste possemus durius procedere contra ipsos, viam tamen benignitatis & mansuetudinis eligentes, experiri decrevimus, utrum per huiusmodi locorum mutationem, que interdum proficit ad salutem, affectus ipsorum in bonum conversus fuerit, tangente Domino cor illorum, sic ut remissa eis acriori pena, quam iuste promeruerunt consideratis excessibus eorundem, ipsos veluti obedientie filios ad statum & loca pristina reducere misericorditer valeamus. Porro si iidem fratres pertinaci ducti spiritu intra prefatos quindecim dies ad loca se non contulerint supradicta,

vobis

---

(4) De his omnibus Humiliatorum domibus sermo fuit Dissert. VII. P. II.)

vobis districte precipimus & mandamus, quatenus fratres eosdem, quos ex nunc ut ex tunc in his scriptis excommunicationis vinculo innodamus, excommunicatos per Mediolanen. & Cuman. ecclesias, prefatis quindecim diebus elapsis, publice pulsatis campanis & candelis accensis (5) tamdiu singulis diebus Dominicis & festivis, cum populi ad divina convenerint, nuntietis & faciatis ab aliis nuntiari, ac nihilominus ab omnibus arctius evitari, quousque rubore suffusi ad humilitatis gratiam & reconciliationis affectum prompti inclinentur, ipsis ex parte nostra nihilominus predicantes, quod si sic domari nequiverint, pertinetia eorundem nos ad penas alias spirituales & temporales, quantum iustitia permiserit, procedere curabimus contra ipsos. Ceterum, quia ubi dicti fratres videbunt, se in rebellionis huiusmodi factione aliorum destitui consilio, auxilio, & favore, faciliter ad obediendum, & deponendum pertinacem spiritum inducentur, vobis precipimus & mandamus, quatenus omnes & singulos cujuscumque dignitatis, conditionis, preminentie, status vel ordinis existant, ex parte nostra publice moneatis, ut predictis fratribus vel alicui eorundem nullum in premissis dent publice vel occulte auxilium, consilium, vel favorem, seu impedimentum prestant quomodolibet, quominus ipsi fratres & eorum quilibet libere se ad loca conferant supradicta. Alioquin in omnes & singulos cujuscumque dignitatis, conditionis, preminentie, ordinis, vel status existant, qui sprete monitione huiusmodi contra premissa fecerint, vel aliquid premissorum, publice vel occulte, ex nunc ut ex tunc excommunicationis sententiam ferimus in his scriptis, quam si necesse fuerit faciemus solemniter publicari, & eos velut excommunicatos tamdiu ab omnibus arctius evitari, quousque ab eis destiterint, & mandatis nostris paruerint cum effectu.

(5) De his aliisque excommunicationis ferendis ritibus erudite disputat van-Espen

Jur. Eccles. Univ. P. III. Tit. XI. Cap. VIII.

ffectu. Quidquid autem super predictis feceritis, nobis per vestras litteras harum seriem continentes, fideliter intimetis. In testimonium quorum omnium premissorum presens publicum instrumentum per infrascriptum Pasqualem publicum Notarium scribi & publicari mandavimus, & sigilli nostri appensione muniri, presentibus Dominis Tedisio de Flisco electo Regino (6), Gortone de Flisco Canonico Burgenfi, presbitero Christophoro Canonico Brixienfi, & magistro Matthia de Tieti in Romana Curia procuratore, testibus ad predicta vocatis & rogatis.

Actum & datum Reate in hospitio nostro anno nativitatis dominice 1288. Indictione prima, die quinto mensis Julii, pontificatus Domini Nicolai pape III. anno primo.

Ego Pasqualis quondam fidis Notarii de Senis apostolice sedis auctoritate notarius, predictis omnibus interfui, & ea omnia de mandato dicti Domini Cardinalis mihi facto, anno, indictione, die, loco, & pontificatu predictis, & coram dictis testibus scripsi, & in publicam formam redegi, & meo signo consueto notavi.

Sigillum avulsum est.

Tem. II.

S s

Ni.

6) Theodosium de Flisco appellat Ughellius *Ital. Sacr. Vol. II.* in Reginis Episcopis, ubi de Guillelmo de Bobio. Narrat autem, post Guillelmi Foliani Episcopi mortem, qui an. MCCLXXXIII. vita excessit, dissensione inter Electores exor-

ta, alios Franciscum Folianum Regiensensem, alios Theodosium, ut ipse ait, de Flisco Cadurcensem Canonicos, Regiensensem Episcopum jussisse, donec Nicolaus IV. anno MCCXC. Fr. Guillelmum de Bobio ad sedem illam evexit.

*Nicolai IV. Literæ, quibus Humiliatî ab Episcoporum
jure eximuntur.*

1288. 2. Sept. Ex Monum. apud Cl. Mannium.

Nicolaus Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Loderingo Magistro, & Capitulo Generalibus, nec non Prepositis, Prelatis & Convenibus Fratrum & Sororum universarum domorum Ordinis Humiliatorum salutem & apostolicam benedictionem. Per humilitatis exemplum in lege Domini gradientes, illuminati verbo Domini, qui venientes (*i. veniens*) in mundum instruit verbo suo, ut qui se humiliat, exaltetur, in humilitatis spiritu sub observantia regulari vestram cum Deo decrevistis ponere portionem ac filii sui Domini *Nostri* Jesu Christi doctrinis edocti, qui in humilitate sua humilium exhibuit se doctorem, *ut humiliatî* dicamini a veritate rei, sortiri etiam vocabulum elegistis. Unde nos, quos licet indignos ad summi apostolatus apicem dispositio divina vocavit *exemplum* ipsius Domini imitantes benigno favore complectimur, vosque ac ordinem vestrum, qui in vinea Domini palmites fructiferos multos fecit, a noxiis libenti animo preservamus. Sane dudum, sicut accepimus, recolende memorie Innocentius papa tertius, qui in angulari lapide Christo *Ordinis* vestri fundamenta locavit, ad profectum ipsius Ordinis & promotionem intendens, inter alia nofcitur auctoritate apostolica statuisse, ut in eodem Ordine quatuor essent Prepositi principales, de Rondanario, de Vico Baldono, de Vigalono videlicet ac de Laude, ubi suas domos obtinet dictus Ordo, quorum singuli annis singulis successive, uno scilicet anno unus, secundo secundus, tertio tertius, & quarto quartus, universis domibus professionis vestre officium visitationis impenderent, & que statuenda vel corrigenda invenirent, statuerent & emendarent secundum Deum & ipsius Ordinis insti-

tuta

tuta per sedem apostolicam approbata, dispositionem & potestatem super minores Prepositos obtinentes, sicut in Cistercen. Ordine Patres Abbates in minoribus consueverunt Abbatibus obtinere; & ipsi cum quattuor de Prelatis medii Ordinis, & totidem tertii, singulis annis ad minus Generale Capitulum convocarent, in quo ea que ad reformationem, statum & profectum religionis vestre spectarent, sine contentione salubriter & utiliter tractarent. Quod si aliquis ex quattuor majoribus Prepositis nominatis, aliquid forte committeret, per quod ab administratione esset merito removendus, a reliquis tribus deponeretur, & administratione hujusmodi privaretur (1). Felicis quoque recordationis Gregorius papa nonus predecessor noster, regulam vestram per dictum Innocentium predecessorem tunc correctam & apud Sedem apostolicam reservatam, fecit suis litteris annotari (2), & postmodum pie considerans, quod Romanus Pontifex correptioni subditorum immediate dicte Sedi nequit, ut expedit, imminere, quondam Rogerio Suppriori Fratrum Predicatorum Bononien. & Collegiis (i. Collegis) suis primo, & demum diversis Prioribus & personis ejusdem Ordinis Predicatorum, ac Priori Provinciali Fratrum Predicatorum in Lombardia per suas diversas litteras, ut Monasteria exempta Ordinis Sancti Benedicti, Sancti Marci, & canonicas regulares cujuscunque professionis vel Ordinis, humiliatos quoque & hospitalia, nec non & Ecclesias & loca, in quibus correptio ad Diocesanos non pertinebat, vel que in possessione libertatis existerent in Provincia Lombardie, & quibusdam aliis partibus, omni anno donec sibi placeret, semel & pluries prout videretur expediens, privilegii eorum & indulgentiis necquicquam obstantibus, visitandi (*forte visitarent*) commisit (3). Postmodum vero bone recordationis Innocentius

S 3 2

papa

(1) V. sup. pag. 493.

(2) V. pag. 467.

(3) V. pag. 163.

papa quartus predecessor noster, volens religioni vestre accepto Deo & hominibus, pacem & quietem paterne diligentie studio procurare, ut quasi unum corpus unum capud haberent, auctoritate apostolica statuit, ut in ordine vestro unus esset Magister, sub cuius regimine valeretur Deo & Sancte Romane Ecclesie devote ac utiliter famulari. Quique universo eodem Ordini provideat & intendat, ac visitationis & correctionis super illo tam in spiritualibus quam in temporalibus plenam obtineat potestatem. Universis vero ipsius vestri Ordinis domibus, vel per se ipsum, si commode potuerit, alias autem per idoneas personas in Generali Capitulo ad hoc electas officium visitatoris impendat, & que statuenda vel corrigenda repererit statuatur & emendet secundum Deum & ipsius Ordinis instituta. Electio vero & depositio ipsius Magistri ad ipsius Ordinis Capitulum generale, Prepositorum auctoritatem electorum ad preposituras ejusdem Ordinis approbatio & amotio ad Magistrum pertineat supradictum. Inhibuit etiam dictus predecessor Innocentius, ut nullus Episcopus, vel quilibet alia persona regularem electionem Prepositi vel Prelati ejusdem Ordinis impediat, aut de instituendo, vel destituendo eo, qui pro tempore fuerit, se aliquatenus intromittat (4). Cogitans etiam dictus predecessor Innocentius de illis Ecclesiis specialiter, que ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinebant, & intendens earum correctioni, cui per se propter occupationes varias imminere nequibat plerumque, aliquos deputare, qui vice sua hujusmodi officium visitationis & correctionis exquerentur in Ecclesiis nominatis, id ipsum officium, quondam Fratri Stephano de predicto Ordine Predicatorum Capellano & Penitentiario suo duxit sub forma simili committendum: superior vero & college, ac Priores, persone, & Penitentiarius memorati in domibus & locis vestri Ordinis de predictis partibus

Lom-

Lombardie premissum visitationis & correptionis officium exeruerunt libere pluries, nullo alio dictum Humiliatorum Ordinem visitante (5). Alias etiam a Fratribus & personis vestri Ordinis supplicantibus eidem predecessori Innocentio pape quarto, ut uni de Fratribus suis Fratres vestri Ordinis commendaret, cujus fultu patrocínio & consilio gubernati, possent firmitus figere gressus suos, dictus predecessor Innocentius hujusmodi sollicitudinem bone memorie Othoni Episcopo portuen. commisit, & etiam electionem factam de quodam Fratre Bertrammo tunc Preposito domus Sancti Luce Brixien. in Generalem Magistrum Ordinis vestri, & presentatam sibi ab eisdem Fratribus confirmandam ab eo, de Fratrum suorum consilio confirmavit (6), ac deinde statuit, ut per omnes Ordinis vestri domos & Ecclesias unus in divinis cantandi, & psallendi modus debeat observari (7). Ac denique dicto Bertrammo viam universe carnis ingresso, generale Capitulum vestri Ordinis convenientes in unum, quondam Petrum tunc ejusdem domus Sancti Luce Prepositum in Magistrum predicti vestri Ordinis canonicè & concorditer elegerunt: pie quoque memorie Alexander papa predecessor noster presentatam sibi electionem hujusmodi, quia invenit eam de persona idonea Canonice celebratam, de Fratrum suorum consilio confirmavit (8), ac exposito postmodum sibi, quod licet idem predecessor Innocentius papa quartus, ut premittitur, statisset, ut hujusmodi modus cantandi & psallendi per omnes ejusdem Ordinis domos & ecclesias servaretur, quia tamen quidam Fratres vestri Ordinis Mediolanen. civitatis & dioc. consuetudinem Mediolanen. Ecclesie imitantes, statutum hujusmodi non servabant, dictus predecessor

---

(5) Hæc Innocentii IV. literas non habemus. Stephanus hic idem est forte, qui in Subria provincie præfuit, quique memoratur a PR. Querif & Echard. *Script.* (6) *Ord. Præd.* T. I. pag. 324.
(7) V. pag. 298.
(8) V. pag. 222.
(9) V. pag. 290.

cessor Alexander Magistro vestri Ordinis per suas mandavit litteras, ut predictos fratres civitatis & dioc. predictarum ad observationem ipsius statuti consuetudine predicta nequaquam obstante per censuram ecclesiasticam coartaret (9). Post hec bone memorie Gregorius papa decimus predecessor noster sancte recordationis Adriano pape predecessori nostro, tunc Sancti Adriani Diacono Cardinali curam & defensionem vestri Ordinis, ac omnium domorum, & membrorum vestrorum tam spiritualiter quam temporaliter per litteras suas commisit, ut ibi ordinaret, statneret, & faceret omnia per se, vel per alium, seu alios, que ad correctionem, reformationem ac utilitatem vestram, & domorum ac membrorum predictorum expedire videret, confirmandi specialiter electionem Magistri supradictorum Ordinum Humiliatorum sibi ab eo concessa nichilominus potestate (10), qui demum huiusmodi fretus auctoritate, quia idem Frater Petrus tunc Magister regimini magisterii dicti vestri Ordinis sponte cessit, & renuntiavit expresse, te Fili Magister, tunc Prepositum domus de Mirasole, qui per concordem electionem vestri Capituli Generalis electus fueras in Magistrum canonice confirmavit. Ac postea bone memorie Honorius papa predecessor noster vobis per litteras suas concessit, quod cum Magister vester unanimiter & concorditer electus fuerit, libere administret, donec petendi & obtinendi confirmationem a Sede Apostolica, vel ab alio, cui hoc esset per eam commissum, habuerit facultatem (11) prout hec omnia tam in registris quam in litteris dictorum predecessorum plenius continentur. Verum inter vos ac venerabiles Fratres nostros

(9) V. pag. 291.

(10) Has Gregorii X. litteras non habemus atq; ex hoc solo monumento colligimus Orthobonum Card. Fliscum, qui deinde ad Romanam sedem an. MCCXXXIII. electus,

atque Adrianus V. dictus, vix mensem unum ac dies septem eandem obtinuit Protectorem Humiliatis datum fuisse.

(11) V. pag. 317.

Vos Archiepiscopum Mediolanen. ac . . . Brixien. . . Cuman. (12),
 & quosdam alios Episcopos, in quorum civitatibus & diocesibus
 domos vestri Ordinis plures habetis, super eo quod asserunt,
 vos, domos, & loca ipsa eis fore subiecta, & super subiectione
 & libertate huiusmodi, nec non visitatione, correctione, ac pro-
 curationibus, quas iidem Ordinarii se debere in domibus & locis
 predictis habere contendunt & quibusdam aliis articulis, diverse
 questionum & controversiarum materie sunt exorte, quarum oc-
 casione ordo predictus vester, qui olim florere in spiritualibus,
 & abundare in temporalibus consuevit, gravia subiit onera ex-
 pensarum, in eo etiam periit observantia regularis, & antiqua
 elemosina, que affluenter erogabatur pauperibus, aliaque pietatis
 opera in eodem servari Ordine consueta, sunt non modicum di-
 minuta, sicque tum propter alias oppressiones & turbationes va-
 rias prefatus Ordo adeo in spiritualibus & temporalibus est col-
 lapsus, quod nisi per ipsius Sedis providentiam succurratur ei-
 dem, vix adicere poterit ut resurgat. Cum & ex predictis li-
 teris & commissionibus dictorum predecessorum nostrorum colligi
 possint, quod ipsi predecessores vos pro exemptis hactenus habue-
 runt, nos quieti vestre in hac parte opportuno remedio provi-
 dere volentes, ac omnem dubitationis, ambiguitatis, & querele
 materiam funditus amputare, & nichilominus gratiam vobis fa-
 cere specialem, vos ac successores vestros in Ordine vestro Do-
 mino servituros, & predictum Ordinem vestrum, domos & loca
 vestra cum omnibus bonis, que in presentiarum rationabiliter
 possidetis, aut in futurum prestante Domino poteritis adipisci,
 controversiis, questionibus, seu litigiis quibuscumque super hoc
 hactenus suscitatis, & processibus tam in causis conventionum,
 vel reconventionum, seu aliis quibuscumque coram quibuscumque iu-
 dici-

(12) Mediolanensis Antistes erat per id- dius Brixienfis, Joannes de Advocatis
 tempus Otho Vicecomes, Berardus Ma- Novocomensis. V. Vol. I. pag. 106.

dicibus seu auditoribus hujusmodi occasione factis vel habitis nequaquam obstantibus, ab Archiepiscoporum, Episcoporum, & aliorum quorumcumque Ordinariorum jurisdictione omnimoda prorsus eximimus de apostolice plenitudine potestatis: decernentes vos & successores predictos & eundem Ordinem vestrum, domos, loca, & bona vestra predicta soli dumtaxat immediate Romano Pontifici, & Romane Ecclesie subiacere; ac districtius inhibentes, ne quis Dioecesanus vel Ordinarius super visitatione, correctione, procurationibus, aut earum exactione, sive aliis juribus, vos, successores vestros, aut personas vestri Ordinis predicti, cujuscunque dignitatis, vel conditionis, aut sexus existant, turbare, vel molestare, sive in vos ac successores ipsos, aut domos, & loca, & eorum personas (*deest forte per*) aliquam censuram ecclesiasticam coercere quoquomodo presumant. Nos enim omnes excommunicationum, suspensionum, & interdicti sententias, quas contra tenorem exemptionis, & inhibitionem hujusmodi promulgari, & processus quoslibet, quos per quoscunque fieri & habere contigerit, ex nunc decernimus irritas & inanes, & nullius existere firmitatis. Ad indicium autem a Sede Apostolica hujus libertatis percepte nobis & successoribus nostris duas libras auri annis singulis persolveritis (13). Volumus tamen, quod in questionibus & litigiis preteritis . . . tam ipsis Dioecesanis seu Ordinariis, quam vobis ratione dampnorum & expensarum, seu quacunque alia occasione, si ea prosequi volueritis, jus agendi, & defendendi ratione preteriti temporis reservetur, exemptione, decreto, & inhibitione hujusmodi ex nunc in omnem eventum judiciorum, nichilominus in perpetuum in suo robore duraturis. Et si dicti Ordinarii, seu alii, aut vestrarum domorum seu locorum fundatores, sive donatores, aut benefactores vestri censum

---

(13) Hoc ipsum legimus in Libro Censuum   ram exemptio memoratur. V. Vol. I.
Romane Ecclesie, ubi hæc Humiliato-   pag. 107.

sum aliquem, seu canonem, aut aliquam prestationem, aut jus patronatus, seu confirmationis, aut institutionis presentati in Ecclesia, seu Ecclesiis vobis donatis, & in quibusvis patronatus habetis seu habebitis, sive quodlibet aliud jus in domibus, locis; aut aliis bonis vobis pia largitione concessis sibi concessionis, foundationis, & donationis tempore reservarunt, quoad perceptionem & redemptionem hujusmodi census, vel canonis, aut prestationis, vel juris cujuscumque taliter reservati per hoc nullum eis imposterum prejudicium generetur. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostre exemptionis, inhibitionis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Reate quarto nonas Septembris Pontificatus nostri anno primo.

**Privilegium Nicolai IV. sicut protectio Ordinis
commissa est Episcopis Papiensi & Vercellensi
circa exemptionem Ordinis.**

1288. 2. Sept. Ex Cod. Puric.

Nicolaus Episcopus Servus Servorum Dei dilecto filio tit. S. Marie in via lata Diacono Cardinali (1), & Venerabilibus Fratribus Papiensi (2) ac Vercellensi (3) Episcopis salutem & apostolicam benedictionem. Etsi quibuslibet Ec-

Tom. II.

T t

cle-

(1) Jacobus Card. Columna indicatur, cujus frequens est apud Historiam Ecclesiasticam Scriptores mentio, ubi de Bonifacii VIII. rebus gestis agunt, cui cum Jacobo, ac Petro ejusdem fratri Cardinali simultates hand leves fuerunt.

(2) Papiensis Episcopus per id tempus erat Guido Tacius, de quo V. Ughell. Ital. Sacr. T. I in Epist. Papiens.

(3) Vercellensi Ecclesie tunc praeerat Aymo Avogadrus, de quo V. Ughell. Ital. Sacr. T. IV. in Epist. Vercellensibus.

electis & personis Ecclesiasticis defensionis præsidio ex injuncto
 nobis servitutis Officio, assistere teneamur, illis tamen specialius
 & efficacius adesse nos convenit, qui immediate noscuntur sedi
 apostolicæ subjacere. Sane dudum inter dilectos filios Magistrum
 Generalem, nec non Præpositos, Prælatos, & Conventus Fra-
 trum & Sororum Domorum & Locorum Ordinis Humiliatorum,
 & Venerabiles Fratres nostros Archiepiscopum Mediolanensem,
 ac Brixensem, Cumanum, & quosdam alios Episcopos, in quo-
 rum Civitatibus & Diocesibus domos plures dicti Ordinis habere
 noscuntur, super eo quod prædicti Archiepiscopus, & alii Episco-
 pi asserbant, Fratres, Sorores, & domos, & loca prædicta eis
 fore subjecta, nec non super visitatione, correctione, ac procu-
 rationibus, quas iidem Ordinarii se debere in iisdem domibus &
 locis contendebant habere, & quibusdam articulis aliis, diversis
 quæstionibus & controversiis suscitatis, nos quieti Magistri, Præ-
 positum, Prælatorum, & Conventuum prædictorum volentes
 in hac parte opportuno remedio providere, ipsisque facere gra-
 tiam specialem, omnes fratres, personas, & Sorores dicti Ord-
 nis ac successores eorum, in eodem Ordine Domino servituros,
 ac Ordinem ipsum, domos quoque ac loca ipsorum cum omni-
 bus bonis, quæ in præsentiarum rationabiliter possident, aut in
 futurum, præstante Domino, poterunt adipisci (controversiis,
 quæstionibus, seu litigiis quibuscumque super hoc hætenus susci-
 tatis, & processibus tam in causis conventionum & reconventio-
 num, seu aliis quibuscumque, coram quibuscumque judiciis seu au-
 ditoribus hujusmodi occasione factis vel habitis nequaquam ob-
 stantibus) ab Archiepiscoporum, Episcoporum, & aliorum quo-
 rumcumque Ordinariorum jurisdictione omnimoda per litteras
 nostras prorsus exemimus de apostolicæ plenitudine potestatis,
 decernentes, fratres, personas, & successores prædictos, & eum-
 dem Ordinem, domos, loca, & bona prædicta, soli dumtaxat
 immediate Romano Pontifici & Romanæ Ecclesiæ subjacere, ac
 distri-

districte inhibentes, ne quis Diocesanus vel Ordinarius super visitatione, correctione, procurationibus, aut earum exactione, sive aliis juribus, Fratres, ac personas, ac successores prædictos (cujuscumque dignitatis, conditionis, aut sexus existant) turbare vel molestare, sive in eos vel successores ipsos, aut domos & loca & eorum personas aliquam Censuram Ecclesiasticam exercere quoquomodo presumat. Nos enim omnes excommunicationis, suspensionum, & interdicti sententias, quas contra tenorem exemptionis, & inhibitionem hujusmodi promulgari, & processus quoslibet, per quoscumque fieri & habere contingeret, ex nunc decernimus irritas & inanes, & nullius existere firmitatis. Nos igitur Magistrum, Præpositos, Prælatos, & Conventus prædictos, cupientes in hujusmodi exemptionis nostræ facta ipsis gratia præservari, quod malefactorum omnium conatibus relegatis, promissa & devota reddant Domino Deo Vota sua, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo, aut unus vestrum per vos, vel per alium, seu alios Magistro & Capitulo, Præpositis, Prælati, personis & Conventibus memoratis pro nostræ & apostolicæ Sedis reverentia, efficacis defensionis præsidio assistentes, eos vel eorum aliquem aut aliquam in personis, aut in domibus, vel locis & bonis eorum ab aliquibus turbari vel molestari contra hujusmodi exemptionis, & inhibitionis, & constitutionis nostræ tenorem nullatenus permittatis, molestatores & turbatores hujusmodi & contradictores, si qui fuerint, vel rebelles per Censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, non obstante si est aliquibus (cujuscumque dignitatis, vel præminentie, sive ordinis, aut status, vel conditionis existant) ab Apostolica Sede indultum, vel in posterum contigerit indulgeri, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari, vel loca ipsorum supponi Ecclesiastico interdicto nequeant per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam de indulto hujusmodi mentionem, aut quibuscumque privi-

legiis, indulgentiis, & litteris generalibus vel specialibus, quorumcumque tenorum existant, quibuscumque dignitatibus, locis, vel personis generaliter, vel specialiter sub quacumque forma vel conceptione verborum ab eadem Sede concessis, vel in posterum concedendis, per quæ litteris nostris non expressa vel totaliter inserta, effectus præsentium impediri valeat, vel differri, & de quibus, quorumve totis tenoribus, ac de verbo ad verbum, seu eorum locis aut propriis personarum nominibus, certa, specialis, plena, determinata, & expressa in præsentibus mentio sit habenda; & per quæ, etiamsi contineretur in illis, quod per quaslibet apostolicas litteras quaslibet obstacula removens, eis non posset in aliquo derogari, nullum vobis in hac parte volumus obstaculum interponi, nec cuiquam contra huiusmodi gratiam præsidium quomodolibet adhiberi; & constitutione de duabus dietis edita in Concilio Generali. Dat. Reate quarto Nonas Septemb. Pontificatus nostri anno primo.

Littere conservationis ordinis humiliatorum
commisse domino petro Cardinali.

1297. 31. Jan. Ex Bibl. Braid.

Nicolaus Episcopus servus servorum Dei dilecto filio Petro tit. Sancti Marci presbitero Cardinali (1) salutem & apostolicam benedictionem. De circumspeditione ac providentia tua confisi dudum tibi curam & defensionem primi & secundi Ordinis Humiliatorum, omniumque membrorum suorum, ac earum personarum utriusque sexus tam in spiritualibus quam in temporalibus apostolica auctoritate commisimus, tibi que ordinandi, statuendi, & faciendi omnia per te vel per alium aut alios, que ad correctionem, reformationem, & utilitatem ordinum.

(1) V. sup. pag. 327.

num ac membrorum predictorum, ac personarum etiam eorumdem nonveris pertinere, plenam eadem auctoritate concessimus facultatem, prout in nostris litteris super hoc confectis plenius continetur. Verum quia, sicut intelleximus, dilectus filius . . . magister, & dicti ordines ac persone ipsorum ordinum & membrorum a nonnullis clericis & laicis injurias & molestias multiplices patiuntur, nos super hoc eis de opportuno remedio providere volentes discretioni tue per apostolica scripta mandamus, quatenus per te, vel alium, seu alios predictis magistro, ordinibus, & personis presidio efficacis defensionis assistens, eis, seu procuratoribus, vel procuratori ipsorum, quotiens opportunum fuerit, exhibeas de omnibus injuriatoribus suis, cujuscumque dignitatis etiam pontificalis existant, etiam per viam judicii, justitie complementum; contraditores & molestatores quoslibet per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo. Non obstantibus si aliquibus sit a Sede apostolica indultum, quod excommunicari, suspendi, vel interdici, seu extra vel ultra certum locum ad judicium evocari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi earumque personis, locis, vel ordinibus mentionem, sive quibuscumque indulgentiis & privilegiis apostolicis quorumcumque tenorum existant, per que presentibus non expressa vel totaliter inserta effectus presentium impediri valeat vel differri, & de quibus in nostris litteris plena, certa, & expressa, ac de verbo ad verbum mentio sit habenda, seu constitutione de duabus dietis edita in Concilio Generali. Ceterum volumus quod a die date presentium jurisdictio tua super his incipiat ac perpetuetur, ac plenam obtineat roboris firmitatem. Dat. apud urbem veterem secundo Calend. Febr. Pontificatus nostri anno tertio.

Sig. Nicolai IV. de more.

Quod-

Quoddam rescriptum occasione cuiusdam questionis
quam habuimus cum domino reginaldo
de pontirolo.

1191. 13. Jun. Ex Bibl. Braid.

Nicolaus Episcopus servus servorum Dei Abbat Monasterii sancti Petri in Celo aureo (1), & priori sancti Majoli (2), ac . . . archidiacono papienti salutem & apostolicam benedictionem. Conquesti sunt nobis prepositus porte orientalis, & de braida mediolanen., ac sancte agathe de modoetia domorum ministri eorumque fratres ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis ordinis humiliatorum, quod antonius de carnixio canonicus mediolanen. (3) cappellanus noster, & Reginaldus de pontirolo civis mediolanen. (4) super quadam pecunie summa & rebus aliis ad domos ipsas communiter spectantibus, injuriantur eisdem. Ideoque discretionis tue per apostolica scripta mandamus, quatenus partibus convocatis audiatis causam, & appellatione remota sine debito decidatis, facientes quod decreveritis per censuram ecclesiasticam firmiter observare. Testes autem qui fuerint nominati, si is gratis, odio, vel timore

(1) De celeberrimo S. Petri in Celo aureo Papienti cenobio, quod Liutprandus Langobardorum Regem fundatorem habuit, late disserit Pennotes in Hist. Canon. Regal. Lib. I. Cap. LVIII. & sequ. Quis tamen illi per hanc remora praesentis, colligere haud licet.

(2) S. Majoli Papientis Cenobium olim ad Cluniacenses pertinuit, ac S. Odilonem primum Abbatem habuit, & S. Majolum, Cluniacensem Abbatem, a quo deinceps

de nomen illi factum, hospitem accepit. V. Romualdum a S. Maria Papia Sacro P. I. pag. 109.

(3) Idem forte, qui an. MCCLXXVIII. in Turrianos cum Mediolanensibus pugnans, captus est. V. Julin. *Mém.* T. VIII. pag. 31.

(4) Duo etiam ex Pontirolo gente in eodem praelio capti fuerant, sed eorum nomen non indicatur.

more subtraxerint, censura simili, appellatione cessante, cogatis veritati testimonium perhibere. Quod si non omnes iis exequendis poneritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Dat. apud urbem veterem Idibus Junii Pontificatus nostri anno quarto.

Sig. Nicolai IV. de viere.

*Episcopus Florentinus declarat Humiliatos soluisse
quæ pro Ecclesia S. Lucie de S. Eusebio
solvere tenentur.*

1396. 3. Apr. Ex Monument. ap. Cl. Mannium.

IN Nomine Domini. Anno ejusdem secundum cursum Ro-
mane Curie millesimo ducentesimo nonagesimo sexto, in-
dictione nona, tempore Domini Bonifatii Pape Octavi, die
secundo Aprilis, Venerabilis Pater Dominus Franciscus Dei gra-
tia Episcopus Florentinus (1) per se & suos successores vice &
nomine Episcopatus Florentini fecit Religiosis viris Fratri Benve-
nuto Vicario Prepositi, & Fratri Lapo domus omnium Sancto-
rum Ordinis fratrum humiliatorum de Florentia coram eo per-
sonaliter constitutis, ac recipientibus & stipulantibus pro Prepo-
sito, capitulo, & conventu ejusdem domus omnium Sanctorum,
finem, refutationem, quietationem, absolutionem & pactum de
non petendo de omni & toto eo, quod ipse Dominus Episco-
pus vel alter pro eo nomine Episcopatus Florentini ab ipsis Pre-
posito, capitulo & conventu petere vel exigere posset usque in
presentem diem nomine & occasione unius cerei unius libre,
quem ipsi Prepositus, capitulum, & conventus Episcopatu Flo-
ren-

(1) Franciscus Monastescus indicatur, qui Florentina Ecclesia prefuit. V. Ughell.
ab anno MCCXCV. ad an. MOCCL. in Episc. Florent.

rentino dare, solvere, & tradere tenentur singulis annis in festo Sancti Johannis Baptiste pro censu pro Ecclesia Sancte Lucie de Sancto Eusebio (2) secundum formam instrumenti concessionis, & permutationis, & confirmationis ipsius Ecclesie scripti manu Jacobi de Cerreto Judicis & Notarii (3) a me Apollenare notario infra scripto visi, & lecti. Et hoc fecit idem Dominus Episcopus pro eo quod confessus fuit eidem Episcopatu esse usque in presentem diem de ipso censu a dictis Preposito, & capitulo, & conventu integre satisfactum. Renuntians exceptioni non habite, non recepte, & non facte dicte solutionis & satisfactionis, doli mali, conditioni indebiti, & sine causa, actioni in factum, & omni alii Legum & juris auxilio.

Acta sunt hec Florentie in Palatio Episcopali presentibus Scolajo Jacoppi de Balneoreggio, & Gerardo quondam Domini Lamberti judicis de Luca, familiaribus Domini Episcopi supradicti, testibus ad hec vocatis & rogatis. Et ego Apollenaris Penitendi auctoritate alme urbis Prefecti notarius publicus, & nunc notarius Domini Episcopi supradicti, predictis interfui, & ea mandato Domini Episcopi, rogatus etiam a dictis fratribus, scripsi & publicavi (4).

Signum

dicti Apollinaris

Nos.

Pro-

(2) De hac ade ejusque appellatione egregie disputat Cl. Lamius in Ephemerid. Liter. MDCCLVI. XIV & XXI. Maji.
(3) Inquit Joannis Florentini Episcopi litteras ab Ughello editas, quas contempero-

ravinus pag. 130.

(4) Aliud deinde monumentum iisdem fere verbis conceptum additur, ut Humiliatos quindacim solidos Pisanos eodem nomine eidem Episcopo solvere constet.

Procuratorium Fratris Ambrosii
quondam prepositi Fun.

1296. 23. Sept. Ex Tabul. Utinen.

MCCLXXXVI. Nona Indictione apud Civitatem (1) in anticamera domini patriarche Aquilegen. die octavo exeunte Septembri presente fratre petro de Carugate ordinis humiliatorum domini R. dei gratia patriarche Aquilegen. (2) procuratore; Frayno plebano plebis de Arcenia, & prevedino ostiario dicti domini patriarche Aquilegen. testibus ad hoc vocatis & rogatis, & aliis, Dominus Frater Ambrosius de Mediolano de conventu sancti petri Modotiens. olim prepositus Ecclesie Funens. (3), presente & consentiente viro Religioso Domino Domino fratre Johanne preposito Monasterii predicti sancti petri Modotiens. ordinis humiliatorum prelato suo, fecit, constituit, & ordinavit Dominum Albertinum de Reporio Scholasticum (4) Aquileg. Ecclesie, & Franciscum de Utino Notarium Reverendi Patris Domini R. dei gratia patriarche Aquileg. suos certos nuncios & procuratores, & quidquid melius dici potest, & quemlibet eorum in solidum, ut non sit potior conditio occupantis in causa sive contentione, quam habet seu habere spe-

Tom. II.

U u

rât

(1) *Civitas*, eadem est ac *Civitas Austria*, de qua V. sup. pag. 306.

(2) Nempe Raimundi Turriani, de quo V. sup. pag. 300.

(3) Funensis hæc Ecclesia, seu potius, ut infra dicitur, Monasterium Ordinis S. Augustini, ubinam fuerit ignoro; nec ulla illius mentio occurrit apud Pennotum in Histor. Canonic. Regul., nisi forte in voce illa *Funens*, error lateat. Suspicio

autem in Germania atque in Austria potissimum firam illam fuisse, cum inferius *marcha argenti* nominentur *ad pondus Vienna*. Hanc itaque sedem tenuerat Ambrosius antequam ad Humiliatos transfiret. De Modotiens. autem S. Petri domo sermo fuit Vol. I. pag. 375.

(4) *Scholasticus*, teste Cangio, dignitatis Ecclesiasticæ est nomen, qua qui ornatu est; Clericis præest.

rat cum domino preposito & conventu monasterii de Funa Ordinis sancti Augustini occasione triginta sex marcharum argenti ad pondus Vienne, quas debet habere ab eodem preposito & conventu, ut dicebat, priusquam renunciaret predictæ preposituræ, ratione quorundam reddituum & prævencuum preposituræ ipsius, ad agendum, defendendum, excipiendum, replendum, libellum dandum, & recipiendum coram quocumque Iudice Ecclesiastico & seculari, litem contestandum, testes & probationes producendum, & alia munimenta, Iudicem vel Iudices eligendum & recusandum, probandum, reprobandum, ponendum, opponendum, & ad prestandum iuramentum de calupnia & veritate dicenda, & ad cuiuslibet alterius generis iuramentum prestandum in anima ipsius &c.

Ego Johannes de Lupico Sacri Imperii publicus Notarius supradictis omnibus presens interfui, & rogatus scripsi in formam publicam reducendo.

**Procuratorium Domini R. factum in prepositum
Sancti Petri de Modoecia dioc. mediolan.**

1196. 23. Sept. Ex Tabul. Utinenf.

Millesimo ducentesimo nonagesimo sexto, nona Indiatio-
ne apud Civitatem (1) in Anticamera Domini patriarche Aquilegen. die octavo exeunte Septembri presentibus Domino Albertino de Reporio Scholastico (2) Aquilegen. Capellano, Fratre Petro de Carugate ordinis humiliatorum Domini R. Dei gratia Patriarche Aquilegen. procuratore, Fratre Petro de Mediolano de conventu sancti petri modoecien. de ordine

(1) V. sup. pag. 306.

(2) V. sup. pag. 337. Hinc porro confirmatur, quod Cangius ait, Scholasticos eo-

dem tempore Episcopi etiam Capellanos fuisse. Utroque enim nomine Albertinus hic appellatur.

dine humiliatorum, & frayno plebano plebis de arcenia, testibus ad hoc vocatis & rogatis, & aliis, Reverendus Pater & Dominus Raymundus Dei gratia Sancte Aquilegen. Sedis Patriarcha fecit, constituit, & ordinavit virum religiosum Dominum... (3) prepositum sancti petri de Modoetia ordinis humiliatorum presentem, & mandatum recipientem, suum actu nuncium & procuratorem specialem ad petendum & exigendum a Catanio de Subbiato olim Capitaneo Montisfalconis (4) decem & octo marchas Aquileg. monete, & viginti unum denarios Aquileg. (5); quas marchas decem monete & denarios Aquileg. dictus Cataneus tunc Capitaneus remansit dare dicto Domino R. Patriarche Aquilegen. pro certa ratione inter ipsum Dominum Patriarcham & dictum Cataneum de officio predicti Montisfalconis, quod gessit & habuit ab eodem Domino Patriarcha, & ad agendum, defendendum, excipiendum, replicandum, libellum porrigendum, & recipiendum coram quocumque Iudice Ecclesiastico aut seculari &c.

Ego Johannes de Lupico Sacri Imperii publicus Notarius supradictis omnibus presens interfui, & rogatus scripsi in forma publica reducendo.

U u 2

Do-

(3) Joannem nempe, paullo antea memoratum.

(4) Raimundum Mediolano Aquilejam profectum multi ex Mediolanensi nobilitate sequuti sunt, ut ex Ughellio discimus (*Ital. Sacr. T. V. in Patriarcha Aquil.*) qui Turrianis favebant. Inter hos porro Caraneum hunc de Subbiato fuisse crediderim; hæc enim inter Nobiles Mediolanenses familias numerabatur anno

MCCLXXVII. V. Julinium *Memor. T. VIII. pag. 314* Huic Raimundus Montisfalconis oppidum, quod in Foro-Julienfi provincia est, regendum commiserat. Universa fere enim illa provincia in Patriarcharum Aquilegensium ditione fuit, ut inter ceteros ostendit Lituti *Dissertazione sopra le monete del Friuli Cap. V.*
(5) De marchis & denariis Aquilegensibus diximus sup pag. 307.

Donatio inter vivos facta per Dominum R. Patriarcham Aquileg. Preposito & Conventui Sancti Petri de Modoetia de XVIII. marchis Aquileg. monete, in quibus tenetur Ser Cataneus de Subbiate olim Capitaneus Montisfalconis.

Ex eod. Tab.

Eodem die & loco presentibus &c. supradictis. Reverendus pater & Dominus Raymundus Dei gratia Sancte Aquileg. Sedis Patriarcha divine pietatis intuitu, & pro sue ac parentum suorum animarum remedio nomine donationis, que dicitur inter vivos, que amplius revocari non potest, fecit datum traditionem & concessionem iuris religiosi. . . preposito & conventui domus Sancti Petri de Modoetia dioc. Mediolan. ordinis humiliatorum de decem & octo marchis & viginti & unum denariis monete Aquileg., in quibus tenetur Cataneus de Subbiate dioc. Mediolan. Capitaneus olim ipsius Domini Patriarche in Montefalconis, quas remansit dare facta ratione summaria inter dictum Dominum Patriarcham, & Capitaneum supradictum ratione officii ipsius capitanie, quod gessit in dicto loco Montisfalconis pro eodem Domino Patriarcha, tribuens & concedens ipsis preposito & conventui dicte domus Sancti Petri omne ius omnemque actionem utilem & directam, realem & partialem, quas habebat & habere videbatur, & per . . . supradictam; & constituens eos procuratores in rem suam, ita quod possent agere, luere, & experiri, & omnia generaliter & specialiter facere pro pecunia habenda, que quilibet de suo proprio potest facere. Tali quidem condicione adiecta, quod idem prepositus & conventus de ipsa & tota pecunia teneantur & debeant emere possessiones aliquas ad commodum, & utilitatem suam domus Sancti Petri predicte; & promittens cum obligatione bonorum suorum

om-

omnium per se suosque heredes, sub pena dupli dictæ pecunie min. quinque solidorum venetorum parvorum (mihi Notario infrascripto stipulanti & recipienti nomine omnium, quorum interfuerit, aut interesse poterit) numquam aliquo tempore contra donationem, & traditionem, & concessionem huiusmodi vel per se vel per alios facere aut venire ratione aliqua, ingenio sive causa, qua pena soluta ut non donatio & concessio huiusmodi nihilominus omni tempore in sua permaneat firmitate. Renuntians insuper Dominus Patriarcha per se suosque successores heredes omni vi Legum, & juris auxilio, canonico videlicet & civili, privilegiis, statutis, & consuetudinibus, omnibusque aliis, quibus circa predicta, vel aliquid predictorum se possit defendere aliquatenus & tueri.

Ego Johannes de Lupico Sacri Imperii publicus Notarius &c.

*Excerpta ex Contractu inter Humiliatos Mediolanenses
domus de Migloe & Modoetienses domus
S. Michaelis.*

1198. 2. Maji Ex Tabulario Cler. Regul. S. Barnabæ Mediol.

IN Nomine Domini anno a nativitate ejusdem millesimo ducentesimo nonagesimo octavo die veneris secundo die mensis Maii indictione undecima in domo fratrum humiliorum Sancti michaelis de modoetia sita in porta nova civitatis Mediolani in presencia mei notarii & testium infrascriptorum ad hoc vocatorum, & quam multorum aliorum prepositorum & fratrum humiliorum ibi existentium Dominus frater Guidottus riboldus (1) venerabilis patris domini magistri totius ordinis humiliorum auctoritate, qua fungitur a summo Pontifice, &
modo

(1) De hoc Generali Humiliorum Magistro egimus Vol. I. Differt. IV. num. XII.

modo & jure quo melius potest confirmat, approbat, & ratificat infrascriptam venditionem sive emptionem factam de infrascriptis sedimine & terris. Cujus tenor talis est. In nomine domini anno a nativitate ejusdem millesimo ducentesimo nonagesimo octavo die lune decimo septimo die mensis martii indictione undecima frater Johannes Casi . . . (*forte Canevarius*) domus humiliatorum sancti Jacobi de medio vico site in burgo modoetia, & frater amizo medicus de seregnio (2) domus humiliatorum sancti bertholomei site in dicto burgo modoetia, & frater azo domus humiliatorum de prato de marliano negotiator domus humiliatorum de migloe site extra portam novam civitatis mediolani, & frater Johannes de percogio suprascripte domus humiliatorum de migloe omnes syndici & procuratores suprascripte domus humiliatorum de migloe site extra portam novam civitatis mediolani & capituli & conventus illius domus nomine, loco & vice fratrum & capituli & conventus dicte domus de migloe, & habentes speciale mandatum & plenam & generalem . . . & auctoritatem a fratribus & capitulo & conventu dicte domus humiliatorum de migloe ad hec infradicta omnia facienda, & ut constet per cartam unam Sindicatus inde factam hoc anno die sabbati octavo die mensis februarii traditam & subscriptam per honrighinum filium quondam ser Redulfi de medda notarium civitatis mediolani predicto modo & nomine, & omni modo & jure quo melius possunt fecerunt & faciunt venditionem & datum & junium cessionem in parte ad proprium & in parte ad libellum ad consuetum fictum faciendum illi vel illis cui vel quibus illud fictum debetur & fieri debet de . . . jure pro illis & super

(1) Hæc nobilissima Medicorum Mediolanensium gentis familia, quæ adhuc superest, non recensetur in *Matricula Nobilium familiarum Mediolani* an. 1577.

edita a Cl. Julinio *Memor. T. VIII. pag. 312. 313.* Illius tamen antiquitas optime ex monumento hoc nostro inferitur.

super illis terris de quibus reperiretur debere fieri illud fictum; quod fictum est & dicitur esse debere omni anno modia quinque & stera duo & mina una inter sicalem & millium & par... & ultra illud fictum est esse debet libera, francha, & absoluta ab omni alio ficto, censu, onere, & conditione & servitute prestandis vel faciendis seu etiam sustinendis alicui, In fratrem Jacobum de preto prelatum domus fratrum humiliatorum sancti Michaelis site in predicto burgo de Modoetia recipientem nomine & ad partem & utilitatem totius capituli & conventus dicte domus sancti Michaelis, nominative de sedimine, sive casamento uno cum edificis & domibus & curte & area & omnibus suis juribus & pertinentiis & cum clauso uno & vigriola (3) una que est ab inferiore parte omnibus simul se tenentibus iacentibus in territorio de migloe (4) ubi dicitur ad sanctam Julianam; Quibus omnibus super totum coheret a mane via, a meridie heredum quondam guillelmi regalie & in parte terra mallexardorum communis mediolani (5); que tenetur per dominum Churadum confanonerium, a sero suprascripta terra mallexardorum, que tenetur per ipsum dominum chunradum & in parte strata com-

(3) *Vigriola* diminutivum a *Vigra*, quod rei agrestis vocabulum non satis explicat Cangius. Ego idem arbitror cum *viria*, quod virens pratum significat ex eodem Cangio.

(4) Vicus non longe a Modoetia diffusus; quod alibi *Migloe*, vel *Megloe* dicitur; vulgo *Muggiò*.

(5) Mallexardi qui essent, refert Corius, eumque sequutus Julinius (*Memor. T. VIII. pag. 227. 372. &c.*) Quo scilicet tempore Insubriae urbes domesticis bellis ardebant, qui moenibus tamquam rebelles expellebantur, Mallexardi idici consueverant, cujus vocis etymon a *male* &

audeo ducit Cangius. Porro erat Mediolani Judex, qui illorum bonis occupandis proscribendisque præfesset, ut ex charta an. MCCLXXXII. apud eundem Julinium colligimus (*Memor. T. IX. pag. 101.*) Domino Ugoni Bullioto Judici Præfidenti Officio Banorum Mallexardorum Communis Mediolani. At præterea ex nostro hoc documento intelligimus exules illos terras agrosque occupasse, quæ communi nomine possiderent, aut aliis locarent: hoc enim verba omnino significant: *terra mallexardorum communis Mediolani*.

communis mediolani; a monte pasquarium . . . . . de migloe; & que omnia sunt pertice quadraginta una & media & pedes octo per justam mensuram. Item de petia una campi jacentis in eodem territorio in predicta contrata sancte Juliane, ubi dicitur super viam de paderno, & cum uno alio campo simul se tenentibus, qui est super viam de blafono. Quibus super totum coheret a mane terra que fuit domine minote de surrexina & in parte heredum quondam guillelmi regalie; a meridie via & in parte ecclesie sancti Johannis de Modoetia, a sero via & in parte suprascripte ecclesie sancti Johannis de Modoetia; a monte terra mallexardorum communis mediolani, que modo tenetur per dominum Chuntadum confanonerium, & in parte heredum quondam Guillelmi regalie, & est tota pertice trigintaduo & tabule decem octo & pedes undecim per justam mensuram, in quibus sunt pertice septem, que debent accessiare per terram dicte quondam domine minote, que est a mane parte, & que laboratur per Ardizolum Longum, & alie pertice quindecim & media ex predictis perticis trigintaduabus & tabulis decem octo & pedibus undecim sunt que debent accessiare & habent jus accessiandi per suprascriptam terram ecclesie sancti Johannis de Modoetia, que est a sero parte & hoc in solitum accessium. Item de alia petia campi jacente in eodem territorio ubi dicitur ad viam de paderno sive super viam de Modoetia. Cui coheret a mane accessium, & in parte domini guidotti grasselli, & in parte petri regalie & fratrum ejus, & in parte terra mallexardorum que tenetur per dominum Chunradum confanonerium; a meridie via & in parte suprascripti Guidotti Grasselli, & in parte francischi Lanterii, & in parte terra mallexardorum communis mediolani, & in parte canonice de dexio; a sero via, & in parte suprascripte canonice & in parte ecclesie sancti petri de migloe, & in parte terra mallexardorum, & tenetur per dominum Chunradum confanonerium; a monte suprascripta terra mal-

mallexardorum similiter & in parte via de modoetia, & est pertice octuaginta due & tabule septem & media. Item de petia una vinee five clausi in eodem territorio, & in predicta contrata sancte Juliane; cui coheret a mane via five strata communis mediolani, & in parte pasquarium communis de migloe; a meridie strata predicta; a sero domus fratrum humiliatorum sancte Agathe & in parte Arderici faraoldi, & in parte via; a monte via, & est pertice octuaginta septem & pedes decem & medius. Item de petia una campi in eodem territorio ubi dicitur ad ronchum; cui coheret a mane Raimondi sclenche de lixono, & in parte heredum quondam accursi longi, & in parte Guidotti regalie & in parte petri regalie & fratrum; a meridie Stefani de boate & in parte petri robbaschi, & in parte heredum quondam frumenti robbaschi & nepotum ejus, & in parte ambrosii robbaschi; a sero domini Jacobi de Caloe, & in parte heredum quondam formenti robbaschi & nepotum ejus, & in parte uberti de Cuxano, & in parte domini Guidonis de Cuxano (6), a monte uberti de Cuxano, & in parte domini Guidotti grasselli, & in parte Raimondi sclenche, & in parte heredum quondam accursi longi, & est pertice octuaginta tres, & tabule sex, & pedes quatuor. Item de petia una campi in eodem territorio, ubi dicitur super pasquarium, cui coheret a mane Raimondi sclenche, & in parte franzoli de Legriano; a meridie via, a sero via; a monte terra que fuit domine minote de surrexina, & est pertice sex, & tabule undecim & media &c. Et pro qua venditione & datq & jurium cessione, pretio quoque & pagamento superscripti sediminis five casamenti, superscriptarum terrarum venditarum & jurium cessorum, ut supradictum est, confessi & contenti fuerunt predicti fratres Johanes & Amizo, Azo

Tom. II.

X x

& Ja-

(6) Guidonis hujus de Cuxano, seu de Cuxano mentio occurrit apud Julinium *Mem.*

T. VIII. pag. 310. 381.

& Jacobus iudici & procuratores ut supra venditores suprascripto modo, & nomine & loco & vice & ad partem & utilitatem capituli & conventus predictæ domus de migloe recepisse & habuisse ab ipso fratre Jacobo . . . . . emptore suprascripto nomine de denariis capituli dictæ domus sancti Michaelis in pecunia numerata, in bonis denariis Ambrossinorum monete nove Mediolanensis nunc currentis (7) libras mille quingentesimo triginta octo tertiorum. Qui denarii processerunt, seu procedere & distribui, & converti debent in utilitatem dictæ domus de migloe & capituli & conventus ejusdem in sanandis diversis debitis dictæ domus, ut predicti fratres venditores suprascripto nomine dixerunt & confessi fuerunt &c. Actum in porta nova Civitatis Mediolani in domo ipsorum fratrum humiliatorum de sancto Michaelis presentibus ibi pro secundo & tertio notariis Jacobo de magnago, & masiolo filio quondam leonis de magnago ambo- bus notariis publicis porte vercelline civitatis Mediolani. Inter- fuerunt ibi testes dominus Bolgarus tepoldus iudex (8) filius quondam domini henrici porte nove, & Aymericus filius Anselmi mattani porte cumane, & Guilielmus filius quondam Arnol- di de cassano porte nove, & Jacobus filius quondam protaxii baffe de dextio ejusdem porte nove omnes noti civitatis Mediola- ni. Ego filipus Zavatarius notarius filius quondam ser petri (9) parochie sancti nazarii in brolio porte nove (10) civitatis Medio-
lani

(9) Prima hæc est, in nostris monumentis, Ambrossinorum mentio; qui tamen jam diu recepti erant, ut ex charta an. MCCLI. constat. V. Dissert. de Ital. Monet. T. II. pag. 40. Novi deinde Ambrosini, Julinio teste (*Memor. T. VIII. pag. 314.*) circa hoc tempus cudi Mediolani ceperunt, quorum memoriam solum ad sequen- tem annum ille comparit. Nummi hi scilicet argentei erant, S. Ambrosii effi-

gie notati, atque octoginta ex iis unam, ut ajunt, argenti marcam constabant.

(8) Vir per ea tempora juris scientia ac prudentia clarissimus. V. Julin. *Memor. T. VIII. pag. 487. 636.*

(9) Petri de Zavataris mentio occurrit ad an. MCCLI. apud Julinium *T. VIII. pag. 94.*

(10) Error huc certe irrepsit; nam S. Na- zarii in brolio templum ad Romanam

iani tradidi & scripsi. Ego Johannes filius alamani plati de curte nova notarius jussu superscripti notarii scripsi. Actum ut supra presentibus ibi pro secundo & tercio notarils honrico de medda porte nove, & francino Oldano porte verceline ambobus notariis publicis. Interfuerunt testes dominus Bolgarus tepoldus iudex filius quondam domini honrici tepoldi porte nove, & Aymericus Mattanus filius Anselmi porte cumane, & Jacobus filius quondam Jacobi de Lemiate porte horientalis, & francinus filius quondam arnoldi Manni de burgo modoetia, & Beltramus de balsemo filius quondam balsemi porte nove civitatis Mediolani.

Ego philipus Zavatarius notarius filius quondam ser petri parochie sancti nazarii in brolio porte romane . . . . . tradidi & scripsi.

Ego Cristoforus cazullus notarius civitatis Mediolani porte nove jussu superscripti filipi Zavatarii notarii scripsi.

portam cui proximum est, pertinet. Enimvero paullo inferius scribitur *porte Romane*.

*Bernardi Laudensis Episcopi literæ,
quibus Humiliatis Monialibus domus de Paulo Ecclesiæ
construendæ facultatem facit.*

1299. 29. April. Ex Tabul. Episcop. Laudens.

Bernardus miseratione divina Laudensis Episcopus (1) religiosis sororibus ministre & sororibus domus beate marie virginis, que dicitur domus sororum de paulo (2) salutem
X x 2 & fin.

(1) Bernardus de Valentis ab an. MCCXCVI. - scoporum feriem a P. Zaccaria auctam
ad an. circiter MCC.VII. Laudensis Epi- pag. 182.
scopus. V. Ughellianam Laudensium Epi- (2) De hac Humiliatarum Laudensium domo
diximus sup. pag. 12.

& sinceram in domino caritatem. Olim venerabilis & religiosus vir frater Guidottus ordinis humiliatorum generalis magister (3), & vos nobis humiliter supplicastis, ut quia sanctissimus pater Dominus Bonifacius divina providentia papa octavus constituit omnes moniales cujuscumque conditionis & ordinis sub certa forma per eorum superiores includi (4), & idem Magister statutum hujusmodi mandans executioni debite reverenter, vobis & loco vestro juxta statuti prefati ordinem duxerit providendum, ecclesiam construendi, ac inibi divina officia celebrandi licentiam concedere dignaremur. Eo igitur zelo, quo prefatum Ordinem vestrum in domino speciali affectione prosequimur, prefati magistri & vestris supplicationibus inclinati, ac faventes suo & vestro proposito pretaxato, vobis in sepedicto loco, sine preiudicio parochialis Ecclesie, sub honore beate marie virginis licentiam concessimus Ecclesiam construendi, facientes per religiosum & discretum virum fratrem Guillelmum prepositum S. Christophori Laudensis primum lapidem poni, ac ibidem divina celebrandi officia liberam tribuimus facultatem. Ut autem eo amplius devotio excitetur fidelium, quo fructum sui boni operis sibi senserint provenire, vosque bonis donis vacetis instantius, quo graciosis donis fueritis premuniti, de omnipotentis dei misericordia, & beate Marie semper virginis, & beatorum apostolorum petri, & pauli, & beati bassiani graciosissimi confessoris ecclesie nostre patroni (5) vobis & omnibus vere penitentibus & confessis, qui in festo beate Marie . . . . . (6) cum debita devotione reverenter & hu-

(3) De Generali hoc Humiliatorum Magistro V. Vol. I. pag. 111.

(4) De hac Bonifacii lege, ac de Humiliatorum Virginum clausura V. Vol. I. pag. 318.

(5) Celeberrimus est, ac præcipuo honore apud Laudenses colitur S. Bassianus, quinque inter ejusdem urbis Episcopos.

(6) Quæ præ ceteris Deiparæ festivitas celebranda sit, non indicatur. Sed cum *officium* sit mentio, patet aut Nativitatem, aut Assumptionem intelligi. Hæ enim tantummodo *officium* per id tempus adjunctam habebant. V. eruditissimas P. D. Jo. Chrysostomi Trombelli Can-

& humiliter accesserint, & singulis diebus sequentibus usque ad Octavam festivitatis prelibate, quadraginta dies de iniunctis penitentiis annuatim in domino relaxamus, decernentes irritum & inane, si quid a quoquam nostre iurisdictioni subiecto contra huius nostre licentie & tradite potestatis tenorem contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre licentie & tradite potestatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis dei, beate marie semper virginis, beatorum apostolorum petri & pauli, beati bassiani graciocissimi confessoris ecclesie nostre patroni, & nostram se noverit incursum. In quorum omnium testimonium presentes literas fieri iussimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum laude in nostro episcopali palatio anno domini corrente millesimo ducentesimo nonagesimo nono, duodecima indictione, die vigesimo nono Aprilis, pontificatus sanctissimi patris domini bonifacii pape VIII. anno quinto (7).

Ego bassianus de agnatello notarius pallatii de mandato dicti domini episcopi scripsi, & autenticavi, & me subscripsi.

Pri-

Reg. S. Salvatoris de Dripara dissertationes, Vol. V., ubi de Delparæ festis agit.

(7) Literas ejusdem argumenti alias iisdemque verbis conceptas an. MCCC. XVII.

Febr. dedit Bernardus ad Landenses Humiliatas domus S. Thome, que in eodem Landensis Episcopi tabulario servantur.

Privilegium domus braide contra detentores bonorum .

1302. 30. Oct. Ex Bibl. Braid.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei dilecto filio Francisco de Medicis Canonico Mediolanen. (1) salutem & apostolicam benedictionem. Significarunt nobis dilecti filii minister & fratres domus Braide Mediolanen. ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis ordinis Humiliatorum, quod nonnulli iniquitatis filii, quos prorsus ignorant, decimas, census, redditus, legata, terras, prata, vineas, nemora, domos, possessiones, privilegia, instrumenta publica, & quedam alia bona ipsius domus temere ac malitiose occultare, & occulta detinere presumunt, non curantes ea predictis Ministro & Fratribus exhibere, in animarum suarum periculum, & dictorum Ministri & Fratrum ac domus non modicum detrimentum. Super quo iidem Minister & Fratres apostolice sedis remedium implorarunt. Quocirca discretionis tue per apostolica scripta mandamus, quatenus omnes huiusmodi detentores occultos decimarum, reddituum, censuum, & aliorum bonorum predictorum ex parte nostra publice in Ecclesiis coram populo per te vel per alium moneas, ut infra competentem terminum, quem eis prefixeris, ea predictis Ministro & Fratribus a se debita restituant, & revelent; ac de ipsis plenam & debitam eis satisfactionem impendant; & si id non compleverint infra alium terminum competentem, quem eis ad hoc peremptorie duxeris prefigendum, ex tunc in eos generalem excommunicationis sententiam proferas, & eam ubi & quan-

(1) Eundem illum indicati hic arbitror, qui in Monumento an. MCCCXII. apud Julianum (*T. IX pag. 110.*) Francius de

Medicis appellatur, atque inter Metropolitane Ecclesie Ordinarios, ut ajunt, Canonicos reconsecratur.

quando expedire videris facias usque ad satisfactionem condignoam
solemniter publicari. Dat. Lateran. tertio Cal. Nov. Pontificatus
nostri anno octavo.

Sigill. Bonifacii VIII. de more.

Privilegium Benedicti XI. sicut Magister Ordinis
absolvere potest Fratres, qui per Superiores
suos fuerint excommunicati, & cum eis
dispensare super irregularitate.

1304. 10. Febr. Ex Cod. Puric.

Benedictus Episcopus Servus Servorum Dei dilecto filio Ma-
gistro Ordinis Humiliatorum ad Romanam Ecclesiam nul-
lo medio pertinentis salutem & Apostolicam benedictio-
nem. Quia prout sensus hominis ab adolescentia sunt ad malum,
& caro semper vergit in culpam, ex humana fragilitate contin-
git, quod Fratres tui Ordinis excedunt in casibus, ex quibus
sententias excommunicationis & notas irregularitatis incurrunt.
Volentes igitur eorum in hac parte providere saluti, ne oporteat
eos discurrere pro dispensationis vel absolutionis gratia obtinen-
da, discretionem tuam absolvendi juxta formam Ecclesie eos ex di-
ctis Fratribus, qui per Superiores suos dicti Ordinis excommuni-
cationum fuerint ligati sententiis, vel eas incurrerint per trans-
gressionem statutorum Ordinis memorati, ac dispensandi cum il-
lis ex iisdem Fratribus, qui dispensatione indiguerint in iis cas-
bus, qui non sunt Sedi Apostolicæ reservati, liberam & plenam
concedimus auctoritate presentium facultatem. Volumus insuper,
quod Fratres ejusdem Ordinis, quos tu in Confessores tuos du-
xeris eligendos, tibi possint, quoties indigueris, de similis abso-
lutionis & dispensationis in eisdem casibus beneficio providere.
Dat. Laterani IV. Id. Febr. Pontificatus nostri anno primo.

Pri-

**Privilegium Benedicti XL. sicut Magister Ordinis
cum certis Præpositis unire potest domos
Ordinis.**

1304. 10. Febr. Ex Cod. Puric.

Benedictus Episcopus Servus Servorum Dei dilecto filio Magistro Generali Ordinis Humiliatorum ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis salutem & Apostolicam benedictionem. De provisionis nostræ venire debet auxilio, ut Ecclesiasticis personis, Religiosis præcipue, quietis commoda procurentur, ut liberius possint devotum impendere Domino famulatum. Ex parte siquidem tua, ac Præpositorum, Prælatorum, Fratrum, ac Sororum tui Ordinis fuit expositum coram nobis, quod in domibus plurimis dicti Ordinis, quarum aliquas Fratres, & alias Sorores Ordinis ipsius inhabitant, non potest per Sacerdotes dicti Ordinis deserviri, tum propter earum multitudinem, tum quia in earum pluribus nullæ Ecclesiæ sunt constructæ, quodque sæpe contingit, quod Fratrum & Sororum ipsarum domorum, præsertim in quibus cæmeteria non existunt, corpora, cum decedunt, de ipsis locis efferuntur ad loca alia inibi tumulanda, nec potest in iis Constitutio fel. rec. Bonifacii papæ octavi prædecessoris nostri de Monialibus cujuslibet Ordinis includendis (1), ex causis præmissis commode observari. Nos autem super his de salubri providere remedio cupientes, discretionis tuæ, de qua fiduciam gerimus in Domino specialem, uniendi illas ex domibus antedictis, de quarum unione Ordini prædicto commoditas, ac personis in iis degentibus quies & salus proveniunt animarum,

(1) De hac Bonifacii VIII. constitutione, ac generatione de Humiliatarum Virgi-

num clausura, ac de domorum conjunctione diximus Vol. I. pag. 318.

marum, de consilio aliquorum Præpositorum & Prælatorum discretorum ipsius Ordinis, prout tibi & ipsis secundum Deum videbitur salubriter expedire, sive dictæ domus primi, sive secundi Ordinis tui fuerint, liberam ac plenam concedimus auctoritate præsentium facultatem. Dat. Laterani IV. Id. Febr. Pontificatus nostri anno primo.

Benedicti XI. pro Oratoriis & altaribus portatilibus.

1304. 10. Febr. Ex Bibl. Braid.

Benedictus Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Magistro, prepositis, & fratribus ordinis Humiliatorum ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis salutem & Apostolicam benedictionem. Meritis vestre Religionis inducimur, ut petitionibus vestris favorabiliter annuamus. Hinc est, quod nos vestris supplicationibus inclinati presentium vobis auctoritate concedimus, ut in domibus, grangiis, & locis vestri Ordinis possitis construere oratoria, ibique habere altaria portatilia, ac super eis tam fratres quam sorores predicti Ordinis per presbiteros dicti Ordinis vel alios divina officia facere celebrari sine juris prejudicio alieni (1). Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere, aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Lateran. IV. Id. Febr. Pontificatus nostri anno primo.

Sig. Bened. XI. de more.

Tom. II.

Y y

Bene-

(1) Religiosis plerisque Coetibus jam a sæculo XIII. factam fuisse hanc facultatem, ut in propriis ædibus oratorio, atque altari portatili uterentur, ostendit

Cl. P. D. Jo. Baptista Gattico Canon. Regul. Lateran. in doctissimo *De Oratoriis domesticis* Libro Cap. VIII., & in *Opusc. de usu altaris portatilis* Cap. VIII.

*Benedicti XI. Literæ de obedientia ab Humiliatis domus
S. Joannis Alexandr. Magistro Generali
præstanda.*

1304. 10. Feb. Ex Bibl. Braid.

Benedictus Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Magistro, Prepositis, Prelatis, ceterisque fratribus & sororibus Ordinis Humiliatorum ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis salutem & Apostolicam benedictionem. Ordinem vestrum per illius gratiam, qui humiliavit semetipsum pro nobis, in humilitate fundatum paternis affectibus prosequentes, libenter illum gratis condignis attollimus, ex quibus status ipsius de bono semper in melius augeatur. Porrecta siquidem nobis ex parte vestra petitio continebat, quod licet felicitis recordationis Innocentius papa III. predecessor noster duxerit statuendum, ut in eodem ordine quatuor essent prepositi principales, quorum singuli annis singulis successive universis domibus professionis eorum officium visitationis impenderent, & electum ad preposituram alicuius Ecclesiarum dicti Ordinis approbarent, & exinde prepositos, cum foret expediens, removerent (1); postmodum tamen pie memorie Innocentius papa III. predecessor noster, volens eidem ordini pacem & quietem paterne diligentie studio procurare, ut quasi unum corpus unum caput haberet, noscitur statuisse, ut in predicto ordine sit unus magister, qui universo ordini provideat & intendat, universis quoque domibus dicti ordinis, ubi per se ipsum potuerit, quolibet anno, aut per personas idoneas in Capitulo generali electas, officium visitationis impendat; idemque Magister visitationis & correctionis super univer-

sum

(1) V. sup. pag. 143.

sum ordinem tam in spiritualibus quam in temporalibus plenam obtineat potestatem; Electus vero in prepositum alicuius domus ordinis predicti per magistrum ordinis approbetur; quod si forte aliquid commiserit, propter quod sit merito amovendus, de consilio quatuor priorum prepositorum ab eodem, si sponte cedere noluerit, poterit amoveri (2). Inhibuit quoque dictus predecessor Innocentius III., ut nullus Episcopus, vel quilibet alia persona de instituendo vel destituendo preposito vel prelato dicti ordinis, qui pro tempore fuerit, se aliquatenus intromittat, prout hec in ipsius Innocentii III. privilegio plenius continentur. Et licet in aliis locis ejusdem ordinis observetur, quod solum dictus Magister, vel Visitatores in Capitulo generali electi juxta tenorem dicti privilegii visitent, solusque magister prepositos approbet, instituat, & destituat, Prepositus tamen & fratres domus S. Joannis de Alexandria ejusdem ordinis (3) Aquis diocesis (4) unitatem dicti ordinis dividere satagentes, ac pretendentes

Y y 2

tes

(2) V. sup. pag. 304.

(3) Antiquissima erat hæc domus, ut vidimus hoc ipso Vol. pag. 59. Hinc oriebatur Humillatorum S. Joannis in Generali Magistram pervicacia, quam his Benedicti XI. literis non satis cohibitam fuisse, ibidem vidimus.

(4) Fateor me hic hæere, nec satis intelligere, quam de causa Alexandria Aquis diocesis distat. Suum Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopum dedit Alexander III. P. M. anno MCLXXV. Deinde vero anno MCLXXX. Alexandrinam Ecclesiæ Aquensi conjunxit, hac tamen addita conditione, ut Episcopus Alexandriæ sedem haberet, atque Alexandrinus Episcopus vocaretur; quod cum executioni mandatum non fuisset,

Innocentius III. Alexandri decretum anno MCCV. iterum confirmavit. At cum turbatum aliquid hac occasione excitatum esset, anno insequente sic utramque Ecclesiæ conjunxit, ut idem Alexandrinus & Aquensis Episcopus diceretur. At paullo post, cum Alexandrini Ecclesiæ hostibus se addixissent, Innocentius idem Episcopali jure urbem illam exutam Aquensi Episcopo subesse jussit. Gregorius IX. vero Alexandrinis Romanæ Ecclesiæ reconciliatis, anno MCCXLI. rem in pristinum restituit, Innocentii III. decretum an. MCCV. iterum ratum esse jubens; donec anno MCCCCV. Innocentius VII. Alexandrinam ab Aquensi Ecclesiæ sejungens, suum singulis Episcopum dedit. Hæc omnia Ugellius,

tes se caput existere quorundam membrorum Ordinis memorati, non solum Magistros ac Visitatores in Capitulo generali electos ad visitandum se recusant admittere, verum domos aliquas dicti ordinis, quarum se asserunt fundatores, visitare ac corrigere, ac eos, qui in ipsarum domorum prepositos eliguntur, approbare debere contendunt, quamvis non negent, quod premissa etiam ad Magistrum pertineant antedictum. Cum autem occasione huiusmodi discordie gravia in eodem ordine scandala sint exorta, & super iis tam in iudicio quam extra nonnulli processus habiti, compositiones inite, arbitria promulgata, ac appellationes etiam interiecte, nos paci & tranquillitati dicti ordinis providere volentes, ac occurrere scandalis antedictis, apostolica auctoritate statuimus, quod iuxta tenorem dicti privilegii servetur unitas in ordine antedicto, ita quod nec Prepositus & fratres predicti de Alexandria, nec quevis alia persona eiusdem ordinis de visitatione & correctione quarumvis domorum dicti Ordinis, nec de approbatione prepositorum earumdem domorum pretextu approbationis earum, vel alicuius consuetudinis seu possessionis, aut alia quacumque occasione, preter tenorem eiusdem privilegii dicti predecessoris Innocentii III. se impostero aliquatenus intromittat. Non obstantibus processibus, compositionibus, arbitriis, & appellationibus antedictis. Nulli ergo omnino hominum liceat

(*Vol. IV. Ital. Sacra. in Episc. Alexandr.*)

Itaque anno MCCCIV., cum has literas Benedictus daret, idem erat Alexandrinus atque Aquis Episcopus, ac proinde nec Aquis urbs Alexandrinæ diocesis dici poterat, nec Alexandrina urbs diocesis Aquis. Quapropter non video, cur Alexandria hoc loco Aquis diocesis dicatur. Ughelliana Alexandrinorum Episcoporum series ita arida est ac jejuna, ut nihil inde lucis ad hanc

difficultatem solvendam asserri possit. Nec vero schismatis ullius per ea tempora exorti memoria superest, cui Alexandrini adherentes Episcopali Sede spoliari iterum meruerint. Itaque nihil nos habere fatemur, quod ad locum hunc explicandum asseramus; atque id unum optamus, ut ex Alexandrinis tabulariis monumenta educantur, quibus illius Ecclesiæ historia illustreretur.

liceat hanc paginam nostri statuti & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem id attentare presumerit indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. Lateran. IV. Id. Febr. Pontificatus nostri anno primo.

Sig. de more.

Privilegium domini benedicti pape XI.
super excommunicatis & rebellis (*ita*) Ordinis.

1304. 10. Febr. Ex Bibl. Braid.

Benedictus Episcopus servus servorum Dei Venerabilibus fratribus Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, & aliis Ecclesiarum prelatibus, ad quos presentes pervenerint, salutem & Apostolicam benedictionem. Significarunt nobis dilecti filii Magister & fratres Ordinis Humiliatorum ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, quod nonnulli de Ordine ipso, quandoque animi levitate, quandoque alia de causa minus rationabili, post factam in ipso professionem exire presumunt; ac frequenter nonnulli alii fratres dicti Ordinis spiritu rebellionis assumpto eidem Magistro obedientiam ac reverentiam debitam exhibere recusant in animarum suarum periculum, & scandalum Ordinis supradicti. Quocirca Universitati vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus illi, quos dicti Magister & fratres ab eodem Magistro excommunicatos ex causis hujusmodi nuntiabunt, nisi postquam a vobis moniti fuerint diligenter ad Ordinem predictum redire, ibidem regulariter moraturi, dictoque Magistro obedientiam ac reverentiam sibi debitam exhibere curaverint, tamdiu excommunicatos publice nuntietis, & faciatis ab aliis nuntiari, & ab omnibus arcius evitari, donec ad dictum Ordinem humiliter revertantur, & dicto Magistro obedientiam, & reverentiam exhibeant, ut tenentur.

Dat.

Dat. Lateran. IV. Id. Febr. Pontificatus nostri anno primo.

Sig. ut supra.

Privilegium de confirmatione Magistri.

1304. 18. Febr. Ex Bibl. Braid.

Benedictus Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Magistro, Prepositis, Prelatis, fratribus, & sororibus universis Ordinis Humiliatorum ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis salutem & Apostolicam benedictionem. Presignis Ordinis vestri religio promeretur, ut vos illius favoris presidio muniamus, per quod quietis & salutis vestri status commodum procuretur. Hinc est, quod vestris iustis supplicationibus inclinati devotioni vestre presentium auctoritate concedimus, ut quilibet successorum tuorum, fili Magister, si fuerit in concordia electus, & nihil obstiterit de Canonicis institutis, nulla super hoc a Sede Apostolica confirmatione petita vel obtenta, eo ipso tamquam vestri Ordinis Magister sue administrationis officium, seu jus administrandi in spiritualibus & temporalibus consequatur, & illud tamquam verus Magister, prout ad eum pertinet, libere exequatur (1). Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. Lateran. III. kal. Mart. Pontificatus nostri anno primo.

Sig. de more.

Ber.

(1) Honorius IV. an. MCCLXXXVI. IV. Jul. Humiliatis concesserat, ut eorum Magister statim ac rite renunciatus esset, munere suo fungeretur, etiam ante im-

petratam Sedis Apostolicæ confirmationem; quam tamen, ut primum laceret, ab illo exposci jusserat. Humiliatos hac lege solvit Benedictus.

*Bergomensis Episcopus altaris portatilis usum Humiliatis
concedit .*

1304. 22. Mart. Ex Tabul. Cathedr. Bergomenf.

ANno 1304. die vigesimo secundo mensis Martii in Episcopali Palatio Pergamen. in presentia mei notarii, & fratris Bertrami de Scantio, Manfredini de Carpionibus, & adam Agazie familiarium inscripti D. Episcopi testium rogatorum. Venerabilis vir Dominus Joannes dei & apostolice sedis gratia Episcopus Pergamen. (1) Religiosorum virorum prepositi & fratrum Canonice de Galgari Pergamen. Ordinis Humiliatorum precibus inclinati (ita) per presens instrumentum gratiose concessit eisdem, quod Fratres ipsius Canonice sacerdotes habere possint altare viaticum (2) in eorum Oratorio, quod construi fecerunt in Loco de Martinengo, & super eo in sacro lapide missam libere celebrare.

(1) Joannes de Scantio ab an MCCXCVI. ad an. MCCCIX. Bergomensis Episcopus (Ughell. Ital. Sacr. T. IV. in Episc Bergom.), idem ille, cujus mentio occurrat in literis Petri Card. Peregroffi,

superius editis par. 317.

(2) Idem est ac altare portatile. Videtur autem Joannes jure hoc Humiliatos donasse, Benedicti XI. literis motus, quas paullo ante protulimus pag. 353.

*Humiliati in possessionem Ecclesie SS. Mariæ
& Bartholomæi Bergomen. inducuntur .*

1307. 7. Martii. Ex Tabul. Cathedr. Bergom.

ANno 1307. die septimo mensis Martii, in ecclesia Sanctorum Mariæ & Bartholomei posita in prato S. Alexandri Pergamen. (1) in presentia mei notarii, & Domini Peter-

(1) De Humiliatorum Bergomenf. domo S. Bartholomæi, quæ etiam mox nomi-

Peterboni de Bergonziiis Canonici, Daramei Lazaronum Custodis Ecclesie Pergamen., & Fratris Johannis de Pontolio prelati domus humiliatorum de Razulo Pergamen. testium rogatorum. Dominus Lanfrancus de Collionibus Archipresbiter Pergamen. auctoritate sibi commissa per Venerab. Patrem Dominum Joannem dei gratia Episcopum, & Alexandrum Prepositum pergamen. per cornu & pannum altaris (2), & hostium, & funes campane dicte ecclesie Sanctorum Marie & Bartolomei, Fratrem Marchisium de Latio presbiterum, & fratres Johannem de Buzzone, Bonominum de Sporzatica, & Iroldum de Mapello de predicta domo humiliatorum, induxit & inducit in possessionem ipsius beneficii Ecclesie corporalem (3).

---

natur *de razulo* sermo fuit sup. pag. 68. (3) Ecclesie hujusce jus, cum Humiliatis
(2) Vexillum intellige, seu peristroma ab concederetur, Bergomeni Episcopo re-
altari pendens, quo sensu vocem hanc servatum fuerat, ut monuimus Vol. I.
accipi monuimus Vol. I. pag. 359. cum pag. 182.
de Guillelmo Bohema ageremus.

In occupantes Humiliatorum bona :

1307. 23. Jul. Ex Bibl. Braid.

Neapoleo miseratione divina Sancti Adriani Diaconus Cardinalis, Apostolice Sedis Legatus (1), dilecto in Christo preposito Ecclesie Sancti Joannis in burgo Papien. (2) salutem in Domino. Quia mundo posito in maligno nonnulli ceca

---

(1) Neapoleo Urfinus S. R. E. Cardinalis vir per hæc tempora apud Historiæ Ecclesiasticæ Scriptores celeberrimus. Complures ab illo obitas legationes Ciaconius enumerat (*In Vita Nicolai IV.*); Intubricam tamen, quam ex hoc aliisque

sequentibus documentis illi commissam videmus, non memorat.

(2) De Papiensi hac Ecclesia plura habet P. Romualdus a S. Maria *Pap. Sacr.* P. I. pag. 26.

cēca cupiditate seducti tanto ad rapiendum & invadendum bona Ecclesiastica irreverenter improbas manus extendunt, quanto rariores, qui ea eripiunt, inveniunt obiectores, interest nostra, ut pro presidio Ecclesiarum & Monasteriorum Legationis nostre huiusmodi pravorum conatibus resistamus. Cum itaque, sicut accepimus, dilecti in Christo prepositi, prelati, & fratres domorum Ordinis Humiliatorum civitatis & diocesis Mediolanen. a nonnullis earumdem civitatis ac diocesis, qui nomen Domini recipere in vacuum non formidant, diversis iniuriis & molestiis affligantur, ac ipsi, sicut asserunt, potentiam eorumdem iniuriantium merito perorrescentes, eos infra civitatem & diocesim Mediolanen. nequeant convenire secure, nos eorumdem prepositorum, prelatorum, & fratrum providere quieti, & malignorum conatibus obviare volentes, discretionis tue, qua fungimur, auctoritate mandamus, quatenus, si est ita, eisdem prepositis, prelati, & fratribus efficaci presidio defensionis assistens, non permittas eosdem contra indulta privilegiorum Sedis Apostolice, & Legatorum ipsius, seu etiam privilegia Christianorum Principum, dummodo per sedem eandem fuerint confirmata, ab aliquibus personis Ecclesiasticis vel secularibus indebite molestari, molestatores per censuram Ecclesiasticam compescendo (3). Dat. apud

Tom. II.

Z z

Bur.

(3) Plures habemus Romanorum Pontificum, aut Romanę Sedis Legatorum literas ad Humiliatorum bona contra invadentium vim ac fraudes defendenda; quę cum nihil plerumque memoratu dignum contineant, opportunum visum est illas hoc loco tantummodo indicare. Eę porro sunt Clementis VI. ad Archiepiscopum Mediolanensem, & Florentinum & Taurinensem Episcopos, dat. XX. Jun. MCCCCL. Inc. *Militanti Ecclesia.*

Ex Monumentis apud Cl. Mannium. Gregorii XI. ad Archiep. Pisanum, & Veronensem ac Novariensem Episcopos dat. V. Jun. MCCCCLXXII. Has porro literas exhibuit *Frater Rainerius de Florentia Conventus Omnium Sanctorum Civitatis Florentię Ordinis Humiliatorum, constitutus in presentia Ven. viri Domini Pauli de Peccioli Decretorum Doctoris, Reverendi in Christo Patris & Domini Domini Francisci Dei & Apostolice Se-*

Burgum S. Sepulcri X. kal. Aug. Pontificatus Domini Clementis
pape quinti anno tertio .

dis gratia Pisan. Archiepiscopi, Sardinie Primatis, & Apostolice Sedis in ea Legati. Ex iisdem monumentis. Urbani VI. ad Veronensem ac Placentinum Episcopos atque ad Archidiaconum Jannensem dat. VI. Kal. Mart. an. MCCCLXXXIX.

Inc. Militanti Ecclesie ex Bibl. Braid. Pauli II. ad Veronensem ac Vercellensem Episcopos, atque ad Abb. S. Ambrosii Mediolanen. dat. XVI. Cal. Octob. an. MCCCCLXIV. Inc. Rationi congruit. Ex Cod. Puric.

De expensis Legatorum causa faciendis.

1308. 12. Mart. Ex Bibl. Braid.

Napoleo miseratione divina Sancti Adriani Diaconus Cardinalis, Apostolice Sedis Legatus (1), Venerabili in Christo Patri Dei gratia Episcopo Vincentino (2) Salutem in Domino. In Ecclesiarum & Monasteriorum & aliorum Ecclesiasticorum Locorum legationis nostre relevationibus sollicita meditatione pensantes, sic ab ipsis procuraciones nobis debitas exigere modeste disponimus, ut illa indebita dictarum procuracionum exactio ultra quam facultates & redditus patiantur ipsorum aliquatenus non perturbet. Sane dudum inter bone memorie F. Archiepiscopum (3), & Clerum Mediolanensem ex una parte, & Religiosos viros Magistrum, prepositos, & prelatos Ordinis Humiliatorum civitatis ac diocesis Mediolanen. ex altera, super eo quod dicti Magister, prepositi, ac prelati in di-

dis

(1) V. sup. p. 3. 360.

(2) Aléogrades Cataueus de Lindinaria per hoc tempus Vicentinæ Ecclesiæ præerat. V. Ughell. *Ital. Sacr. T. V. in Episc. Vicent.*

(3) Franciscus Parmensis Mediolan. Archiepiscopus hoc ipso anno MCCCVIII VI. Febr. e vivis excefferat. V. Julia *Memor. T. VIII. pag. 570.*

His procurationibus pro primo anno legationis nostre nobis debitis ab eisdem se afferebant ultra debitum pregravatos, dicentes quod minus equa fuerat facta taxatio de facultatibus eorundem, materia questionis exorta, & per appellationem eorundem causa huiusmodi ad nostram curiam legitime devoluta, ad ipsorum concordiam diligenter interposuimus partes nostras. Verum qui non aliter inter eos sopiri posset materia questionis, nisi ad extimationem suorum reddituum procedatur, ut tam pro presenti quam futuris temporibus omnis tollatur inter eos super hoc materia iurgiorum, paternitati vestre, qua fungimur, auctoritate committimus & mandamus, quatenus ad civitatem & diocesim Mediolanen. vos personaliter conferentes, ac per seculares ac regulares personas Ecclesiasticas civitatis & diocesis predictarum, facultatum, reddituum, ac proventuum Ecclesiasticorum Archiepiscopalis mense, nec non Cathedralis aliarumque Ecclesiarum, & Monasteriorum, hospitalium, ceterorumque locorum Ecclesiasticorum earundem civitatis & diocesis notitiam obtinentes, veritatem diligentius inquiratis, ut ea que per inquisitionem huiusmodi a personis habentibus Deum pre oculis facienda inveneritis, fideliter in scriptis redacta, vestroque sigillo conclusa, neutrique partium revelata penes vos usque ad reditum vestrum ad Ecclesiam Vincentinam fideliter conservetis; ibidem postmodum eisdem partibus ad vestram presentiam convocatis, inquisitionem huiusmodi aperturi, ut iuxta facultates & redditus ipsorum equa per vos taxatio & distributio fiat inter eos, secundum quam in predictis procurationibus pro presenti tempore & futuro contribuere teneantur; nisi forte per conventiones & pacta vel consuetudinem hactenus observatam, Archiepiscopalis mensa & Ecclesia Cathedralis ad contribuendum in dictis procurationibus minime teneantur; in quo casu bona dictarum mensa & Ecclesie per vos nolumus extimari. Quam quidem taxationem & distributionem postquam per vos provide fuerit ordinata, statuetis

auctoritate nostra per eos futuris temporibus inviolabiliter observari, nisi notabilis augmentatio vel diminutio eorumdem proventuum huiusmodi taxationem augeri vel diminui suaderet, contradictores auctoritate nostra per censuras Ecclesiasticas compescendo. Testes autem qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, censura simili compellatis veritati testimonium perhibere. Dat. Cortone V. Id. Mart. Pontificatus Domini Clementis pape V. anno tertio.

Deest sigillum.

**Privilegium Neapolei Legati, sicut Fratres Ordinis
Mediolani & Diœcesis non tenentur ad expensas
Legatorum ultra suam portionem.**

1308. 31. Aug. Ex Cod. Puric.

Neapoleo miseratione divina S. Adriani Diaconus Cardinalis Apostolicæ Sedis Legatus dilectis in Christo Magistro Generali, cæterisque Præpositis & Prælati, Capitulis & Conventibus domorum & locorum Fratrum Ordinis Humiliatorum Mediolanensis Civitatis ac Diœcesis salutem in Domino. Dudum dilecto in Christo religioso viro Fr. Joanni de Osenago Monacho Monasterii S. Dionysii de burgo portæ orientalis Mediolani (1) Capellano nostro dedimus nostris litteris in mandatis, ut ipse personaliter ad civitatem Mediolan. accedens, procurationes nobis debitas ab Archiepiscopali mensa, & Capitulo Cathedralis Ecclesiæ, & Clero, ceterisque personis Ecclesiasticis sæcularibus & regularibus, exemptis & non exemptis Civitatis & Diœcesis Mediolanen. pro facultatibus & redditibus eorumdem prudenti meditatione pensatis provide exigendas taxa-

ret,

---

(1) De Mediolanensi S. Dionysii Monasterio diximus sup. pag. 297.

ret, & distribueret, & congrue secundum facultates cujuslibet distributas exigere procuraret; dictusque Fr. Joannes prædictis facultatibus de quamplurium prudentium consilio provida deliberatione pensatis, certam quantitatem pecuniæ a præfatis Archiepiscopo, Capitulo, Clero, & personis Ecclesiasticis pro dictis procurationibus persolvendam imposuit, & taxavit, bonæ memoriæ Francisco Archiepiscopo Mediolanen. (2), & quibusdam aliis committendo, ut dictas procuraciones, retenta pro Archiepiscopali mensa debita portione ipsam rationabiliter contingente, a præfatis Capitulo, Clero, & aliis personis Ecclesiasticis, secundum quod unumquemque contingeret, provide distributas, exigere procurarent. Verum præfatus Archiepiscopus, & quidam alii ad hæc per dictum Archiepiscopum, seu per dictum Fr. Joannem specialiter deputati, nulla de facultatibus vestris, & aliarum personarum Ecclesiasticarum prædictarum discussione præmissa, nec sequentes taxationem hætenus observatam, sed solum ad vestra gravamina aspirantes, imposuerunt vobis ducentos triginta & unum florenum auri (3) a vobis pro dictis procuracionibus persolvendos; a qua impositione taxationem in similibus hætenus observatam plurimum excedente, & ultraquam patiantur facultates & redditus vestri Ecclesiastici, onerosa & improvide facta, tam formæ commissionis per nos factæ eidem Fr. Joanni, quam forma commissionis per eundem Fr. Joannem facta nullatenus observata, sentientes vos contra justitiam prægravari ad nostram audientiam appellastis. Procuratoribus igitur tam vestris quam eorundem Archiepiscopi, Capituli, Cleri, & aliarum personarum Ecclesiasticarum prædictarum in nostra præsentia constitutis

cum

(2) Francisco Parmensi, de quo sup. pag. 362.

(3) Quis esset per hæc tempora aurei Floreni valor ostendit Joannes de Sironis de Scotia (*De Monetis Ital. T. II. pag. 19.*);

florenis scilicet singulis trium denariorum pondus fuisse, ut octo floreni auri unciam confluerent.

cum super dicto gravamine esset diutius altetcatum, ad tollendum tam pro præsentī quam pro futuris temporibus, inter vos & eos super præmissis omnem materiam quæstionum, deliberavimus per Venerabilem in Christo Patrem Episcopum Vicentinum, de prædictis facultatibus inquiri facere diligenter, ut reddituum facultatum ipsarum obienta notitia, qualiter esset huiusmodi taxatio & distributio faciendā, de liquidis appareret (4). Verum Procuratores partis alterius inquisitionem & discussionem prædictarum facultatum & reddituum declinantes, ac sæpe sæpius exquisitis subterfugiis in appellationes frivolas prorumpentes, fere per annum obstacula præstititunt, ut prædicta discussio, quæ potuisset per eundem Episcopum, vel alium virum providum, Deum habentem præ oculis infra modici temporis spatium expediri, non absque magno vestro prejudicio tardaretur. Demum vero, cum ejusdem partis exceptiones declinatoriæ non cessarent, sed semper resurgerent redivivæ, & appareret aperte, vos in hac parte gravamina sustinere, nos pluribus vestris clamoribus & instantiis excitati, cum propter ejusdem partis resistentiam mittendi personam aliquam ad discussionem huiusmodi faciendam semper hætenus facultas fuerit denegata, tam pro præsentī tempore quam futuro vestris oppressiōibus occurrere cupientes, omnes sententias excommunicationis, suspensionis, & interdicti, tam per eundem Fr. Joannem, quam per quoscumque alios, in vos & personas seu loca quæcumque Ordinis vestri, occasione prædicta prolatas, litterarum nostrarum forma nullatenus observata, auctoritate, qua fungimur, decernimus, imo verius declaramus

irri-

(4) Literas ad Vicentinum Episcopum datas supra protulimus. Videtur tamen exaggeratione aliqua hoc loco usus Legatus. Cum enim Literæ ad Vicentinum Episcopum XII. Mart. hoc ipso anno fuissent datæ, hæc vero XXXI. Jul., non

video qua ratione Neapoleo hic narret, Vicentinum Episcopum *fere per annum* prohibitum fuisse, ne impositum munus exequeretur; nisi forte error aliquis in alterutro monumenti notas irrepperit.

irritas & inanes, & nullius existere firmitatis; statuentes auctoritate prædicta, ut futuris temporibus ad solutionem aliam faciendam pro dictis procurationibus compelli aliquatenus non possitis, nisi secundum consuetudinem hætenus in similibus observatam, vel nisi per aliquam personam idoneam vobis nulla ratione suspectam, a Sede Apostolica vel Legatis ipsius ad hæc specialiter destinandam, discussio fieret facultatum & reddituum prædictorum, juxta quam vos in posterum solvere oporteret, omnes sententias contra statutum hujusmodi promulgandas carere viribus decernentes, mandato Sedis Apostolicæ semper salvo. Ceterum circa partem de procurationibus nostris vos rationabiliter contingentem, quousque hujusmodi discussio fuerit facta, vos ad exhibendam illam quantitatem teneri volumus, quam consuevistis in similibus in aliorum Legatorum, qui fuerint pro tempore, procuracionibus exhibere. Datum Tortonæ (5) II. kal. Septemb. Pontificatus Domini Clementis Papæ quinti anno tertio.

Qua-

(5) Superiores literas vidimus Cortonæ datas, has vero Tortonæ. Potuit quidem Legatus sedem immutare; sed nominis

similitudo facit, ut utrobique aut Cortonæ, aut Tortonæ scribendum suspicer; qua ipse re tamen nihil certi definire ausim.

Qualiter privati fuerunt per sententiam de Ecclesia
S. Ruxorij Prepositus, & Fratres S. Torpetis
Ordinis Humiliatorum per Dominum
Archiepiscopum Joannem.

1311. 16. Aug. Ex Tabul. Archiep. Pisan.

Hoc est Exemplum cujusdam Exempli sive Instrumenti,
cujus tenor talis est.

IN Eterni Dei Nomine. Amen. Henricus de Montevaso Plebanus Plebis de Lardensa Reverendi Patris & Domini Fratris Johannis (1). . . . . Pisani Vicarius Generalis.

Ad rei memoriam sempiternam. Commissi nobis officii cura cor nostrum instanti pulsatur, ac . . . . . Monasteriorum nostre sollicitudini commissorum quantum nobis ex alto conceditur satagamus, & quod servitium, & . . . . . Monasteriis institutis per cujusdam Austutiam diminutionis non patiat. dispendia, sed ad divini Numinis gloriam, & honorem . . . . . nec olim per Civitatem Pisanam, & ejus Diocesim generalis Visitatoris officium debitum exequendo predictus Venerabilis Pater ad Monasterium S. Ruxorij (2) . . . . . Pisane diocesis subiectum sibi absque ullo medio, pervenisset, ibidem reperit, & invenit aliquos Fratres Ordinis Humiliatorum pro . . . . . Pis ejusdem Ordinis residere, a quibus curavit cum
dili-

(1) Joannes de Provincialibus seu de Cajetanis Ord. Præd. Pisane Ecclesie ab an. MCCXCIX. ad annum MCCCXII. præfuit, ad Nicossensem Archiepiscopatum deinde translatus. V. Ughell. *Ital. Sacr.*

T. III. in *Archiep. Pisan.*

(2) De S. Ruxorij, seu S. Luxorij ad Humiliatis concedita V. quæ diximus Vol. I. pag. 252., & hoc ipso Vol. pag. 106.

diligentia indagare, quomodo Monasterium illud auctoritate dicti Domini Frede . . . (3). S. Torpetis unitum, & per eorundem etiam confessionem reperit, & invenit multas possessiones ejusdem Monasterij S. Ruxorij esse alienatas, & a . . . . . se fore subiectas. Cujus confessionis postea Instrumento reperto per Dominum Cresembenum tunc Vicarium domini Patris Fratri Orlando Syndico, & . . . . . & Fratrum Monasterij S. Torpetis dari fecimus in mandatis, quo fidem quomodo, & quibus . . . . . dicti Prepositus & fratres S. Torpetis sub obligatione . . . . . fuerant obligati implevis-
sent, qui de predictis nullam fidem facere curaverunt. Et licet, tractu postea temporis infra claustra nostri pectoris . . . . . emptes & communicantes super hoc consilio plurium sapientum, & videntes, quod illa Predecessoris dicti temporis concessio, sive unio erat irrita, ipso . . . . . obmissis tractatibus, & aliis solemnitatibus debitis, adtentata, volentes tamen ad hec inquire, & videre si dictis Preposito, & Fratribus jus aliquod ex causa posset competere in Monasterio S. Ruxorii antedicti per Fratres Salvum & Orlandum dictorum Prepositi, & Fratrum Procuratores, & Syndicos in nostra presentia constitutos munuimus quod fidem facerent coram nobis, quomodo dictum Monasterium possiderent, cum ad ipsum venerabilem Patrem Dominum Archiepiscopum de jure communi dictum Monasterium pertineret, unusque non posset Prelatus duobus Monasterijs presidere, qui post multas dilationes diutius expectati, fidem tantum per publicum Instrumentum confectum manu Ch . . . . . Cappellani Ecclesie S. Benedicti Notarii de quadam unione & associatione d. Monasterij S. Ruxorii eidem Monasterio S. Torpetis adiecta & facta fuerunt dum tamen ibi servarent Collegium pro divinis officiis continuè celebrandis, in qua etiam unione, & as-

Tom. II.

A a a

socia-

(3) Fridericus Vicecomes indicatur ab an. MCCLIV. ad an. MCCLXXVIII. Pi-

sanus Archiepiscopus. Fusc de illo Ughel-
lius loc. cit.

sociatione jus visitandi, corrigendi, Procuratorem recipiendi, confirmandi & ponendi majorem in Sedem ipsius Ecclesie S. Ruxorij & omnia alia jura temporalia dicto venerabili Patri Domino Archiepiscopo Pisano, & suis Successoribus reservata, & alia plura, secundum quod in dicto Instrumento ab eis producto plenius continetur. Et quod dicta institutio, & unio, & investitura, quam fecit de unione, & associatione predictis idem Predecessor noster voluit nil valere, si dictus Prepositus & Fratres reservata jura temporalia presumerent violare. Attendentes scilicet quod ejusmodi unio, & associatio, & concessio nulla fuit tamquam absque ullo tractatu, & aliis sollempnitatibus debitis adtentata, etsi ejusdem forsitan intervenientibus sollempnitatibus, & tractatu aliquo extitisset, quia tamen idem Prepositus, & Fratres jura in eodem Instrumento reservata servare minime procurarunt, propter quod a jure, si quid eis in eodem competeret, etiam ceciderunt. Et volentes quod in eodem cultus antiquus Divini Numinis instauretur, & dictam unionem, associationem, concessionem, & Instrumentum exinde confectum nullius pronuntiamus extitisse, vel existere firmitatis, nec per eas dicto Monasterio S. Torpetis unitum, associatum, vel incorporatum, vel ad dictum Ordinem Humiliatorum, vel de ipso Ordine non fuisse, vel esse, sed esse sub Ordine, & de Ordine S. Benedicti secundum predicti Venerabilis Patris Domini Archiepiscopi Pisani providentiam gubernandum.

Lata & dicta fuit dicta Sententia per suprascriptum Dominum Henricum Vicarium ad Curiam pro Tribunali sedente in Ecclesia S. Georgii Pisarum, ubi jura redduntur in contumaciam suprascriptorum Prepositi, & Fratrum presentibus Testibus Domino Tancredo Plebano, Domino Petro Abbate Monasterij Sancti Michaelis de Quiesa (†), domino Francisco Abbate Monasterij SS.

Apo-

(†) Monasterij Ordinis Camaldulensis, de quo
V. Gregorii VII. literas an. MLXXVII.

ap. Ughell. loc. cit.

Apostolorum, Presbiteris Rainerio S. Andree Foris Porte, & Co-
gna S. Christofori Ecclesiarum Rectoribus, Johanne q. Bonac-
curfii, Cavaleante de S. Miniato, & Ciandro q. dñi Mathei
Ebriaci de Domo Gaetanorum, & aliis pluribus ad hec rogatis,
& vocatis Dominice Incarnationis Anno millesimo trecentesimo
duodecimo (5), die sextadecima Mensis Augusti nona Indictionis
in Vesperis, & paulum post Vesperas pulsatas in ipsa Civitate.

Ego Johannes filius Bonamici quondam Ildini Pisanus Civis
Imperiali Auctoritate Judex Ordinarius, & Notarius, ac etiam
Revēdi Patris & Domini Domini Patris Fratris Oddonis (6) Di-
vina Providentiā Sancte Pisane Ecclesie Archiepiscopi & sue Cu-
rie Scriba publicus predicta omnia unde hoc exemplum a me
sumptum est inveni, vidi, & legi in quodam Libro Bombicino
Actorum Curie Archiepiscopatus Pisani compartito partim tem-
pore Revēdi in Christo Patris, & Domini Domini Fratris Od-
donis Divinā Providentia Archiepiscopi Pisani, & ita hinc inde
transcripti & fideliter exemplavi nil addito, vel mutato, quod
sensum mutet, vel variet intellectum, & cum Originali hoc
ipsum Exemplum coram venerabili Viro Domino Chianne de
Falconibus Plebano Plebis de Calci Revēdi Patris superscripti Do-

A a a 2

mini

(5) Videmus hic annum MCCCXII. indi-
cari, Indictionem autem nonam. Atqui
nona indictio superiori anno MCCCXI.
congruebat. Sed animadvertendum est
apud Pisanos annum a die XXV. Martii
cœpisse, illius exordio novem ante Chri-
stum natum mensibus ducto, novem sci-
licet circiter mensibus, antequam vulgo
inchoari soleat. Qua in re a Florentinis
differebant, qui eadem quidem die anni
initium ducebant, sed illius exordium
tribus post Christum natum mensibus sta-
tuebant. Itaque qui apud Pisanos erat

annus ex c. sextus, quintus erat apud
Florentinos. Hinc hujus chartæ annum
licet statuere. Pisani enim novem ante
Christum natum mensibus annum inchoan-
tes, Augusto mense cum apud nos adhuc
annus MCCCXI., cui nona Indictio con-
gruit, decurreret, ipsi annum MCCCXII.
jam a die XXV. Martii numerare cœ-
perant.

(6) Oddo de Sala Ord. Præd. jam ab anno
MCCCXII. Pisane Ecclesie præfectus
fuerat.

mini Fratris Oddonis Archiepiscopi Pisani Vicario Generali una cum suprascriptis Michaelē & Ser Dino Notariis diligenter, & fideliter obseculavi (7), & cum dictum Exemplum cum dicto Originali idem Dominus Vicarius cognoverit, & ego Johannes Notarius invenerim per ordinem concordare, & de ipsius Domini Vicarij auctoritate, & mandato, ad ejusdem exempli plenam fidem & Testimonium me subscripsi. Actum Pisis in Archiepiscopatu super Ballatorio Dominice Incarnationis Anno millesimo trecentesimo nono decimo, Indictione prima, septimo Kalendas Augusti (8).

Ego Michael quondam Benvenuti de Spina Imperiali auctoritate Judex Ordinarius, atque Notarius &c.

Ego Dinus de Cerreto quondam Ser Guillelmi Imperiali auctoritate Judex Ordinarius, & Notarius &c.

Ego Mattheus Filius Geremie de Vico Pisano Imperiali auctoritate Notarius, & Judex Ordinarius Exemplar hujus Carte vidi, & legi, & fideliter absculavi una cum infrascriptis Notariis ad hec rogatis Testibus nihil inde addito, vel diminuto, Mandato, Decreto, & Auctoritate nobilis Viri Domini Sacci quondam Domini Castellani de Burgo Sancti Sepulcri Pisanorum Potestatis, & Judicis Ordinarij ipsum Exemplar exemplavi, & publicavi, & in publicam formam redegi per omnia, ut continentur in Exemplari ipsius Instrumenti. Actum Pisis super superiori Solario Palatii dicti Domini Potestatis, presentibus Bon dura quondam Nericionis de Comitatu Cagluri, & Bugnone quondam Francisci de Burgo Sancti Sepulcri Testibus ad hec rogatis Dominice Incarnationis millesimo trecentesimo vigesimo Anno,

(2) Videtur tum hic tum alias infra legendum *auscultavi*, vel *abscultavi*, quam vocem in veteribus chartis interdum idem esse ac *diligenter perpendi* monet Cangius

Glossar. lat. T. I. pag. 324. edit. Ven.

(8) Anno scilicet vulgari MCCCXVIII., cui prima Indictio congruit.

Anno, Indictione tertia, septimo Kalendas Novembris (9).

Ego Lante Filius Martini quondam de Vico Pisano Imperiali Auctoritate Notarius Abscultationi, & Exemplationi superscripti Instrumenti facte a superscripto Notario una cum infra scripto Notario interfui &c.

Ego Jacobus Filius Pardi quondam Tani de Gello Putido Imperiali Auctoritate Notarius &c.

(9) Nempe anno vulgari MCCCXIX.

Privilegium Joannis XXII. de Indulgentia sexaginta dierum Ordini concessa cuilibet visitanti Oratoria Ordinis.

1319. 23. Oct. Ex Cod. Puric.

Joannes Episcopus Servus Servorum Dei universis Christifidelibus presentes litteras inspecturis salutem & Apostolicam benedictionem. Licet is, de cuius munere venit, ut sibi a fidelibus suis digne & laudabiliter serviatur, de abundantia pietatis suae, quae merita supplicum excedit & vota, bene servientibus multo majora tribuit, quam valeant promereri, nihilominus desiderantes Domino reddere populum acceptabilem, Fideles Christi ad complacendum ei quasi quibusdam allektivis muneribus, Indulgentiis videlicet & remissionibus invitamus. Cupientes igitur, ut Ecclesiae & Oratoria domorum Ordinis Humiliatorum congruis honoribus attollantur, eoque devotius concurret Fidelium populus ad eadem, quo salutis munera se ibi consequi speraverit ampliora, universitatem vestram rogamus & hortamur attente, vobis nihilominus in remissionem peccaminum indulgentes, quatenus imploraturi a Domino veniam delictorum, ad
Ec-

Ecclesias & Oratoria eadem in humilitate spiritus accedatis. Nos enim de Omnipotentis Dei misericordia, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui Ecclesias & Oratoria ipsa in Nativitatis, Epiphaniz, Resurrectionis, & Ascensionis Domini, nec non Pentecosten, præcipuis Beatæ Mariæ Virginis, dictorum Apostolorum, S. Joannis Baptistæ, S. Michaelis Archangeli, S. Benedicti, & aliis Ecclesiarum & Oratoriorum prædictorum festivitatibus, singulisque diebus Dominicis Quadragesimæ devote visiterint annuatim, sexaginta dies de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxamus. Dat. Avenione X. Cal. Novemb. Pontificatus nostri anno quarto.

*Gasberti Massiliensis Episcopi literæ ne Humiliati
ab Apostolicis Collectoribus exactionibus
graventur.*

1319. 8. Dec. Ex Monum. ap. CL. Mannium.

IN Christi nomine amen. Anno domini corrente MCCCXVIII. die Veneris octavo mensis Decembris indictione tertia in præsentia mei Notarij, & testium infrascriptorum. Reverendus, & Religiosus vir Dominus Frater Jacobus ordinis Humiliatorum Generalis Magister solemniter legi fecit, & publicare quasdam Litteras apertas cum Sigillo autentico cere rubee Venerabilis Patris, & Domini Domini Gasberti permissione divina Marsiliensis electi, & Domini Pape Camerarii (1), quarum Litterarum tenor

(1) Gasbertus, seu Gausbertus, seu Gualbertus, (sic enim diverse modo scribitur) de Valle, aliis etiam de Bellania dictus hinc indicatur. Massiliensi primum, tum

circa an. MCCCXXIV. Arelatensi, de-
nique post an. MCCCXLI. Narbonensi
Ecclesiæ præfuit. Illius mentio occurrit
in *Gallia Christiana* T. I. col. 606. &

tenor noscitur esse talis. Provido viro Domino Arnaldo Sabatez-
zij de Tifiaco, & Sancti Dionisij Ecclesiarum Caturcen. Diocesis
Collectori fructuum beneficiorum vacantium in Jan. Mediolan.
& Ravennaten. provinciis Gasbertus permissione divina Marsi-
lien. electus Domini Pape Camerarius Salutem in domino. Nu-
per pro parte religiosorum virorum magistri generalis, & ordi-
nis humiliatorum fuit nobis expositum, quod vos non obstante
Compositione facta per procuratorem eorum, cum Camera dicti
Domini nostri Pape de fructibus beneficiorum ipsius ordinis, que
tempore Collectionis nostre vacaverunt, domos eorum impetere
non finitis, imo eis graves molestias irrogastis, quod nobis gra-
tum non esset, sed credimus vos habere iustam ignorantie cau-
sam. Id circo nolumus nec consulimus . . . . cum vobis usque
ad summam mille octingentorum, & nonaginta unius Floreno-
rum auri alias per ipsos vobis extiterit satisfactum eos amodo
pro dictis fructibus molestetis, nec domos eorum aliququaliter im-
petatis, taliter vos habentes si ita sit, quod sepe dicti Magister,
& fratres dicti ordinis nullam de vobis habeant materiam con-
querendi. Datum Avignone die secunda Novembris. Quas qui-
dem Litteras supra dictas ad faciendam fidem plenariam in omni
loco iudicio & extra exigente evidenti necessitate dictus Dominus
generalis Magister precepit mihi Notario infrascripto ut eas exem-
platas autenticarem, & in publicam formam redigerem, ut eis-
dem fides plenaria exhibeatur ab omnibus ubilibet, tamquam
originali, & publice Scripture, & ad faciendum premissa omnia,
& singula auctoritatem suam prestavit, ac omni modo, & iure,
quibus melius potuit, interposuit suum decretum ex certa scien-
tia, & cum cause cognitione.

Actum in domo de Vicoboldono dicti ordinis dioc. Medio-
lan. in habitatione dicti Domini generalis Magistri. Interfue-

runt

runt ibi testes rogati, & vocati fratres Jacobus, Marcus, & Manuel Prepositi domorum de Galgari de pergam. Sancti Petri de Modoecia, & domus nove de papia dicti Ordinis.

Ego Frater Joannes prepositus domus Canonice nove Mediolani dicti ordinis imperiali auctoritate notarius premissis omnibus, & singulis interfui, & rogatus de mandato dicti Domini generalis Magistri supra scriptas Litteras manu publica exemplavi de verbo ad verbum nil addendo, vel diminuendo, & exemplatas autenticavi, & in publicam formam redegi, ut potissime fidem faciant in omni loco, in iudicio, & extra tamquam publice, & autentice Scripture.

**Privilegium Joannis XXII. sicut Collectores Domini
Papæ exigere non debent fructus Beneficiorum
vacantium in Ordine Humiliatorum.**

4327. 22. Aug. Ex Cod. Puric.

Joannes Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis Collectoribus fructuum, reddituum, & proventuum Ecclesiarum, & aliorum quorumcumque beneficiorum vacantium in Lombardiæ, Romaniolæ, & Patriarchatus Aquilejensis, & Marchiæ Anconitanæ & aliis Italiæ partibus, per Sedem Apostolicam constitutis Salutem & Apostolicam benedictionem. Significarunt nobis dilecti filii Magister Generalis, & Fratres Ordinis Humiliatorum, quod singulæ domus ejusdem Ordinis gubernari consueverunt, & gubernantur per certos administratores, quorum aliqui Præpositi, & aliqui Prælati vulgariter nuncupantur, & hujusmodi administratores non sunt perpetui, sed tantummodo temporales, cum hujusmodi Prælati simpliciter singulis annis, alii vero Præpositi nuncupati, quilibet juxta Fratrum & Conventus, sive domus, sive etiam duarum partium Fratrum ipsorum voluntatem, post
unum

unum consueverint, & debeant etiam secundum ipsius Ordinis statuta & consuetudines removeri, & mutari; & administrationes ejusdem Ordinis, quarum aliquæ Præposituræ, & aliquæ Prælaturæ in illis etiam nuncupantur, non habuerunt hætenus nec habent redditus aliquos vel proventus; sed administratores ipsarum vixerunt & vivunt solum de bonis communibus earumdem domorum, sicut ceteri Fratres ipsarum domorum, nec per amotionem vel obitum administratorum ipsorum futuris administratoribus restant fructus aliqui reservandi, cum nulli fructus ipsarum domorum, nisi communes, de quibus Fratres sustentantur, existant; quodque vos Fratres dictarum domorum ejusdem Ordinis, vel aliquarum ipsarum singulis annis super prædictis fructibus, ex quibus Fratres ipsi debent sustentari, quamplurimum molestatis. Præterea subjunxerunt dicti Fratres & Conventus domorum prædictarum ejusdem Ordinis, quod ipsi in eligendo administratores sibi, Præpositos vel Prælatos nuncupatos, prætextu reservationis seu reservationum per vos, ut asserunt, de provisionibus Abbatiarum, Monasteriorum, Domorum, Prioratuum, & aliorum quorumcumque locorum in certis partibus Italiæ consistentium, ad quas, vel quos, seu quæ Prælati consueverunt, seu debent per electionem assumi, factarum, impediuntur & etiam perturbantur. Quare Magister & Fratres prædicti nobis humiliter supplicarunt, ut super prædictis sibi de opportuno remedio providere misericorditer dignaremur. Nos igitur volentes, quod, si prædictis veritas suffragetur, dicti redditus & proventus dictarum domorum Ordinis Humiliatorum sub deputatione hujusmodi, dictæque administrationes, preposituræ seu prælaturæ vulgariter nuncupatæ, sub dictis reservationibus nostris aliquatenus non includantur, discretionis vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, dictos Magistrum & Fratres ac domos & Ordinem eorum super præmissis per vos vel alios prætextu commissionum & reservationum ipsarum nullatenus

bus molestetis. Datum Avenione IV. Cal. Septemb. Pontificatus nostri anno undecimo.

Privilegium Joannis XXII. sicut nulla domus
Fratrum recipere debeat aliquam mulierem
in Monacham.

23. Oct. 1327. Ex Cod. Puric.

Joannes Episcopus (1) Servus Servorum Dei dilectis filiis Magistro Generali, & Fratribus Ordinis Humiliatorum Salutem & Apostolicam benedictionem. Desideriis justa petentium gratum impertimur assensum, & in iis, quæ honestatem respiciant, eos favoribus prosequimur opportunis. Sane oblata nobis pro parte vestra petitio continebat, quod habetis nonnulla Monasteria & domos virorum & mulierum Ordinis vestri professorum, in quibus simul habitant Fratres & Sorores clausuris aliquibus intermediis separati (2), & aliqua etiam Monasteria & domos Mulierum ejusdem Ordinis ab aliis vestris virorum Monasteriis & domibus per intervalla decenter distantia separata; aliaque ipsis contigua, in quibus per vos recipiuntur & morantur Mulieres vestram Ordinem profitentes, ac sub cura & gubernatione vestra manentes, quodque per vim & metum multorum tyrannorum aliorumque potentium compulsi fuistis hætenus & frequenter compellimini concubinas & mulieres alias inhonestas ipsorum in dictis Monasteriis & domibus, in quibus habitant simul

(1) Hæc Joannis XXII. litteræ jam protulit Blancolinus (*Chiese di Verona Lib. VI. pag. 223.*) Quam tamen est illas hic iterum edere, quod multum ad Humiliatorum historiam moreque cognoscendos condu-

cant.

(2) De communibus hæc Humiliatorum domibus, deque aliis, quæ in hæc litteris memorantur, fuscè differuimus Vol. I. pag. 313. & sequ.

simul Fratres & Sorores, & aliis mulierum conjunctis ac contigu-
 guis cœnobiis virorum, recipere in grave præjudicium & scanda-
 lum non solum vestrum, sed etiam aliorum. Quare pro parte
 vestra nobis extitit humiliter supplicatum, ut providere vobis su-
 per hoc paterna diligentia curaremus. Nos igitur attendentes,
 sacris fore Canonibus institutum, quod Mulierum Cœnobia &
 Cœnobiis virorum maneant separata (3), quodque vicinitas talium
 consuevit scandalum & periculum generare, auctoritate apostoli-
 ca de Fratrum nostrorum consilio ordinamus, ac per vos deinceps
 præcipimus inviolabiliter observandum, quod si mulieres re-
 licta sæculi vanitate ad Ordinem vestrum transierint, recipi de-
 beant in Monasteriis & domibus dicti Ordinis, quæ habetis, ut
 præmittitur, per intervalla distantia a virorum cœnobiis separa-
 ta, nec liceat vobis de cetero in aliis Monasteriis vel domibus
 vestri Ordinis, in quibus simul habitant Fratres & Sorores, aut
 aliis Mulierum contiguis, vel commixtis virorum cœnobiis, vel
 consistentibus prope illa, aliquam recipere in Monacham vel So-
 rorem. Et si forte litteræ Sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejus
 super quarumcumque receptione in talibus Monasteriis facienda
 impetratæ sint, vel eas impofterum contigerit impetrari, dum-
 modo sint idoneæ, & in eis aliud Canonicum non obstat, po-
 nantur seu recipiantur in Monasteriis vel domibus mulierum di-
 cti Ordinis a virorum cœnobiis per intervalla distantia, ut præ-
 mittitur, separatis. Si quæ autem jam receptæ sint in dictis Mo-
 nasteriis vel domibus, in quibus simul habitant Fratres & Soro-
 res, vel aliis mulierum virorum Monasteriis contiguis vel con-
 nexis, seu existentibus prope illa, inducantur per prælatos dicti
 Ordinis Superiores earum, si absque scandalo fieri possit, ut se
 transferant ad alia Monasteria mulierum a Cœnobiis virorum ve-

(3) Videtur Nicæni II. Synodi Canones Vol. I. pag. 314.
 respicere Joannes quos commemoravimus

stri Ordinis per intervalla distantia separata. Nos insuper auctoritate prædicta irritum decernimus & inane, quidquid contra præsentem Ordinationem nostram deinceps contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ ordinationis, mandati, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Avinione X. Cal. Novembris Pontificatus nostri anno duodecimo.

Parochialis ædes S. Martini de Fagognana

S. Miniatis Humiliatis conceditur.

1334. 22. Octob. Ex Monument. ap. Cl. Mannum.

Johannes miseratione divina Santi Theodori Diaconus Cardinalis apostolice Sedis Legatus (1) Venerabili in Christo Patri . . . . Episcopo Fesulano (2) Salutem in Domino. Merita divotionis, & alia virtutum opera dilectorum in Domino . . . . . Prepositi, & Conventus Monasterij Omnium Sanctorum Florentiæ Ordinis Humiliatorum, que in conspectu nostro multipliciter redolent, digne nos excitant, & inducunt, ut eis in hiis, quibus decenter possumus, exhibeamus nos favorabiles, & benignos. Exhibita siquidem nobis pro parte ipsorum petitio continebat, quod Parrocchiani parrocchialis Ecclesiæ Sancti Martini de Fagognana de Sancto Miniato Lucan. dioc. (3) nunc Rectore vacantis per obitum Bernardi quondam Herrici de Boscho quondam

(1) Joannes Cajetanus Ursinus, Joannis XXII. P. M. in Italia Legatus. Plura de illo habes apud Historiam Ecclesiæ illius ætatis Scriptores.

(2) Erat is Tedices de Alioſſis Florentinus, de quo V. Ughell. Ital. Sacr. T. III. in

Episc. Fesul.

(3) S. Miniati oppidum Lucensi Episcopo olim obnoxium, postea vero urbis nomine, atque Episcopali sede donatum a Gregorio XV. P. M. an. MDCXXII.

dam Rectoris illius, ad quos presentatio eiusdem Ecclesie pertinet, desiderantes, quod Ecclesia ipsa per Fratres Monasterii Omnium Sanctorum, ad quos specialis gerunt devotionis affectum regatur de cetero, & etiam gubernetur, disponunt Jus patronatus, & presentandi Rectorem ad predictam Ecclesiam, quod in ea obtinent, ipsis Preposito, & Conventui libere concedere, & donare, quodque dilectus in Domino Ugo Prepositus Plebis Sanctorum Genesij, & Marie de Santo Miniato dicte dioc. (4), ad quem institutio, & confirmatio Rectoris Ecclesie prelibate pertinere dinoscitur, cum devotione, & voluntate Parrochianorum predictorum grato concurrens assensu Jus institutionis, & confirmationis Rectoris prefati simili modo eisdem Preposito, & Conventui concedere, & donare disponit. Ita quod ad ipsos Prepositum, & Conventum Monasterii Omnium Sanctorum presentatio, institutio, & confirmatio Rectoris illius absque requisitione, & assensu Parrochianorum, & Prepositi predictorum, vel alicuius eorum debeat perpetuis futuris temporibus pertinere, & per Fratres ipsius Monasterii Ecclesia predicta etiam gubernari. Quare nobis humiliter supplicarunt ut dictis Parrochianis, ac Preposito, & eorum cuilibet faciendi donationem, & concessionem huiusmodi, Ipsisque Preposito, & Conventui recipiendi, & acceptandi easdem; Et insuper Rectorem in dicta Ecclesia de Fratribus ipsius Monasterii, & Ordinis ponendi, & instituendi, & eam illi etiam conferendi cum omnibus iuribus, & pertinentiis suis Licentiam, & facultatem concedere dignaremur. Nos itaque cupientes in hac parte votis eorum annuere, quia tamen de predictis notitiam non habemus, Paternitati vestre, de qua specialem in Domino fiduciam gerimus, auctoritate, qua fungimur tenore presentium committimus, & mandamus, quatinus

VO-

---

(4) Erat hæc princeps olim huius oppidi Ecclesia, nunc Cathedralis nomine ornata.

vocatis omnibus, qui fuerint evocandi, si premissa informatione plenarie inveneritis ita esse, predictis Parrocchianis, & Preposito Plebis de Sancto Miniato faciendi prenominate Preposito, & Conventui concessionem, & donationem Jurium, que in Ecclesia prefata obtinent, & eidem Preposito, & Conventui Monasterij Omnium Sanctorum concessionem, & donationem Jurium predictorum recipiendi, & deinde Rectorem ydoneum in Ecclesia Sancti Martini prelibata nunc, & quotiens vacatio illius ingruere perpetuis futuris temporibus ponendi, & instituendi, illique illam cum omnibus Juribus, & pertinentiis suis etiam conferendi absque tamen Episcopalis, & Plebis Sanctorum Genesij, & Marie prefate, preterquam institutione, & confirmatione Rectoris Ecclesie supradicte, ac cuiusquam alterius Juris preiudicio auctoritate nostra licentiam, & facultatem plenariam concedatis, contraditores autem predictam per censuram Ecclesiasticam comoscendo. Datum Florentie X. Kalendas Novembria Pontificatus Sanctissimi Patris, & Domini nostri Domini Johannis Pape XXII. Anno decimonono.

Johannes miseratione divina Sancti Theodori Diaconus Cardinalis apostolice Sedis Legatus. Dilecto in Christo Ridolfo quondam Johannis de Guignis Ordinis Fratrum Humiliatorum Florentie Salutem in Domino. Morum decor, honestas vite, & alia tue bonitatis merita super quibus apud nos fide dignorum testimonio comendaris, digne nos excitant, & inducunt, ut personam tuam specialis favore gratie prosequamur. Cum itaque sicut oblata vobis tua petitio continebat Parrocchiani, & Patroni Parrocchialis Ecclesie Sancti Martini de Fagognana prope Sanctum Miniatem Lucane diocesis nunc vacantis per mortem Berardini quondam ultimi Rectoris eiusdem, propter devotionis affectum, quem ad Personam tuam habere se asserunt, disponant te in Rectorem ipsius Ecclesie, dilecto in Domino. . . . Preposito Plebis Sanctorum Genesij, & Marie de Sancto Miniato dicte

diſtæ dioceſis in cujus plebatu Eccleſia ipſa exiſtit , ad quem inſtitutio Reſtoris eiufdem ad præſentationem Parrocchianorum , & Patronorum prædictorum pertinet præſentare , nobis humiliter ſupplicafſi , ut acceptandi præſentationem huiufmodi , & Eccleſiam ſupradictam licite retinendi licentiam tibi concedere dignaremur . Nos igitur tuis ſupplicationibus inclinati tecum quod præſentationem ipſam , & Eccleſiam ſupradictam acceptare licite valeas , & eam cum Juribus , & pertinentiis ſuis libere retinere , ſi alias tibi Canonice conferatur conſtitutione Sinodali venerabili in Chriſto Patris Domini . . . . Lucani Epifcopi , qua cavetur , ne aliquis Clericus aliene dioceſis ad Eccleſias Civitatis , & dioceſis Lucane præſentari , elegi , vel aſſumi quomodolibet valeat , & alia quacumque in contrarium edita non obſtante per hanc veſtre conceſſionis gratiam auctoritate , qua fungimur , diſpenſamus . Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtre diſpenſationis infringere , vel ei auſu temerario contraire . Si quis autem hoc ætẽtare præſumpſerit indignationem Omnipotentis Dei Beatorum Petri , & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum . Datum Florentie X. Kalendas Novembris Pontificatus Sanctiſſimi Patris , & Domini noſtri Domini Johannis Pape XXII. anno decimonono .

Et Ego Benedittus Magiſtri Martini Imperiali auctoritate Iudex , atque Notarius Florentinus , & nunc Venerabilis Patris Domini Franciſci Dei gratia Epifcopi Florentini (5) Originalia prædictarum litterarum dicti Domini legati figillo pendentis ſigillata vidi , & legi , & ea cum exemplo præſenti una cum Franciſco & Philippo Notariis inſcriptis in præſentia Reverendi viri Domini Cini Plebani Plebis de Decimano Vicarij dicti Domini Epifcopi fideliter aſcultavi , & quia invicem concordabant , de ipſius

(5) Franciſcus de Silveſtris ab an. MCCC-
XXIII. ad an. MCCCXLI. Florentinus

Epifcopus , de quo V. Ughell. *Ital. Sacr.*
T. III. in *Archiep. Florent.*

ipſius Domini Vicarij mandato ſuam, & diſte curie auſtoritatem, & decretum interponentis ipſo pro tribunali ſedente hic me in teſtem cum ſolito ſigno ſubſcripſi. Die XVI. Septembris tertie inditionis Anno Domini CCCXXXV. (*ita*) In Eccleſia Sancti Salvatoris Florentie

Ego Franciſcus Ser Berti de Sancto Miniato Imperiali auſtoritate Judex Ordinarius, atque Notarius publicus &c.

Ego Philippus Matthey durantis de Florentia Imperiali auſtoritate Judex Ordinarius & Notarius publicus &c. (6).

In Dei nomine amen. Ex hoc publico Inſtrumento ſit omnibus manifeſtum, quod convocatis, & coadunatis hominibus, & Parrocchianis Eccleſie Sancti Martini de Fagognana prope Sanctum Miniatem Lucane dioceliſ in Eccleſia predicta Sancti Martini tamquam Populorum, & Univerſitatum, in qua congregatione interſuerunt ultra tres partes diſte Univerſitatis, & Populi, & Parrocchianorum, quorum nomina inferius continentur, aliis abſentibus, ſet prius legiſtime citatis ad hanc diem, & horam, conſiderantes diſti Parrocchiani, quod diſta Eccleſia Sancti Martini vacat ad preſens per mortem bone memorie Preſbiteri Bernardini Reſtoris ipſius Eccleſie, & quod preſentatio Reſtoris ad diſtam Eccleſiam, quando vacat, pertinet, pertinuit ad Populum, & Parrocchianos diſte Eccleſie, & a tanto tempore citra cuius contrarii memoria non exiſtit, volentes diſti Parrocchiani, & Populus, quod diſta Eccleſia regatur, & reformetur per aliquem honeſtum, & religioſum virum de Conventu Fratrum Omnium Sanctorum de Florentia Ordinis Umiliatorum confidentes de induſtria, legalitate, & circumſpectione providi circumſpecti, & re-

(6) Subduntur hoc loco acta omnia, ac conventus ab iis habiti, ad quos Parochi S. Martini electio pertinebat, quæ ob nimiam prolixitatem omittenda duximus.

Unicum hic fragmentum aſſerimus, tum quod rei ſummam continet, tum quod præcipui illius oppidi Cives in eo reſcenſentur.

& religiosi viri Fratris Bene Prepositi diſte Eccleſie Omnium Sanctorum qui de Fratribus diſti Loci habere debet notitiam pleniorẽ, & volentes ipſius Fratris Bene Prepositi ipſius honorare perſonam diſti Fratri Bene omnes unanimiter exceptis Ser Borromeo Guccij (7), Martino Palmeruccij, Guccio Vanne, & Lando Curſi, Guiduccio Dini, Franciſcho Guiducij, Landuccio Ser Chelli, & Benuccio Vannis, contradicentibus, & nolentibus vice, & nomine Populi, & ut Parrochiani diſte Eccleſie, & omni Jure, quo melius potuerunt, conceſſerunt plenam liberam, & generalem poteſtatem eligendi, & preſentandi Rectorem ad diſtam Eccleſiam, & eidem Fratri Bene inrevocabiliter mandaverunt, & commiſerunt eandem plenam liberam, & generalem poteſtatem, & baliam nominandi, eligendi, & preſentandi perſonam

Tom. II.

C c c

ſonam

(7) Videmus hic Ser Borromeum Guccij, & paullo poſt Pierum Ser Borromei appellari. Ex quo, ni fallor, eorum opinio comprobatur, qui ampliſſimam apud Mediolanenſes Borromeam gentem ex S. Miniati caſtro originem duxiſſe exiſtimant. Enimvero Sanminiſtanſes ipſi hoc nomine gloriantur; ut Inſcriptio teſtatur principi ejusdem urbis templo impoſita, in qua patriam ſuam *primam patriam Borromea gentis* vocant; & hoc ipſum Gregorius XV. iſs literis teſtatur, quibus Episcopum illis conceſſit: *attendentes... ab ipſo oppido antiquam illam ac nobilem Borromeam gentem, ex qua S. Carolus olim Archiepiſcopus Mediolanenſis Sacri Collegii Romana Eccleſie Cardinalium ſplendor ediſus eſt, originem duxiſſe.* V. Ughell. *Ital. Sac. T. III. in Episc. S. Miniati.* Hoc etiam diſerte teſtatur Scipio Ammiratus diligentiffimus Florentinarum rerum Scriptor (*Storie Fioren-*

tine P. I. T. II. pag. 673. edit. Florent. 1647.) Narrat enim Florentinos, cum S. Miniati caſtrum anno MCCLXX. cepiſſent, nonnullos ex iis civibus, quorum opera caſtrum idem in Florentinos infurrexerat, perduellionis reos diſtos fuiſſe; in his Philippum Borromeum, Joannis Patrem, a quo Borromeos Mediolanenſes originem duxiſſe ait. Non vacat hic nobiliſſimæ gentis originem diligentius investigare. Hoc tantum animadverto, Borromeos S. Miniati per hoc tempus floruiſſe, ex hoc monumento colligi. Quamvis enim Ser Borromeus Guccij & Pierus Ser Borromei prænomina ſint, non familiæ nomina, cum tamen, ut Muratorius oſtendit (*Antich. Ital. T. II. Diſſert. XLII.*) gentis ipſa nomina ex patris, aut majorum alicujus nomine ſæpe originem duxerint, probabile eſt, ex his ipſis prænominibus Borromeam gentem paullo poſt appellatam fuiſſe.

sonam idoneam ad regimen Ecclesie supradictæ &c.

Nomina vero predictorum Parrocchianorum simul Coadunatorum sunt hæc videlicet. Imprimis Ser Johannes Ser Jacobi, Ser Borromeus Guccij, Landus Mosthonis, Ser Vannes Ser Orlandi, Guiduccius Tantis, Meuccius Trinci, Lazarinus Franchi, Ser Gerius Junte, Lemnus Guccij, Berardinus Minelli, Guiduccius Dini, & Tuccius Arrighi, Nutus Salvi, Ranaldus Terij, Corfus Laniuccij, Tante Gerij, Fastellinus Stephani, Lippus Bertinini, Landus Jacobi, Jacobus Cennis, Pupus Loſti, Bertus Pupi, Mazeus Ser Salvi, Johannes Ser Gherij, Guido Jacopi, Picchardus Landi, Donatus Landi, Salvi de Tregiaria, Martinus Becchi, Cione Gongne, Gerinus Donis, Carduccius Cardinelli, Lipsus Junte, Dinus Jacomuccij, Meuccius Bindi, Cominus Lemmi, Cerius Marchi, Guccius, & Landus Curſi, Guardus Guiglielmi, Martinus Palmeruccij, Vitaluccius, & Nucciarellus Nuovi, Comuccius Donis, Franciſchus Guiduccij, Ghelinus Donis, Nardus Guccij, Nonuccius Vitalini, Pierus Cengne, Cecchus Nardi, Gucciarellus Bindi, Vennes Benuccij, Ricchus Branduccij, Petrus, & Bartolomeus Comuccij, Martinus Cortenuove, Pierus Caſini, Cambius Pangni, Vita Mucciori, Roſſus Nay, Cione Loſti, Jacopus Guidarelli, Sintatus Coſe, Strizza de Luca, Jacobus Carduccini, Pinus Ucci, Caſinus Marchi, Michele Marchi, Vannes Curſi, Guccius Nardt, Benuccius Vannis, Beninus de Mucello, Comuccius Nucciarelli, Simon Ranaldi, Vannes Grazini, Pierus Peruccij, Simon Luſtieri, Riccius Dati, Curradinus Franchardi, Politus Guccij, Luparellus Lupardi, Ser Bindus Ser Tuccij, Paulus Corſi, Vannes Tucci, Bonizus Dini, Franciſchus Grazini, Jacopus Civoli, Tuccius Franchi, Guccius Berardini, Martinus Luparelli, Johannes Leſtuccij, Juntinus Lupi, Johannes Carducci, Cecchus, & Guccius Tucci, Vannes Cinelli, Franchuccius Tuccij, Gherardus Chimenti, Puccius Martini, Dinus Ceppi, Maccius, & Giachus Tuccij, Johannes Guiduc-

duccij, Martinus Pupi, Martinus Meuccij, Landuccius Ser Chelli, Bindus Meuccij, Lorinus Bertini, Puccius Guzi, Meus Martini, Jacopus Spinelli, Ser Vannes Leonis, Ser Cione Tantis, Francischus Benini, Gerius Guidarelli, Arrighus Tucci, Niccholaus Ser Berardini, Ingherranee Guiducci, Gherardinus Gucciarelli, Jacobus Franchi, Guccius Bindi, Johannes Nuti, Nardus Guiglielmi, Cecchus Lippi, Minghus Cionis, Terius Belgradi, Gucciarellus Pucci, Gherardus Franchi, Ser Francischus Ser Berardini, Ser Guccius Nerij, Bertus Guiglielmi, Johannes Gucciarelli, Menichus Balduccij, Palmerius Tantis, Manettus Cionis, Puccinellus de Lari, Guccius Civoli, Gherardus Guiglielmi, Cengua Beſti, Mazens Gerini, Coverus Pini, Blaxius Nardi, Guiduccinus Gucciarelli, Gentile Petri¹, Niccholaus Cari, Regolus Tuccij, Landinus Lamucci, Jacopus Guiduccij, Pierus Guiducci, Foldus Domine Chefine, Berardinus Ughi, Giorginus Cati, Francischus Ser Martini, Angelus Junte, Tuccius Junte, Tuccius Cellini, Berardinus Benevieni, Testa de Cerretello, Ser Gherardus Guidi, Meus Ghini, Niccholaus Lazarini, Pierus Ser Borromei, Baldus Vannis, Ser Ranuccius Cecchi, Torellus de Monte Castello, Johannes Gerini, Nerus, & Pupus Torelli, Guido Jacopi Minelli, Ferrettus Curſi, Jacopus Ducci, Bartalomeus Tantis, Stephanus Gherardi, Serraghus Gucci, & Michele Lemmi. Actum in Ecclesia Sancti Martini de Fagognana poſita extra, & iuſta portam Fagognane de Sancto Miniato coram Domino Ugone Prepoſito Plebis Sanctorum Geneſij, & Marie Prefbitero Riccardo Ranerij, Ser Andrea Fucci de Sancto Miniato, & Ser Bonſignore Ser Cacciaboſtis de Prato Notario Domini.... & Lippo del Buono Berouario ipſius, & aliis teſtibus ad hec vocatis, & rogatis ſub anno Domini ab eius Incarnatione milleſimo trecentefimo trigefimo quinto Inditione tertia die nono Menſis Ottubris.

Ego Cione olim Tantis de Sancto Miniato Imperiali auſo-

ritate Judex Ordinarius, & Notarius Publicus, & nunc ad predicta scribend. per dictos Parrocchianos deputatus predictis omnibus interfui, & ea rogatus subscripsi, & publicavi.

*Aicardi Mediolan. Archiepiscopi
ad Fr. Guillelmum de Corbetta literæ de decimæ
collectione.*

1335. 24. Aug. Ex Bibl. Braid.

FRater Aicardus Dei & Apostolice Sedis gratia Sancte Mediolanensis Ecclesie Archiepiscopus (1) religioso viro Fr. Guillelmo de Corbetta prelato domus braide Mediolanen. Ordinis Humiliatorum (2) salutem in Domino. Attendentes quod tu, sicut nobis exponere curavisti, tum ex officio vicariatus per nos tibi commissio, tum ex aliis causis rationabilibus per te nobis expressis, nequeas absque maximis & importabilibus gravamine, dispendio, & labore te intromittere de officio collectionis decime reddituum ecclesiasticorum civitatis ac diocesis Mediolanen. per sedem Apostolicam impositæ ad sex annos currentes, & aliorum, que per litteras Apostolicas colligi & exigi demandantur, quod tibi & ceteris duximus aliis committendum, & proinde volentes personam tuam ab hujusmodi onere relevare, tuis in hac parte supplicationibus rationi consonis annuentes, & personam tuam in hujusmodi negotio ex causis predictis excusatam
ha-

(1) Aicardus de Antimlano an. MCCCXVII. Mediolanensis Archiepiscopus iussus, Marthæi aliorumque Vicomitum vi diuissimè a sua sede exulare iussus est; donec tandem anno MCCCXXXIX. aditus illi ad Mediolanensem Ecclesiam

patuit. V. Saxiam Ser. Archiep. Mediol. T. II. pag. 780. & sequ.

(2) Hic deinde an. MCCCL. Humiliatorum Generalis Magister renunciatus est. De illo sermo fuit Vol. I. pag. 122. & pag. 173.

habentes, te a prefato absolvimus officio collectionis decime supradictæ. Volumus autem, & auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, tibi districte mandamus, quod singulos alios, quos per nostras litteras tibi & eis directas ad ipsum collectionis officium duximus deputandos, si forsan illud & alia, que auctoritate predicta eis duximus committenda, recusarent vel negligerent exequi & implere, per censuram ecclesiasticam ad ipsa exequenda & implenda eadem auctoritate compellas. Datum Placentie (3) anno Domini 1335. Indictione tertia die 24. Mensis Augusti.

Pendet sigillum cereum, sed infractum.

(3) Hanc urbem diu tenuit Aicardus exsul, ut ostendit Saxius loc. cit.

*Azzonis Vicecomitis literæ, quibus Bergomensibus
Humiliatis domus Communis agri emendi
facultatem facit.*

1336. 6. Febr. Ex Tabul. Cathedr. Bergomen.

NOs Azo Vicecomes Civitatum & districtuum Mediolani, Pergami, & Cremonæ &c. Dominus Generalis. Religiosorum virorum iustis utilitatibus & commodis intendentes, de speciali gratia & nostre plenitudine potestatis harum tenore concedimus, & specialem licentiam damus venerabili viro Domino Fratri Simoni (*forte addendum* Prelato &) Fratribus, & conventui domus Communis Ordinis humiliatorum de Pergamo, tute, libere, & impune mercari & emere in locis & territoriis de Oxio superiori & de Mapello districtus Pergami usque ad quantitatem terrarum viginti perticarum a quacumque persona ibidem terras habente, & vendere volenti; ac cuilibet persone possessiones ac jura habenti in ipsis locis & territoriis vendendi & alienandi

nandi dictis Prelato & Fratribus & conventui usque ad quantitatem predictam; nec non cuilibet Notario instrumenta conficiendi & tradendi, & aliis Notariis & testibus celebrationi dictorum Instrumentorum interesse. Non obstantibus aliquibus statutis, & decretis, provisionibus, reformationibus, vel aliis communis Pergami in contrarium editis vel factis. Quibus omnibus, in quantum predictis obstarent, etiamsi de eis plenam vel aliam oporteret facere mentionem, in hac parte derogando, & omnino... fore derogatum. Et in testimonium premissorum presentes fieri, & in actis curie nostre registrari iussimus, sigilloque nostro muniti. Dat. Mediolani in Cancellaria nostra die VI. Februarii MCCCXXXVI. Indictione 4.

**Privilegium Benedicti XII. sicut Magistri electio
spectat de antiqua consuetudine
ad Ordinem.**

1338. 15. Jul. Ex Cod. Puric.

Benedictus Episcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis de Rondenario, & de Vicoboldono Cumanensis & Mediolanensis Diocesis Præpositis, nec non de Brayda Mediolanensis, & S. Mariæ Magdalenzæ Brixienfis domorum Prælati Ordinis Humiliatorum (1) salutem & Apostolicam benedictionem. Pastoralis officii, cui, licet immerito, disponente Domino præsidemus, nos cura sollicitat, ut de universis Ecclesiis & Monasteriis, seu religiosis domibus cogitantes, ad illa præcipue, quæ pro-

(1) Ad hos scilicet, cum nullus Ordinis Magister præerat, ejusdem administratio pertinebat. Porro totam hujus facti, quod hic refertur, seriem fuisse evolvimus

Vol. I. pag. 116. Itaque non est, cur in istis explicandis hic iterum immoremur.

propriis destituta pastoribus viduitatis incommoda perferunt, eo attentiore sollicitudinis studio nostræ mentis intuitum dirigamus, quo magis dignoscuntur nostræ provisionis remedio indigere. Sane dudum fel. rec. Joannes Papa XXII. prædecessor noster intendens tunc quondam Benedicto Generali Magistro vestri Ordinis eidem Ordini præfidenti, de Magisterio dicti Ordinis, cum illud per ejusdem Benedicti cessum vel decessum vacare contingeret, personæ idoneæ providere, dictum Magisterium ordinationi & dispositioni suæ, & Sedis Apostolicæ, dum adhuc viveret, reservavit, decernens irritum & inane, si secus super his per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attentari. Postmodum vero eodem prædecessore, sicut Domino placuit, viam univærsæ carnis ingresso, ac subsequenter dicto Benedicto naturæ debitum persolvente, dicti filii, Capitulum generale ejusdem Ordinis, ad quos, sicut accepimus, electio Magistri de antiqua consuetudine, seu per statuta dicti Ordinis, dicitur pertinere, hujusmodi reservationis forsitan ignari, de facto dilectum filium Guilielmum Fabam ejusdem Ordinis professorem in Generalem Magistrum dicti Ordinis elegerunt, qui præstato ejusmodi electioni de se factæ consensu, administrationem in spiritualibus & temporalibus dicti Ordinis, secundum privilegium Sedis Apostolicæ super hoc concessum dicto Ordini (2), similiter ejusdem reservationis forsitan inscius, recepit, & in eisdem spiritualibus & temporalibus ministravit, recipiendo resignationes, juxta morem dicti Ordinis, a Præpositis & Prælati ipsius, & alios de novo creando. Ac demum de reservatione hujusmodi certioratus ad Apostolicam Sedem devote se contulit, & juri, si quod habebat ex electione prædicta in dicto Magisterio, in nostris manibus sponte cessit; nosque hujusmodi suam recepimus cessionem. Volentes igitur obviare dispendiis, quæ solent religiosi

(2) Benedicti XI. literas innuit, superius editas pag. 358.

giosis domibus pastoribus viduatis ex vacatione diutina provenire, ac fide digna relatione percepto, quod de antiqua & approbata consuetudine ejusdem Ordinis, hujusmodi vacante Magisterio, administratio regiminis dicti Ordinis, & convocatio Capituli Generalis Ordinis memorati ad vos, & electio ejusdem Magistri de præfata consuetudine ad præfatum Capitulum noscitur pertinere, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus præfatum Capitulum Generale pro dicta electione in Alexandria Aquensis diocesis (3) per Præpositos & Prælatos ejusdem Ordinis, ut moris est, celebranda quanto citius convocetis. Nos enim electionem prædictam celebrandam, ut præmittitur, de Magistro præfato prædictis Capitulo Generali hac vice remittimus de gratia speciali, reservatione prædicta, & quacumque alia non obstante. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ remissionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Avenione Idib. Jul. Pontificatus nostri anno quarto.

(3) V. sup. pag. 355.

*Excerpta ex Jacobi Generalis Magistri
appellatione a sententia Vicarii Capituli Bergomensis.*

1341. 3. Nov. Ex Tabul. Cathedr. Bergomen.

Coram infra-scripto D. Frederico comparuit infra-scriptus Jacobus infra-scripto nomine, & exhibuit appellationem tenoris hujusmodi.

In Nomine Domini: coram vobis D. Frederico de Garganis, qui vos asseritis Vicarium Capituli Ecclesie Pergamen. Episcopo-

scopali Sede vacante (1), asserit & proponit Jacobus Syndicus & Procurator, & sindicario & procuratorio nomine Dominorum Magistri, prelatorum, prepositorum, fratrum, & conventuum totius Ordinis Humiliatorum; quod ipse Syndicus dicto nomine intellexit, quod vos recepistis quamdam denunciationem vobis exhibitam per Fratrem Guilielmum de Cazzago Diecesis Mediolanen. professum domus de Vicoboldono dicti ordinis, inter alia continentem, quod Rev. vir D. Frater Jacobus de Lemine Generalis Magister Ordinis Humiliatorum (2) usus fuerat in domo communi civitatis Pergami domus Humiliatorum dicti Ordinis, Litteris Apostolicis falsis & suspectis in pluribus locis; & quod etiam idem Magister erat suspectus de heresi propter certa verba prolata, ut dicitur, in civitate Noyarie in domo Humiliatorum S. Crucis, & forte quamplura alia dicendo falsa & iniqua, iniuste expetendo a vobis D. Frederico, quod deberetis ipsum facere citari, & procedere contra eum, dicendo etiam in eadem denunciatione, quod deberetis facere iustitiam de predictis; & si non faceretis, quod ipse Fr. Guilielmus haberet recursum ad summum Pontificem, & ei nuntiaret, quod vos D. Fredericus non vultis facere iustitiam, & etiam procuraret vos puniri per ipsum summum Pontificem; & quod superscripta omnia & singula, & quamplura alia fuerunt facta de licentia, consensu & mandato Fr. Guilielmi Fabe Prepositi dicte domus de Vicoboldono, prout hec & alia complura dicuntur contineri in ipsa denunciatione. Et quod vos ad instantiam dictorum Fratrum Guilielmi & Guilielmi dicimini misisse ad citandum ipsum D. Ma-

Tom. II.

D d d

gi-

(1) Cyprianum Longum Bergomensem Episcopum anno MCCCXLII. obiisse refert Ughellius (*Ital. Sacr. T. IV. in Epist. Bergom.*) Sed ex monumento hoc nostro evidens est, illum jam ab an. MCCCXLI.

obiisse, cum sedes hic vacua dicatur.

(2) De Generali hoc Humiliatorum Magistro, deque accerrima hac controversia, quæ illi cum Guillelmo Faba fuit, fuse discussimus Vol. I. pag. 118. & sequ.

gistrum, ut veniret se ad excusandum seu ad defendendum a predictis & contentis in ipsa denunciatione; quod minime vobis licuit ex eo potissime, quod dictus D. Magister & dictus ejus Ordo Humiliatorum, domus, & loca, & bona dicti Ordinis, ipsius Prepositi, Prelati, Fratres & Conventus totius dicti Ordinis manifeste & notorie sunt exempti & exempta ab omnimoda vestra jurisdictione, & penitus a quorumcumque ordinariorum sive sint Episcopi, sive Archiepiscopi, & Patriarche, vel . . . Vicarii, vel non Vicarii; & in ea possessione seu quasi manifeste notorie sunt, fuerunt, & steterunt per longa tempora, longiora, & longissima, etiam per tanti temporis spatium, cujus principii memoria non existit (3); & hoc est manifestum & notorium in curia Romana, & in Avinionensi, in civitate Pergami, Brixie, Cremonae, Parme, & Mediolani, & etiam in tota Lombardia & Italia, & in omnibus partibus mundi, ubi viget dictus Ordo; ita quod nullo modo potuistis nec debuistis recipere dictam denunciationem, nec in ea contenta; nec fieri facere dictam citationem, nec facere venire coram vobis dictum D. Magistrum, nec vos aliquammodo intrinittere de ejus negotio. Nec etiam vos D. Fredericus etiam alia ratione potuistis nec debuistis vos facere aliquid de premissis; quia etiam Vicarius Capituli, quantumcumque existat Generalis, si sic esset, non possetis, nec potuistis, nec vos debuistis aliquid facere de predictis, nec potuistis nisi cum magna injuria & gravamine ipsius D. Magistri, & ipsius totius Ordinis, & Prepositorum, Prelatorum, Fratrum, & Conventuum ejusdem, maxime quia Vicarius Generalis, nisi haberet speciale mandatum, non posset aliquo modo cognoscere, nec judicare de premissis, nec de aliis criminibus. Nec talis persona, prout sunt persone dictorum fratrum Guilielmi & Guiliel-

mi

(3) Exaggerate nimis hoc dictum est; videmus enim annotantur MCCLXXXVIII.

Humiliatos ab Episcoporum jure immunes Nicolaum IV. fecisse.

mi fuit admittenda nec recipienda ad predictam denunciationem, nec citationem obtinendam. Et primo, quia ipse Frater Guilielmus est turpis & abjecta persona, & etiam excommunicatus, & quod ex odio, & non ex charitate sed potius ex inimicitia processit ad dictam denunciationem & requisitionem, ut & indicant etiam verba in dicta denunciatione & requisitione imposita; nec debuistis, nec etiam potuistis de jure in qualiquali gravamine ipsum Dominum Magistrum ponere, quod non fuit modicum quoad ejus statum, & dicti sui Ordinis Prepositorum, Prelatorum, Fratrum, & Conventuum dicti sui Ordinis. Secundo quia nec ipse Fr. Guilielmus supradicti Conventus de Vicoboldono potuit sine consensu sui Superioris accedere ad predicta vel aliquod predictorum faciendum secundum jura & canonicas sanctiones. Nec consensus, licentia, & mandatum dicti Fr. Guilielmi Faba Prepositi sui, ut dicitur, aliquid operat in hoc casu; maxime quia est excommunicatus, & etiam publice, ut excommunicatus nunciatus in Capitulo Generali ipsius Ordinis celebrato in domo communi de Pergamo dicti Ordinis, & etiam in quampluribus aliis domibus dicti Ordinis, majori excommunicatione lata ex constitutione ipsius Ordinis approbata per Sedem Apostolicam, & etiam lata per ipsum D. Magistrum, & ex eo potissimum, quod non solvit, nec solvere procuravit talias factas per ipsum Ordinem eidem Preposito & dicte domui de Vicoboldono, prout ei & dicte domui de Vicoboldono impositum fuit per tempora preterita, secundum quod compartitum fuit in ipso Ordine, & per ipsum Ordinem pro expensis valde necessariis; & quia tendebat & tendit ad subversionem Ordinis antedicti contra canonicas sanctiones & statuta dicti Ordinis. Propter que Idem Fr. Guilielmus Faba nullo modo potuit consentire, nec licentiam dare, nec mandare dicto Fr. Guilielmo, quod idem Fr. Guilielmus porri-geret, faceret, & impetraret dictam denunciationem, nec citationem; nec vos aliquo modo debuistis nec potuistis de jure dare

audientiam in aliquo predictorum dictis Fr. Guilielmo & Guilielmo. Tum etiam quia in faciendo dictam denunciationem non fuerunt servate nec adhibite juris solemnitates. Et quod predictis occasionibus, & qualibet ipsarum vos D. Frederice multum & multum injuriastis predictum D. Magistrum, Prepositos, Prelatos, Fratres, & Conventus ipsius Ordinis Humiliatorum, & totum ipsum Ordinem, & ipse Syndicus dicto nomine supradictam temeritatem extimat Florenos quinque millia, quam injuriam ipse Syndicus dicto nomine prosequi vult, & ejus estimationem petere intendit coram SS. Patre & Domino D. Benedicto Papa XII., & apud ejus Sedem Apostolicam, denunciando vobis D. Frederico, & vos vocando, ut veniatis coram ipso D. Pontifice ad defendendum vosmetipsum a dictis excessibus, prout jura tam civilia quam canonica statuunt & ordinant. Quapropter dictus Syndicus dicto sindicario nomine &c., a vobis D. Frederico, & a quadam denunciatione, & ejus receptione, & citatione, & etiam ordinatione, & omni alio processu per vos quocumque modo facto, & etiam quacumque de causa faciendo vel . . . . . in scriptis, ad SS. in Christo Patrem & DD. Benedictum divina providentia Papam XII., & ad Sedem Apostolicam provocat, & appellat &c., & hunc libellum appellationis vobis in scriptis porrigit, & dat, atque dimittit. Actum super clauistro Ecclesie S. Vincentii Pergami die III. Novembris MCCCXLI. Indictione IX. presentibus Raymondino de Ferrarlis, Alberto de Capitaneis de Scalve, Bergamino Alberti de Zendobio, & Alberto Graccii de Cluxione Notariis Pergamensibus testibus rogatis.

Die supra scripto, loco, & testibus, superscriptus D. Fredericus Vicarius statuit terminum sex dierum proxime venturorum dicto Jacobo dicto nomine comparendi coram eo ad accipiendam responsonem dicto appellationis.

Die IX. Mensis Nov. 1341. Indict. IX. super clauistro Ecclesie S. Vincentii Pergamen., presentibus Raimondino de Ferrariis

rariis de Primolo, & Alberto de Capitaneis de Scalve, & Bertulino de Scarotis Notariis Pergamen. testibus rogatis, coram venerabili viro D. Frederico de Garganis Canonico Pergamensi, Vicario Capituli Ecclesie Pergamen., ut asserit, Episcopali Sede vacante, comparet Jacobinus . . . Syndicus & procurator, & sindicario & procuratorio nomine venerabilis viri Jacobi de Lemine Dei & Apostolice Sedis gratia Ordinis Humiliatorum Generalis Magistri &c., offerens se dicto nomine paratum recipere illam responsionem, quam ipse D. Fredericus facere voluerit dicte appellationi, si quam facere vult & intendit, rogans me Notarium infrascriptum, ut de predictis publicum conficiam instrumentum.

Die suprascripto, loco, & testibus, suprascriptus D. Fredericus &c., occupati diversis negotiis, & non volentes plene deliberare super responsione contentorum in appellatione predicta in tam brevi tempore, usque ad terminum juris prorogamus; qui Jacobinus dicto nomine dixit, & protestatus fuit, quod ipse non consentit ipsi termino, nec ipsi prorogationi; nec in ipsum D. Fredericum, ut in suum dicto nomine judicem, nec in eum prorogat, nec prorogare intendit aliquam jurisdictionem, nec recedere ab appellatione per eum dicto nomine interposita, sed in ea semper persistendo.

Die lune, tertio Decembris, in suprascripto loco presentibus Alberto de Capitaneis de Scalve, & Bertulino de Scarottis, & Simone de Capitaneis de Scalve Notariis Pergamens. testibus, suprascriptus D. Fredericus, respondendo supradicte appellationi, si appellatio dici potest, interposite ex parte suprascripti Jacobi . . . dictis nominibus, dixit, quod non credit intulisse nec fecisse aliquod gravamen prefato D. Jacobo de Lemine, qui se dicit Magistrum Ordinis Humiliatorum, nec ipsi Ordini; nec ejus intentionis umquam fuit, nec est, eidem vel Ordini predicto inferre vel intulisse gravamen aliquod ipsis nec aliis; sed semper fuit & est paratus in ejus officio cuicumque juste comple-

men-

mentum exhibere & facere toto posse; & si . . . . . fuit de aliquo gravamine, quod non credit, offert se paratum corrigere & revocare, consilio sapientis vel sapientum; & quod non potuit nec potest procedere ad instantiam dicti Fr. Iacobi, nec Procuratorum, nec Syndicorum ejusdem, nec dicti Ordinis, contra prefatos FF. Guilielmum Fabam, Lanfrancum Peluchum, & Balzā Cutū, &c. obstantibus appellationibus interpositis & interdictis ex parte predicatorum FF. & sociorum seu procuratorum eorum ad S. Sedem Apostolicam; & quamvis dicta appellatio, si appellatio dici potest, ex frivollis & injustis causis interposita sit, tamen ob reverentiam S. Sedis Apostolice, dicte appellationi defert, vos remittendo ad examen dicte S. Sedis; & hanc responfionem prefatus D. Fredericus Vicarius dedit & dat, & tradidit, & tradit pro Apostolis & Litteris dimissorialibus Fr. Maffiolo Kayrolo professo Domus Humiliatorum S. Kalimerij Mediolani, Sindico dictorum D. Fr. Jacobi & Ordinis, per cartam rogatam per Bartolommeum Joann. de Valotis Notarium Pergamen. die IV. intrante Novembri proxime preterito. Qui Fr. Maffiolus dicto nomine dixit, & protestatus fuit quod non consentit in dictum D. Fredericum, ut in suum Judicem competentem.

*Electio Fr. Bonomi in Rectorem Hospitalis domus
S. Bartholomæi Bergom.*

1342. 1. Febr. Ex Tabul. Cathedr. Bergomenf.

ANno 1342. die Call. Februarii in Choro Ecclesie Sanctorum Marie & Bartolomei in prato Pergamen. presentibus &c. testibus rogatis. Venerabiles viri Domini Johannes de Affonica Prepositus Ecclesie Pergamen. suo & dicte Ecclesie nomine, Guidottus de la Crotta Archipresbiter, Simon de Muzzo, Fredericus de Garganis, Lanfrancus de Trescurio,

Al-

Albertus de Primolo Canonici diſte Eccleſie Pergamen., nomine Episcopatus Pergamen., Episcopali Sede vacante (1), congregati pro viſitatione facienda diſte Eccleſie Sanctorum Marie & Bartolomei, & hospitalis eidem Eccleſie ſubjecti, ſiti juxta cimiterium ejusdem Eccleſie (2), uſque ad eorum beneplacitum voluntatis ibidem conceſſerunt & concedunt Fratribus Henrico de Pillis de Caravacio prelato, Johanni de Buzzone, & Bonomo de Sportiatica ambobus Presbiteris diſte Eccleſie Sanctorum Marie & Bartolomei, Alberto de Caſteniate, Philippo de Grumello, Ottebono de Stezano, Todeſchio de Caluſcho, Georgio de Oxio inferiori, & Jacobo de Sabbio omnibus domus de Raſulo de Pergamo ordinis humiliatorum recipientibus ſue & diſte Eccleſie nomine, omnes fruſtus, redditus, dictis Eccleſie Sanctorum Marie & Bartolomei & hospitali pertinentes, & pertinentia, & competentia ipsis Prelato & Fratribus diſte domus de Raſulo eidem Eccleſie convenienter in omnibus, prout requiritur ordo juris deſervientibus, ſeu facientibus deſervire, & in ipſo hospitali tenentibus quatuor lectos convenientes pro tribus pauperibus infirmis, & una perſona, que ipsis infirmis ibidem convenienter deſerviat; & quibus pauperibus infirmis, & perſone ſervienti, ipſi Prelatus & Fratres diſte domus de Raſulo teneantur prebere victum convenientem, & cetera, prout convenit, neceſſaria. Qui Prelatus & Fratres diſte domus de Raſullo ſub dictis pactis receperunt & recipiunt omnia ſupraſcripta, obligantes ſe & bona diſte domus de Raſullo de obſervando omnia predicta, & quodcumque eorum. Prefati vero Domini Prepoſitus, Archipreſbiter, & Canonici dictis nominibus ordinant in Miniſtrum & Rectorem dicti hospitalis Fratrem Bononum, orantes eum, ut diligentem & vigilem curam habeat in omnibus de eodem. Inſuper ambe partes dictis nominibus proteſtaverunt,

quod

(1) V. ſup. pag. 393.

(2) V. ſup. pag. 359.

quod ex predictis nec aliquo predictorum non intendunt juri alicujus in aliquo derogare.

*Collatio Prioratus S. Joannis Laudens.
in Fr. Bassianum.*

1343. 27. Mart. Ex Tabular. Episcop. Laudens.

Guillelmus Miseratione divina tit. Sanctorum quatuor Coronatorum presbiter Cardinalis apostolice Sedis legatus (1) dilecto nobis in Christo fratri Bassiano expresse professo domus omnium Sanctorum Laudensis Ordinis humiliatorum, salutem in domino. Exigentibus tue probitatis meritis, super quibus apud nos laudabiliter commendaris, inducimur ut personam tuam grata benivolentia prosequentes tibi reddamur in exhibitione favoris & gracie liberales. Hinc est quod nos volentes tibi premissorum meritorum tuorum intuitu gratiam facere specialem Prioratum domus sancti Johannis evangeliste, que appellatur domus de intus vineas, & dicitur ordinis humiliatorum, vacantem ad presens (2), qui tanto tempore vacasse noscitur, quod ejus collatio ad Sedem apostolicam exstitit devoluta, auctoritate qua fungimur tenore presencium tibi cum omnibus juri- bus & pertinenciis suis, si tamen de jure nulli alii debeat, conferimus, & de illo etiam providemus. Decernentes ex nunc irritum & inane, si secus super hiis a quoquam contigerit attemptari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam

no-

(1) Guillelmus Curti, Tolosanus, Benedicti XII. fratris filius, S. R. E. Cardinalis a Patruo jussus, a Clemente VI. an. MCCCXLII. in Italiam Legatus summa cum auctoritate missus est. V. Ciacon. in Benedicto XII.

(2) Laudensis domus S. Joannis ad vineas domui Omnium SS. Laudensis Diocesis obnoxia olim erat, ut diximus sup. pag. 11. Hinc non Præpositus, sed Prior illi præerat, qui Præposito domus Omnium SS. subditus erat.

nostre collationis & provisionis ac constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit indignationem omnipotentis dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Tordone XII. kal. Aprilis Pontificatus domini Clementis pape VI. anno primo.

*Domus Humiliatorum de Medio Brixienſi.
conjunctio cum Monasterio Leonenſi.*

1349. 9. Apr. Ex Monum. Monaster. Leonensis editis a Cl. P. Luchio pag. 84.

L. † S. In Christi nomine. Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo trecentesimo quadagesimo nono Indictione secunda. Die nono mensis Aprilis, in ecclesia sancti Marchi domus dicte de medio scita in contrata sancti Laurentii civitatis Brixie, presentibus domino pre Johanne de Asulla presbytero Ecclesiarum sanctorum Augustini & Faustini in castro Brixie, Johanne Gandolfini speciaro, & Johanino, qui dicitur ventaclus de Gaydo testibus rogatis. Ibi frater Mayfredinus de Butizolis prelatus domus dicte de medio civitatis Brixie exempte ordinis humiliatorum, frater Betinus de Visano, & frater Johanne de Niardo de Valcamonica; Soror Stefania de . . . ministra, Soror Benevenuta de Mezanis, Soror Agnesina de Visano, & Soror Johanina de bagnolo, omnes fratres, & sorores dicte domus ad capitulum de mandato dicti Mayfredini eorum prelati, ut moris est, pro infrascriptis specialiter congregati, confitentes se se esse omnes fratres, & sorores habentes vocem in capitulo dicte domus, omni modo, jure, & causa, quibus melius potuerunt, nomine suo, & nomine, & vice dicte sue domus, capitulli, & conventus ejusdem fecerunt, constituerunt, & ordinauerunt magistrum Borinum de Nicolao prepositum sancte thegle Mediolan. not., & Masium de besozero dioc. Mediolana

402 HUMILIATORUM MONUMENTA ANNOTATIONIB. ILLUSTRAT A.
prepositum ecclesie sancti Stephani de rosaxe (l. rosate) dioc.
Mediolan. absentes tamquam presentes, suos & dicte domus cer-
tos nuncios, syndicos, & procuratores specialiter ad comparen-
dum coram summo pontifice & ejus curia ad supplicandum &
litteras impetrandum tam simplices quam legendas, gratiam &
justiciam continentes, & delegatum & legatos super eis. Et
etiam specialiter ad supplicandum summo Pontifici, quod sibi
placeat dacionem & submissionem, quam ipsi fratres & sorores
fecerunt, si summo pontifici placuerit, de se ipsis, & domo, &
bonis dicte sue domus abbati & comiti monasterii sancti Bene-
dicti de leno Brixienfis diocesis admittere & auctorizare, seu hoc
alicui, vel aliquibus delegatis comitere pro utilitate dicte domus,
& salute animarum suarum (1). Ego Rativulus de Rateriis de
yseo notarius civis Brixie predictis affui, & rogatus hanc cartam
scripsi.

*RELIQUA MONUMENTA
TERTIO VOLUMINE EDENTUR.*

AD.

---

(1) Hec tamen conjunctio videtur effectu cessasse, ut diximus sup. pag. 77.

ADDENDA AUT EMENDANDA VOL. I.

Pag. 17. lin. 21. in Richildem . . . Bonifacii Marchionis uxorem, & celeberrimæ Mathildis Comitissæ Matrem. *Deleantur postrema illa verba; & celeberrimæ &c. Richildes enim Bonifacii quidam uxor fuit, sed Mathildes e Beatrice Friderici Lotharingi filia orta est, quam Bonifacius Richilde extincta uxorem duxit.*

Pag. 112. lin. 15. In Capitulo Generali celebrato Cremonæ. *Adde: Ex monumento tamen, quod apud Cl. P. Ludovicum Luchium Casinensem Abbatem servatur, videtur Guidottus an. MCCCIX. mense Maio adhuc Humillatis præfuisse. Sic enim habet: Cum sit quod dominus frater Guithotus Magister & dominus Generalis totius ordinis fratrum humiliatorum concesserit domino fratri Lafranco preposito domus sancti Lucæ, fratri petro prelato domus humiliatorum de Gambara, fratri Ginardino de Gambara prelato domus humiliatorum de contegnaga, & fratri Bone prelato domus humiliatorum de sancto filipo, litem, questionem, & causam vertentem & que verti posset inter domum, conventum, & confratres humiliatorum de pallazolo ex una parte, & domum &c. humiliatorum de medio ex altera parte &c. Die VIII. madii . . . anno domini Millesimo CCC. nono Indictione septima.*

Pag. 141. lin. 17. VIIII. Dicember. 1468. *Adde. Paulo post alias ad præcipuos quatuor Præpositos literas Galeatius Maria dedit, quas ab eodem eruditissimo viro Carolo Ab. Trivultio nobiscum communicatas hoc loco afferimus: Dominis Præpositis Viboldoni, Rondaneti, Brayde, & Gambare promotoribus Ordinis Humiliatorum. Intelleximus P. V. post obitum Reverendi quondam generalis Ordinis vestri Capitulum dicti Ordinis secundum laudabiles consuetudines vestras in inclita ista Urbe nostra celebrandum decrevisse, idque ad quintum proxime futuri mensis Februarii diem. Quod certe nobis gratissimum fuit, qui religioni vestre plurimum afficimur, & eam tam pro vestra singulari prudentia & bonitate nonnisi eidem religioni, bo-*

nori, & commodo cessuram speramus. Et cum fide dignorum relatione percepimus hujusmodi Capitula & Congregationes ad Praposituram S. Calemeri extra portam Romanam dicte nostre Civitatis retroactis temporibus fieri consuevisse, hortamur & impensus quidem oneramus P. V., ut Capitulum ipsum eodem in loco omni sublata contradictione faciendum curent, ne vetus ipse ac laudabilis mos atate nostra exole scat, aut immutetur, ad beneplacita vestra & religionis ipsius decus & amplitudinem nos promptos paratosque offerentes. Ex Vigilevano XVIII. Decembris 1468.

Pag. 150. lin. ult. Che lieta ne restò più d'una chiostra. Adde: Enimvero Torchium initio ad suorum mores emendandos strenue incubuisse, ex ejusdem Codice colligimus, quem in Præfatione ad II. Vol. commemoravimus. Ibi enim postquam pag. 3. electionem suam his verbis narravit: Die 1. Sept. 1533. fui deputatus Magister Generalis totius Ordinis humiliatorum auctoritate apostolica, ut patet ex brevi Apostolico, subdit paullo post: Die 23. Oct. Suprascripti anni congregatum fuit Capitulum in domibus propriis Canonico, in quo interfuerunt 26. prelati . . . protestati sunt velle vivere regulariter, & iusta ordinis instituta; qua protestatione sic facta publicavi pro bono initio reformationis constitutiones duodecim, quibus lectis & publicatis dixerunt omnes velle illas observare prout jacent. Quin etiam ut efficacius emendatio urgeretur, externam opem atque auctoritatem Torchius adscivit. Sic enim pag. 8. Die 24. Jan. 1534. concessi Licentiam & commissi Magnificis D. Capitaneo justitie & pretori Mediolani, & omnibus officialibus suis apprehendendi fratres Ordinis, si in habitu inbonesto, & in Loco inbonesto, & cum armis reperiantur. Ibidem pag. 10. habemus: Die 24. Apr. 1535. feci monitionem Reverendis Dominis Prepositis & Fratribus Bergomi, ne auderent in domo, nec extra domos detinere mulieres suspectas. Sed illud præcipue animadvertendum, quod ad duplicis una eademque die Sacri celebrationem pertinet. Videmus enim per ea tempora Generalem Humiliatorum Magistrum id sibi sumpsisse, ut

ut facultatem hanc causa aliqua interveniente suis concederet; aliosque præterea ex Humiliatis, ne impetrata quidem aut petita facultate, id usurpare non metuisse. Itaque pag. 9. ait: *Die 8. Maji 1534. concessi licentiam celebrandi binas Missas dicto preposito (Georgio Cattaneo Clavennensis domus Præposito) diebus Dominicis & festivis de precepto. Et pag. 18. Die ult. Septemb. an. 1539. feci edictum, quod publicatum fuit, ne quis audeat binas missas in die celebrare, nec accedere ad Monasteria Monialium, nec alicui capelle inseruire sine nostra speciali Licentia sub pena excommunicationis. Denique pag. 41. habemus: 5. Febr. 1546. fuit affixum edictum ad valvas Ecclesie majoris Mediolani, S. Marie Braide, S. Marie de S. Calimerio, & domus Canonice, effectus quod nullus Frater Ordinis possit binas Missas celebrare, nec capellam aliquam in ordine habere, nec ad monasteria monialium accedere &c. sine speciali Licentia Generalis Magistri:*

Pag. 178. lin. 15. commemoratum vidi. Adde. Aliam etiam artem ab Humiliatis exercitam fuisse nuper accepimus. Florentiæ enim in Tabulario S. Mariæ Novellæ Ord. Prædicatorum Codices MSS. nonnulli servantur, in quibus inter expensas Cœnobii ejusdem commodo factas, pecunia etiam Humiliatis nonnullis erogata recensetur, quod vitra, quibus templi fenestræ clauderantur, variis coloribus ex veteri consuetudine adornassent; idque in diversis diversæ ætatis Codicibus occurrit. In privata etiam Riccardiana Bibliotheca Codices MSS. exstant, quibus olim Humiliatæ S. Marthæ apud Florentiam Sanctimoniales in Divinis Laudibus concinendis utebantur, minio variisque coloribus, Humiliati alicujus, ut videtur, arte ornati. Id vero apud alios etiam Religiosos cœtus in usu fuisse constat; atque in Florentino Metropolitano templo Codices hujusmodi asservantur a Dominico de Tramoggia Casentinensi Ord. Præd. descripti, ac perbelle picti, cui proinde floreni aut ei mille persoluti fuerunt. Quæ omnia ex literis Cl. P. Gentilis Ord. Præd. ejusdem Cœno-

bii S. Mariæ Novellæ Prioris ad sæpe laudatum P. Allegrantiæ ejusd. Ord. datis cognovimus.

Pag. 193. lin. 14. *sum manibus apprehendunt. Adde:* Scripto-ribus hisce vetustioribus recentiore alium addere juvat, Ambro- sium Taegium ex eodem Ord. Prædicatorum, qui Sæculi XVI. initio floruit, cujus hic verba ideo etiam proferre placet, quod & egregiam per ea ipsa tempora Humiliatarum Sandimonialium sanctitatem testantur, & laneum opificium adhuc illas aliquome- do exercuisse ostendunt. Sic itaque habet in *Chronica Minori*, sive VI. Parte Monumentorum Ord. Pred. pag. 29. a tergo, quod opus MS. servatur in Mediolanensi Cœnobio S. Mariæ Gratiarum ejusdem Ordinis: *Est Religio Humiliatarum sub anno Magistro degentium tribus Ordinibus distinctum (ita): Primus est Ordo vi- rorum, qui in vestitu assimilantur Pramonstratensibus, habentes cap- pam rotundam clausam, scapulare album, & tunicas. In visu, & jejniis, & abstinentiis, & officiis Ecclesia assimilantur Fratribus Præ- dicatoribus. Secundus est Ordo mulierum, quæ sunt clausæ, & inclusa muris altis, & nullam omnino aperturam habentes, excepto juxta altare, per quam communicant; & aliam permodicam, per quam re- ciunt Lanam filandam, & reddunt; & licet de istis sint multi & magni Conventus, non auditur scandalum inter eas. Tertius est Ordo Conjugatorum, qui habent certum modum vivendi, ne scilicet portent arma, ne exercent periculosa officia, ne induantur discoloribus, ne jaceant simul certis diebus, hospitalitatem secernant, & hujusmodi. Horum multi sunt in Lombardia. Hic Ordo multum dilexit semper Ordinem nostrum Prædicatorum, & Ordo Prædicatorum illum. Isti ha- bent Regulam ab Apostolica Sede confirmatam, quasi exceptam ex re- gulis B. Augustini, & B. Benedicti. Capit autem Ordo iste anno Do- mini . . . . . Sed annus non indicatur.*

Pag. 228. lin. 8. immutasse non arbitror. *Adde.* Quo Loco illud non omittendum arbitror, quod in Parochiali æde Caru- gati, qui Mediolanensis Diœcesis est pagus, in Sacello, quod ad Gal-

Galleranos pertinet, B. Andreæ effigies prostat, eodẽm scilicet habitu, quo Senensis Nosocomii administrõs, & B. Andream ipsum pingi consuevisse diximus; Deipara Virgo nubi insidens dextrum tabulæ latus occupat; sinistrum Angelus, hanc Epigraphen proferens: *B. Andreas Galleranus Civitatis Senæ Protector*; alius etiam Angelus ad B. Andreæ pedes adstat florum canistrum, iisque impositum panem manibus sustinens, ad prodigia illud, ut videtur, commemorandum, quo panem egendis reficiendis a B. Andrea mirum in modum interdum auctum fuisse diximus. Nec vero est cur miremur, apud Mediolanenses etiam B. Andream cultum obtinuisse. Nobilissima enim Galleranorum gens sæculo XIV. exeunte, ut narrat Fagnanus in Opere suo MS. de Mediolanensibus Familiis, Mediolanum commigravit. Quin etiam duo alii ex eadem gente inter Humiliatos claruerunt. Alter Joannes Stephanus Galleranus. Fatium patrem ille habuit, Blancæ Mariæ Vicecomitis, Generalem, ut vulgo dicimus, Referendarium, ad Lucenses Legatum, ac Mediolanensis Magistratus an. MCCCCLXXVI. Quæstorem, ut ex eodem Fagnano constat, qui etiam alveum ad Carugatesem agrum irrigandum deduxit, adhuc ex hujus familiæ nomine appellatum. Joannes Stephanus vero anno MCCCXCII. Humiliatis nomen dedit, cum antea *Artium & Medicinæ Doctõr* appellatus fuisset. Id ex ejusdem tabulis constat, quibus bonorum suorum hæredes instituit, eodẽm anno III. Mart. conscriptis, quæ in antiquissimæ hujus familiæ tabulario adhuc servantur: *Cum sit, quod ego artium & Medicinæ doctõr Magnificus Joannes Stephanus de Gallaranis, filius qu. Magnifici D. Fatii P. O. P. S. Simpliciani Mediolani de presenti intendens religionem intrare in ordine Fratrum Humiliatorum, & intendens in eo Ordine professionem facere &c.* Quibus ille muneribus inter Humiliatos claruerit, habemus ex sæpius memorato Necrologio domus de Ottaciis, quod etiam ejus mortis annum ac diem indicat: 2. Non. Jan. Obiit Dominus Johannes Stephanus de Gallaranis

Præpositus domus de Monteforti, olim Vicarius Generalis totius Ordinis Humiliatarum in 1530. Alter Jacobus Antonius Friderici filius, Facii nepos, ac proinde Joannis Stephani fratris filius. Hujus mentio occurrit in charta an. MDXLVII. X. Jun. in eodem tabulario. Narrat Fagnanus, Jacobum Antonium a patruo Joanne Stephano S. Petri in Monteforti Præposituram accepisse; illum vero, cum morbo premeretur, Paulo de Orio Bergomensis, cujus sororem Julius ejusdem frater sibi connubio junxerat, Præposituram eandem concessisse, illius tamen iterum ad eundem jure servato, si forte e morbo convalesceret; cum vero convaluisset, ac Præposituram suam repeteret, Paullus vero se illa abiturum negaret, hunc a Jacobo Antonio occisum fuisse; exulare proinde coactum, ac deinde in patriam revocatum, septuagenarium obiisse. Quæ omnia tamen, unde hauserit Fagnanus, non indicat.

*Pag. 272. lin. 16. cui ille antea se addixerat. Adde: Bartholomæum Averoldum anno MCCCCLXXX. vita excessisse, Cl. Comitis Mazzuchellii aliorumque auctoritate innixi statuimus. Sed multo serius, anno scilicet MDIII., illum obiisse certissimis argumentis confirmat eruditissimus atque accuratissimus Scriptor P. Daniel Farlatus, Soc. Jesu in *Illyric. Sacr. T. III. pag. 411.* Porro Humiliatis illum antea adscriptum fuisse, ut diximus, testatur etiam charta an. MCCCCXLVIII. XIX. Augusti apud Cl. P. Luchium: *In domibus residentiæ Ven. & Religiosi viri D. fratris Bartholomei de Averoldis Juris Canonici periti, prepositi domus sancte Marie Magdalene de gambara, sitis in civit. brix. in contrata pontis de torzanis &c.* Plura de Bartholomæi rebus gestis vide apud eundem Farlatum.*

Ibid. lin. 23. fuisse circa an. MDXVII. Adde: Memoratur ille etiam in Torchii Codice pag. 11. ad diem XXV. Maji MDXXXV. Deputavi R. Dominum Episcopum Calamonensem, & Præpositum S. Marie a glara Verone, Vicarium & Locumtenentem meum in civitate
Pag.

Pag. 277. lin. 4. Ludovico attribuit. Adde: Egregia Ludovici munera ex ejusdem literis colligimus an. MDXII. XIII. Nov., quæ apud sæpe laudatum Cl. Carolum Ab. Trivultium servantur: sic enim in iis se inscribit: *Ludovicus Landrianus Vicoboldoni Prepositus, ducalis Consiliarius, & thesaurarius generalis filius quondam Magnifici d. Antonii olim ducalis consilarii & thesaurarii.*

Pag. 297. lin. 15. illa Octaviano tribuantur. Adde: Alius hic Scriptor addendus, nempe CHERUBINUS DE PILLATTIS. Hic scilicet rudem illam de Humiliatorum initiis historiolum erroribus scatentem conscripsit, quam Vol. I. pag. 33. commemoravimus. In pergamento enim ejus exemplo, quod nobis superius memoratus D. Carolus Trivultius ostendit, hæc ad calcem habentur: *Ego frater Cberubinns de pillattis brixianus, domus sancte Marie de palazolis brixie professus hic bononie sacris canonibus studens hæc omnia superscripta ordinis mei humiliatorum propria manu scripsi, & de fideliter de verbo ad verbum nil addendo vel diminuendo prout in campionibus (vulgaris vox, quæ idem sonat ac inventarium) & registris nostri prefati Ordinis inveni. In quorum omnium fidem hic me subscripsi, & scripsi anno dñi nři Jesu Christi millesimo CCCCLXXXII. nonagesimo secundo (ita) die secunda Januarii.* Hinc confirmatur, quod eodem Vol. I. pag. 287. diximus, nulla ratione rude hoc opusculum Philippo Cribello attribui posse.

Pag. 306. lin. 28. Donec suam Pontifex mentem aperiret. Adde: P. D. Bruno Borronus Mediolanensis ad Garegnanum Cartusie Monachus, nobis alias cum laude commemoratus, aliud nobis monumentum humanissime communicavit, quo ea, quæ ex Cl. Oltrocchii annotationibus nondum satis patebant, clarius illustrarentur. Suam scilicet ipsam Cartusiam Joanni Tonsio assignatam fuisse, in qua ad aliquod tempus culpæ pœnas persolveret, animadvertit. Nam in quodam dati & accepti Codice, qui ad an. MDLXXI. pertinet, quique in ejusdem Cartusie tabulario servatur, hæc habentur: *Die 20. superscripti (Maji) recepti a Rev.*

Dño Joanne Tonſo pro expenſis factis in Monasterio per hospites ipſum inviſentes, in ſumma lib. 47. 5. Et paullo poſt: 1. Junii: Recepti a Dño Jo. Jacobo de Abiate nomine Rev. Dñi Joannis Tonſi pro expenſis factis in viſtualibus in Monasterio pro ſe & uno converſo, ſeu pro ſua duodena, & hoc pro menſibus ſex præteritis, ſcut. 48. ſive lib. 283. 4. Ex quo colligimus ſaltem ab ineunte Decembri an. MDLXX. Tonſium illuc ſceſſiſſe. Sed quamdiu apud Cartuſienſes ſteterit, incertum.

Pag. 310. lin. 11. Scribanti: lege: Saibanti.

Pag. 329. lin. 27. *bedificavit hanc portam.* Adde: Quo Loco illud non omittendum arbitror, Joannem hunc Balducci Piſanum: eundem eſſe, qui in Euſtorgiano hujus urbis templo marmoream magnifico egregioque opere arcam ſacris S. Petri Martiris exuviis ſervandis conſtruxit; quam commemorat Cl. P. Allegranza in eruditiffimo Libro, cui titulus: *Spiegazione e riſteſſione ſopra alcuni Sacri Monumenti antichi di Milano* pag. 142.

Pag. 335. lin. 22. adjectam vides. Adde: Plures hujus domus vices recenſet Advocatus in ſuo Codice. pag. 74. Illam ſcilicet. apud Regii Ærarii Præfectos aliquamdiu fuiſſe; tum Hiſpano cuidam ex Ord. Prædicat., qui Hiſpanorum auxilio ac potentia fretus illam adierat; denique. Novocomenſi. Epifcopo commendam fuiſſe.

Pag. 347. lin. 10. diſtinguenda eſt. Adde: Hoc ipſum ex charta X. Oſob. MCCCCLXXXI. in Biblioth. Ambroſ. confirmatur; in qua fit mentio Monasterii S. Catharine Mediolani, alias nominati Monasterii S. Ambroſii de Carugate; ac paullo poſt idem Cœnobium dicitur S. Catharine de ranchate.

Pag. 352. lin. 2. Cœnobio incluſas fuiſſe. Adde: Cœnobium hocce interdum S. Novi appellatur; cujus appellationis origo mihi ignota. Hujus porro ſumma cum laude haud ſemel meminit Advocatus in ſuo Codice. Inter cetera pag. 79. hæc habet: *Queſta Caſa e Monaftero di San. Novo in Milano io reputo che*

Si lo più degno, onesto, costumato, & osservantissimo Monastero, sintero; e senza alcuna ostentazione Mondiale, non dico di questa nostra Religione Umiliata sola, ma anchora di quanti altri Monasteri d' altri Ordini mai io abbi conosciuto. Ho detto questo con sopportatione di tutti li altri Monasteri di Monache. Per questa loro grande sanctimonia e bontà, io mi faria fatto grande conscientia a pigliargli un minimo quatrino de fodri, & per questo io li ho rimessa ogni debito de fodri, quale avessero così del tempo mio, come del mio predecessore.

Pag. 372. lin. 3. Humiliati tenuerunt. Adde: Antea tamen interdum commendata est, nam in Advocati Codice pag. 80. Francisco Birago commendata dicitur.

Pag. 373. lin. 5. & divinis Officiis. Adde: Hæc etiam commendata est interdum; nam in Advocati Codice pag. 81. Cardinalis Anconitani fratri commendata dicitur.

Pag. 381. lin. 1. se ipsas commiserint. Adde: Monialium Fagnani domus S. Catharinæ sacra erat, quo nomine sæpe appellatur in memoratis Advocati & Torchii Codicibus.

Ib. lin. 7. S. Michaelis domus indicatur. Adde: Humiliatarum S. Michaelis Gallarati domus sæpe in Advocati & Torchii Codicibus commemoratur.

Ib. lin. 14. Præpositura frui liceret. Adde: Enimvero Carolus de Advocatis in Codice suo narrat, Samaratensem Monialium domum a se dissolutam fuisse, quod nullam Cœnobiai formam haberet, atque egestate adeo Moniales illæ premerentur, ut illas nocturno tempore operam suam agricolis in agrorum cultura locare oporteret; illasque proinde Gallaratensibus Monialibus a se additas fuisse. At vero Torchius multo serius id a se factum narrat in suo Codice, an. scilicet MDXL. die XX. Augusti: Extinctio seu suppressio Monasterii S. Bartholomei Monialium Samarate cum erectione in titulum Præpositure, & provisione facta de ipsa præpositura in Dominum Fr. Maximum Vicecomitem. Forte

Advocatus Cœnobium illud Gallaratenſi conjunxerat quidem , atque obnoxium fecerat , ſed non omnino diſſolverat ; quod deinde a Torchio factum . Fateor tamen me hic hæſere , nam in eodem Torchii Codice ante allata verba hæc habentur ad diem III. Sept. MDXXXIX. *Contuli prepoſituram S. Bartholomei de Samarate. Fr. Maximo Vicecomiti vacantem per reſignationem Domini Fr. Antonii de Melagulis.* Hæc quomodo conciliari non poſſint cum *erectione prepoſiture* anno inſequenti facta, ego ſane video .

Pag. 382. lin. 7. S. Mariæ Eliſabeth Buſti Præpoſitus. Adde : Buſti Garulſi Præpoſitum jam ab anno MDXXVI. in Advocati Codice commemorari animadvertimus .

Pag. 383. lin. 28. huic Cœnobio conjunxit. Adde : Illud hoc loco addendum ad Cœnobii hujusce S. Mariæ Magdalenzæ Buſti laudem , Carolum de Advocatis , omnia , quæcumque ſibi ſolvenda eſſent , tributa ob earundem Monialium paupertatem ac San&imoniam illis condonaſſe , ut in ſuo ipſe Codice teſtatur .

Pag. 385. lin. 17. deductas fuiſſe. Adde : Id certe poſt Torchii tempora contigit ; nam Caſtilionenſis hæc domus ſæpe tum in illius , tum in Advocati Codice occurrit .

Pag. 386. lin. 12. ad Circulum deduxit. Adde : In Advocati Codice commemoratur Domus S. Catharinæ de Lonate . An eadem ſit cum alterutra ex memoratis , an alia , ignoro :

Pag. 388. lin. 8. dereli&ta fuerant. Adde : Sed ex his omnibus diligentiore inſpectione Medenſis domus requirit . Meda Mediolanenſis agri pagus , ac B. Joannis primi Humiliatorum Ordinis parentis patria , Barlaſſina , & Farga , ſeu , ut olim dicebatur , Farga , ejusdem agri pagis , non longe abeſt . Celeberrimam porro eſt PP. Ord. Prædicatorum apud Barlaſſinam Cœnobium , eodem loco exſtrudum , quo S. Petrus Veronenſis ex eodem Ordine ab impiis Sicariis in Catholicæ Religionis odium VI. Apr. MCCLII. caſus eſt . Hoc ſcilicet loco eodem anno acellum in Martyris honorem conſtrui cœpit , & ſacello hospitalis

lis domus conjuncta. Rei monumentum exstat in ejusdem Cœnobii tabulario, quod simul cum aliis huc pertinentibus nobiscum communicavit doctissimus ac sæpe laudatus P. Allegranza. In charta enim an. MCCLII. XXVII. Octobr. hæc habentur: *Leonardus & Guidetus fratres filii quondam Alexandri de Summavico civis Mediolanensis de porta nova venditionem faciunt in Fratrem Ubertum Guarengum civitatis Mediolani, & fratrem Ottobellum de Asenago de Barnassina Ministros & Prælatos seu superstites Ospitalis seu Mansonis, que constructa est & sit in territorio Loci de Faroa in honore & memoria venerabilium virorum quondam Fratris Petri Veronensis, & Fratris Dominici (S. Petri socii, qui vulneribus confectus sextum post diem obiit) de Ordine Prædicatorum, in ea videlicet parte, ubi ipsi pie recordationis fratres pro fide Christi cæsi sunt ab infidelibus, & mortis debitum per martyrium persolverunt. Ita etiam in charta XXIII. Dec. MCCLIII. fit mentio Fratris Petri de Bianzaga percipientem (ita) ad partem & ad utilitatem Ecclesie S. Petri Martyris, que est edificata super frata Canturina prope Loci de Faroa. Petrus hic idem in aliis monumentis an. MCCLII. & MCCLV. dicitur Minister domus & Ecclesie S. Petri Martyris. Alii etiam hujus domus Ministri in posterioribus monumentis indicantur. Porro suspicio subit domum hanc ipsam ad Humiliatos pertinuisse, eandemque esse, quæ in Catalogo nostro *Domus de meda* dicitur. Quamvis enim in allatis monumentis domus illa posita dicatur in territorio de Faroa, tamen a proximo etiam pago Meda nomen ducere potuit, ut Cœnobium Ord. Prædic. eodem loco positum, de *Barlantina* appellatur in præsens, quod hic etiam pagus non multum absit. Enimvero in Gregorii XI. literis mox memorandis domus eadem dicitur sita in quodam territorio prope *Medam*. Conjecturæ huic nostræ, quam memorato P. Allegranzæ debemus, illud favet, quod Humiliatas quædam hunc deinde locum incoluisse constat. Cum enim Gregorius XI. locum illum XI. Jun. MCCCCLXXXIII. PP. Ord. Prædicatorum*

concessisset, cujus concessionis Literæ in eodem tabulario servantur, Joannes Galeatus Vicecomes Mediolani Dominus Cœnobium illud a publicis oneribus persolvendis immune esse voluit literis suis XX. Jul. MCCCLXXXVII., quæ ibidem asservantur. In iis vero hæc habet: *Prior ceterique Fratres Conventus Martyrii S. Petri Martyris Ord. Præd. . . . cum nuper occasione taleæ imposta clericis compulsi sint ad solvendum florenum unum, solidos vigintiquatuor, & denarios tres, eo quod ante concessionem factam de præfato loco per Dominum Gregorium quondam Papam undecimum ipsi Prædicatoribus, quædam Humiliata præfati loci ad solvendum taleas cogebantur &c.* Fateor tamen hæc non sufficere, ut ad Humiliatos domum illam pertinuisse certo statuamus; nam nec Fratres illi Humiliati appellantur, & ex iis forte erant, qui Hospitalarii vulgo dicebantur, & Sanctimoniales etiam illas Humiliatarum nomine interdum designatas fuisse vidimus, quæ nullo modo ad Humiliatorum Ordinem pertinebant. Certe si Humiliatæ rigido sensu intelligendæ hic sunt, ante an. MCCCXLIV. iis ædibus excessisse illas dicemus; neque enim in illius anni Catalogo *Domus de meda* recensetur.

Pag. 398. lin. 21. *Transfigurato dicatam.* Adde: Enimvero Monialium hoc Humiliatarum Cœnobium Christo Transfigurato Legnani sacrum sæpe in Advocati & Torchii Codicibus occurrit.

Pag. 411. lin. 25. *Braidentem Præpositum jubet.* Adde: Humiliatorum instituta XXX. circiter ante annos amplexus fuerat Aloysius. Nam in Torchii Codice pag. 12. ad diem XIII. Febr. MDXXXVI. hæc habemus: *Fr. Aluissus de Basilica Petri SS. Jacobi & Philippi Cremone præpositus factus fuit Novitius, & eodem die in Ecclesia mea & in manibus meis emisit professionem.* Cujus moris inter Humiliatos, ut una eademque die & Humiliatorum vestes induerent, & vota emitterent, plura habemus per id tempus documenta.

JOANNES CAROLUS PINCETI

SOCIETATIS JESU

In Provincia Mediolanensi Præpositus Provincialis .

CUM Librum , cui titulus est : *Vetera Humiliatorum monumenta adnotationibus , ac dissertationibus illustrata , quibus multa ad sacram , civilem , ac literariam mediæ ævi historiam pertinentia explicantur . Vol. II. : a P. Hieronymo Tiraboschio Societatis nostræ Sacerdote compositum , aliquot ejusdem Societatis Theologi , quibus commissum fuit , recognoverint , & in lucem edi posse probaverint . Facultate nobis a R. P. Laurentio Riccio Præposito Generali communicatâ , concedimus , ut typis mandetur , si ita iis ad quos pertinet videbitur : In quorum fidem has literas manu nostra subscripas , & sigillo Societatis nostræ munitas dedimus . Mediolani die 19. Augusti 1767.*

Loco ❖ Sigilli .

ERRATA

pag. 35.	lin. 16.	illa
pag. 45.	lin. 15.	Cenobia
pag. 75.	lin. 12.	pertinet
	lin. 13.	MCCCCXIII.
pag. 84.	lin. 7.	Libro
pag. 86.	lin. 19.	alii
pag. 96.	lin. 10.	Forcasola
pag. 103.	lin. 19.	instaurandam
pag. 104.	lin. 17.	Humiliatorum
pag. 133.	lin. 1.	ut completorium
pag. 150.	lin. 7.	Inſum
pag. 156.	not. 1.	Dynaſtis
pag. 239.	not. 8.	Mediolani
pag. 240.	not. 4.	editus
	lb.	pertinentur
pag. 297.	not. 2.	Mediolanenſes
pag. 298.	not. 6.	exceſſerunt
pag. 348.	not. 4.	Humiliatorum

CORRIGE.

illas ades
Cenobio
pertinent
MCCCCXLIII.
Libro
aliis
Florenzola
Instaurandum
Humiliatarum
& completorium
Factum
Dynaſta
Mediolano
editas
pertinentes
Mediolanenſe
exceſſerunt
Humiliatarum

